

מאת נאמן עחינו, רוח אמינו משיח'ר, שר התורה,
קודש הקדשים, רבשכבה"ג, אור עולם, אדמו"ר מרן
מהר"ר חיים אלעזר שפירא זצלה"ה זי"ע
האב"ד ור"ם דק"ק מונקאטש והגלילות יע"א

בעל המחבר סי' שו"ח מנחת אלעזר, אורח חיים ושלום, נימוקי אורח חיים, חיים ושלום (עה"ת),
עולה המיד, חמשה מאמרות, דרכי השוכה (על מקואות ונדה), שער יששכר, ועוד חיבורים.

מועתק והדפוס למוינטרנט

www.hebrewbooks.org

עניי חיים בש"ס"ג

ירושלים עיה"ק תובב"א
חודש שבט, ה'תשנ"ח

4
חובתק וזלכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ג

הספר אפשר להשיג אצל
"הוצאת א.מ.ת."
1352-47th Street
Brooklyn, N.Y. 11219
USA
(718) 437-4278

בירושלים:

בית מדרש מנחת אלעזר מונקאטש
רחוב יואל 6

מכתב קודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

משה יהודא ליב ראבינאוויטש

אבדק"ק מונקאטש

בס"ד יום כ"א שבט תשנ"ת.

אודה לך על שזיכנו ליום שנכפל בו אור כי טוב, בו יצא לאור ספר הקדוש דברי תורה כאורות חדשים גם שנים. פרטנו ושמחנו המעט בכתבתי בהוצאה משנת תשל"ה, ומעלות חשובות של מהדוראם הלא הם ספורות בדברי המ"ל כאשר תחזינה עיניכם. הנה, בעת שכ"ק אא"ז ז"ע הוציא לאור מהדורא קמא של הדברי תורה (בשנת תרפ"ב) כך (ב"אקדמות מילין) "אשר קדשו במהדורא תורתא למסריק בדברי תורה". וכונתו, בסוף מעשה במחשבה תחלה, שיהיה ספר זה מוקדש לפלפל ולחדש ולעשות קשות כל"ה לשכינה הק', מדה מלכות, תורה שבעל פה קרינן ליה. ובתיבות "דברי תורה" כיוון שהוא עולה כמגין דו"ד מלך ישראל ח"י וקיי"ם, עיי"ש. ובוה פתח לנו פתח כחרוז של מחט, לראות דרכו את פתחו של אולם, היא שאיפתו הקדושה, לכות ולגמור בחיים חיותו כעלמא הדין עשרה חלקים של הדברי תורה, אשר יהיו לו לעשר קרנ"ת, מול עשר קרנות של החיה הרביעית מלכות אר"ם הרשעה שחזה הניאל בחלומו, דבתיב בה (וינאל ז, ו) היא משניה מן כל תיותא די קרסיה וקרנין עשר"ר לה, ובגגן אמר רוד המלך (תהלים עה, יא) וכל קרני רשעים אנרע תרוממנה קרנ"ת צדיק (ועין סוכה גב, ב). ורצונו הקדוש של אא"ז היה לכות ולהביאם ש"י למורא (תהלים עה, יב), מתנה למשיח צדקנו, כרך בברכת זה"ב (בגמטריא דוד), ובלשונו הקדוש אמר "אם אוכה לוח, ברוד הוא אצלי שאוכל ליתנו כמתנה למשיח". ונשא ענין זה על לבו ובלבו תמיד, ופרש שיתחו זו בסדר שיה שרפי קודש עם הסבא קרישא מהרש"א אלפאנדרי וצוק"ל בתוככי ירושלים עיה"ק (ראה אגרות שפירן מכתב רת). ולא זכינו לזה כי מרם וקדוש, בהיותו כאמצע חלק עשירי יהיה קודש, עלה במערה השמימה. והענין דוע בין מקצת חשוב שרירי וקני תלמידיו וחסידיו בסוד ד' לירא, ויותר א"א לכתוב מזה. ומאו ועד עתה נאמר [לע"ע] ממנו כימי המלחמה גם מחציתו הראשונה של חלק העשירי. האת נחמתי בעניי כי אמרתך חיותי (תהלים קט, ג), חיות מאמרי הדברי תורה אשר לפנינו, שהם דברי אלקים חיים, הם חיינו ואורך ימינו.

העני הכו"ת בברכת חיים ושלום וכל המוב ושהיה הכל בהצלחה רבה, ולכות לכא ולהביא לביאת המשיח במהרה רידן.

משה יהודא ליב ראבינאוויטש

הקדמת המר"ל

בעזה"ש"ת.

במה אקדם יוצרי וקוני שהביאני עד הלום להתעסק בטוב סחרה דברי תורה, פרי עשתונות ממו"ר רבן של ישראל בפסקיו ותשובותיו בנגלות ונסתרות, בכל מכמני תורה הקדושה, מכתבי האר"י החי ועד תורת החסידות דרבנו הבעל שם טוב הקדוש, תלמידיו ותלמידי תלמידיו, שקבצם אספם והעמידם בתשע חלקי דברי תורה (והעשירי קודש נאבד בימי הזעם וחבל על דאברין) ועולם הלומדים ואהדי החסידות אמצם ותבקום ובהופעת כל הוצאה והוצאה בעודם בכפם יבלעם.

שפתי ברור יהללו שזכיתי לחבלים בנעימים להוציא לאור כל חלקי דברי תורה (עם מאמר אדון כל) מעוטרים עם מפתחות נפלאים מעשה ידי אומן הרב שלמה אליעזר מרגליות שליט"א, שעד הוצאה זו (שנת תשל"ד) היו האלפי סימנים דברי תורה סתומים ורבים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, וידוע כי מאד היה משתוקק רבינו הקדוש זי"ע לערוך מפתחות ולא עלתה בידיו העסקניות בחיבור ספריו הרבים ורש"א הצליח לפענח האוצר הסתום על כל ענפיו, ציציו ומדברותיו, ויצא פרח ויצץ ציץ והיה כי יבא האיש לדרוש דבר ה' ימצאם בנקל בהמפתחות.

שוב זכיתי להוציאם בשנת השביעית קודש לה' (התש"מ) בכרך אחד מאד שימושי עם הוספות ושאר שיפורים וגם זה כקודמו נאסף ואזל מן השוק. ועוד בה שלישיה — המהדורא הנוכחית, במסגרת הוצאת "אמ"ת", והיא עולה על כולנה ביפיה והדרה באותיות מרובעות מנופה מהמוני טעויות דפוס, והוספנו מראי מקומות, בעזרתו המלאה ועידודו של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

בהורמנא דמלכא כ"ק אדמו"ר שליט"א (שהואיל בטובו להוסיף ההוספות בכתי"ק של רבינו הקדוש זי"ע שתחת רשותו) מוגש ומוקטר לפניכם דברי תורה במהדורה החדשה ובמלוא תפארתה בס"ד.

יצחק אייזיק הכהן האנדלער

בהוצאה ירושלמית זו הוספנו

” מ פ ת ח ו ת ”

- (א) מפתח הענינים.
- (ב) מפתח לפסוקי תנ"ך ומאמרי חז"ל
- (ג) שמות האישים
- (ד) שמות הספרים

מצבת קורש

לזרבנית הצדקת מרת רחל פערל הי"ד בת הרה"ק סו"ה
יעקב משה זי"ע מקצמארנא, מחברת הקודש של מרן המהר"ר זי"ע
נשרפה על קידוש שמו יתברך ביום ט"ו סיון תש"ד באיזשוויץ

ובתם היהידה הרבנית הצדקת מרת ד"י פרימא רבקה ע"ה, של"ח
באיכה ימ" ביום כ"ו ניסן תש"ה בירושלים עיה"ק תובכ"א.

תנצב"ה

מהדורא קמא

אשר חנני הש"י, כמבואר בהקדמתי. אדם מוע"ט לעולם.

חיים אלעזר שפירא

בעהמח"ס שו"ת מנחת אלעזר ג' חלקים, אות חיים ושלום, מאמר זכרון צדיקים, חמשה מאמרות, עולת תמיד, מאמר מילי דהספידא, (שאר חבורים בכתובים). והשלמות והנהגות בספרי רבי רב רבנן מר אבא הנה"ק ציס"ע וצללה"ה זי"ע: דרכי תשובה על הלכות גדה, תפארת בנים על התורה ומועדים, באר לחי ראי על התיקוני זהר הקדוש ח"ג, דרכי אמונה. גם קצת הנהגות בסידור חמדת ישראל למן רבינו מהר"ש ווימאל וצללה"ה זי"ע.

דברי תורה

אם נאמר הן תורה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 על הים יתן פירותיו וזו חכמה וזו חכמה

ועפ"י כיון שכל דבר שיש בו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה

וע"פ זה נראה שכל דבר שיש בו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה

וע"פ זה נראה שכל דבר שיש בו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה
 וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה וזו חכמה

מורה של רבינו ד"ר ספרד ורבי תורה וד"ר ארת קליר (שנת תרס"ד)

אקדמות מילין

בעזרת הבורא. קדוש ונורא. דיעה מורה. קראתי שם הספר דברי תורה. כשמו כן הוא דברי תורה. חידושים מלוקטים. רמזים ופשטים. מקורות יקרות. וגם הערות. אמרות נחמדות. בדרכי החסידות. פרחי שושנים. בענינים שונים. וגם תוכו רצוף אהבה ביאור דברי צדיקי יסודי עולם אבותינו ורבותינו ז"ע דברי תורות. אמרות טהורות. או הנהגות ישרות. שיחות נאמרות. גאות וישרות. מילי דחסידותא. אימר"י יאי וגדי"א יאי. הרואה אומר ברקאי. באין סדר למשנה להיות בענין אחד או בהלכה אחת מיוחדת ואבא בלקוטי בתר לכוטי קמא רקמא דמטי לידי בעה"י לרשום על הספר הזה דבר"י תור"ה בדרך קדוש וקנייני ז"ע בסה"ק אגר"א דפרק"א. הגם כי מי אנכי מול ערך רום גדולתו וקדושתו אך כבר מילתי אמורה בהקדמת ספר שערי יושכר כי עכ"פ כנס על גבי ענק אבא על סדר רבריו. ובדרך אמריו. וטיב חיבוריו. ומעתה אברך את ה' אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדבר"י תור"ה גי' דויד מל"ך ישראל ח"י וקיי"ם היינו כדברי הט"ו [ארי"ח סימן מ"ז ס"ק א'] שלכך מברכים לעסוק לפלפל ולחדש חידושים עיי"ש ועל ידי זה עושין קשוטי כלה למלכות פה תורה שבע"פ קרינן לה הוא מדת דויד מל"ך ישראל ח"י וקיי"ם (במספרו בדבר"י תור"ה כנזכר) ויהיה ה' עמדי בזכות

אבותינו. ישמרנו ושיענו ויעזרנו. בדרך אשר הלכתי לעלות במסילה העולה בית אל. לקרב ביאת הגואל. (וכמ"ש הג' מהרש"ק ז"ל מבראדי עה"כ [קהלת י"ב י"ב] עשות ספרים הרבה אין קץ היינו מה שצריכין לחבר ספרים הרבה מחמת שרואין אין קץ כי נמשך קץ הגאולה זה כמה ואולי מפני שצריכין לצאת לאודה עוד כמה חיבורי חידושי תורה על כן צריכים להדפיסם ארדא ובוזה יתקרב ביאת הגואל צדק עכ"ד) כן יהי רצון מלפני אדון כל במהרה בימינו. ואקוה לה' הטוב כי כרך קטן הזה יהיה כרכא דכוליה ביה. מיעוט מחזיק את המרובה. מעט הכמות ורב האיכות. ובכן יהי רצון מלפני גותן התורה. יוציאנו מאפילה לאודה. ונזכה בקרוב לגאולה. תוך אמוני עם סגולה. במהרה בימינו אמן:

והנה מובן מעצמו כי הדברים שנאמרו "במאמר הלקוטות" או בהגהות בספרי דמד אבא אביהן ורבן של ישראל זי"ע וכן בשארי חיבורי בעה"י הן המה הדברים לא אמרו רבנן בכ"פילא להציגם עוד בזה רק העמדותי אומ"ר הבא מן החדש בעה"י.

המחבר

דברי תורה מהדורא קמא

א. **מה** שהמנהג מקובל ונהוג מדורות הקודמים כי החתן שאומד דברי תורה בסעודת החתונה יתחיל לומר אבל מיד יפסיקוהו המסובין ולא יניחוהו לגמור (ע"י שיתחילו לזמר וכיוצא בביטול אחר). והה"ק בשיחות הר"נ כתב כי הוא בחינת שברי לחות. אמנם צריך טעם על פי פשוטו ונלע"ד כי הנה אעפ"י שאמרו חז"ל בכתובות (ט"ז ע"ב) קלוסין שאומרים לפני הכלה כיצד מרקדין וכו' כלה נאה וחסודה, מ"מ העיקר בעת הסעודה לשמח את החתן כדאמרינן בברכות (נ"ה ר' ע"ב) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר וכו' והנה כתב המג"א (סי' תר"ע ס"ק ר') דבנשואי בת תלמיד חכם לעם הארץ אם אומרים שירות ותשבחות הוי סעודת מצוה. וגם בדברי תורה אם אומדים הוי סעודת מצוה (כמ"ש בש"ך הלכות נדרים לענין סעודת בר מצוה בשם המהרש"ל ביש"ש ועיין בשו"ת חות יאיר סימן ע') ע"כ שפיד הוי טעם לשבח מה שהחתן מתחיל לומר דברי תורה כדי שתהיה הסעודה סעודת מצוה כי לא נאה שיחזיק הוא עצמו לתלמיד חכם (שאו ממילא הוי הסעודה סעודת מצוה) רק יהיה כגבד אשר דרכו נסתרה. גם אם יוכל לומר קצת דברי תורה. לא יחזיק עצמו לתלמיד חכם כנזכר. אמנם המסובים והנאספים צדיכין לכבוד ולשמחו כנ"ל (וכדאמרינן בסוף מ"ק [כ"ה ע"ב] כחתן יכהן פאר [ישעיה ס"א] כמו שהמצוה וקדשתו בכהן כן בחתן להיות מיסב בדאש וכו') ע"כ

מפסיקין אותו בעת יתחיל לומר דברי תורה כלומר שאין צדיכין לומר דברי תורה כרי להיות סעודת מצוה כי בלאו הכי הוי סעודת מצוה בנשואי תלמיד חכם ובוה יחזיקוהו לתלמיד חכם. וזהו כבודו. (ואין לסתור דהא אם אומד החתן דברי תורה שוב אינו עם הארץ ולא שייך אצלו נשואי עם הארץ כנזכר. זה אינו דהא קצת דברי תורה יוכל ללמוד את עצמו כמו פזמון אך שאנו מכבדין אותו להחשיבו לתלמיד חכם באמת שאין צדיך לומר דברי תורה בסעודת חתונתו כנזכר) [נעיין ד"ח ח"ו אות

כ"ז]:

ב. **אלי** אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי. אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו. אליך זעקו ונמלטו בך בטחו ולא בושו. ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם כל ראי ילעיגו לי יפסידו בשפה יניעו ראש וגו' [תהלים כ"ב ב'] י"ל הענין וביאור המשך הכתובים על פי מה שכתבו בספרים (ובפרט מתלמידי רבינו הבעש"ט זי"ע) עצות איך לעשות שתתקבל התפלה ולא תתעכב מפני רוב עונותינו ובצואת ריב"ש וס' דרכי ישרים כתבו עצה להתפלל לפעמים על צרכיו במחשבה בלבד כי על ידי הריבוד נתעורר הקטרוג ח"ו מצד שכנגדו הקליפות המעיקים בעוה"ד. עוד כתבו בזה כי לא ימתין להתפלל רק בעת צד לו אך יתפלל גם בעת טובתו ושלותו הודאה על שלעבר ובקשה על העתיד לדחמי הש"י וחסדיו כי אם יתפלל בעת צרותיו כבר אמרו חז"ל [ב"ק דף פ' ע"ב] כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו וקשה אז להמתיק הדינים מה שאין כן בימי טובתו אמנם כל א' באלו האופנים יש לו מעלה וחסרון כי אמרו חז"ל [בתענית ד' ע"ב] מודדין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו דיקם, שיש לו לב נשבר (וכמאמר הכתוב [תהלים נ"א יט] לב נשבר ונרכה אלקים לא תבוה) מה שאין כן העשיר בעת טובתו.

דברי מהדורא קמא תורה ה

וכן כתבו עוד עצה בעת שיצטרכו דרך משל לרפואה יחשב בקשתו בעת יאמר בתהלות ה' דופא חולים וכן כיוצא ועל זה לא יוכל המקטרג לקטרג או להכחיש כי איך יוכלו לומר נגר שבחי ה' שאומרים ואז יוכל לכיין בקשתו מאותו ענין כנוצר. על כן דוד המלך ע"ה התחכם להתפלל בכל אלו האופנים, וגם האופן ועצה שהזכרנו לעיל להתפלל במחשבה בלבד היה ירא דוד המלך ע"ה מרוב ענוותנותו כי באמת דברים שבלב אינן דברים ואין מענישין על המחשבה ואם יחשבו המחשבה כמו ריבוד לגבי תפלה אם כן פן יחשבוהו גם כן לגבי מחשבת עון אך באמת מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וכל שכן לריבוד אבל מחשבה רעה אין מצרפה למעשה וכמו שאמרו חז"ל [קידושין מ' ע"א]. (וכבר שמעתי כזה בשם הגר"א מווילנא ז"ל על מה דפסקינן דהעומד בתפלה ושמע קדיש או קדושה יעמוד וישתוק [ש"ע ארי"ח סימן קד ס"ז]. וקשה דממ"ג אם הרהור כרבוד דמי אם כן הוי מפסיק בתפלת י"ח ואם לאו כרבוד דמי מה מהני שעומד ושותק ומזהיר ותירץ דמחשבה טובה וכו' היינו לטובה מצטרף כאלו אמר הקדושה או הקדיש אבל לרעה שיהיה נחשב הפסק אין מצטרף) אכן דוד המלך ע"ה מהפלת יראתו וענוותנותו היה ירא מקטרוג פן יחשבו המחשבה כנוצר על כן היה ירא גם להתפלל במחשבה בעצה הנ"ל.

ו"ש אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי רברי שאגתי אלהי אקרא יזמם (שהנני מתפלל וקורא לישועה אליך בעת טובתי והצלחתי שזהו נקרא יזמ"ם כאשר זרחה עליו שמש הצלחה) ולילה (בעת צר לי וחשכו עיני ר"ל) ולא דומיה לי (או לא אחשה מלצעוק ולהתפלל. ע"כ נסיתי ועשיתי בשני האופנים הנ"ל בעת צרתי ובעת טובתי. וגם זה עשיתי) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל (כי בקשתי להקב"ה במחשבותי בעת אמרתי תהלותיו כי בעת תהלות ישראל ישבתו לה' לא יוכל המקטרג להשחית כנ"ל. ועם כל זה לא הרעיל גם בכל אלו האופנים שעשיתי. אבל) כך בטוח אבותינו (שהיו צדיקי אמת וראויים להתקבל תפלתם

והועילו רבסחונם בלבד גם במחשבתן [כי לא יראו לנפשם שעל ידי זה יחשבו להם גם מחשבת עון אם הרהור כדבור או כמעשה כנ"ל] מרוב צדקתם) בסחו ותפלטמו (פליטה והמלטה כתב המלבי"ם ההפרש ביניהם כי "פליטה" היינו רק שבורה ממקום הסכנה ועל ידי זה ניצול אבל "המלטה" הוא הצלה גמורה ומוחלטת ח"ש כשבטחו גם במחשבה. ותפלטמו) אליך ועקו (מכ"ש כשזעקו אליך בריבור) ונמלטו (המלטה. שהוא הצלה גמורה ולא מקומית בלבד כנזכר) ואנכי תולעת ולא איש (והתולעת מניחין אותו לרדח על הארץ ואין עומדים לנגדו אבל עלי ישומו) חרפת אדם ובוזי עם (שמבזין אותו כמו שאורבים שונאים לאדם גדול ולאיש נכבד ועוד יותר) כל רואי ילעיגו לי יפטירו בשפה וגו' (כמו שכתב המלבי"ם החילוק בין "לעגה" לשאר מלות ושמות כגון חרפה וביזוי כי לעגה שמדברים ממנו וילעגו לו בשפה וכמ"ש בזה יפטירו בשפה וגו') כל זה התנצל רוד מלכינו לפני השם יתברך מרוב ענוותנותו האמתיות ואשר לבו חלל בקרבו מרוב צרותיו אשר חרפות רבים לוחמים לו ובכחינת עקבות משיחך יעכבוהו וסבל בעדינו. הוא יתברך שמו יחוס ייחוש לגאלנו. בקרוב בימינו:

ג. **ובמקום גדולים אל תעמוד.** [משלי כ"ה ו'] י"ל בדרך צחות קצת שזהו נאמר לרב וחכם העיר שיעמדוהו במקום שהיו שם לפניו גדולים חקרי לב גאונים וצדיקים ועל כן לא יהיה הוא חשוב כ"כ כי יזכרו מעשי הראשונים הרבנים שלפניו בהפלטת תורתם ועבודתם וקשה למלאות מקומם מה שאין כן במקום שלא היו הרבנים שלפניו גדולים כל כך בתורה ועבודה:

ד. **אר"י** למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגונות למדת רחמנות עכ"ל הגמרא ניכמת ס"ד ע"א וסוכה דף י"ד ע"א] וצריכין להבין המשל מה שדמוז לעתר וגם באמרו

דברי מהדורא קמא תורה ז

שהעתר מהפך התבואה ממקום למקום וי"ל הענין על פי מה שחקרו הראשונים ראיך מועיל תפלה לשנות לטובה כגון דופא חולים וכיוצא הא הוי כשינוי רצון ח"ו אמנם תירצו שזוהו בעצמו היה הרצון מקודם כשיתפללו או ישנה הגזר דין לטובה ואינו שינוי רצון וזהו בבחינת הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים [ביבמות ס"ד ע"א] היינו מעיקרא כן היה רצונו אלא שנתעכב או שנגזר בתחלה ח"ו כרי שיתפללו הצדיקים ויתהפך לטובה וזהו רצונו העיקרי מעיקרא, והנה העתר מהפך התבואה בגורן ממקום למקום כרי שישלוט בה הרוח, אמנם כשלוקחים התבואה (ממקום למקום) על ידי העתר הוא זורקה למקום אחר ואח"כ מחזירה למקומה (כרי שביני לבני ישלוט בה הרוח) ונמצא כשלוקחה ממקומה בתחלה על ידי העתר והשליכה למקום האחר לא היה רצונו בכונה שתשאר במקום השני בקביעות רק שיחזור וישימנה (על ידי העתר) למקומה אח"כ וזהו שפיר המשל מהו העתר מתהפך התבואה בגורן ממקום למקום היינו על דעת ששייבה למקומה אח"כ כבתחלה, הכי נמי היה הרצון ודעתו יתברך שמו בתחלה שיהיה הישועה לטובה רק שנגזר באופן אחר ח"ו לא בהחלט שישאר כן רק כרי שיתפללו ועל ידי התפלה ישיבו הרבר לטובה למקומה הראשון היינו רצון הקדום של הקב"ה כנוכר וזהו שמהפכת ממדת רוגז למדת רחמים ואינו שינוי רצון וכנזכר. ולפי זה שפיר יתכן ומובן סמיכות הני ב' מימרות דר' יצחק [ביבמות ס"ט] דקאמר מקודם א"ד יצחק מפני מה היו אבותינו עקודים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים (והיינו כסבדת הראשונים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן וכו' אינו שינוי רצון רק שהחזירו לרצון הקודם כבתחלה) וזהו דקאמר אח"כ ר' יצחק מה עתר זה מהפך התבואה בגורן ממקום למקום וכו' כמו שפירשנו שבא למקומו הראשון ברצונו הקדום יתברך שמו מפני שנתאוה לתפלתן וכו' כנ"ל:

ה. הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דודש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך. [מיכה ר ח"ג] ויפלא כל

עובר על המקרא הלז כי אם הוא באמת אוהב חסד ועושה משפט הרי ניכר לכל צדקתו וגם עושה משפט לעמו ואינו עוד הצנע לכת. ואיך יתכנו אלו שניהם יחדיו. אך י"ל כפשוטו כי הנה יש דרך לפני ה' נסתר ובחינת הצנע לכת עם אלהיך אמנם זהו לכאורה אם יצניע מעשיו ועל ידי זה יהיה מוכרת שלא ידאוו כלל לומד או מתפלל רק עוסק בתחבולות ומעשי נעדרות. וכעין קלות חרות. גם אם יש לו בזה דרך נסתר וכונתו לשם שמים כדי להסתיר מעשיו מכל מקום הרי זה חלול ה' כהאי דאמדינן בגמרא [יומא פ"ו ע"א] היכי דמי חלול ה', כגון אנא אי שקילנא בישרי מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, אם כי ברצונו לשלם אח"כ זמנים מפני הרואים שיחשדוהו מכ"ש כשנראו מעשיו ויתחלל שם שמים ותורת ה' והנהגות מצותיו כדת של תורה. ואם יאמר לתלמידיו שהוא יש לו בזה דרך נסתר ועמוק מוצנע מי ימצאנו ושיעיינו בעינא פקחא על דרכיו ומעלליו וימצאו בו טעם נסתר וידיגישו שורש קרושת עניניו. אם כן ממה נפשך שוב אינו הצנע לכת ומה אהני מעשיו (ברוך הסתר) אחרי אשר ירמוז מיליו לתלמידיו כי דרך נסתר נמצא טמון בהנהגותיו.

אלא ודאי בעל כרחו כי צריכין להתנהג על פי התורה ובפרט רב ומנהיג להחזיק בתורת ה' ועבודתו וגמ"ח ומשפט הראוי עם בני אדם ולעמוד בעד דת ה' כחומה בצורה אשר לא תמוט וממנו ידאו וכן יעשו וזהו בע"כ בגלוי ומלבד זה יהיה לו בכל דבר כונה עמוקה על דרך יחודים ונסתרות לשם ה' ובוזה לא ידגישו האחרים ובוזה יקיים הצנע לכת עם אלהיך. [ועיין מה שכתבתי בכזה על נוסח לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כגלוי. במאמר הלקוטות אות מ"ד ומ"ה, וד"ת ח"ה אות ג"ו עיי"ש]. ויובן הענין על דרך משל לעשיר גדול הרוצה להצניע. ועשוי אדם שלא להשביע. היינו שלא להודיע רוב עשרו. וביותר מפני הגנבים ושודדי לילה כי יארבו לו ולהונו וכאשר יניח כספו בתוך קאס"ע-קאסטע"ן עוד יחוש מפני ליסטטים מזויין שיבואו באישון לילה

דברי מהדורא קמא תורה ט

וירדשו ליתן המפתחות מתיבת אוצרו הנזכר ויקחו משם את כל אשר לו (ואם לא יתן המפתחות יהרגוהו מיד) וגם בנסעו מביתו יוכלו הגנבים בתחבולותיהם לפתוח גם את תיבת ברזל של אוצרו ואם ישמון מעותיו במקום אחר שמון בארץ וכיוצא במקום שלא יחשבו הגנבים ושוודדים אז כאשר יפתחו בחזקה את תיבת האוצר הנ"ל ולא ימצא שם מאומה (או סך מועט מאוד) אז יבינו תחבולותיו כי טמנו למעותיו במקום אחר ויהרגוהו חלילה בקנה רובה שבידם מיד ואין זה הטמנה הראויה להציל ממונו ואת נפשו. אך זאת העצה היעוזה באשר יחזיקוהו לעשיר אדיר ודרך משל כשיש לו באמת חמש מאות אלפים זהובים (ואדם עשוי שלא להשביע ואין רוב הונו כ"כ בריוק ידוע). ע"כ יניח בתוך תיבת הקאס"ע קאסע"ץ (דרך משל) שני מאות אלפים זהובים כדי שאם יפלו עליו בלילה שוודדים כנ"ל ויוכרח למסור מפתחותיו להם וכשיפתחו וימצאו סך רב הנזכר יקחוהו למלאות נפשם וילכו להם (ותהי נפשו לשלל והצלה) ושאר רוב הונו יעשה שם בתוך התיבה הנזכר בתוך דופן או חומת ברזל שני רפנות של ברזל זה לפניו מזה עד שלא ירגישו שיש שם דופן בתוך דופן כך יעשה בזה האופן. ויניח שם מעותיו ורוב הונו ועל זה לא ירגישו בפרט הגנבים שימצאו סך והון רב יגזלו דים גם בהנגלה להם בפתח הקאסע ולא יעלה על דעתם יותר כנזכר. וזהו שכשר להצניע רוב הונו. ומה יעשה באופן אחר הלא אין אופן ראוי וזלת זה להצניע מעותיו בתחבולה הנזכרת.

בן הוא בדברי תורה ודרכי עבודת ה' מוכרח לגלות ולהפתח חלק גדול הראוי היינו להתפלל וללמוד בהתמדה לשמור ולעשות הוא ובניו וכן בהחזקת הדת ככל הנ"ל ועל ידי זה לא יחשבו עוד לומר בהכרח שיש עוד דרך מוצנע אתו בזה כי די הנגלות לנו ולבנינו לראות וללמוד ממעשיו הטובים ועל ידי זה יוכל בהשאר לקיים כראוי והצנע לכת עם אלקיך (וזהו הצניעות ביותר מחמת שלא ירגישו לחפש עוד אחריו מפני מעשיו הטובים והנהגתו הנגלות כנזכר) והיינו בסוד ה' לידאיו יוכל

דברי מהדורא קמא תורה

לעשות יחורים וכונות עמוקות בתיקון הראוי וזהו יהיה בהצנע באמת ובוהו י"ל מה שאמר דוד המלך ע"ה [תהלים מ'] לעשות רצונך אלהי חפצתי (באופן זה שיהיה) ותורתך בתוך מעי (בפנים). בהצנע לכת ע"כ זאת אעשה) בשרתי צד"ק (התורה ותפלה כמ"ש [תהלים קיט. קמז] צד"ק עדותיך) בקהל רב (ועל ידי זה אוכל השאר להטמין בתוך מעי לעשות רצונך ועבודתך לא ידעו בני אדם שיש עוד בהטמנה יותר ממה שעשיתי בקהל רב) כנזכר. [ועיין מ"ש עה"כ הלז אאמו"ר בתפארת בנים עה"ת פרשת אמור באופן אחד קצת]. וז"ש הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד (שזהו בע"כ בנגלה עשות משפט עם אחרים וללמד דרך ה' ואהבת חסד. ועל ידי זה יוכל להצניע. היינו השאר יניחנו בצניעא. בפנימיות כונתו) והצנע לכת עם אלקיך (כנזכר. וזהו דרך הישר והמובחר אשר ה"א דורש ממך):

ו. שמעתי וראיתי מאדומו"ד הקדוש משינאווע זי"ע שהיה אצלו עבודה גדולה לרקד לפני הכלה בבחירות גדול אמנם כדברי חז"ל [כתובות ט"ז ע"ב] כיצד מרקדין "לפני הכלה" ולא היה אחוז במטפחת אחת (בידו) עם הכלה שאוחזת גם כן במטפחת ואמר כי זה מנהג קלות של הבדחנים שהנהיגו כן לאחוז במטפחת ודברי חז"ל בדיוק רק "לפני הכלה". ואח"כ מצאתי כדבריו בתורת חיים [במס' ע"ז דף י"ז] ח"ל ונראה דאסור ללכת במחול עם הכלה בשבעת ימי המשתה אפילו אינו אחוז בידה ממש אלא בהפסק מטפחת כדרך שנוהגים מקצת תלמידי חכמים שברור הזה אפילו הכי לא שפיר עבדי כדמשמע הכא דשום קריבה בעלמא אסור ואין לחלק בין כלה לאחתר דליכא האידינא מאן דמצי למימר [שם י"ז ע"א] דמייא עליה ככשורא ולא אמרו חכמים אלא כיצד מרקדין לפני הכלה ולא עם הכלה וכו' עכ"ל התו"ח הרי הדבר נפתח כבר בגדולים הקורמים ז"ל מהראשונים שהזהירו בצדק על ככה:

דברי מהדורא קמא תורה יא

ז. עוד שמעתי מאדמו"ר הקדוש משינאווע הנ"ל בשם הרב הקדוש רבינו מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע (בעל עטרת צבי) שהיה דרכו להשיב את החתן בסעודת השבע ברכות (בראש. כמו שאמדו חז"ל בסוף מו"ק [כ"ח ע"ב]) בקרן זוית (למעלה) של השלחן יען כי הקרן זוית היינו מחבר שני הצדדי"ם יחדיו וכן הוא הבחינה יחוד וחבור חתן וכלה עכר"ה ששמעתי מפיו. וידוע כי דבריהם הקרושים עמקו מני ים ומרמזים ביהודים עליונים ונ"ל הרמז בזה כי צ"ד בגי' מז"ל טו"ב ע"ד שכתב רש"י ז"ל בקדושת לשונו (בפרשת ויצא) עה"כ [ל' י"א] בא גר בא מז"ל טו"ב ועל כן הנהיגו ושגוד הוא בפי כל ישראל שני תיבות אלו מז"ל טו"ב בכל עת התחלת ענין שצדיקין הצלחה וכמו שאמדו חז"ל במו"ק [כ"ח ע"א] חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל"א. אמנם כונת הענין כי כל הישועות אלו באים מתרי"ן מזלי"ן היינו נוצר ונקה ממזל"ל העליון למז"ל התחתון כנודע בהאריז"ל. ועל כן נאמר בלשון רש"י כנוכר מז"ל טו"ב כנודע בהאריז"ל שאלו המזלי"ן מהבחי' דיקנ"א הם בבחינת יסו"ר בסוד סדיס אין לו זקן וידוע כי יסוד צדיק בחינת טו"ב שנאמר [ישעיה נ' י'] אמדו צדי"ק כי טו"ב וכמבואר בהאריז"ל כמה פעמים. וזהו מז"ל (מהבחינה זק"ן תרי"ן מזלי"ן הנ"ל) טו"ב (בחינת יסו"ר) כנוכר ולאשר הם ב' מזלי"ן על כן צדיקין לב"פ צ"ד (שהוא גי' מז"ל טו"ב) כנוכר ע"כ זהו למזל טוב של החתן בעת ישא את בת זוגו שיחבר בזוית את שני הצדדי"ם מב' מזלי"ן כנוכר. וזהו י"ל רמז הטעם שמכריזין בעת מתנת דורן דרשה בכל פעם מצ"ד החתן ומצ"ד הכלה צ"ד צ"ד (כ"פ אומרים באמצע שאין פירוש להדברים) והיינו שעולה מזל טוב מצד החתן ומצד הכלה מב' מזלי"ן כנ"ל. (ודלא כמ"ש בזה הרב החסיד בספר שערי פרנסה טובה על תהלים טעם לזה שאין לו טעם וריח טוב) ומנהג ישראל תורה הוא בכל דבר אפילו בקוצה של יו"ד:

ח. שמעתי בשם זקיני הגה"ק רבינו מהרצ"א מדינוב זי"ע (בעל בני יששכר) בעת שהיה מסיב בסעודת חתונה או שבע

ברכות היה מדקדק ליקח כוס רביעית יין ולכבד להחתן לשתותו כדי ליזהר בדברי חז"ל [ברכות ר' ע"ב] כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמח"ו עובר וכו' [ועיין בזה בדברינו לעיל אות א'] ומי יוכל להצטרף בצדק לומר שקיים זה לשמחו באמת אך עכ"פ יקיים בפשטות הרברים מ"ש [תהלים קיד ט"ז] וי"ן ישמ"ח לבב אנוש ורביעית יין הרי זה שיעור שמחה ליו"ט וכיצא ואם כן קיים בזה שהוא בכלל משמחו להחתן עכר"ה [ונ"ל הגם שיכולין לקיים באמידת דברי תורה להחתן [שם י"ט ט'] פקודי ה' ישרים משמח"י לב. ומה"ט אסרו [תענית ל' ע"א] בת"ב דברי תורה משום שהם משמחי לב. אך באמת זהו לפי מה שהוא אדם שאם החתן אינו תלמיד חכם וגם צריכין להזכירו על התנהגותו. כאשר בנה עתה ביתו. שיהיה בצדק וביראת ה'. הגם שהוא תוכחת מגולה באהבה מסותרת. רצוף אהבה בדברי תורה מכל מקום אולי אינו בכלל משמחו בזה מה שאין כן ביין כיון שאין דבריהם של חז"ל יוצאים מפשרטן כנ"ל:]

ט. שמעתי ממגידי אמת שהיו אצל הגה"ק מהרצ"ה זי"ע מזידיטשוב (בעל עשרת צב"י) כי בעת היה חולה מסוכן ר"ל בחליו בלבוב (שנתרפא אח"כ ממנה) ופעם אחת תקיף ליה עלמא טובא עד שהכיד בעצמו ודאו העומדים עליו כי הוא בכלל גוסס ר"ל ואז ציוה ליתן צדקה לתוך קופת ר' מאיר בעל הנס ואמר כי סכנת הגוסס הוא יען כי [גיטין כ"ח ע"א] רוב גוססין למיתה מה שאין כן רוב חולים לחיים. ור"מ [יבמות ק"ט ע"א] דחייש למיעוטא ע"כ ע"י ר' מאיר בעל הנס בכח זכותו ולשיטתו חוששין למיעוטא דחיים גם מהגוססין וישאר בין החיים עכר"ה. (ונתרפא אז מחליו כנ"ל). ואאזמו"ד הגה"ק זי"ע מהר"ש אבדפה"ק הגיד בזה כי גם ברוב עונות תכריע לפי זה הצדקה לר' מאיר בעל הנס לר"מ דחייש למיעוטא להטותו לתחיה ולשוב אל ה' להשאר חי וקיים מעושי רצונו וכט"ס: [ועיין בדברינו לקמן בזה אות י"ד וט"ז ואות פ"ז]:

דברי מהדורא קמא תורה יג

י. **שמעתי** בשם רבינו הקדוש החוזה **מלובלין זי"ע** כי צריכין בכל דבר שאומרים בדרך ה' בעד זה הענין יאמרו מיד כן יעזור השם יתברך להלאה דאם לא כן הרי זה כמעמיד ופוסק מעייני הישועה כשמברך רק על העבר. רק צריך להיות תיכף ומיד בקשה על העתיד והדמו לזה בלאה שאמרה [בראשית כ"ט ל"ה] הפעם אודה את ה' (ולא בקשה מיד על העתיד. ע"כ כתיב) ותעמוד מלרת עכר"ה שנאמרו כולם ברוה"ק כנודע (והיינו הגם שילדה אח"כ עוד יששכר חבולון עכ"פ באותו פעם עשה דיבורה [שלא ביקשה על העתיד] רושם באותו זמן כדכתיב ותעמוד מלרת). על כן צדיכין לזיחר בזה:

יא. **מבואר** בשעה"כ ובסידור כי הטבילה בערב שבת קודש כל מה שהוא סמוך ללילה טוב יותר כי אז מתגלה יותר אור תוספות שבת עיי"ש וכן שמעתי שנהג רבינו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע מצאנו שהלך לטבול בערב שבת קודש גם סמוך להדלקת נרות והכנסת כלה שבת קודש ומצאתי ראייה להרברים האלו בירושלמי [תרומות סוף פ"ח] במעשה רדיקליטיאנוס מלכא שהיה מקודם ריקלוט חזירא ששלח מפמייס שהוא רחוקה מטבריא מקום רבי ושלח כתבים ואמר אני רוצה הרבנן יהיו אצלי במוצאי שבת הזה ואמר להשליח שאל ימסוד להם הכתבים עד ערב שבת עם ביאת השמש כדי שלא יוכלו לקיים ציוי שלו ועל ידי כך יעליל עליהם לנקום מהם (עכ"ל הפנ"מ שם) ואתא שלוחא גבהון בערובתא עם מטמעי שבתא והוי ר' יודן נשיאה ור' שמואל בר נחמן "נחתין למיסחי בדימוסין דטבריא". אתא אנטיגרוס גבהון וכו' (פי' הפנ"מ ששאל אותו השד מה רבנן ומה אתם שרוים בצער וספרו לו המעשה והשיב להם תרחצו עצמיכם לכבוד שבת והא' הבורא יעשה לכם נסים ובמוצאי שבת לקח אותם וכו') עכ"ל עיי"ש בירושלמי והרי מפרש שהלכו לדימוסין לטבריא לרחוץ ולטבול בערב שבת (לכבוד שבת) בסמוך לשבת שהרי המלכא ציוה לבא וכן אתא שלוחא גבהון סמוך לשקיעת החמה כנ"ל שהוא קודם ביאת השמש ואז הלכו הרבנן הנ"ל לרחוץ

במרחץ בערב שבת הרי שדרכם היה לרחוץ סמוך לכניסת שבת קודש ואין לומר דרק או עשו כן מפני המעשה ההוא והלא לא ידעו בעת הלכו לרחוץ שיבא להם המכתב כזה אלא ודאי בעל כרחו שכך היה מנהגם לטבול בכל ערב שבת במרחץ חמין סמוך לשקיעת החמה כנ"ל [ועיין בדברינו אות צ"ה]. שוב ראיתי בשו"ת תשורת שי [מהד"ק סי' תרל"ח] דעתו להלכה שלא לילך למרחץ ערב שבת אחר מנחה קטנה אמנם המעיין בדבריו יראה כי נדחק להחמיד יותר מדאי בזה והעיקר כהמג"א [סי' ש"א ס"ק כ"ה] דבזמן הזה מותר לטבול ולרחוץ גם אחרי מנחה קטנה בערב שבת קודש. ומה שהביא שם ממשנת חסידים ונגיד ומצוה לענין לגלח בערב שבת ודצה לדמותו לטבילה, הלא בטבילה בעצמה כתוב בכתבי האריז"ל דכל סמוך לשקיעת החמה טוב יותר כנ"ל ובפרט שכן נראה גם מהירושלמי כנוכר בזה. (ורוחק לומר רהלכו רבנן לרחוץ בכל ערב שבת אחר תפלת מנחה. וגם כי על פי הכונה במנחה דערב שבת הוא כבר עליות עולמות דשבת קודש):

יב. הנה אמרו בש"ס ברכות [ל"ב ע"ב] חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת וכו' תורתן האיך משתמרת וכו' עיי"ש ומשני הש"ס מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת וכו' עיי"ש ועכ"ז יפלא עדיין על רבותינו קדושי עליון זי"ע שראינו מהם גאוני עולם בחריפות ובקיאות הגם שעסקו רוב ימיהם בתפלות ובקשות בעד הבאים לקבל ברכתם וליתן להם עצתם ובתיקון עניני הכלל והתירוך שאמרו בגמרא בבלי דילן "שתורתן משתמרת" אינו מספיק עדיין כי "משתמר" הוא רק דבר שלמד ועיין בו רק "משתמר" שלא ישכחוהו אבל האיך היה להם זמן ללמוד כל זה ומתי למדו ועיינו בכל זה גם בתחלה ולכתוב חידושים רבים כאלו חיבורים נפלאים וכיוצא. ושמעתי ששאלו זאת להגה"ק מבוטשאטש זי"ע בעל דעת קדושים והשיב על פי דברי הירושלמי ברכות נפ"ה הלכה אין ששאל גם כן על חסידים הראשונים כנוכר אר"י בר"א על ידי שהיו חסידים "היתה ברכה ניתנת בתורתן" וברכה ניתנת במלאכתן עכ"ל וכיון

הוא שכתבנו

שאמר "שהיתה ברכה ניתנת" בתורתן "ולברכה" אין שיעור על כן נעשו כמעין הנובע גם במעט הלימוד שהספיק לפי מיסת הפנאי ומתוך שחסידים הם מתברכת ונעשו פרי כנוכר: [ועיין בתיזוה"ק בהקדמה (דף ה' ע"ב) בר"ה דגא שביעאה בבאר לחי דאי שם שמביא דברי הירושלמי הגו'].

ג. ענין השיירים שנהגו החסידים ליקח ממאכל רבם. הנה מצאתי מקורו בירושלמי [מ"ק פ"ב הלכה ג'] ד' יוחנן בצפרא הוי נחת לכנישתא והוי מלקט פירודין ואכל (קרבן העדה ופנ"מ פירשו שבשחרית היה יורד לבית הכנסת שישבו שם אתמול לקידוש החדש והיה מלקט הפירודין שנפלו בסעודה שאכלו לאחר קידוש החדש ואכלן) ואמר ידא חולקי עם אילין דאכלין הכא דומשות (שאכלו כאן אתמול בערב שקיימו מצות קידוש החדש וגם הסעודה מצוה רבה הוא עכ"ל הקרבן העדה) והרי זה מפורש דמסעודת מצוה צדיקין לחבב ולאכול שירי הפרודין ושירי מצוה מעכבין את הפודעניות. והיינו לדידן סעודת שבת ויו"ט וד"ח או שארי סעודת מצוה כגון ברית מילה ונשואי תלמיד חכם וכיוצא. וגם הצדיק שאוכל בימות החול בכונות ויחודים הרי זה סעודת מצוה ושירי מעכבין את הפודענות.

ו. י"ל מי שלא בא בסוד ה' ומתנהג על פי ש"ע ואכל כרי שבשביל אכילה ההוא יוכל ללמוד ולהתפלל כראוי הרי זה מקיים [משלי ג' ו] בכל דרכיך דעהו ונמצא עובר ה' תמיד גם באכילתו כמבואר בשוש"ע [ארו"ח סי' רל"א] הוי גם כן השיירים שירי מצוה. אך מי שאוכלים משיריים שלו בפרט בשבת ויו"ט אל יתגאה בזה לומר בלבו צדיק אני כי חוטפים שירי אכילתי שאין זה רק מעלת הסעודה בעצמותה בשבת ויו"ט וכיוצא כנוכר ע"כ שפיר אשמעינן בירושלמי דאכל ר"י מפורדים ושיריים מסעודת מצוה של קידוש החדש ונחזי אנן דתנינן בר"ה [דף כ"ג ע"ב] סעודות גדולות היו עושין להם בשביל שיהיו רגילים לבוא והרי אנשים

האלו לפי זה לא היו יראי ה' ומהדרים אחרי מצות כ"כ דהא קידוש החדש בזמנו הוא ענין גדול כ"כ עד שרוחה שבת הליכת העדים ואף על פי כן היו עושים סעודות בשביל האנשים האלו שידצו לבוא להעיד משמע שאם לא היו עושים להם סעודות לא היו באים והרי אין לך פחיתות גדול להתעצל מלבוא להעיד למצוה גדולה (שדחתה שבת כנוכר) כזו ובשביל לאכול בסעודה יבא ואיך ליקט ר' יוחנן פרורין סתם מהסעודה הלא אולי הם משידי אכילה של אותן האנשים אשר באו רק בשביל תאות האכילה של הסעודה (דהא האנשים האלו אכלו באותו הסעודה דאם לא כן מה אהני הסעודות גדולות שהיו עושין וז"פ) אלא ודאי כיון דהסעודה בכללה ובעצמותה הוא סעודת מצוה כנ"ל על כן אכל פרורין משיריים אפילו אם יגיע לידו משידי אינשי ולא מעלי כ"כ הנ"ל. ואם כן במה יתגאה ח"ו מי שאוכלים משייריים שלו בסעודת שבת ויו"ט או סעודת מצוה כנ"ל כיון שהסעודה הוא מצוה בעצמה כנוכר:

ומה ראשמעינן שליקט ר' יוחנן הפרורין בלבר ולא חלק לחם או מאכל הנשאר מהסעודה. י"ל על דרך ששמעתי בשם קדוש א' מדבר זי"ע שהיה אומר כי שיריים הוא ענין גדול כי על כן לעומת זה היצה"ר מסיתו לחטוף שיריים חלק גדול ובשר שמן כדי לאכול לתאות נפשו עכר"ה רפח"ה. ורבריהם צריכין לימוד. והרי מזה ללמוד בירושלמי הנוכר דלכך אשמעינן דלקט פרורין ממנו יראו וכן ילמדו ליקח רק פרורין לכונת המצוה של שיריים ולא חלק שמן ועב של אכילה לשובע נפשו. והחכם עיניו בראשו. ומה שאמרו חז"ל [פסחים ג' ע"ב] בשתי הלחם וכו' הגיעני כפול היינו שזוהו גם כן לחשיבות חלק קטן רק כפול כמו בפרורין כנוכר (זולת כשיש ענין לצדיק שנותן לאכול מהקערה שלו וכיוצא בודאי יאכלנה. וסוד ה' ליראיו):

יד. בהיותי בקהלה סטאלין ראיתי פנקס קטן ס' כת"י נחמד מדברי הרב הקדוש מהר"א מקראלין זי"ע וכתב שם ליתן

דברי מהדורא קמא תורה יז

צדקה לקופת רמבה"נ לאה"ק קודם התפלה ומעלת הצדקה הזה קודם תפלה (מלבר שהוא כדברי חז"ל [כ"ב י ע"ב] יהיב פרוטה לעני והדר מצלי וכו'. וכן פסקינן בשו"ע או"ח סי' צ"ה סעיף י') שעל ידי שנותן צדקה עבור בני ירושלים וארץ ישראל (שזהו מרמבה"נ) על ידי זה יעלה במחשבתו את תפלתו דרך אה"ק כמ"ש [מלכים-א ח. מח] והתפללו דרך ארצם ודרך ירושלים ובית המקדש תובכ"א:

טו. ולענ"ד נראה עוד מעלת הצדקה לד' מאיר בעל הגס קודם התפלה ולומר אלהא דמאיר ענני כמו שאמרו חז"ל בע"ז [דף י"ח ע"ב] הוּו הני כלבי דהוּו קא אכלי אינשי שקל קלא שדא בהו הוּו קאתי למיכליה אמר אלהא דמאיר ענני שבקוה וכו' עכ"ל הגמרא ועיין פנימית הענין הזה בקרניים ודן ידין [פ"ו בדין ידן אות ה'] בענין תתקמ"ד כלבים מבעל צפון וגו' אלה"א דמאי"ד ענני" ב"פ כמספר תתקמ"ד לבטל יניקת וקליפת הכלבים הנ"ל עיי"ש והגה הקליפות של הכלבים מתגברים לחטוף תפלות בני ישראל בסוד [ישעיה נ"ו י"א] והכלבים עזי נפש לא ידעו שבע"ה ובפרט קודם מחיית עמל"ק. שהע"מלקים יש להם רמות כל"ב בבית תפלתם והוא יניקת טומאתם כמ"ש בשערי אורה [שער ט. כפ"י שם] ועל זה אמרו חז"ל בסוף סנהדרין [דף צ"ז ע"א] (רבסוף יומיא חבלי משית אלן קודם מחיית עמלק לגמרי הוא מתגבר בעוה"ד) פני הדרד כפני כלב (וע"כ אמרו שם בעוקבתא דמשיחא חוצפא יסגי ע"ד והכלבים עזי נפש כנזכר) וגם נקראו בתיוה"ק [] ע"מלקים ערב רב דדחקין לישראל יר"א בגלותא. ואמרתי בזה על דרך חז"ל בשבת [דף י' ע"ב] ששלח שלמה המלך לבית המדרש אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבי"ם וזהו אחרי פטירת רוד המלך ע"ה התחילו הכלבים אלו לנבח וכמו שביארתי בשער יששכר (מאמר תקע בשופר בדרוש שקודם התקיעות בעה"י. ואכמ"ל) ע"כ קודם התפלה שלא יקטרגו הכלבים הנ"ל יתנו לרמבה"נ ויאמרו אלהא דמאיר ענני שזהו מציל מהני

כלב"י ראכלי אינשי כנוצר מש"ס ע"ז ומקרניים ודן ידן כנ"ל. [ועיין לעיל בדברינו בזה אות ט' ואות פ"ז]:

טז. בירושלמי ברכות [פ"ד הלכה א'] ר' יוסי בן חנינא היה מתפלל עם דמדומי חמה כדי שיהא עליו מורא שמים כל היום ופי' הפנ"מ עם דמדומי חמה בשחרית. ואין פירוש לפירושו וקשה לסבול זה והא מיירי שם בירושלמי רק בזמן מנחה ולפניו ואחריו והך מימרא דריב"ח ואיך שייך באמצע הך דר"י בר חנינא רמיירי לענין שחרית כנוצר ע"כ יתכן יותר פי' הרב בעל החרדים שם דעם דמדומי חמה היינו בשקיעתה אמנם לפירושו קשה מאוד מה דאמר כדי שיהיה עליו מורא שמים כל היום האיך יהיה עליו מורא שמים באותו יום שכבר עבר (כיון ששקעה החמה) ואיך שייך לומר למפרע שיהיה עליו מורא שמים. ב) וגם מהו החשיבות שהתפלל בזמן מאוחר מנחה היינו בשקיעת החמה שזהו עם דמדומי חמה. ולקושיא הראשונה שכתבנו נשמר מזה בעל החרדים בפירושו שם וכתב דהיום מתחיל מערב היינו כמ"ש בתורה [בראשית א. ה'] ויהי ערב ויהי בקר והיינו מאותו ערב ואילך יהיה עליו מורא שמים וכל זה דוחק במחילת כבוד תורתו הקדושה דהרי לענין ברכות השחר וברכת התורה והתפלות חשבינן תחלת היום בשחרית והלילה נחשב לאחריו עד קומו יום מחר בבקר השכם וכל הברכות פוסרות עד בוקר שני וכן כל התפלות נחשב ערבית אחרונה ואיך יחשבו בזה "כל היום" שיהיה היינו התחלתו מערבית.

וי"ל על פי דברי הגה"ק מהרי"מ מגור ז"ל (בע"ס חידושי הרי"ם) שהמליץ בער העוסקים במסחר ומאחרים קצת זמן תפלה כי העיקר הוא קבלת עול מלכות שמים להיות עליו העול במחשבתו ועל כן גם העומד בתנות כשרוצה מיד בבוקר לילך להתפלל ויטריירוהו בתבלי טירודין ויזכור בכל עת כשידבר במו"מ שלא התפלל עדיין ויאנח ויאמר בכל עת עדיין לא התפללתי ויש לי כל הטירודות וזהו העול מלכות שמים שיש

לו בהשעות האלו מה שאין כן אחר התפלה הוא מיקל דאשו לומר כבר התפללתי עכתד"ה. ובזה י"ל בדברי הידושלמי אלו כאשר נקדים [נברכות כ"א ע"א] דברי ר"י ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו, ולכא' לא שייך לומר כונתו כל היום אחר חצות היום שאז כבר הגיע זמן מנחה ועבר זמן שחרית אלא ודאי בעל כרחו כונתו שיאריך בתפלה משחרית עד חצות בתפלת שחרית (בכל זמנו) ומאז והלאה יעסוק ויאריך בתפלת המנחה. וגם נודע וכן המנהג בירושלים שמתפללין מנחה כל זמנו מאחד צהרים והלאה יש מנינים בצבור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עד שקיעת החמה ובימיהם בזמן התנאים היה עוד מנהג זה להקדים תפלת מנחה אחר צהרים מיד כדאמדינן בש"ס תענית [דף כ"ז ע"ב] וברש"י שם בד"ה כיון דסמוך לשקיעת החמה שמאחרין [מנחה] עד שקיעת החמה ומתפללין כל שעה ואינן הולכין לבית הכנסת משש שעות ומחצה ולמעלה כמו שהיו עושין באותן הימים עכ"ל [ועיי"ש בהגהות הב"ח] על כל פנים מפורש דבשנים קדמוניות אז הלכו לבית הכנסת משש שעות ומחצה להתפלל מנחה כנזכר. ולפי זה י"ל דר"י בר חנינא ס"ל כר"י הלואי שיתפלל אדם כל היום וכן הוא נהג ברוב חסידתו להאריך בשחרית עד חצות נמצא אם היה מתפלל אח"כ מנחה בתחלת זמנו (מיד אחרי חצות היום) ולאחר שהתפללו מנחה לא היה עליו עוד עול תפלת כל היום עד הלילה ע"כ לא התפלל מנחה רק עם דמדומי חמה (בשקיעתה) כפיירוש התרדמים. [וכדאמרינן בש"ס דילן [בברכות כ"ט ע"ב] מצוה להתפלל עם דמדומי חמה ואר"ז מאי קראה [תהלים ע"ב] יידאוך עם שמש ולפני ירח דוד הורים, פירש"י תפלת המנחה עם שקיעת החמה ולפני ירח זו מנחה עיי"ש וכ"כ בשעה"כ (בתחלת המנחה דרוש ב') שהאריז"ל היה נזהר מאוד שלא להתפלל מנחה אלא סמוך לשקיעת החמה עיי"ש]. והיה עליו (על ידי זה) מורא שמים כל היום כי עד חצות היום עסק וגמר תפלת שחרית ואח"כ הכין את עצמו לתפלת המנחה והיה עליו יראת שמים ועולו לתפלת המנחה שלא התפלל ונזכר בכל עת ובכל רגע שלא התפלל מנחה עדיין (רק

בשקיעת החמה בסוף זמנו) ועל ידי זה נמצא ביר"א עול מלכות שמים
כל היום ועל פי דברי הר"ם הנ"ל:

טו"ב. אמנם כל ערום יעשה בדעת וזהו רק דברי הגאון הנ"ל
מליצת זכות להמתנהגים בחסידות ועוסקים במו"מ
ומאחרים זמן התפלה. אבל לא לעשות דרך מזה היפך דרך ודעת התורה
גם אם יראו רבו הצדיק מאחר לפעמים זמן תפלה ביותר (ועיין בספר
סוד מדע ועשה טוב והוספות מהרצ"א שאין ללמוד בכזה לנהוג כרעת
רבו) ועיין בתוס' ישנים יומא (דף כ"ה ע"ב) שכתב בשם ר"ת משום
דאברהם זקן ויושב בישיבה היה אין ללמוד כל אדם ממנו לענין זמן
תפלה עיי"ש ופי' רבינו חננאל שם על הך דתי' בגמרא דזקן ויושב
בישיבה הו' כלומר שכינה עמהם וכו' עכ"ל"ה והיינו דעם קדושי עליון
כאבותינו היה השכינה עמהם תמיד אפילו שלא בזמן תפלה הקבוע (וכהאי
דאמרו בשם המדרש אימתי עת רצון בזמן שהצדיקים מתפללין) אבל
להבאים אחריהם אין להם ללמוד בזה ודי למבין: (ועיין בזה בר"ת מהרדא
ד' אות צ"ו):

טז"י. ועוד זאת נוסף הקילו קולא על קולא על ידי זה שמתפללים
בזמן מאוחר מאוד ובאמרם כי הם רעבים גם צמאים ועל
סמך זה כבר אכלו ושתינו מקודם ומחללים שם שמים ואשר תלו את עצמם
לומר כי הם רעבים וגם צמאים ועל פי המבואר בש"ע או"ח נס"י פ"ט
ובמג"א] דהצמא והרעב הרי זה בכלל התולה ואם לא יוכל לכרין דעתו
בתפלה יוכל לסמוך על דעת הרמב"ם לאכול ולשתות מקודם עיי"ש.
אמנם זהו טעות גמור דהרמב"ם מיירי במי שמתפלל בזמנו בבוקר
ואעפ"כ יש לו חולי מחלישת הלב בזה עד שמיד בקומו הוא צריך לאכול
ולשתות עד שלא יוכל לכרין לבו בתפלה ע"כ שפיר כתב הרמב"ם דהרי
זה בכלל החולים (דהרי ניכר מחלתו עד כי שעה א' זמן התפלה לא יוכל
לעמוד מעת קימתו בלתי אכילה) מה שאין כן אלו שעומדים ממשותם

דברי מהדורא קמא תורה כא

ואחר שעה יאכלו וישתו בפרהסיא סעודה קבוע ואח"כ בשעה חמישית על היום בערך חצות היום ילכו להתפלל כנ"ל הלא היה להם להתפלל בזמנו מקודם ואח"כ לאכול ולשתות ואיגלי בהיתיתיי כי מהם בתענית צבור יאכלו וישתו בפרהסיא [ועיין באור פני משה להה"ק מפשעווארסק זי"ע (פרשת אמוד) עה"כ [ויקרא כ"א, ה'] ובבשרם לא ישרשו שרשת (שאינם מתענים ומסגפים את עצמם ועם כל זה ירצו להיות) קדושים יהיו לאלהיהם (והלואי) ולא יחלל שם וגו' עיי"ש] ועל זה נתפלל [תהלים קי"ט, כ"ט] דרך שקר הסר ממני ותורתך תנני ויותר ממה שכתבתי לפניכם יש להאריך בביטול ריעותיהם אך אכ"מ להאריך ולחכם יספיק הקיצור. ולענין לאכול ולשתות קודם התפלה זהו מסימני טומאה מס"א ר"ל כמבואר בווה"ק [פרשת ויקהל דף רט"ו ע"ב] ואי אכיל עד לא צלי צלותיה לאתיישבא דמא על אתריה הא איהו כמנחש ומעונן עכ"ל"ה (ונמשך שם על סמיכות הכתוב לא תאכלו על הדם כדאיתא בברכות [דף י' ע"ב] היינו מזה האיסור לאכול קודם התפלה וסמוך ליה לא תנחשו ולא תעוננו) עיי"ש. ועיין בארץ החיים על תהלים [מזמור כ"ן] כי הגה בלילה מסתלקת הנשמה וכשנעדר משנתו חוזרת הנשמה באפו וכו' ואם הוא אכל קודם התפלה אז אין כח להנשמה להתפשט בגוף ונשארה באפו עכ"ד עיי"ש ועיין בשו"ת הרמ"ז [סימן נ"ט] ובספר קב הישר [פרק ס"א] באריכות מרעיש על זה. וה' יצילנו מהם ומהמונם. וישוב שופטנו כבראשונה וידעצנו כבתחלה. תוך אמוני עם סגולה. לירושלים עיר המהוללה. בב"א.

יט. מקובל בידינו בשם זקיני הגה"ק מהרצ"א זי"ע בעל בני יששכר כי ילמדו גמרא קודם כל תפלה בבוקר ועל ידי זה יש עליה לתפלתו למרום על ידי מלאכים נושאי הכסא ומעלים תפלותינו מיכאל ג'בריאל ר'פאל א'וריאל ר"ת גמד"א [ועיין בדברינו לקמן

אות פ"א]:

כ. באגרא דפרקא [אות קצ"ח] עיי"ש הטעם על פרקי אבות שנהגו לומר בין פסח לעצרת. אמנם לפענ"ד בזה גם מה שמתחילים כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כי הנה הימים האלו הם הכנה על חג השבועות שהוא בחינת "עולם" הבא הוא בחינת בינ"ה ועל כן סופרים מ"ט יום עד הגיענו לשער החמשים בחינת בינה כנודע מדבותינו הראשונים (עיי'ן צדה לדרך ומובא בבני יששכר מאמר ספירת העומר וכן בכר הקמח לרבינו בחיי זי"ע ערך עצרת ובספר צרור המור למהר"א סבע זי"ע פרשת יתרו וכהנה) מאחר כי כל העדה כנסת ישראל עמדו רגלי אבותיהם על הר סיני ויש לכל אחד חלק בתורה אשר נפשו שוקקת לקבלת התורה ועל זה רומז מצות ספירת העומר באשר אנו סופרים ומקיים ליום קבלת תוה"ק שהוא חג הבכורים בחינת "עולם" הבא כנ"ל ועל כן שפיר מתחילין בכל שבת בימי הספירה כל ישראל יש להם חלק לעול"ם הב"א בחג השבועות קבלת התורה יש להם חלק לכולם כי על כן נקוה ונספור הימים לזה ומסיימים במשנה ר"ח בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות וכו' היינו שנתן לנו התורה והמצוות בחג המקווה והנכבד הלז ועל ידי התורה והמצות נזכה לעולם הבא:

אמנם מה שלומדים אז אבו"ת עיקר הטעם בפשיטות נראה לי עדה"כ [תהלים קי"א י'] ראשית חכמה יראת ה' כי צריכים להקדים היראה לתורה והנה מסכת אבות אינה דינים מחוייבים אך מוסרי תוכחות נאים והנהגות ליר"א כי על כן קודם קבלת התורה החיוביות ילמדו ויאמרו מקודם בימי ספירת העומר (שהם הכנה לקבלת התורה) מסכת אבות שהוא ללמוד יראת ה' כנזכר כי צריך היראת שמים להקדים לתורה על דרך הכתוב ראשית חכמה יראת ה' כנזכר:

א"י הטעם שמתחילים אז בימי ספירת העומר כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא והנה במסכת עדיות [סוף פ"ב] משפט רשעים בגיהנם

דברי מהדורא קמא תורה כג

וכו' דיב"נ אומד מן הפסח ועד העצרת הגם שהר"ע מברטנורא פידש לאחר שיהיו בגיהנם מ"ט יום היינו כל כך ימים שיש מפסח עד עצרת מ"מ בתניא דבתי להראשונים כתוב שלכך אין נושאים נשים בימי ספידת העומד מטעם דיב"נ אלו ולכאורה קשה דאטו מי שמת אחד שבועות ימתינו לדונו עד הפסח הבא שירד בגיהנם וכן מי שמת סמוך לשבועות ומקודם יופטר באיזה ימים מועטים עד שבועות אלא ודאי כדברי הר"ע שהוא דק מספר כ"כ ימים אבל בכל ימות השנה. אולם כרי ליישב דברי התניא (מהראשונים) בעל כרחך לומר כונתו שאז בימי ספידת העומד נתעורר דין על הנשמות שנתחייבו וכו' (וגם אז בעצרת דנין הנשמות כמ"ש בתולעת יעקב להר"ם בן גבאי ז"ל) ע"כ אז מקודם עצרת בימי ספידת העומד אומדים כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כרי לעורר זכות בעד הנשמות שכולם יזכו לעולם הבא ולקבל דינים בימים האלו ולנחמם כי על ידי היסודים שסבלו בגיהנם יזכו לחיי עולם הבא בגן עדן וזה טעם לשבח כנזכר:

כא. אולם בפשטות הכתוב ראשית חכמה יראת ה' פידשתי כבר על דרך שאמרו חז"ל [סוטה דף ג' ע"א] אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטרות וז"ש ראשית חכמה (היינו החכמה הראשונה והיותר גדולה. הוא) יראת ה' (להתנהג ביראת ה'). שלא להיות בכלל שוטה) כנזכר:

כב. ובזה אמרתי הענין מה שמקובל אצל הצדיקים בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע כי היתה נפשו שמחה בלימוד הש"ס בבואו למימרת ד' נחמן בר יצחק והגיד כי הבע"ד רצה ליתן לו הרבה מרדגות יותר ולהניח לו הרבה דברים רק שלא ילמוד גמרא ובפרט מימרת ד' נחמן בר יצחק. והכיר מזה (בידיעת ההפכיים א') וידע ברוח קדשו שזהו תיקון גדול לנפש לרצונו יתברך שמו דק שילמדו גמרא ובפרט בבואו לדברי רנב"י כנזכר ע"כ שמעתי. וקדושת

כר דברי מהדורא קמא תורה

דבריהם ז"ל עמוקים מני ים אך י"ל הפידוש כפשוטו גם כן בזה כי העיקר ודאשית חכמה ירא"ת ה' וכמו שאמרו חז"ל ניומא ע"ב ע"כ וכן בשבת ל"א ע"ב עיי"ש] והוא הראשית והתכלית. והנה אמרו בש"ס נשבת רף קניו ע"ב] בר' נחמן בר' יצחק דאימיה דר' נחמן בר' יצחק אמרי לה כלדאי (פירש"י חזים בכוכבים) בדיך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה אמרה ליה כסי רישיך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא ומזה למדו בטוש"ע או"ח (ס"י ב' סעי' ר) לכסות דאשו והרי מזה המקור ירא"ת ה' מר' נחמן בר' יצחק ושפעל אצלו הכיסוי ראש (להיות מזה המקור כנוכר) גם נגד טבעו ומזלו שנולד במזל שאמרו הכלדאים להיות גנב ומזה נצמח שורש הלכה הנזכרת לכסות ראשו שהוא דת ישראל. ולאו דוקא ממדת חסידות בלבד כמו שביארנו בחי' אות חיים על הלכות תפילין (ס"י כ"ה ס"ק ה') על פי דברי הט"ז דלמה אין מזכירין "ישראל" בכל ברכת השחר רק באחד ישראל בגבורה ועוטר ישראל בתפארה ותידין הט"ז דשאר ברכות נתקנו להנאות העולם ולא לישראל דוקא מה שאין כן אחד ישראל בגבורה שהוא כשלושב התגורה משום שאסור להיות לבו רואה את הערוה וכן עוטר ישראל משום כסי רישיך דליהוי עלך אימתא דשמיא והרי מזה דהכיסוי ראש הוא מדינא (ולא ממדת חסידות בלבד) דהא תקנו חז"ל על זה ברכת עוטר ישראל (לישראל בלבד) שהוא מדת ישראל כנוכר (ודלא כמ"ש בביאור הגר"א או"ח ס"י א') עיי"ש בחיבורנו הנזכר. כאשר עינינו רואות. בפרט בדורותינו שהוא דת יהודי שכל המיקל בזה ניכר שפרק עול ר"ל.

וכן מצינו עוד מימרות דרנב"י בש"ס אשר המשכיל בלבבו יבין האיך הם לצורך תיקון נפשנו וכהאי דאמרינן בסוטה [דף ה' ע"א] לענין גאווה א"ר נחמן בר' יצחק לא מינה ולא מקצתה וכו' [וכן פסק כותיה הרמב"ם בהלכות ריעות פ"ב הלכה ב']. וגם בסוף סוטה אמרינן משמת רבי בשלה ענה וירא"ת חט"א א"ל רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חסא דאיכא אנא והיינו שורש הירא"ה שקנה ועבד בנפשו כנ"ל. וזהו רק

דברי מהדורא קמא תורה כה

לשיטת רש"י בגיטין [דף ל"א ע"ב] דסתם רב נחמן הוא ר"נ בר יצחק אמנם לשיטת התוספות שחלקו שם עליו בזה וס"ל דסתם רב נחמן הוא בר יעקב יתכן גם כן בזה כיון דבעין יעקב [בסוף סוטה] גרס בזה בפירוש רב נחמן בר יצחק. ועיין ש"ס מגילה [דף כ"ח ע"ב] שפירש"י שרנב"י היה מחסידי בבל ועיין ש"ס שבת [דף ל"ז ע"ב] רב נחמן בר יצחק מרא דעובדא הוה פירש"י מדקדק במעשיו עכ"ל. [ועיין נזיר (דף כ"ג ע"ב) וכן בהוריות (דף י"ב ע"ב) אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבידה לשמה ממצוה שלא לשמה, וזה שייך (ראויים למי שאמדם) רק לחסיד אמיתי המתחסד עם קונו לעשות עבירה לשמה ובוה מוסר נפשו היינו גם נפשו ממש מעוה"ב בשביל עשיית רצונו ית"ש והמב"י]. העירותי זה המעט תן לחכם ויחכם עוד זה' יודע האמת בשורש הנשמות וקישורי תיקונם ה' יעזרנו לתקן ככל צרכנו והשייך לחלקנו:

כג. מה שמצינו מנהג הצדיקים רבותינו ואבותינו שהחשיבו לכלים שהשתמשו בהם צדיקים וכן כמה צדיקים וחסידים שילמו בעד כאלו הון רב ונקרא "שומא" בפי העולם [ועיין בדברינו בשו"ת מנחת אלעזר חלק ד' (עודנו בכתובים) סי' ט' לענין מה דפסקינן בש"ע חו"מ [סימן רס"ז] בהמוצא תפילין שישום דמיהם אם יש חילוק בין תפילין יקרים מסופר צדיק עיי"ש] וממה שאמרו [ירושלמי שבת פ"ב ה"ג] קרש שזכה להנתן בצפון וכו' פשוט דאין ראי' לזה אמנם נ"ל מקורו בירושלמי [מ"ק פ"ג הלכה א' וכן הוא בירושלמי נדרים פ"ט הלכה א'] מקלו של ר' מאיר היתה והיא היתה מלמדתו דעת עכ"ל הרי שחפץ השתמשות של צדיק (הגם שהוא חפץ גשמי) זוכין על ידו לדעת ומכל שכן לעניני טובות עולם הזה:

כד. וכן מה שנהגו הצדיקים מתלמידי בעש"ט הקדוש זי"ע והבאים אחריהם לקבוע להם דרכים וענינים בעניני גשמיים לעשות בהם יחודים ועל ידי זה הוא חוקים וסדרים איך להתנהג בכל דבר פרטי

ברברים העולמיים והגשמיים האלו ולכאורה ישאל השואל כמתמה מה זה נפקא מינה בעניני ארציות לקבוע בזה מנהגים ותורות. (ועל זה יצחקו עלינו כתות המתנגדים בשמעם ככה). ואם יחשבו כדברי הרמ"ע מפאנו זי"ע שאין רבר דשות בעולם היינו שאם יחשבו בו לשם שמים [וכדפסקינן בטוש"ע אר"ח סימן רל"א] הרי הוא מצוה ואם לא הרי הוא להיפך ח"ו מ"מ גם בדרך זה אין העשייה הארציות חשובה בעצמה רק מבוא לתכלית הנרצה שיוכל לעבוד את ה' כגון שבכח האכילה ההיא יוכל לעבוד את ה' ולעמוד על המשמר בלילות וכיוצא אבל אין נפקא מינה בענינים פרטים של המאכל ההוא בעצמותה כיון שאינה אכילת מצוה (כגון אכילת מצוה בליל פסח) רק אכילת חול וכיוצא בעניני הרשות במלבושיו ודרכי הנהגותו. אמנם יש מקור לזה בש"ס שבת נ"ד ס"א ע"א [דא"ר יוחנן כתפילין כך מנעלין מה תפילין בשמאל אף מנעלין בשמאל מיתבי וכו'] עיי"ש כל הסוגיא מזה וכן פסקינן להלכה בטוש"ע או"ח [סימן כ' סעיף ד' ה']. [ועיין נמוקי אר"ח סי' ד' אות א.], ולכאורה קשה מה ענין דמיון מנעלים לתפילין שהם קרושת מצוה מאת השם יתברך האיך יניחם בכל פרטי דקרוקיה לאין שיעור מה שאין כן מנעלים ושאר לבושי חול איך שייך לדמותם לזה ומה זה נפקא מינה להלכה איך ואיזה מלבוש של חול ילבש מקודם או במנעליו וכיוצא. אלא ודאי דבכל זה צריכין לזוהר ולכוין בכונת התורה בכל פרטיה ומזה למי שתוננו ה' דיעה אפילו במקצת יכנס בפנימית בכל דקרוקי מעשיו בעולם הזה הגשמי. ובידושלמי שבת [פ"ו הלכה ב'] בסנדל המסומד כמה מסמרן יהא בו (פירש הקרבן העדה. ויהא מותר לצאת דאינן אלא לנוי. ל"א כמה מסמרן יהיו בו ויהיה מותר לשלות עליו מטלית כדי לצאת) ד' יוחנן אמר חמשה כחמשה ספרי תורה ד' חנינא אמר שבעה [דברים ל"ג כ"ה] וכימיך רבאך (פירש הקרבן עדה דכתיב ברזל ונחשת מנעליך וכימיך ודריש הכי ברזל שבמנעליך יהיה כימיך שהם ימי השבוע) נהגין רבנן כהדא דר' חנינא, דרש ד' אחא בשם ד' חנינא תשעה (פירש הקרבן עדה כנגד תשעה ירחי לידה) רבי היה נותן שלשה עשר בזה ואחד עשר בזה כמנין משמרות [משלי י"ב י"א]

דברי מהדורא קמא תורה כז

וכמסמדות נטועים מה משמרות כ"ר אף מסמדים כ"ר עכ"ל הירושלמי. וכן נמצא כעין זה במדרש רבה קהלת [פי"ד בדי"ה דברי חכמים כורבנות] עיי"ש (אם כי בש"ס דילן [בשבת דף ס' ע"ב] נמצא גם כן כמה ישתיירו בו וכו' ויהיה מותר היינו שהוא לנוי אבל לא קחשיב הסימנים והרמזות האלו ברברי תורה הנזכר מ"ש בירושלמי ומר"ד) והנה יפלא איך יחשבו למסמדות של סנדל חול רמזות גדולות כאלו בתורה בכל אלו הריעות. אלא וראי דעל הכל צדיכין לכיין בכונה מיתורת וממנו תקיש על השאר עיני עולם הזה כנ"ל ובפרט במלבושיו ומאכליו ודיבוריו והנהגותיו איך לכיין בכל רבו:

כה. שמעתי שאירע לאדם גדול וקרוש אחר זי"ע שבירך על היין בפה"ג ושתה קצת ובהיותו טרוד במחשבות קדושות ויחורים שכח שכבר בירך ובירך אח"כ עוד הפעם בפה"ג. ואמרתי דלא היה ברכה לבטלה פעם שניה, ונפקא מינה דלא היה צ"ל בשכמל"ו. דאם היה מסית דעתו לגמרי משתיה הראשונה וכבר סילק דאינו רוצה לשתות עוד הרי צריך לברך עוד הפעם כשנמלך ורוצה לשתות עוד ואיך לך היסח הדעת גדול מזה ער שלא ידע וחזר כלל שבירך בפה"ג ער שיצא זה מדעתו לגמרי אם כן לא הוי ברכה לבטלה הברכה שניה (ואין זה נ"מ רק לענין בשכמל"ו כנזכר וגם כי לא שייך הלכה זו רק כשבא לידו מבלי דעתו ורצונו כהאי דאמרו [בתוספתא דפאה פ"ג] מעשה בחסיד אחד ששכח עמר בשדה וכו' שאלו עשינהו ברצון וכו' לא היה בא זה לידו והיינו כי הרבר הזה אין לו מציאות רק על ידי שכחה כנודע). ולכאורה י"ל דנ"מ אם היכא שנזכר בעת התחיל לברך עוד הפעם ואמר בא"י שאז צריך לסיים למדני חוקיך כלשון הכתוב (תהלים קי"ט י"ב) ולפי שצריך לסיים נוסח הברכה רכיון ששכח וכבר התחיל לברך עוד הפעם אם כן הוי היסח הדעת וע"כ יסיים הברכה (שנית) אך י"ל דזה אינו רכיון שנזכר עוד בעת סיום השם קודם שאמר אליקינו ע"כ יאמר למדני חוקיך ולא הוי היסח הדעת כיון דנזכר במקום שיוכל להנצל מברכה לבטלה ולא

הוי היסח הדעת ראטו מחוייב לזכור תמיד בלי הרף (שכבר בידך) שלא יסוד מרעיונו. מה שאין כן כשבירך פעם ב' כל הברכה הוי כהיסח הדעת דאם לא כן לא היה מברך לבטלה פעם ב' ואם כן אין צריך לומר בשכמל'ו וכנוזכר. וצ"ע:

כו. באגרא דפרקא [אות ט"ו] ע"ד המחלוקת בין הצדיקים ומה שאמרו חז"ל בסוף כתובות [ק"ב ע"ב] דור שכן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים עיי"ש מ"ש בזה. הנה הוא כתב כדרכו בקודש של זקיני אא"ק זי"ע להיות מלאך מליץ בעד בני ישראל. אמנם ברש"י שם בסוף כתובות מפורש בזה הלשון בר"ה קטיגוריא הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם עכל"ה מזה נראה שאין הפירוש שהחולקים עליהם גם כן תלמידי חכמים רק הרבה מסטינים וכו' והיינו קטיגוריא בתלמידי חכמים שיעמדו עליהם וכו' אנשי בליעל הנ"ל המכנים עצמם בשם תלמידי חכמים או חסידים (חשודים) כנ"ל [עיי' לקמן אות נ"ז] ודומיהן מנהיגים ורועים המרעים ומחטיאים ועל ידי זה יחריבו לכל מי שיר"א נוגע בלבבו ויעמוד בעד ה' ותורתו להחזיק ולרומם דת תוה"ק ועל ידם לא יוכל לבצע מעשהו לטובה כי ירדפוהו וילמדו עליו חובה והדברים יתייחדו עם מאמרם ז"ל בפרק חלק [דף צ"ז ע"א] דור שכן דוד בא תלמידי חכמים מתמעטין והשאר (שרירים אשר ה' קורא) עיניהם כלות ביגון ואנחה (בראותם הדור פרוץ מרובה על העומד ואי אפשר לגדור מפני השקרנים התנפים הנ"ל) וגם כמאז"ל עוד כהנה בפרק חלק אשר ירבו המוסרים והמסטינים ובסוף סוטה [מ"ט ע"ב] עוד מזה כי יראי חטא ימאסו וחכמת סופרים תסרח ויטובבו מעיר לעיר ולא יחוננו (והיינו כדברי רש"י הנ"ל בסוף כתובות) ותהי האמת נעדרת וחוצפא יסגי וכו' כו' ואשר עינינו רואות וכלות בעוה"ד כעת מכל הסימנים האלו הן וכיוצא בהן אשר כמותו לא נהייתה ה' יצילנו ויושיענו. יצליחנו ויעזרנו. מהם יפלטנו. ובקרוב במהרה בימינו. גאולת עולם יגאלנו:

דברי מהרורא קמא תורה כט

כו. ענין הקוויטי"ל שנוהגים לתת לצדיק שכותבים שמו ושמות ב"ב ולכאורה למי שדגיל אצל הצדיק ומכירו היטב וזוכר שמו ושמות אנשי ביתו למה הצורך לנתינת הפיתקא בכל עת. ועיין באגרא דפרקא [אות כ"ה] מה שהביא בזה בשם רבינו הקדוש מלובלין זי"ע ברוח קדשו. אמנם סמך לזה מדברי הגמרא דאיתי בכתי"ק **אאמו"ר** זי"ע מפה [שם שלמה. על המועדים] שכתב מש"ס מגילה [דף ט"ז ע"א] מה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל אינו נמחק כתב שלמעלה לא כל שכן עכ"ל הגמרא וזהו דמוח בכתיבת הקוויטי"ל למטה שכותבים מבוקשיו הצדיק קודא אותן ומתפלל בפיו ולבו שיתקיים מה שכתוב בהפיתקא הזאת "כתב שלמטה" לטובה ואינו נמחק מכל שכן "כתב שלמעלה" שנחקק תפלתו בספר ועושה דושם לטובה עכ"ק אא"ז הנ"ל. וכ"ק **אאמו"ר** זי"ע אמר שטעם כתיבת ונתינת הקוויטי"ל גם למי שבקי הצדיק בשמותיו כנ"ל יען חוששין גם אם זוכרן הצדיק את שמותיהן מכל מקום לאשר במוחו יש הרבה בני אדם שזוכר שמותיהן ואולי יטעה ויחליף בשמותן לפעמים ולא יהיה תפלתו שגורה בפיו ועל ידי זה יהיה איתרע מולא ח"ו של מי שמתפלל בערו (כאשר מיר יירא הצדיק לנפשו על ידי זה) על כן כותבים שמותיהם בפיתקא כדי שיהיה תפלתו שגורה בפיו ומובטח שתתקבל בעד כל אחד ואחד לטובה: [ועיין דברי תורה ח"ו אות פג, ח"ז אות פ"א].

כח. הנהגה שגור בפי העולם כי אין הולכים על קבר נפטד תוך י"ב חודש למיתתו. זולת על קבר צדיק מפורסם הולכים גם תוך י"ב חודש, והנהגה לכאורה אין שום מקור וטעם מספיק לדבר ובפרט כי לכאורה לפי זה סותר למה שכתוב בש"ע יו"ד [סימן שד"מ סעיף כ'] דעולים לבית הקברות ומבקרים אותו ומשכיבין אותו ביום ה' וביום שלשים ואם כן הרי אלו המה תוך י"ב חודש. אולם על זה יש לתרץ (א) דרישא דסעיף זה במחבר שם הוא חכם ואלוף וגאון מכניסין אותו לבית המדרש וכו' ועל זה סיים בהשכבה אחר ז' ול' ותכלית י"ב חודש

משמע רקאי על חכס אלוף וגאון עושים כן ובארס גדול ממילא נוהגים לילך על קברו גם תוך י"ב חודש כנ"ל. אך זה יש לדחות כיון דכתב בכלבו ומובא שם בבאה"ג דאם חל יום ז' למיתתו בר"ח אין עולים לבית הקברות וכן לקטן היינו כשהנפטר הוא ילד קטן משמע הא במת גדול אפילו אדם פשוט יהיה מי שיהיה עולים משפחתו על קברו (וכן הוא באמת נהוג לילך סוף השבעה וקורין אותו הלוי הגשמה אבל סוף שלשים אין נוהגים העולם לילך) [ועיין במאמרינו מילי דהספידא בהספד על הגמרה"א צוקער ז"ל. ועיין בווה"ק ויקהל [קצ"ס ע"ב] כל אינון תלתין יומין אתרנו נפשא וגופא כחדא וכו' לבתר נשמתא סלקא וכו' עכל"ה]. ולפי זה הרי עולים שם תוך י"ב חודש כנזכר. (ב) יש ליישב כיון דנזכר שם במחבר רק מבקדין ומשכיבין אותו פירש שם בבאר הגולה שאומדים השכבה הזכרה ותפלה בערו ולזה יש ענין גם תוך י"ב חודש מה שאין כן לבקש מאתו להמליץ בעד החיים בצודכיו זהו לא יוכל עוד תוך י"ב חודש [ועיין בדברינו בשו"ת מנח"א [ח"א סימן ס"ח] לענין דברי הווה"ק פרשת ויחי בר"י שביקש דליבעי בעותא עלי' ר"ל להתפלל עליו על הנפטר שם על קברו עיי"ש] אבל מקור להרבר שאומרים העולם לא ידעו מה הוא. ומצאתי זה מפורש בווה"ק פרשת ויחי [דף רכ"ה ע"א] וז"ל וידע בצערא דילה (שהנפש אתר מיתתה בקבר ידע צערא דיליה) "ובצערא דחיי לא ידע ולא אשתדלת עלייהו" לבתר תדיסר יחי אתלבש בלבוסא חד ואזיל ושאט בעלמא וידע מן רוחא מה דידיע ואשתדל על צערא דעלמא ולמבעי רחמין ולמנדע להו צערא דחיי עכל"ה הרי מפורש קודם י"ב חודש ידע בצערא דילי' אבל בצערא דאחרניא לא ידע ולא משתדל בעדס לבקש רחמים על כן שפיר מנהג העולם שאין הולכים תוך י"ב חודש על קברו לבקש רחמים להשתדל ולהמליץ בעדס כי זה יוכל רק לאחר י"ב חודש כשיזכה כנ"ל מפורש יוצא. וגם שפיר שעל קברי הצדיקים הולכים גם תוך י"ב חודש כי אמרינן שם בווה"ק מקודם סמוך לזה "בר ההיא נפש דצדיקייא כמה דאקמוהו" עכל"ה הרי דנפש הצדיק

דברי מהדורא קמא תורה לא

אינו בכלל זה מה דקאמר שם והצדיק יוכל להשתדל מיד לטובת החיים
כמובן זי"ע:

כט. ובענין הזכרת נשמות שנוהגים שלא להזכיר (בביהכ"נ
וביהמ"ד) תוך י"ב חודש. לזה אין יסור וטעם של
ממש כלל ואדרבא אז צריכין יותר לדחמים להזכירם ולהתפלל בעדם
בביהכ"נ וביהמ"ד (והטעמים שכתבו לזה להנוהגים למנוע מלהזכיר אז,
הם טעמים לפגם בלי טעם וריח). ודוגמא לזה כתבנו כבר בתשו' במנח"א
[ח"ג סימן ל"ח] להנוהגים שלא להעמיד מצבה רק אתר י"ב חודש כי אדרבא
מפורש ברא"ש [מ"ק דף כ"ח] שהלך האבל לחוץ תוך השבעה ימי אבלו
כרי להשתדל להעמיד מצבה להמת. והרי מזה ראייה שאין לה סתירה
כרברי האריז"ל ושגם בימיהם היו נוהגים כן להעמיד המצבה מיד בכלות
השבעה (כמ"ש האריז"ל בפנימיות סוד הדברים) על כן הוכרח כמה פעמים
לילך האבל מביתו כרי שתגמר להעמידה בכלות הו' ימים ואם כרבריהם
שארין להעמידה רק בכלות השנה על מה רץ תוך השבעה מביתו לרבר
שהוא אתר שנה. וכפי ההשערה הרי זה מנהג ודעת בעלי בתים. לשיטה
אחת עם מניעת ההזכרה תוך י"ב חודש. לאשר יחשבו המצבה לזכר עולם
של הנפטר ולאשר אמרו חז"ל [ברכות נ"ח ע"ב] שגזרו על המת שישתכח
מן הלב לאתר י"ב חודש על כן יעמידו אבן לזכר עולם שלא יאבר זכרו.
ומטעם זה גם כן לא יזכירוהו תוך י"ב חודש. כיון שהזכרה הוא אצלם
רק כבוד המת וזכרונו. ותוך י"ב חודש ממילא יזכרוהו. אמנם לא זה
האמת והמצבה הוא לטובת הנפטר כנ"ל מהאריז"ל וצריכים להעמידה
(תוך) [סוף] שבעה (ולא מטעם זכר וכבוד. כי זהו נוטה לדרך הגויים.
כמובן) וגם הזכרת נשמות הוא להתפלל ולעורר רחמים בעד הנשמות
(לא מטעם זכר וכבוד בדרכי הבלהים) ע"כ יבקשו במקום קדוש ובעת
רצון בעד הנשמות ושנרוד לצדקה לטובתם [וכמ"ש ברמ"א ומג"א הל'
י"הכ"ט] על כן בודאי צריכין זה תוך י"ב חודש ביותר שאז דנין עוד את
הנפטר וזה פשוט וברור. וגם ידעתי מאבותינו ורבותינו הגאונים הקדושים

לב דברי מהדורא קמא תורה

זי"ע שאמרו להזכיר נשמות תוך י"ב חודש גם כן הקפידו על ככה מאוד. ושפת אמת תכון לעד:

ל. באגרא דפרקא [אות כ"ז] על פי דברי התיזוה"ק [דף ג' ע"א] שלא להשיח משעת הנחת תפילין עד קריאת שמע וכו'. עיין בדברי אאמו"ר הקדוש זי"ע בבאר לחי ראי שם בהשמטות ותיקונים בסופו על זה. ודבריו נראים יותר בפשט הדברים:

לא. בירושלמי שבת [פרק ו' הלכה ה'] ר' יסה ור' אמי חר חשש שינייה דהורי ליה חבריה חר חשש אודניה והוריה ליה חבריה וכו' מן מה דרבי יסה שאל לאסייניה דר' יעקב בר אחא מה עבידא שינייה דר' יעקב בר אחא חבירינו מן מה דלא אמר ר' יסה לא בטלה מן יומי הוי הוא דהורי לשינא עכ"ל הירושלמי (ופירוש הקרבן עדה דחשש בשיניו דהורי ליה חבריה שיצא בשן תותבת וכרבי. אי נמי לאיסור דהורי ליה כחכמים מיהו הראשון נראה עיקר. לאסייניה. לרופא של ר' יעקב בר אחא מן מה דלא אמר ר' יסה. לפי שלא אמר לא עליכם כדרך הקובלים. לא בטלית מן יומי'. לא נתבטל ממנו כאב השיניים לעולם. ל"א לפי שלא הורה לו רמותר לצאת בשבת בשן של תותבת כי היכי דיתרפא ריב"א ופירוש זה נראה העיקר. הוי הוא דהורי לשינא. פירוש הוא דצריך להוראת השן וללשון השני הכי פירושו הרי שהוא הורה על השן שהוא מותר דאם לא כן למה נענש עכ"ל הקרבן עדה) והגם כי דבריו מוקשים באיזהו מקומן כי לפירוש הא' לפי שלא אמר ר' יסה "לא עליכם" נענש בכאב השיניים קשה להעמיס זה בדברי הירושלמי כי העיקר חסר מן הספר (דאמרינן דלא אמר ר' יסה. ולא אמרינן כלל דלא אמר) "לא עליכם" (כדרדשינן במדרש [איכה א'] ופירש"י שם שצ"ל כן) ומאן דכר שמיה מן אלו תיבות "לא עליכם" בירושלמי שם ע"כ קשה לפרש כן. וגם מ"ש ללשון השני הכי פירושו שהוא הורי על השן שהוא מותר דאם לא כן למה נענש כנ"ל לשונו. גם כן קשה מאוד דהא כתב

דברי מהדורא קמא תורה לג

מקורם שהורה לאיסור ועל זה נענש מחמת שהחמיר לר"י בר אחא ועל ידי זה לא נתרפא לר"י בר אחא ע"כ גם ממנו לא סר כאב השינים כל ימיו (ל"ע) ולמה סיים להיפך שהורה להיתר הרי כתב שהורה לאיסור להחמיר כנוכר ועל ידי זה נענש. ואם לפירוש הראשון כונתו מחמת שלא אמר לא עליכם הרי נוכל גם כן לומר אפילו שהורה לאיסור כראוי נענש מפני שלא אמר לא עליכם (ורבריו מגומגמים במחכת"ה) וצ"ע:

עב"פ לכל אחד מאלו הב' פירושים נלמוד כמה צריכין לזהר באלו הדברים לפידוש הראשון שצריכין לומר "לא עליכם" שבשביל שלא אמר או על ידי זה נענש בכאב שינים כל ימיו ר"ל (וסביביו נשערה מאור. בקרושים כאלו) ולפידוש השני שהורה לאיסור (אשר זה יתכן יותר כפשוטו. ומה ראמינן רהורי לשינ' הפירוש כפשוטו בשביל שנסתפק מקודם מן הורה מן הני תרי הנ"ל על אורניה מן על שינ' וכיון שהוא נענש על שיניו בעל כרחו שהוא הורה על שיניו על כן נענש מדה כנגד מדה וזה פשוט. ואין לומר דקשיא ליה להקרבן עדה לשון הור"ה דלא שיין לומר לאיסור כהאי רפרכינן בבבלי בכתובות (דף ו' ע"א) ומי איכא הוראה לאיסור. עיי"ש בפירוש"י. זה אינו רהא מסקינן שם אה"נ דמצינו הוראה לאיסור וכן מצינו לשון הורה גם לאיסורא בירושלמי) מזה יש ללמוד דהיכא שהצדיק העובר ה' מתייעץ עם חכם מורה אחר בענין התנהגותו איך יעשה. צריך המורה להקל. ולהשיב לו להיתר כל מה שאפשר להתיר. מלבר מה שאמרו שיהיה המורה מחמיר לעצמו ומיקל לאחרים מכל שכן לצדיק עובד ה' אם ישיב לו לחומרא בפרט בדבר הנוגע לנפשו ויחמיר הוא עור ויבא לידי סכנה ח"ו או עכ"פ לתחלואי גופו ר"ל כהאי מעשה הנוכר כי על כן נענש ר"י על הוראתו לאיסור לריב"א כנ"ל. והחכם עיניו בראשו:

לב. בירושלמי שביעית [פ"ד הלכה ח'] א"ר יונה בשם ר' חמא בר חנינא המת בשבע שני גוג אין לו חלק

לד דברי מהדורא קמא תורה

לעתיד לבא סימנא דאכיל פרוטגמיא אכיל משתיא (פירש הפני משה מי שהטדיח עצמו ונתייגע בשנים האלו חבלי משיח הוא מזומן לאכול שם בתוך הסעודה) אמנם יפלא וכי לא ימות שום אחד ידא ה' בתוך השבע שנים בכל העולם כולו ואם ימות איך נאמד שאין לו חלק לעולם הבא ובימות המשיח. וכי הוא המית את עצמו הלא כל שנותיו וימיו אז. אולם כנראה הענין שמי שבועט בימי מלחמת גוג ומגוג הוא התגברות הקליפות בימי חבלי משיח והצרות צדורות עד שמואס בחיים ואינו חפץ עוד בגאולה דק שיקילו מעליו הצרות ויסודים ועל ידי זה אבד חלקו לימות המשיח כיון שאינו חפץ בו וז"ש כל המת (היינו נפילת המוחין ונפילה ממדרגתו בחפץ החיים לה' כי נמאסו בעיניו מפני רוב הצרות ואינו חפץ בגאולה כנוכר) אז אין לו חלק בהמתנתא כיון שאינו חפץ להתייגע בטידרא הנ"ל (ושפיר נכון המשל של מי שנתייגע בפרדגמטיא הוא יאכל בסעודה משא"כ מי שאינו חפץ להתייגע ולעסוק בפרוטגמיא) והוא בבחינת שאמדו חז"ל [ע"ז ג' ע"א] מי שסרח בערב שבת יאכל בשבת:

ואאמו"ר הקדוש זי"ע הגיד על מאמרם ז"ל בתגיגה [דף ה'] כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם היינו מי שאינו (שנתבטל ויודר לגמרי ממדרגתו ואינו מתחוק בעת) הסתר פנים אינו מהם (בכלל החכמים היראים האמתיים) עכתו"ה: (והוא נרפסה עתה בחפארת בניס פ' ויקרא): [ועיין בדברינו אות כ"ו מ"א נ"ז ק'. עיי"ש]:

לג. מקובל מאבותינו הקדושים זי"ע כי בזמן דבינו הקדוש דבי אלימלך זי"ע מליזענסק (בעל נועם אלימלך) שגזרה המלכות גזירה שלא לישא נשים עד שיהיו חפשים כבר מחיל הצבא וגם שיהיו בקיאים בשפת אשכנז. ודבינו הקדוש בעל נועם אלימלך התאמץ בתפלה לבטל הגזירה טרם שיצאה לפועל וראה ברוח קדשו כי מדת הדין תקיפה ר"ל ולא יוכל לבטלה והצטער מאוד על זה ויהי באותה לילה שהיתה צריכה הגזירה לצאת לפועל בתצות לילה (בראשון לתורש

דברי מהדורא קמא תורה לה

למספרם וכפי חוקם) והה"ק הניח את עצמו לישן על שעות שתיים כדי לקום בחצות כדרכו בקודש וראה שהגזירה תקיפה בשמים ושכב במטתו בצער גדול. ובאותו לילה הנה תלמידיו הקדושים ובתוכם רבינו הקדוש מהרמ"מ מדימנוב זי"ע ורבינו הקדוש מלובלין זי"ע וכיוצא המה עשו חוזה בלאט ובסתר קבצו נרבות ונתנו משלהם להשיא בחוד ידא ה' עם בתולה עניה וצנועה ובאותו שעה בחצות לילה עשו החופה ומזמוטי חתן וכלה ורקרו לפניהם וכאשר ניעוד רבינו בעל נועם אלימלך בחצות דאה כי אור החסד האיד שנתבטלה הגזירה בשורשה ולא תצא לפועל ולא ידע מי ביטל זאת ושלח את משרתו להודיע לתלמידיו הקדושים (כי ידע שהשתתפו בזה בצערו ובצערון של ישראל) כשראה (ברוח קדשו) שנתבטלה הגזירה ולא מצא אותם השליח באכסניא או בביהמ"ד כדרכם בכל לילה רק שהיו סגורים בסוד בבית התנונה בשמחה של מצוה והבין רבינו אלימלך כי המה תלמידיו עשו בחכמה וכיונו השעה על ידי שעשו המצוה הזאת כנגד הגזירה בעת שרצו להוציאה כנוכר ועל ידי זה נתבטלה בשורשה בשעתה ולא יצאה כלל ולפי זה יש להבין (בפרשת שמות [א' י"ז]) במילדות העבריות המה הנביאות ויוכבר ומדים שלא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים בכונתם לבטל הגזירה בשורשה על כן מיד בטלוהו ולא שמעו אליו רק ותתיין את הילדים והרברים מבוארים בלשון האוד החיים הקדוש שם ח"ל הודיע הכתוב כי הצדקניות הללו בטלו גזירת מלך סמוך לגזירה, והוא אומר ולא עשו ואימתי כאשר דיבר כמו שתאמר כי בעת שיצאו משם והיו מילדות לעבריות לא עשו וגו' ואדרבא ספקו מזון לאין נכון ובטלו דבריו סמוך לגזירה. ושיעור כאשר דיבר כשיעור [בראשית כ' י'] כאשר כלה יצחק לברך עכל"ה. הרי רמז ומבואר ככל הרברים וככל החזיון והמעשה הנזכר:

לד. רחובות הנהר נחלי אמונה מים עמוקים ידלם איש תבונה. תוצאותיה חמשים שערי בינה. אמונים נוצר ה'. יש להבין כונת הקדוש בעל הזמר הלז דאם דימה מדת האמונה לרחובות

הנהד ונחלים שוטפים למה הגיד מיד אח"ז "מים עמוקים ידלם איש תבונה" ולמה צריך לדלות מים עמוקים מבור עמוק ולמה צריך איש תבונה לזה הלא (כפי המשל והרמיון) כשיש נהד רחב (רחובות הנהד) ונחלים שוטפים אז אין צריכין לאיש תבונה לדלות מעומק המים כיון שיש לפני כל אחד לשאוב בנקל מים רבים בהרחבה ברביא סגיא כנוכר. אולם י"ל על פי ששמעתי בשם קדוש אחד מרבר זי"ע שהיו בעידו מהמון עם הפשוטים וע"ה שהתדבקו והחזיקו לאחד שעשה עצמו לדבי וצדיק. ובאמת היה צבוע. ואמר כי בני ישראל בעצמותם הם מאמינים בני מאמינים וענין זה הוא לפי ערך נשמתן וחלק נפשם כי מי שנפשו טובה מאמין בצדיק אמת וזוכה להאמין במה שהוא אמת לאמתו ומי שנפשו פחותה משפלי הערך הוא מאמין באמונה כוזבת ופתי יאמין לכל דבר גם במה שאינו עכ"ר. ובוזה יובן מ"ש רחובות הנהד נחלי "אמונה" כי מתפשטים ברחבה נהרות "אמונה" רבים נחלים שוטפים (אמנם) מים עמוקים (שהוא האמת לאמתו בעומק הפנימית זהו) ידלם איש תבונה (מי שזוכה לתבונה האמתית שהוא דאשית חכמה ידאת ה' חולה ומשקה "מאמונה" האמתית. אבל מי שהוא מפתותי ערך לוקח מרחובות הנהד המתפשטים שיש בהם גם מים עכורים אמונה כוזבת למי שנפשו מתועבה כנ"ל ועל כן אנשי שקר רבו מאוד כיון שהוא נתפשט מרחובות הנהד בהקצוות ששם מים עכורים מה שאין כן אמונת אמת צריך לדלות במים עמוקים ממקור האמת. ואח"ז מבאר מפני מה הוא כן יען שהוא) תוצאותיה חמשים שערי בינה (שבחינת "בינה" מינה דינין מתערין היינו הבחינת דינים משם אלקים ומשם למטה מתפשט ומשתלשל לבחינת אלהים אחרים שהוא קו שמאל בראשו הבינה ומשם מתפשט והולך למטה. כנודע במקובלים ועל כן יסתעפו משם גם האמונות כוזביות כנ"ל ועם כל זה מבטיחנו) אמונים נוצד ה' (למי שדוצה להאמין באמת נוצד השם יתברך אותו מלבא לדיעות ואמונות כוזביות דק לשאוב מי תבונה מעומק באר מים חיים אמתיים) כנוכר. ובוזה יש לרמוז בש"ס [חולין י"ח ע"ב תנ"ז ע"א] נהרא נהרא ופשטיה לפי ערך המקומות אלו מחמירין ואלו מקילין

דברי מהרורא קמא תורה לו

עיי"ש. כי נהד"א ר"ת רחובות הנהד נחלי אמונה כי נהד"א (בר"ת כנוכר) ופשטיה. מתפשט לכל אחר לפי מזגו וערכו ומדתו כנ"ל. וגם יש לרמז מה שאמרו בנודים [דף מ' ע"א] נהד"א מכיפיה מתברך היינו נובע מגדותיו מלמטה עיי"ש והיינו "רחובות הנהד נחלי אמונה מה שקונה האדם בנפשו וזהו בחינת מים נוקבין שנובעים מלמטה הנחלי אמונה ועל ידי זה בא מלמעלה מ"ד והמשכיל יבין עד היכן הדברים מגיעין:

לה. א"י על החרח הנוכר על פי מה ששמעתי בשם הרב הקדוש רבינו ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע שהיה לו תלמיד שהיה חכם גדול והעמיק הרבה בחקירות אלקיות ופילוסופיות ולא גילה זה לפני דבו עד שנכנס במבוכת הספיקות ד"ל בעומק האמונה ולא בא עוד לדבו כדרכו בפעם לבא ולא גילה זה לשום אדם המבוכה שבלבבו ודבו דאה זה ברוח קדשו ונסע לאותו העיד מקום תלמידו הנזכר ועמד לפני שעד ביתו עם מרכבתו ובא אליו פתאום וקרא אותו החררה ואמר ידעתי את אשר טמון בלבבך מבוכת הספיקות ד"ל אמנם נכנסת יותר מדאי "בתמשים שערי בינה" כי אלו הן הג' שערי בינה שיש קו' בחקירה ועל זה יש תירוץ וזהו שעד א' וכאשר נתישב זה הקו' קשה על ידי זה עוד קושיא ויש עוד תירוץ על הקושיא השניה וזהו שעד השני וכן להלאה ולמעלה עד שעד החמשים אשר לא ישיגו אדם כי שם יש קושיא (למעמיק ומגיע עד שם) והתירוץ אי אפשר לידע כי אם ידעו גם התירוץ יהיה בטל הבחירה. ושם ההכרח רק אמונה שלימה ושלא יקשה כלום בלבו ואתה הנך עומד בלבך כבר בקושיא הג' שהוא שעד החמשים ואי אפשר לידע התירוץ כנוכר ואם תתעקש עוד יותר לחקוד תוכל ליפול ח"ו למטה בבוד תחתיות חזור בך ותאמין באמונת אומן וטוב לך. והתלמיד בשמעו זאת מפורש יוצא מפי רבו הגדול בקדושה וטהרה ברוח"ק ידע את אשר בלבבו ממילא שב בתשובה שלימה על רעיוני לבבו והאמין מאז באמונה שלימה עד כאן שמעתי ממגידי אמת. [ונ"ל הדברים רמוזים בלשון הר"ן ז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם כולם

לח דברי מהדורא קמא תורה

ניתנו למשה חסר א' ופי' הר"ן ז"ל חוץ מאחד, ידיעת השי"ת על אמיתותו כו' עכ"ל, והיינו ידיעת השי"ת על אמיתותו (בלי ספקות) בלבבו וזהו שער הג' כו' הנ"ל. וכן מובן בזה סוד הדברים בזה"ק ומובא בקה"י (ערך אמת) בזה"ל בבינה יש שם שאלה בלא תשובה, וז"ס מי דקיימא לשאלה וכו' עיי"ש בקה"י והיינו כו' הה"ק מ' ברוך הג"ל כי בג' שערי בינה למעלה יש שאלה וק"ו בלא תשובה כי א"א להבין התשובה כנ"ל, ועיין מ"ש בר"ת מהדורא ד' אות פ"ג]. ויש לרמוז זה בדברי הגמרא סנהדרין [דף ק"ז ע"א] ויהי דוד בא עד הראש [ש"ב ט"ו] ביקש דוד לעבוד ע"ז וכל עובר ישתומם ויבין עכ"פ שאינו כפשוטו והענין י"ל שבא עד הראש היינו שער החמשים למעלה ששם הקושיא באמונה והתירוץ לא ישיגנו משיגי הגוף כנזכר על כן הוא מבחינת ביקש לעבוד עבודה זרה שהיא במחשבה רק שהתחזק בתוקף אמונתו הקדושה בתוקף הימנותא כדרכו בקודש ואמרתי בזה בדברי המדרש רבה פרשת חקת [י"ט ב'] שחשב שם ז"פ ו' בפרה שבע כיבוסים שבע הזיות וכו' כו' היינו לבחינת מ"ט אבל לשער החמשים אמדתי אחכמה והיא רחוקה שהיא טעמי פרה אדומה לא נתגלו רק חוקה באמונה שלימה ואכ"מ להאריך. ובוה י"ל מה שאמרו בזה"ק [ח"ב קכ"ג ע"ב] כי בינ"ה מינה דינין מתערין. כידוע בהאריז"ל [שער המצות פ' ואחחון דל"ג ע"א, שם דף ל"ה: שער רה"ק דף י"א:]. שער היחודים פ"ה דפוס קארץ דף ו' ע"א] שכל קושיא הוא בחינת דין (ולשבר הקליפות צריכין להתייגע בפלפול לתרצה) ועל כן החמשים שערי בינה שיש בכל שער בכניסתו קושיא (כפי"ד הצדיק הנ"ל) ע"כ מינה דינין מתערין. ועל כן טרם הגאולה שלימה ב"ב שהוא בחינת שער החמשים רבים "לא יאמינו" כמ"ש בדניאל יען שצדיכין אז רק "אמונה" מחמת שעומדים קודם שער החמשים ואי אפשר לגלות התירוץ דשער הג' קודם הגאולה ע"כ הבעל דין מתגבר שלא יאמינו וזה הגסיון וצירוף ובידוד. ויש לפרש בזה רחובות הנהר נחלי אמונה (היינו בחינת בינ"ה שהוא מבין דבר בתוך דבר וכשהוא מרחיב להעמיק ולהתפשט במחוזה בעניני האלקות העיקר נחלי "אמונה" כנזכר כי גם) מים עמוקים ידלם איש

דברי מהדורא קמא תורה לט

תבונה תוצאותיה חמשים שערי בינה (האיש תבונה הבא במעמקי הבינה עד "תוצאותיה" היינו ההתחלה של שער הנ' כי אי אפשר ליכנס ולהגיע יותר אז העיקר) אמונים נוצר ה' (כנוכר ע"כ גם בתחלתו יהיה רק אמונה גמורה ואז יכנס בשלום ויצא בשלום בבחינת בינה) כנוכר:

לו. א"י בזה על מה שמוהיר כ"כ על האמונ"ה בזה הוא על הסיוס "תוצאותיה חמשים שערי בינה" שהוא בחינת הגאולה שלימה יובל העליון רתמן נפקין עברין לתורין (כנ"ל באות הקדום) והגה הגאול"ה תלוי בבחינת אמונ"ה שיהיה שברייך ליה בשביין תקוף הימנותא (כמ"ש הפייטן באקדמות) וכמ"ש אאמור"ר הק' זי"ע בשו"ת צבי תפארת [סימן פ"ג אות ב'] ועיין בתפארת בנים עה"ת [פ' בשלח ע"ד המדר"ר הה"ד תשורי מראש אמנה וגר'] ע"כ שפיר הלשון רחובות הנהר נחלי אמונה (וכו'). כיון שעיקר התכלית להגיע על ידי האמונה לבחינת חמשים שערי בינה (שהוא הגאולה שלימה ב"ב) כן יהי רצון:

לו. במדרש ילקוט שיר השירים [א' ה'] שתורה אני במצרים [שמות א' י"ד] וימררו את חייהם ונאוה במצרים בדם פסח ובדם מילה. יש לדקדק על מה שנקט דוקא "וימררו את חייהם" כי הלא היה צ"ל הכתובים [שם י"ג] ועבידו מצרים את בני ישראל בפרך וכהנה וכהנה אמנם כל אלו היסורים והצרות שסבלו לא היה מזיק לנפשם אם היו מקבלים באהבה וכמאמרם ז"ל [ברכות ה' ע"א] אם קבלם מאהבה מה שכרו. אך עיקר הרע מה שהמרירו את חייהם וקצרה רוחם בעצבון ומרירות רוח ולב. ולא עבדו ה' בשמחה (וגם לא שמעו אל משה מקוצר רוח וגו') וידוע בספרי הרפואות וטבעיים מענין מרה השתורה, ומרה הלבנה. ועל כן קוראים העולם מי שהוא במדת עצבות ר"ל מר"ה שתור"ה, וז"ש הילקוט שתור"ה אני במצרים וימרדו את חייהם היינו מר"ה שתור"ה (גרמו להם מדת העצבון ועל ה' יזעף לבם על כן היה להם התיקון והכנה להגאולה) ונאוה במצרים בדם פסח (שהוא הכנה

לשמח"ת החג) ורם מילה (שעדיין עושין אותה בשמח"ה כמו שאמרו חז"ל [שבת ק"ל ע"א] ובפרט על ענין מצות פסח היה להם לכאורה להתרעם וליועף לבם ח"ו על שניתן להם מצוה זו רוקא לשחוט את עבודת תועבת מצרים ולסכן בנפשם על ידי זה כמאמרם ז"ל במדרש [פס"ר פ"ז] ומובא בטור [סימן ת"ל] שהיו המצדיים שיניהם קהות כאשר היה עוד המצוה מקחו מבעשור לביתם ולקושרו וכו' אלא שנעשה נס שלא יכלו המצדיים לעשות להם מאומה אבל בתחלה נכנסו בסכנה על ידי זה ועם כל זה לא הרהרו אחרי מרותיו יתברך שמו ונכנסו בשמחה למצוות אלו יען שהרגישו בשודש קדושת נפשם שזוהו תיקונם על מה שהיו מקודם בעצבון ומדידות רוח שם כנ"ל וכירוע תכלית היהודי להיות בשמחה וטוב לב ולהרחיק העצבון מכל צד ה' יעודנו ב"ב:

לח. בירושלמי שבת [פרק ו' הלכה ב'] ואיזהו שיד פגועין [ההלים ג' ב'] ה' מה רבו צרי וכל המזמור, [שם צ"א א] יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך עכ"ל. ועל פי זה יפלא על מה שנמצא בסידור (האריז"ל) הר"ד שבתי ז"ל בק"ש שעל המטה לומר יושב בסתר עד כי אתה ה' מחסי (שהוא ס' תיבין כנגד ששים גבורים של מטת שלמה) והלא הוא פסוקא דלא פסקיה משה וקיי"ל [מגילה כ"ה ע"א] דלא פסקינן. והלא הפסוק מסיים עליון שמת מעונך ובפרט שמבואר בירושלמי בזה בפירוש לומר עד סוף הפסוק עליון שמת מעונך אם כן למה יפסיקו בפסוק. והתירוצים שנאמרו על כעין זה בשו"ת חת"ם סופר [חלק ארי"ה סי' י'] ובשו"ת מהר"ם שיק ז"ל [חלק ארי"ה סי' קכ"ד] לענין ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ויכולו השמים וגו' וכן לענין קידושא רבא בשחרית על כן ברך וכו' עיי"ש כל אחר בטעמו ונימוקו ואלו הטעמים אין שייכים כאן בזה. [ועיין מג"א סי' דפ"ב בתחלתו. וגם העירוני ש"ל עפי"ד המג"א (סי' תכ"ב סק"ח) בשם הכלבו דדוקא בתורה ובנביאים אבל בכתובים אפשר דשרי לחלק, והלא ויהי נועם שבתהלים הוא גם כן כתובים ולפי"ו ל"ק כנו']. ואין לומר דהטעם משום שיהיה

דברי מהדורא קמא תורה מא

רק ס' תיבין עד מחסי הלא מבואר בש"ע או"ח [סימן רס"ג סעיף א' בהג"ה] דבר שהוא לכונה על המספר יוכלו להוסיף עליו ובלבד שלא יפתות (וכתבנו מזה במק"א) ואם כן הכי נמי יוכלו להוסיף על מספר ס' תיבות לומר כל הפסוק עד שמת מעונך. על כן לא ידעתי הטעם. וגם נוהגין כן (שלא יארע) כבר מינן בז' הקפות לומר רק עד מחסי וקשה גם כן כנזכר ובפרט כי שם היה סברא לומר כל המזמור כי הפסוקים שלאחר שמת מעונך לא תאונה אליך רעה וגו', כי מלאכיו יצוה לך לשמוך בכל דרכיך (הוא כתות מלאכי השרת שיבאו לקראתו כמבואר בש"ס [סוף מ"ק]) על כפים ישאונך וגו' הם כולם שייכים להצלת הנפטר וטובתו ולמה יפסיקו ולא יאמרו אותן על כל פנים על זה י"ל כיון דבירושלמי כנזכר מבואר דשיר של פגעים רק עד עליון שמת מעונך [וכן הוא בש"ס דילן בשבועות [ט"ו ע"ב] דשיר של פגעים עד כי אתה מחסי עליון שמת מעונך]. ולא כל המזמור אבל מה שמסיימים מחסי צ"ע לכאורה עד שמצאתי מפורש בירושלמי עירובין [פ"י הלכה י"א] בזה"ל איזהו שיר של פגעים וכו' יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי, וכן מנהגן של ישראל תורה:

לט. ואנב אדשום גם כן מה שנפלאת בעיני מעולם בסידור הר"ר שבת יצ"ל הנ"ל בכונת נר תנוכה ח"ל סגולה מהרמב"ן יאמר ויהי נועם וכו' כל תיבה ז"פ אחד הדלקת גרות וטוב מאוד ובשם מורי ריב"ש נר"ו לאמר ז"פ ויהי נועם יושב בסתר כפשוטו עכ"ל הרי דמהרמב"ן הוא לומר כל תיבה ותיבה בפני עצמו ז"פ ואיך יתכן לומר השמות ז' פעמים כל שם ז"פ באמצע הפסוק ביחוד וצ"ע. [וי"ל דאי' שמותר לומר לאיזה צורך כמה פעמים (רצופים) השם עפ"י הש"ס ברכות (ל"ג ב) לענין האומר שמע שמע ופירש"י כל תיבה ותיבה תחזר ושונה מגונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה וכו' עכ"ל"ה. ונמצא דכשאומר השמות הוי"ה שמע ישראל כמ"פ דאין משתקין אותו, וקשה דהלא מזכיר השם כמו לבטלה, כשהוא אומר ביחיד כ"פ, אלא ודאי בע"כ דאין זה איסור

מב דברי מהדורא קמא תורה

גם כשאומר כמ"פ התיבה וע"כ אין משתקין אותו. אולם לפי התוס' שם דמפרש איפכא נמצא כשאומר כמ"פ כל תיבה שמע ישראל היינו השם ב"פ בפעם אחת משתקין אותו עיי"ש וצ"ע]. גם מ"ש שם בשם הריב"ש [הוא מרן הבעש"ט זי"ע] לומר וכו' ויכוין ב' נונין עכ"ל אין אתנו יודע עד מה כונתו ואיך יכוננו הב' נונין אם קודם אמירתו או לאח"כ וגם אם הב' נונין הם המנזורים של ויהי בנסוע צריכין לדעת באיזה תמונה יכוונם כאשר רבו הריעות בזה בנגלות ובנסתרות לאין שיעור כמבואר בפרסות בספר משנת אברהם על סת"ם (בשער המיוחד ומיוסד על זה) וה' יאיר עיננו:

מ. עוד אזכיר לפלא בסידור הר"ר שבתי זצ"ל הנ"ל בכונת חג השבועות וז"ל קבלתי ממורי נר"ו כשחל שבועות ביום שקבלו התורה בזמן שקידשו על פי ראייה או ביום ו' לדעת ר"י שיכוין בשעת אמירת עשרת הדברות שם היוצא מפסוק וכו' עכ"ל ודבריו אלו אין להם שום פירוש כי איך כתב כונה שיכווננו בזמן שקידשו על פי הראיה (וגם בזמן שקידשו על פי הראיה אינו חל מדוייק שבועות ביום ו' בסיון כראמר בר"ה [ו' ע"ב] עצרת פעמים בא בחמישי פעמים בששי פעמים בשביעי, כמ"ש החק יעקב [סימן תצ"ד] וכמו שהארכתי בשער יששכר במאמר זמן מתן תורתנו). וביותר תימה מ"ש כשחל ביום ו' לדעת ר"י הא לד' יוסי [שבת פ"ו ע"ב] ביום ז' בסיון ניתנה תורה. ואם הוא טעות סופר וצריך לומר לדעת רבנן דס"ל בששי בסיון ניתנה תורה האריך שייך לומר כשחל ביום ו' הא לעולם הוא כן שבועות בששי בסיון לדידן. ואם כונתו כשחל שבועות ביום ו' בשבוע היינו ו' ערב שבת קודש ולדעת ר' יוסי הוא יום ב' דשבועות בשבת וזהו מכרין למה דאמרינן [שם] לכ"ע בשבת ניתנה תורה (והא לדעת רבנן לא יגיע לעולם ו' בסיון בשבת זמן קבלת התורה רק אז כשקדשו על פי הראיה) מ"מ האריך יכווננו זה ביום ו' ערב שבת קודש כשחל יום א' דשבועות בעת עשרת הדברות הא זהו אינו מכוון למה שאמרינן בגמרא דבשבת ניתנה תורה כנוכר ומה זה

דברי מהדורא קמא תורה מג

מכוון יותר יום ו' ערב ש"ק משאד הימים ואם כונתו שיכוונו זה בשבת שהוא יום ב' דשבועות ואז זמן קבלת התורה לדעת ר' יוסי באמת מ"מ הלא אין קורין אז עשרת הדברות רק עשר תעשר ומתי יכוונו זה שם. ונפלאת היא בעינינו:

מא. בירושלמי תענית [פ"א הלכה א'] מתוך חמשה דברים נגאלו ישראל ממצרים מתוך הקץ, מתוך צדה, מתוך צווחה, מתוך זכות אבות, מתוך התשובה, וכן לעתיד באחרית הימים מתוך הקץ וכו' לא יגאלו אלא על ידי חמשה דברים הללו עיי"ש ובקרבן העדה ופנ"מ על הירושלמי שם (וכן הוא במד"ר ואתחנן) ומכאן גם כן תשובה להטועים ומטעים האומרים כי קודם ביאת המשיח צריך להיות שלום העמים וכיוצא בהבליהם וזהו עצת היצה"ר למען תפוש את בני ישראל בלבנם שלא ישובו אל ה' וכנוכר מדברי הירושלמי כי רק מתוך צדה מתוך צווחה לה' מתוך זכות אבות ומתוך התשובה וזהו מתאים לש"ס דילן [בסנהדרין פרק חלק דף צ"ז ע"א] כי כלו כל הקיצין ואין הרבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים וכן פסק הרמב"ם בהלכות תשובה [פ"ז ה"ה] שאין ישראל נגאלים אלא על ידי תשובה בעת הקץ באחרית הימים. וכן מפורש במקראות ובכל מאמרי חז"ל נגד המסיתים ומדיחים הנ"ל (וכמבואר בספר משמיע ישועה שנרפס מקרוב) ועוד לאלוק מילין בעזרתו יתברך שמו והוא יעזרנו ויגאלנו במהרה בימינו: [ועיי' כזה בכרינו באותיות כ"ו, לב, נ"ז. ק' עיי"ש בכל אלו המקומות]:

מב. דבר פלא ראיתי בפרי קודש הלולים להה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע (בר"ה פ"ז משער התפילין) שכתב ח"ל והנה ראיתי למורי ז"ל כשהיה מוסדר ביום ולא היה יכול ללמוד השיעור שהיה קבוע לו לא היה מניח תפילין בתפלת מנתה עכ"ל. ולא זכיתי להבין פירוש הדברים הגם שביאר שם הענין כי הרשימו עולה רק על ידי עסק התורה וכו' עיי"ש אמנם אינו מובן מדוע דוקא בתפלת

המנחה לא הניח תפילין כשלא למד שיעור שלו בתורה וזהו יש ליישב כי בשחרית לא היה מבטל מצות תפילין כמובן בפשיטות אך במנחה שאינו רק מדת חסידות להניח תפילין או לא הניח רק כשלמד השיעור של תורה כמו שביאר שם המשך הענין בארוכה אולם לא ידענו למי היתה כונתו בזה למנהג "מורי" אם להה"ק הרבי מלובלין זי"ע לא שמענו כלל כפי המקובל מתלמידי תלמידיו שהיה מניח תפילין במנחה. ויותר נראה שכונתו לזקיני הרב הקדוש רבי ר' משה ליב מסאסוב זי"ע (שהיה רבו הראשון) כי ממנו הוא מביא גם כן שם (בפרי קודש הלולים בר"ה ומ"ש בברכת אתה גבור) וכתב אמנם אני נוהג על פי מורי מוהרמ"ל ז"ל וכו' עכ"ל אך שם כתב בפירוש מורי מוהרמ"ל כנזכר מה שאין כן בזה שכתב "מורי" סתם (ועיין בדברינו במאמר נוסח התפלה אות כ"ח מה שהבאתי גם כן מפרי קודש הלולים מ"ש בשם "מורי" סתם). וגם אני שמעתי בילדותי מהרב החסיד מהר"א דיין ז"ל דפה"ק שהיה אצל הה"ק בעל פרי קודש הלולים ועטרת צבי וראוהו פ"א מתפלל מנחה בסלית בלא תפילין ואמרו לו תלמידיו שזהו מפני שלא למד השיעור גמרא שלו היום והיינו עביד כשיטתיה ודעתיה הנ"ל שהבאתי בזה מפרי קודש הלולים. אולם למי כונתו בשם "מורי" סתם שנהג כן לא ידעתי כלל: [ועיין בדברינו לקמן אות פ"א]:

מג. עוד ראיתי שם בפרי קודש הלולים [דף י"ח ע"ב] (בר"ה בפרק הנ"ל מע"ח למה ק"ש שהוא דאורייתא) שכתב בשם צ"צ שהביא בשם ע"ח (כת"י) שראה ברמסק שהשיב מהר"ח להיות תפלה דרבנן הוא יותר במעלה כי דאורייתא בז"א ודרבנן היא באו"א עילאין ע"כ דבריו ז"ל ע"ש ושפתים יושק עכ"ל. והנה מציינו באגרא דפרקא [אות ק"צ] כי מעלת יו"ט שני על יו"ט ראשון לאשר יו"ט ראשון הוא רק הארת מוחי אימא בינה ורק על ידי תפלותינו ומעשינו אנו ממשיכין מוחי חכמה מה שאין כן יו"ט שני שהוא מהתכמ"ם הוא כלי לנו לקבל אור מוחי החכמ"ה גם בחו"ל שאין אירא מחכ"ם עיי"ש וכן כתב באמרי

דברי מהדורא קמא תורה מה

נועם [על המתעדים ח"ג. לאחרון של פסח] עיי"ש והם חידשו הדברים מדעתם ועתה תראה הדבר נפתח בכתבי האריז"ל לפי"ד הע"ח כת"י שהביא הנ"ל במעלת דרבנן על דאורייתא כי דרבנן הוא באו"א עילאין. גם כן כנראה מטעם הנזכר שהוא מחכמ"ת התכמ"ם שחידשו והוסיפו מכת בינת"ם שהוא בינ"ה מבין דבר מתוך דבר. זהו מחכמ"ה ובינ"ה (או"א) עילאין. ולפי זה הוא מעלת יו"ט שני דרבנן על יו"ט ראשון דאורייתא. וזהו יש לומר מעלת קידושא רבא בשבת ביום מלבר המבואר בכתבי האריז"ל שזהו נקרא קידושא רבא ושל לילה רק קידושא זוטא עיי"ש הענין ולפי זה יובן גם כן שזהו גדול יותר משל לילה שהוא דאורייתא וזהו (ביום) הוא מדרבנן ע"כ נקרא שפיר קידושא רבא. ובענין מעלות יו"ט שני עיין בדבריני בשער יששכר מאמר זמן מתן תורתנו [אות א' ב' ג' ד' ה' ח' ט'] ובמאמר שפת הים [אות ט' בד"ה ועפ"י יש להבין] ובמאמר זמן שמחתנו [אות כ"ח]:

מד. בסידור הר"ר קאפיל ז"ל בסופו [בסדר הנהגות ישרות] חז"ל הלוקח אשה ואין לו במה לפרנסה הרי הוא חפשי מהמצות כדאיתא בזהר חדש פרשת בראשית עכ"ל והדברים תמוהים חרים לכאורה. ועיינתי שם בזהר חדש פרשת בראשית [דפוס ורינעצ'א דף ד' ע"א] חז"ל כי הא דא"ר סימון כל הלוקח אשה ואין לו בתחלה במה שיוכל לפרנסה הרי זה חפשי מן המצות כמתים הנקראים חפשים שנאמר [תהלים פ"ו ח'] במתים חפשי [שבת קכ"א ע"ב] ולמה נקרא חפשי לפי שהוא חפשי מן המצות מפני שלא יוכל להשתדל בעבודת בוראו אלא בעבודת אשתו עכ"ל"ה ולפי זה אין הדברים תמוהים כל כך. שאין ללמוד מזה ליתן מקום למינים לרדות אותן המתחדשים שבשביל פרנסתו ופרנסת אשתו וביתו הותר לו לעשות ולבטל כל המצות ח"ו. דהא אדרבא מגנה אותם בזהר חדש וקורא אותם מתים (היינו רשעים בחייהם קרואים מתים) שאין משתדלים בעבודת בוראו רק בעבודת אשתו.

וא"ת הלא עדיין יפלא דהא קאמר להעמיד פרנסתו מקודם ולישא אשה. לא קשה מידי. דהא כן מבואר גם בתוספות קדושין נ"ד כ"ט ע"ב] ד"ה הא לן והא להו בשם ר"ת דמאי דא"ר יוחנן ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה. בדרך בתמיה. לבניי בכל דיבור שאינו יכול להניח אשתו וילך וילמוד תורה, ועוד שהם עניים ושמאל דאמר נושא אשה תחלה לבניי ארץ ישראל אמר שיכולים ללמוד במקומם וגם הם עשירים וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטהרה עכ"ל התוס' והרי מזה מבואר כדברי הזוהר חדש הנ"ל דאם הוא עני צריך להעמיד פרנסתו מקודם מה שאין כן אם הוא עשיר ישא מקודם אשה כנזכר וכרברי הזוהר חדש על הנושאים אשה והמה עניים שאין לו במה לפרנסה וכו' כנ"ל ועדיין צריך עיון להלכה בפרט למעשה אם הוא בן עשרים שאמרו חכמים [שם] תיפת רוחו ח"ו ואיך שייך לומר שימתין עד שיזמין בית וכרם ופרנסה ותנות קבוע וביניי לביניי יבא לידי עבירות ר"ל ביניין בישין והרי זה דרך הסכלים המסכילים המתחרשים לבקרים בזמנינו. ובפרט דהזוהר חדש לא דיבר זה רק כדי שיעסקו בעבודת ה' ותורתו ולא יסדרו במזונות אשתו. ובסידור הנזכר הובא בקצרה. על כן ניתן מקום לטעות לכאורה. בפרט להממהר וקודא. ואינו מעיין במקורו שהוד הערה. ודברי ר' יוחנן הנ"ל (וכדברי התוס') פסק הרמב"ם ובש"ע אהע"ז [סימן א' סעיף ג' במחבר] אם מתאחר מלהנשא מחמת שירא שיוסרד מלמודו בשביל פרנסת ביתו עיי"ש:

מה. באגרא דפרקא [אות צ"ה] מה שהפייסן לא ייסד פיוט בפורים לברכת צמח דוד וכו' עיי"ש טעמו ונימוקו. אולם ראיתי בזה גם כן דבר נכון להמבקר ומדקדק הגדול הרב ר"ו היידענהיים ז"ל (אשר הסכים עליו הגאון הק' בעל הפלאה זצ"ל על פי המחזוריים שלו) בפירושו לפיוט שחרית יוה"כ (בד"ה אהללך בקול רם וכו') ח"ל ולא קחשיב בהדייהו מצמיח קרן ישועה אבל כללו בבונה ירושלים "זכן בקרובות לפורים" ולט' באב "נכלל של דוד בבונה ירושלים" לפי

שמחברים היה ר"א הקליר וירושלמי היה כמו שכתבנו במאמרינו על הפיוטים והפייטנים וייסד על פי שיטת הירושלמי האומד שאחר שניתקן ברכת המינים כללו של דוד בבונה ירושלים בברכה אחת כמבואר בארוכה בספר המכריע למסכת תענית [דף י"ג ב'] עכ"ל והרי זה העדה נפלאה. וסמך לזה תראה כי בירושלמי [ברכות פ"ד ה"ג] קודא לברכת המינים ברכת "הזדים" ומאז שתקנו ברכת הזדים נכללו את צמח דוד עם ולירושלים בברכה אחת על כן נאמר בקרובץ לפורים בברכת המינים שח "זדים" מכניע. וזהו מתאימות דברי הר"ו היידענהיים הנזכר עם מ"ש התוס' בתגיגה [י"ג ע"א] והאריז"ל כי הקליר הוא תנא ר"א בר"ש עיין מ"ש בזה בארוכה בשו"ת מנחת אלעזר [ח"א סימן י"א] וגם יישבנו שם מה שהקשה שם (הר"ו היידענהיים) במאמרו לפיוטים ופייטנים על מ"ש מהקליר אאנין תשע מאות וכו' עיי"ש:

מז. בזורה"ק ויקהל [דף ר"ו ע"ב] ח"ל רזא דא בשעתא דאיפסקו פרשיין כל חד וחד אתעטרא וקיימא קמי קוב"ה, כיון דאשלימו למפסק הגי פרשיין דכל שתא אתעטרא קמיה קוב"ה ואמדי אנא משבת פלוני ואנא משבת פלוני וכו' עכ"ל וכתבנו מזה בחיבורנו מאמר תורת שבת [בחמשה מאמרות] בהקדמתו וכן על זה מיוסד מאמרנו הנ"ל בכל פרשה השייכות לשבת, וכן כתבנו מזה בכמה מקומות בחיבורנו אי"ה כאשר תראה בספרן של צדיקים רבותינו השייכות של הפרשה להזמן אשר קורין אותה כגון פרשת מקץ לחנוכה במאמר "יש סדר" בבני יששכר עיי"ש ותראה פלאות, וכן בשאר זמנים והפרשיות שקורין בהן כסדר שבתות השנה נמצא בספרים רמ"ז לאין מספר (וכל זה כנראה על פי דברי הזוהר הקדוש הנ"ל לפענ"ד) וכאשר נראה בפשיטות כמו בפרשת נח שהוא ר"ח מרחשון שבו התחיל המבול לדעת ר"א. וכן בפרשת ויחי שקורין בו ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם אשר אין פירוש למה שרומז היא בית לחם (הידוע) ולעומת זה (להבדיל) חל אז (בפרשת ויחי) בשנות החמה שלהם יום איריהם שנקרא על שם "בית לחם" כאשר הוא

קבורת רחל אמנו זה לעומת זה נגר בית תפלתם וסומאתם בבית לחם אשר אמרו חז"ל [כ"ר פ"ג ז'] מסודת היא שאין עשו נופל אלא ביד בני בניה של רחל כמו שביארתי בארוכה בחיבורינו חיים ושלום [ע"ה"ת. שס] עיי"ש ותראה פלאות. (וכן פרשיות שובבי"ם אשר אז על פי כונת הארז"ל תיקון הקד"י יען בפרשת שמות נכנסו למצדיים לעבודה קשה בכור הברזל שזה היה תיקון הנצוצי קרי של אדם הראשון וכו' כמבואר שם ואם כי הימים האלו לא זמן יציאת מצרים ולא כניסתן למצרים המה אך הקריאה בפרשיות האלו ממשיך ומעורר התיקון ונעשה זמניה) וכן פרשת כי תשא חל בו פורים לעולם (פורים גדול או פורים קטן) כמאמרם ז"ל במגילה [י"ג ע"ב] על המן הקדמתי שקליכם לשקליו על כן קורין בשבוע זו פרשת שקלים לבטל גזירת המן כנוכר.

ובן פרשת ויקהל פקודי שנאמר בו [מ' ב'] "ביום החדש הראשון באחד לחדש" תקים את משכן אהל מועד שהוא השמחה שהיה ביום הזה (ר"ח ניסן) על כן קורין אותו (בשנים הפשוטות) בשבת הקודם לו לר"ח ניסן שמברכין ניסן והוא פרשת החדש (וכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כידוע מזוהר הקדוש [ח"ב פ"ה ע"א]) או ביום ההוא ממש (ר"ח ניסן) שחל בשבת הלז. ובשנה מעוברת קורין (פרשת פרה) שמברכין ר"ח ניסן פרשת ויהי ביום השמיני פירש"י אותו היום ר"ח ניסן היה. וכן בפרשת תצוה שלא נזכר בה שמו של משה רבינו כבר כתבו בספרים הרמז מפני שאז חל לעולם ז' אדר יום שנסתלק מעולם הזה. [עיי' ר"ח חלק ח' אות ל"ה]. וכן מפורש בפרשת מסעי [ל"ג ל"ח] ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם וגו' בחודש החמשי באחד לחדש שהוא ר"ח אב וקורין זה ביום ההוא בר"ח אב או בשבת שלפניו כנוכר. וכן [דברים ד' כ"ב] כי תוליד בנים וגו' ונושנתם בארץ שהוא חודש הבית בעזה"ר וירידה לגלות קורין לעולם בזמנו בשבוע שחל בו תשעה באב. וכן קללות שבתורת כהנים ושנמשנה תורה קורין לעולם קודם עצרת וקודם ר"ה כדאמרינן בש"ס סוף מגילה עיי"ש טעמיה וגם מפסיקין בשבת אחד בנתיים עיי

דברי מהדורא קמא תורה מט

הטעם במג"א [סימן תכ"ח ס"ק כ'] עיי"ש אלו הן המפורשין. וברמז קדום לפשוטו יש פרשת אתם נצבים היום שדדשו בזה"ק [] כי "היום" רומז לר"ה וקורין זה לפני ר"ה וכהנה וכהנה רמ"ז לאין מספר כנ"ל:

מז. דבר פלא בש"ס דילן בסוטה [דף מ"כ ע"ב ומ"ג ע"א] וכל כך למה מפני שהשם וכל כינויו מונחין בארון וכן הוא בב"ב [דף י"ד ע"ב] דא"ר יוחנן אמר רשב"י מלמד שהשם וכל כינויו מונחין בארון ולא ידענו שום פירוש הדברים אם כונתו להלותות או הספר תורה מה זה שייכות הלשון השם וכל כינויו הלא כל הספר תורה או כל הלוחות מונחין שמה (וכהאי דאמרו במדרש [וח"ב פ"ו ע"א] כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה) ואם כונת הש"ס דהשם וכל כינויו היו כתובים בפני עצמן בקמיע בקלף ומונחין בארון היכן מצינו זה בשום מקום במשנה או בגמרא שכתבו קמיע זו של השמות ובאיוז אופן נכתבה. ורש"י לא פירש בזה כלום. ובמהרש"א בחידושי אגדות בסוטה שם כתב ח"ל בד"ה שהשם וכל כינויו. לאו דוקא כל כינויו דהא לא היה בו רק הלוחות כדלקמן שהיה בהם עשרת הדברות ואין בהם רק השם וכינוי אלהיך ואל אבל שאר כל הבינויים דחשיב פרק שבועות העדות לא היו בו וק"ל עכ"ל המהרש"א בסוטה שם.

ונבהלתי מראות איך נעלם אז מרבינו המהרש"א סוגיא מפורשת דב"ב הנ"ל (בפולגתת ר"מ ור"י אי ספר תורה מונח בארון או דף היה בולט וכו') ור"מ שברי לוחות דמונחין בארון מנ"ל נפקא ליה וכו' מה דכתיב [שמאל ב' ר'] אשר שם שם ה' צבאות יושב הכרובים וכו', ואיך התא מיבעי ליה לכדו"י דאר"י אמר רשב"י מלמד שהשם וכל כינויו מונחין בארון, ואיך נמי מיבעי ליה להבא. אה"נ. אלא שברי לוחות דמונחין בארון מנ"ל נפקא ליה מדועי ר' יוסף אשר שבתם ושמותם וכו' עכ"ל הגמרא הרי דשניהם מודים דהשם וכל כינויו מונחין בארון ולמדו שניהם מדך קרא אשר יקרא שם שם ה' צבאות כנ"ל ואם

כרברי המהרש"א דהכונה רק להלחות היינו על השמות שנמצא בהם אם כן למה צריך קרא לזה דהא הלחות לכ"ע היו מונחין שם ולמה צריך קרא שהשם ה' צבאות היה שם (וכי השמות מהלחות היו בפני עצמן) וצריכא קרא לזה בלבר לתרוייהו עד דמקשי לאידך מנ"ל דשברי לוחות מונחין בארון כנ"ל. והמהרש"א שם אויל בשיטת הש"ס בסוטה שם דאמרינן שהשם וכל כינויו מונחין בארון "וכן הוא אומר" וישלח אותם משה אלף למטה וכו' וכלי הקודש זה ארון ולוחות שבו וכו' עכ"ל הגמרא משמע דהשם וכל כינויו היינו רק השמות שנמצאו בלוחות דאם לא כן מהו לישנא "וכן הוא אומר" ולמד רק ארון ולוחות דאלו הן הכלי קודש שהיו מונחין בארון ואיך ידעינן מקרא זה (דקאמר וכן הוא אומר) להשם וכל כינויו אלא ודאי דהיינו הך רק הלוחות על כן פירש שם כן בסוטה כנזכר אמנם הסוגיא בב"ב סותר לדבריו כנזכר.

ער שמצאתי לגדול הראשונים ז"ל פירוש רבינו גרשום מאור הגולה (שנרפס בש"ס ווילנא) בב"ב שם דז"ל שהשם הקדוש שאין מוזכרין וכל כינויו כל שבעים שמות של הקב"ה מונחין בארון עכ"ל הרי מפורש דכל הכינויים ע' שמות היו מונחים בארון. ואין אתנו יודע עוד אם נכתבו על קלף או נחקקו על אבן טוב. ומי כתבם או רשמם. ולפלא כי כל זה לא נמצא במקום. אחר כלל שפירשו זה: ובעל המימרא הלז הוא ר' יונתן בשם רשב"י אשר ה' אצלם מקובל זה השם וכל כינויו שמונחים בארון:

מח. רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יטובבנהו. [נתהלים ל"ב

י] שמעתי בשם רבינו הקדוש התורה מלובלין זי"ע

שפי' רבים (הם) מכאובים לרשע ושלא יוכל לסבול כאשר יטובבנהו. כי

ידחוקו רבים בלחץ זו הדחק שמתכנסים ישראל לבית התפלה או לבית

(רבם). והבוטח בה'. חסד (הוא אצלו) יטובבנהו (כאשר יטובבנהו רבים

מישראל ויתאספו יחדיו) עכד"ה. ולכאורה צריכין להבין מה זה החסד

הגדול של היד"א ובוטח בה' בעת יטובבנהו רבים בלחץ זו הדחק

והלא יוכל להיות ניזוק ונרמס כהאי דאמרינן בפסחים [דף ס"ד ע"ב] בזקן אחד (בימי הליל הזקן) שנתמעך בעודה והיו קורין אותו פסח מעוכין. אך באמת הוא ש"ס מפורש בברכות [דף ו' ע"ב] דאמד אביי אגרא רכלה רוחקא (וכבר העירו הרבותא הוא לגבי אביי רחשש בהדרוקן כדאמרינן בשבת [דף ל"ג ע"א] אף על פי כן היה יושב ברוחק בישיבה) עכ"פ יש מקור הרברים בגמרא דהא מדמה שם הך למה דאמד אגרא דשמעתתא סברא (עיי"ש פירש"י) וכן כיוצא מה דאמרינן שם. נמצא כמו דהסברא בעצמותה הוא המעלה כשמעיין בשמעתתא הכי נמי הרוחקא בעצמותה היא המעלה. ומהו טיבותיה יש לומר כמו שכתוב בספרים רעל ידי הרוחק נעשה זיעה מפני החום וזה הזיעה הוא לתיקון עון פגם הברית כמ"ש גבי המזיע בכח בשמעתתא או באפיית המצות וכיוצא וזהו (האגרא רכלה) החסד יסובבנהו כנ"ל היינו הכינוס לצדיקים וחסידים. אסיפת ישראל כאיש אחד חברים.

ושמעתתי מענין זה מפה קדוש אאזמו"ד הגה"ק זללה"ה מהר"ש אב"ד דפה"ק זי"ע שאמד איך ענין זה נרגש בחוש בדרך משל כי באם יקחו ביחד ד' או ה' גרות נקבצו יחדיו ויהיה השלהבת עב כמו שלהבת של ד' או ה' גרות כאשר המה כמו כן נקבצו יחדיו כמספר הלז אמנם עוד יתוסף אוד השלהבת גבוה הרבה יותר מאשר היו ד' או ה' גרות אלו כנו' והוא לפלא כי הלא לא היה צריך להיות עוביו דק כמו ד' או ה' גרות הנ"ל ומהיכן בא הגבהתו למעלה אלא ודאי דמלבר זה שבאו ביחד מספר אלו הגרות בעוביין. נקבצו ובאו יחד. עוד זאת נתוסף עליהן באוד הגבהתן כנזכר ועל כן נפשות ישראל בהיותן נמשלו לנר שנאמר [משלי כ' כ"ז] נר ה' נשמת אדם ע"כ כאשר נקבצו ובאו יחד אז מלבר ערך קדושת נשמתן כל אחד בפני עצמו יש ריוח כי בכניסתן וחברתן יחד יעלה אוד נשמתן למעלה לטובה ויגביהו יחדיו כל אחד כח קדושת נשמתו עכ"ה:

מט. אמנם צריך עיון קצת בש"ס דפסחים [דף ס"ד ע"ב] הג"ל דאמדו שם מעולם לא נתמעך אדם בעזרה (והוא בק"ו ממה שאמדו באבות [פ"ה מ"ה] לא אמד אדם לחברו צד לי המקום שאלין בירושלים ובפרט בעזרה עומדים צפופים ומשתחיים רוחים כל שכן שלא יארע נזק בעזרה בסכנת נפשות) ומדוע אירע לאותו זקן שנתמעך בעזרה כנ"ל (ברבור הקודם) בפרט בעת עשיית הפסח הא שלוחי מצוה אינן ניוזקין בגופן כדאמרינן בפסחים [דף ח' ע"א] ובשאר דוכתי [ואין להקשות מש"ס יומא [דף כ"ג ע"א] שנעץ סכין לחבידו כשקדמו בכבש דהתם היה בזוון מבעל בחירה ולא שייך לומר שינצל דהא היצה"ד היה שולט גם בעזרה דאם לא כן בטלה הבחירה] אולם כיון דאמרינן שם בפסחים [דף ח' ע"ב] היכא דשכיח היזקא שאני כמו שהשיב שמואל להקב"ה איך אלך וגו' עיי"ש והכי נמי בעזרה שהיה באמת נס בתוך נס איך נכנסו אלפי אלפים אנשים במקום קטן כזה מיעוט מחזיק המדובה והנס היה גדול בכל עת שלא נתמעך אדם מעולם עכ"פ שכיח היזקא הוי שיתמעך על דרך הטבע על כן אירע לאותו זקן כן ואולי נתכוין אז שלא לשם שמים כדמתרצינן בפסחים [שם] לענין בדיקת חמץ שמא תאבד לו מחט וכו' והך תירוץא דשכיח היזקא עולה לכמה פליאות לתרץ כגון ברבי חנינא בן תרדיון דאמרינן בע"ז [דף י"ח ע"א] שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אף על פי כן מצאוהו בשעת עסקו בתורה והרגוהו על ידי זה אלא ודאי משום דשכיח היזקא שאני כדאמרינן שם שהוכיחו ר' יוסי בן קיסמא אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וכו' ומסיים תמה אני אם לא ישדפו אותך ואת ס"ת באש עיי"ש והיינו היכא דשכיח היזקא שאני. וכן כיוצא בשאר העשרה הרוגי מלכות בעת עסקם בעבודת ה' ותורתו וכן כמה צדיקים שמסרו נפשם על קדושת השם. זכותם יגן עלינו. וזהו התירוץ כנוכד גם למתניתין דיומא [דף כ"ב ע"א]

נג דברי מהדורא קמא תורה

שהיו שניהם רצין ונפל ונשברה רגלו היינו דהוי שכיח היזקא משום רהיה הכבש חלק ע"כ תיקנו שלא ירוצו ושיהיה על ידי פייסות:

ג. במסכת זבחים [דף צ"א ע"ב] לענין האיבעיא תריר ומקודש איזה מהן קורם תא שמע מוספי שבת קורמים למוספי ר"ח.

פירש"י מוספי ר"ח מקודשין משל שבת ראיקרי מועד עכ"ל והוא פלא ומרפסן איגריה רברי הש"ס ורש"י דאיך שייך לומר רבשביל דאיקרי ר"ח מועד הוא קדוש יותר משבת הלא מי לא ידע שאדרבא שבת קדוש הרבה יותר ממועד וכדאמרין בגמרא מגילה [דף כ"ב ע"ב] לענין מספר העולים בכל חד טפי מתבריה ביו"ט חמשה ויו"כ ששה משום דהוא איסור כרת ושבת ראיסור סקילה ז' וכן פשוט לכל דשבת שבתון שבת קודש קודש ביותר ובפרט מיו"ט ור"ח. וגם מבדילין בין שבת ליו"ט (בין קדש לקדש) היינו יו"ט קדושה קלה משבת. וגם בסודן של דברים כי יו"ט איקרי רק מקרא קודש ושבת איקרי קודש בעצמותו כידוע בהאריז"ל בכונת הפרש בין שבת ליו"ט (וידוע דרבינו רש"י ז"ל היה אבי המקובלים וטובא גניז בגוייהו בעומק דבריו בפנימיות כאשר פירשו בדבריו ולשונו הקדוש הרבה מבעלי הרמז והסוד חכמי האמת וכמ"ש ברבריו במסכת סוכה [מ"ה ע"א] שם מ"ב ושם המפורש וכן במנחות [דף כ"ט ע"ב] מ"ש רש"י בד"ה אחת בה"י ואחת ביו"ד מ"ש בשם ספר יצירה עיי"ש. ובשו"ת דברי חיים [ח"ב. אר"ח סימן ח']. והמפורסם אין צריך ראייה וכמובא בחומשים על מה שגילה רש"י סורות נוראות אחרי הסתלקותו על מ"ש [בפרשה וישב] עה"כ יתנכלו אותו עמו כלומר אליו).

ובאמת לולא דברי רש"י לכאורה היה אפשר לפרש בגמרא שם

דמוספי ר"ח קדושים משל שבת היינו שיש להם מעלה משום

שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו כמו שכתוב שם בשטה מקובצת (על

גליון הש"ס רפוס ווילנא) והיינו שהקרבת יש לו חשיבות יותר בזה אולם

רש"י פירש משום דר"ח איקרי מועד וקשה כנזכר. אך באמת בעל כרחך

נב. עוד בירושלמי שם. רבי חונה משתעי הדין עוברא חד גיור הוי איסטרולוגוס חד זמן אתי בעי מיפיק, אמר כרין נפקין (פירש הקרבן עדה פעם אחת רצה לצאת אמר בלבו וכי עכשיו יוצאין הלא סכנה היא לפי אצטנגיניו) חזר ומר כלום אידבקת בהרא אומתא קדישתא לא למיפרש מן אלין מיליאי. ניפוק על שמיה דבריין. (חזר ואמר כלום נתדבקתי באומה הקרושה הזאת אלא להיות פרוש מן דברים כאלה כדכתיב [דברים י"ח י"ד] ואתה לא כן נתן לך ה"א אל מעוננים ואל קוסמים נצא בשם בודאנו) קדיב למכסח ירב לה חמדא ואכלה, מאן גרים ליה דיפול בגין דהרהר, מאן גרים ליה דאישתזיב בגין דאתרחץ על ברייה (כשנקרב למקום סכנת חיה רעה. מכסח לשון כריתה. ויהיב ליה חמרדיה לאכול וניצול הוא. מאן גרים ליה שיפול במקום סכנה משום דהרהר תחלה שלא לצאת בשעה ההוא מאן גרים ליה שניצול אחר כך מפני שלבסוף בטח בבודאו עכ"ל הקרבן עדה) והענין יפלא איך בא למקום סכנה בשביל שהרהר בתחלה כמו דאמר בירושלמי בגין דהרהר (כנזכר) והלא [קרושין דף מ' ע"א] מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה והלא ארדבא זהו לנסיון גדול הגם דהרהר וידע באצטגיניו שאותה שעה אין לצאת עם כל זה בטח על הקב"ה בשביל תוה"ק של ישדאל אשר התדבק באומה זו שלא לנחש בשום אופן ויצא לדרך.

ואולי יש לחלק דגיורא אין לו זכות אבות על כן בא עליו עכ"פ הפחד סכנה אך לעומת זה הלא כתיב [תהלים קמ"ו ט'] ה' שומד את גרים והדי זה שמירה מיוחדת כביכול מהשם יתברך לגרים אמנם לעומת זה יש לומר כיון דיש קטרוג על הגרים כמו שאמרו חז"ל [יבמות דף מ"ח ע"ב] מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסודין באים עליהם מפני שאין בקיאין בדרוקי מצות וחד אמר מפני שלא קיימו ד' מצות בני נח וחד אמר מפני ששהו עצמם ליכנס תחת כנפי השכינה וכו' אבל בבני ישדאל שיש להם זכות אבות ואין קטרוג כנ"ל י"ל דאין פחד ואין פגע דע בשביל ההרהור. אבל עכ"פ יש ללמוד מוסד גדול מדברי הירושלמי

אלו איך לקיים תמים תהיה עם ה' אלהיך גם שלא להרהר כלל אם זמן פלוני טוב לצאת. הגם שמחליט בדעתו שאינו משגיח על זה דק יבטח וישען באלקיו מכל מקום גם ההרהור מקודם היה נחשב לחטא כנזכר:

אולם לפי זה יפלא מה שפסק בש"ע יו"ד [סימן קע"ט סעיף ב'] דנהגו שאין מתחילין בב' וד' ועיי"ש בדרכי תשובה [ס"ק י"ד] בשם פרי האדמה שאין מתחילין באג"ה לחדש וכן ידענו מהצדיקים אבותינו ורבותינו ז"ל שדקדקו על אג"ה לחדש לענין חתונה וכיוצא [והנה כתבתי שם בגליון הדרת"ש דקשה לפי דברי הרמ"א שם שכתב טוב להתחיל ללמוד בר"ח והלא ר"ח הוא א' בחדש ובעל כרחו דהרמ"א בשם הסמ"ק לא ס"ל הך קפידא דאג"ה. ודוחק לומר דכונת הרמ"א רק ליום א' דר"ח שאינו א' לחדש רק יום שלשים לחדש שלפניו ואף על פי כן הוא מסוגל משום שהוא ר"ח. דאם כן בחדש שאין ר"ח רק יום אחד לא יתחילו בר"ח והרמ"א כתב סתם להתחיל בר"ח משמע בכל חדש] ולפי דברי הירושלמי גם בזה מדת חסידות שלא לדקדק אפילו שלא להרהר בתחלה כלל אם הזמן הזה יוכשר. ובעל כרחו החילוק בין איצטגינות שלו שראה הך גיורא דזה הוי יותר נוטה לדרכי האמורי. מה שלמד בעודו נכרי. מה שאין כן מה שקבלו הצדיקים והחסידים וכמבואר בש"ע כנ"ל שהוא לסימנא טבא והימים שאינם סימנא טבא בזה יש לזהר היכא דאפשר וכמו שמבואר ומובא שם בדרת"ש הרבה חילוקים וצדדי קולות בזה. ועיי"ש [כס"ק י"א] דגם באלו הזמנים אם הולך לדבר מצוה אין קפידא ולא דוקא מצוה מיוחדת וכו' עיי"ש.

אם כן השם אורחותיו ועושה על פי המבואר בטוש"ע או"ח [סימן רל"א] נמצא כל דרכיו לדבר מצות תמיד ע"כ כשצריך לצאת גם בזמנים שאינם מסוגלים הידועים יכוין לדבר מצוה ושומר מצוה לא ידע דבר רע ועיין או"ח [סימן רמ"ח סעיף ד'] ברמ"א דנסיעה לסחודה הוי גם כן לדבר מצוה (וגם לא יקפיד דכל דקפיד קפדינן דהדיה כדאמרינן בערבי פסחים)

נח דברי מהדורא קמא תורה

ויכוין שהולך לדבר מצוה ועל ידי זה לא יהיה איתרע מזליה גם במחשבתו. מה שאין כן בהך גיורא כנ"ל אולי לא היה בנסיעתו שום סרך מצוה וגם הקפיד והרהר על ידי האצטגניות שלו על כן בא לו על כל פנים הפחד וניצול מחמת שבטח בשם ה'. מה שאין כן בבני ישראל כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל לא יגיע להם אפילו פחד וסכנה ח"ו. ועיין בספר הקדוש קנה הגדול (הפליאה) (דף כ"ד ע"ב רפוס קארעץ) חז"ל הרוצה להתחיל מסכת או לימוד אל יאמר אמתין עד הפסח או עד ד"ח כי כל הימים ועתים יפים לתורה ולהתחיל מצוות ולעסוק בתורה ומי שיקפיד לעולם יקפידו עמו. אף המקפידים השטן עומד על ימינם לשטנם ולהזיקם בטעותם עכ"ל"ה אשד יחרד כל רואה אותם. והגם שכעין זה נמצא בדברי חז"ל בפסחים [דף ק"י ע"ב] דקפיד קפדי בהדיה אמנם לא בלשון נודא כזה כנ"ל בהקנה. ועל כל פנים דברי הקנה נוטים לדברי הירושלמי הנ"ל ושלא להקפיד כלל בזה כנזכר:

נג. בפסחים [דף ס"ט ע"א] תניא א"ל ר' אליעזר עקיבא בשחיטה

השבתני בשחיטה תהא מיתתו (פידש"י בשחיטה

השבתני. דבר שחוק וגיתוך שאמרת או חלוף ומה אם הזאה שהיא שבות אינה דוחה שחיטה לא כל שכן וכו') א"ל רבי אל תכפירני בשעת הדין (פידש"י בשעה זו שאנו דנין עליה). ועיין בש"ס ע"ז [דף מ"ו ע"ב] מה שפידש"י שכעס עליו בזה ר"א על דע"ק עיי"ש. ויש לדקדק הלא שמע וראה אז רע"ק הנויפה והקללה שהשיג מרבו תוך חום אש דברי הפלפול ומדוע לא מצינו שפייס את"כ את רבו מהקפדתו. ולבקשו שיבטל קללתו. הלא מצינו בדברי חז"ל [מכות י"א ע"א] שקללת חכם אפילו על תנאי היא באה כל שכן כשהיתה בלא תנאי וממאן גברא רבה הוא ר"א הגדול רבו. ומדוע לא חש לזה רע"ק כלל דק השיבו על פלפולו אל תכפירני בשעת הדין לברר דבריו בדין הק"ו מה שלמד ממנו. ולהעמיד דבריו. והנה כדי לתרץ הפליאה הזאת ויתורצו על ידי זה עוד תמיהות באיזה מקומות בש"ס מה שבין ר"א הגדול ותלמידו רע"ק גלע"ד. לכבוד התנאים

הקרושים האלו שדפי מעלה ואבא באימה ברתת ובזיע לאשר אינני כראי אפילו להזכיר שמותם. עם כל זה תורה היא וללמוד אני צריך. כי הנה מצינו בש"ס סנהדרין [דף ק"א ע"א] כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להן חמה עזה יש בעולם התחילו הן בוכין ודע"ק משחק וכו' אמרו לו אפשר ספר תורה שדוי בצעד ולא נבכה אמר להן (רבי עקיבא) לכך אני משחק כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה וכו' אמרתי שמא ח"ו קיבל רבי עולמו עכשיו שאני רואה רבי בצעד אני שמח אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה אמר לו לימרתנו רבינו [קהלת ז'] כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחסא עכ"ל. הדברים האלו מרפסן איגרא ותסמך שעדות ראשינו כי בפשטות אי אפשר להבינם ולפרשם כי איך שייך לומר שיענה כן רבי עקיבא לר"א (תלמיד לדבו) בעת שאני רואה רבי בצעד אני שמח בשביל שיזכה רבי לעולם הבא. וכי לא יוכל להיות שיזכה רבו (צדיק גדול יחיד ברודו כמו ר"א בן הרוקנוס) לשני עולמות היינו שיהיה לו טוב בעולם הזה גם כן ולא יסבול יסורים ובפרט שאינו מהנימוס להשיב כן לאוהבו ומכל שכן תלמיד לדבו. פשוט שאינו מדרך ארץ ולא מפני הכבוד.

וגם כן יפלא שם בסמוך דאמרינן תנו רבנן כשחלה ר' אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו וכו' נענה ר' סדפון טוב אתה לישראל וכו' נענה ר' יהושע ואמר טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה וכו' נענה ר' עקיבא ואמר חביבין יסורין (פירש"י שמכפרין עליך) אמר להם סמכוני ואשמע דברי רבי עקיבא תלמידי שאמר חביבין יסורין עכ"ל הרברים האלו יניעו את לבבנו האיך אפשר שכל אלו תלמידיו כנוכר יכבדו את רבם החולה בדברי הכנעה וחיבה ובשבת רבם והוא רע"ק הגיד לו שטוב לו יסורין שמכפרים עליו. הלא על זה ישתומם כל עובר וקורא כפשוטו הלא כן יאמר רב לתלמידו שרוצה להזכיתו שיקבל יסורין באהבה ולא תלמיד לדבו וכו' בפרט כנ"ל שרבי אליעזר אמר שלא חיסר מן התורה וענה לו כי אין אדם צדיק בארץ וגו' הלא בעת חליו צריכין ללמד זכות

על החולה אם יש מלאך מליץ אחד וגו', ואין מיתה בלא חטא וכו' כי על כן רצה ר"א ללמד זכות על עצמו לא חיסר מן התורה ולמה הגיד רע"ק כי אין אדם וכו' ולא יחטא לעורר כי חטא רבי אליעזר ח"ו. וגם מה שהגיד רבי אליעזר כי חמה עזה יש בעולם היינו שחליו וסכנתו הוא החימה שנגזר על העולם בפרט אם יעדר הוא מן העולם ח"ו וחשב שעל ידי זה ינצל ויתרפא בזכות הרבים שצריכים לו והיתכן שרע"ק יחשוב כפשוטו מה שהשיב לו שנראה שהיסורים הם רק בשביל עצמו כדי שיזכה לחיי עולם הבא כנ"ל. ועיין בש"ס כתובות [דף ח' ע"ב] בר"ח בר אבא מקרי בניה דר"ל וכו' ופרכי' אתי לנחומי צעורי קמצער ליה (ומשני) הכי קאמר ליה חשוב את לאתפוסי אדרא עיי"ש בפירש"י אבל לא כמו הכא להיפך שר"א אומר שהחמה עזה בשביל העולם כנוכר ורע"ק יצערי' ח"ו שיאמרו לו שהיסורים המה בשביל עצמו (ולא בשביל הדור). וכן בש"ס סנהדרין [דף ס"ח ע"א] גם כן ממחלת ר"א שנכנסו רע"ק וחבריו וכו' אמר להן תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן אמר לו רבי עקיבא שלי מהו אמר לו שלך קשה משלהן פירש"י מפני שלבך פתוח כאולם ואילו שמשתני היית למד תורה הרבה עכ"ל וקשה דהרי כבר בעודו שימש לפניו ולמד ופלפל עמו כבר הגיד לו כי בשחיטה תהא מיתתו כדאמרינן בפסחים כנ"ל (בתולת דבור זה) ואם כן אין זה בשביל שלא למד אצלו וכו'.

אולם י"ל (בדרך אפשר לחומר הנושא) כי מחמת שר"א שמותי וכתבו בספרי הראשונים המקובלים שזהו להיותו מתלמידי בית שמאי שהיו קפדנים בחי' דינים קשים עד שהעולם בני ישראל לא יכלו לסבול דינים קשים כאלו (אם כי היו דינים קדושים מצד ספירת הבינה והגבורה) ע"כ ברכוהו כדי שיתנהג העולם רק בתורת דרכי בית הלל שהיו ענוים בחינת חסד (ודק לעתיד במהרה בימינו יהיה הלכה כבית שמאי כנודע מפני שאז יהיה מעלת הזה"ב [גי' דו"ד] על הכסף וימתקו הדינים בשורשן ויוכלו לכלכל זאת במשפט לטובה) ועיין ש"ס תענית [דף כ"ה ע"ב] מעשה

בר' אליעזר שידר לפני התיבה ואמר כ"ד רננות ולא נענה יד רבי עקיבא אחריו וכו' וידרו גשמים וכו' יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה (רע"ק) מעביד על מדותיו וזה (ר' אליעזר) אינו מעביד על מדותיו והרי מפורש בגמרא דרבי אליעזר הוי בחינת מרת הדין אינו מעביד על מדותיו ורבי עקיבא מעביד על מדותיו. וכן בתגיגה [דף ג' ע"ב] שהלך ר"י בן רודמסקית להקביל פני ר"א ללוד וכו' א"ל יוסי פשוט יריך וקבל עיניך וכו' עיי"ש שהענישו ר"א מהר. וכן הוא בירושלמי [שביעית פ"ו הלכה א'] מעשה בתלמיד אחד שהודה הלכה לפני ר"א רבו אמר לאשתו וכו' זה התלמיד וכו' אינו מוציא שנתו וכן היה עיי"ש וכן נמצא זה במד"ד פדשת אחרי [פ"ר ב' ס"י ז'] ותנחומא [אחרי ס"ו]. הגם דשם הגידסא ר' אלעזר ויש דיעות בזה אם הוא ר' אליעזר סתם עיין סה"ד מכל מקום כיון שכתב שהלך "ללוד" בזה נראה דכ"ע מודי והוא רבי אליעזר הגדול הגדול כראמרנן בסנהדרין [דף ל"ב ע"ב] צדק צדק תדרוף "אחרי ר' אליעזר ללוד" ושם היינו ר"א סתם היינו ר' אליעזר הגדול. ובתוספתא ידים [פ"א ה"ו] שם הך דמייתי בתגיגה שהלך ר"י בן רודמסקית וכו' כנ"ל ושם כתב "ד' אליעזר" בלוד.

גחזור לעניננו. כי על כן השיב לו רבי עקיבא בעת שהגיד ר"א חימה עזה יש בעולם (היינו שעל פי הנהגתו וודכו של ר"א נמשך גבורות קשות וחימה עזה בעולם והיינו שצריך להמתיקן) על זה השיב רע"ק שהוא שמת שעל ידי היסורים יהיה לר"א עולם הבא (היינו בחינת בינה המתקת הדינים בשורשן יובל העליון כנודע בסוד עולם הבא). וד"ל שעל ידי יסודין של ר"א שמקבלם באהבה יומתקו הדינים מכלל ישראל וכן כל מה שהשיב לו כמו דברים קשים כנ"ל אם כי אינו נראה בדרך הכנעת תלמיד לרבו מכל מקום כל זה היה כונתו לטובה כדי שלא יומשך עליו ועל כל העולם תוקף הדינים שימשכו על ידי תורתו של ר"א כנ"ל (שמפני זה ברכוהו) ורבי עקיבא לשיטתו דהיה מעביד על מדותיו ולא למד מדבר רבי אליעזר מרת הגבורה כנ"ל מש"ס תענית ע"כ חשש בזה

ביותר אם כי ידע גודל קדושת רבו הגדול ושתי זרועותיו כשתי ספרי תורה וכו' וכן כל מה שהגיד רבו. ועוז נוראותיו עם כל זה היה מוכרח להשיב כן כנזכר וגם שלא ללמוד אצלו בסוף ימיו מטעם הנזכר ומסר נפשו לטובת בני ישראל בעולם כרי להמשיך תורת חס"ד כנזכר. וכולי האי ואולי (שלא הועיל עודנה בזה) כי עדיין היה רבי עקיבא מוכרח למסור נפשו עם עשרה הרוגי מלכות (ובראשם רבי עקיבא שהיה נחשב כנגד השכינה (כמ"ש הה"ק מהר"ש מאסטרפאליא הי"ד זי"ע עה"כ וייקרא כ"ז ל"ב) וכל מעשר בקר וצאן וגו' כנודע) בראותם עון הדור ואיך נפלו כמה נצוצות לעמקי השאול בבחינת עשיה ועל ידי מסירת נפשו העולם כמבואר בכתבי האריז"ל בכונת אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בפסוקי דזמרה וכן רבי עקיבא בעצמו שהיה משורש הגבורות שנשמתו כמבואר בכתבי האריז"ל [בכונת ספירת העומר] כי על כן מתו תלמידיו בימי הדינים בין פסח לעצרת כמבואר שם וראה כל זה רבי עקיבא ברוח קדשו וחפץ לתקן זה בסוד רע"ק שהוא כנגד חג השבועות שער החמשים כמבואר בסידור הר"ר קאפיל זי"ע [בסוד חג השבועות] על כן עשה כל זה כנגד רבו רבי אליעזר הגדול ולבסוף הוא עצמו מסר נפשו ביסורים גדולים ומרים כדי להעלות הנצוצות ולהמתיק הדינים מכלל ישראל.

ועל כן כשהגיד לו רבו "בשחיטה תהא מיתתו" כנ"ל מפסחים לא נתיירא כל כך ולא ביקש לבטל זאת מעליו כי ידע שכן מוכרח להיות שהוא ימסור נפשו בעד כלל ישראל (ומיושב גם קושיתי הנ"ל מדוע לא ביקש לבטל זאת) רק ביקש מרבו. רבי אל תכפירני (אל תכפור בי לומר שאיני תלמידך) בשעת הדין (הגדול והנורא ביום ההוא לעתיד במהרה בימינו. היינו כי ידע גודל יחוד קדושת רבו על כן ביקש להחזיק בו בעולם הבא ושלא יכפירנו ולהדיחנו מעליו) וזהו שפירש"י "בשעה זו שאנו דנין עליה" (היינו כל ימינו "אנו דנין" ומתעסקים ועובדים "בשעה הזו" מה תהא עלי' ביום הדין הגדול והנורא שיצא הפסק אלה לחיי עולם ואלה וכו') וזהו שהשיב לו רבי אליעזר כנ"ל שלך קשה משלהם היינו

המסירות נפש שקיבל עליו רבי עקיבא. ועל כן אחרי פטירת רבו מיד גילה את לבו הדבוק באהבת רבו והיה מכה בבשרו עד שדרמו שותת לארץ וצעק ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן (כראמרינן שם בסנהדרין נדף ס"ח ע"א).

ור"י אמר הותר הנרד ולכאורה קשה למה באמת לא אמרו בחייו "הותר הנרד" כדי שיוכלו ללמוד ממנו והלא המה ידעו מגודל חכמתו. כי אין ערוך אליו. ואין רוגמתו. אך לטובה היה כונתם בפרט רבי עקיבא מטעם הנ"ל והוא הענין אשר לא רצה רבי עקיבא שיתנהג העולם במדת הרין קשה כשיטת רבי אליעזר רבו נראה רמוז בפלוגתת רבי אליעזר ורבי יהושע בר"ה [נדף י"א ע"ב] וד"א ס"ל בתשרי נברא העולם ור' יהושע בניסן וכתבו בתוספות שם ובכתבי האר"י ולא פליגי רבזה במעשה ובוזה במחשבה אמנם ר' אליעזר ס"ל להעיקר בתשרי שבו מרת הר"ן וכמבואר בתיוזה"ק בכמה מקומות ועל כן קבעו העיקר כר' יהושע בכל מקום וגם בזה ס"ל לר' יהושע בניסן להיות רחמי"ם העיקר. וכן תראה בתענית [נדף ט' ע"ב] רס"ל לר' אליעזר כל העולם כולו ממימי אוקיינוס למטה שותה והיינו שהגשם נצמח מלמטה והוא בחינת מ"נ (בפנימיות) שהוא גבורות הנוקבא ור' יהושע ס"ל כל העולם כולו ממי"ם עליוני"ם שותים היינו מיין דוכרין שהם חסדים הנשפעים מלמעלה כנודע והוא כל אחד לשיטתו כנ"ל. ומה שכתבתי לעיל שרבי עקיבא רצה לתקן זה בעולם יען שהוא בחינת תג השבועות כתבתי מזה בחיבורנו שערי יששכר [נפאמר תג הבכורים אוה ה' בהג"ה אוה ג'] שזהו מרומז בש"ס זבחים [נדף י"ג ע"א] ובקידושין [נדף ס"ו ע"ב] ובירושלמי תרומות [פ"ח הלכה א'] שאמרו לרבי עקיבא הפורש ממך כפורש מן החיי"ם ועל דרך הזוה"ק אמור [נדף צ"ו ע"א] כי תג השבועות בחינת עץ החיי"ם וזהו בחינת רבי עקיבא ואכמ"ל:

נד. ותראה בירושלמי שבת [פ"ב הלכה ד'] גם כן בהך מעשה דפטירת רבי אליעזר ושנכנסו תלמידיו לבקרו שאתרי

פסירתו היה רבי יהושע מגפפו ומנשקו ובוכה וכו' כי לכאורה לא נאמר זה רק ביעקב אבינו לנשקו אחרי מותו כמ"ש [בראשית נ' א'] ויפול יוסף על פני אביו ויבך עליו וישק לו וכתב שם האור החיים פי' לו נשק אבל לא נכון לעשות כן למת אחר כי המת גרוש בטומאה וטומאתו בוקעת ועולה עד לרקיע ונפגם הנפש הנושקת אלא לו ליעקב כי חי הוא אלא דודמיטא קראתו כישן ונדרם עכ"ל"ה. ועל כן עשה זה גם לדבי אליעזר הגרול לנשקו אחרי פסירתו להראות ערך גודל קדושתו. וגם יובנו הרברים על פי מה שכתוב בכתבי האריז"ל כי רבי אליעזר הגרול היה נשמת "ראובן בן יעקב" (ועיין בהקדמת הרד"ל לפירושו על הפרקי דר"א במאמר שם האחד אליעזר) והנה טומאת המת נמשכה העיקר רק מזינין בישין מחטא היסוד שלא תיקנו כנודע מהרוחות ר"ל אשר יסובבוהו על ידי זה מה שאין כן יעקב אבינו שנאמר [בראשית מ"ט ג] בנן בכורו "ראובן" בכורי אתה כחי וראשית אוני שלא ראה טיפת קרי מימיו על כן שפיר נשקו יוסף בנו (מדת יסוד צדיק) ועל כן גם לנשמת ראובן בן בכורו שהוא כחו וראשית אונו כנזכר שהיה מגולגל ברבי אליעזר הגרול נשקו גם כן אחרי פסירתו ואתי שפיר ונכון:

ועיי"ש עור בהקדמת הגאון הרד"ל על פרקי רבי אליעזר במאמר הנקרא עמק הברכה שהאריך לברר בטוב טעם ודעת וראיות כי לא היה נידוי ממש מה שנרכוהו לרבי אליעזר רק שרחקוהו שלא ילמדו הלכות ממנו כשיטתו וכו' עיי"ש. [ועיין לקמן בדברינו אות מול"א]:

נה. עוד י"ל מה שהשיב רבי עקיבא לרבי אליעזר כנ"ל על מה שאמר (רבי אליעזר) כלום חיסרתי מן התורה כולה והוא השיב לו אין אדם צדיק בארץ וכו' כנ"ל (אשר אי אפשר להבין כפשוטו וכנ"ל) וי"ל על פי המקובל בידינו מעשה מהגה"ק היהודי מפרשיסחא זי"ע אשר הגה"ק המגיד מקאזוניץ זי"ע שהיה זקן מופלג חלש ובכל עת שגברה חולשתו שלח אחרי היהודי הקדוש לבא אליו בעגל"ה ובזמן

קדוב מפרשיסחא לקאזניץ לבקרו והגיד המגיד הקדוש הטעם לאשר הוא זקן והשלים נפשו כבר ונמצא שכבר הגיע זמנו להסתלק מן העולם הזה על כן שולח אחרי היהודי ומדבר עמו דברי תורה ועבורת ה' והיהודי הוא עילוי גדול חריף ועמקן ושומע ממנו בכל עת עצות ברדכי ה' מחורשים שנמצא שצריך לחיות עוד להשלים הדרך ששמע ממנו כעת בתוך ריבודיו עמו כן הגיד המגיד הקדוש לבניו הקדושים זי"ע. נכתבתי מזה בשארי דוכתי בחי' חיים ושלום פרשת יתרו בד"ה כבר את אביך ואת אמך. ובהספד על חותני (הראשון) דר"ז הה"ק מביאלאבזעג זי"ע במאמר מילי דהספידא ובר"ת ח"ב אות ס"א, ח"ו אות כ"ד] וזהו י"ל בעת שחלה רבי אליעזר והיה מסוכן כל כך ואמר שלא חיסרתי מן התורה כולה (לקיימה) אם כן נמצא שהגיע זמנו להסתלק מן העולם הזה שכבר השלים נפשו כנ"ל על כן רבי עקיבא בעומק חכמתו ענה ואמר כתיב אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחסא וכתוב בספרים דהיינו אשר יעשה טוב (מצות ומעשים טובים) ולא יחסא (בהם). היינו שחיסר עוד בכונתם לפי מה שצדיכין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה כי לזה אין שיעור בורכי עבודת ה' אבל לא שיחסא דוקא בעבירה. כנודע) וזהו שאמר רבי עקיבא כיון דכתיב אין אדם צדיק בארץ וגו' כנ"ל שלא יחסיד בעבורת ה' היינו טוב שעושה שאינו עוד בשלימות כראוי לפי ערך הגעבר יתברך שמו כי גבהו דרכיו לאין חקר ולפי זה לא השלים עוד נפשו וצריך עוד לחיות בעולם הזה (וכנ"ל בשם היהודי) על כן הגיד זה לטובה. וגם יש לומד בזה מה שאמרו שאר תלמידיו לרבי אליעזר טוב אתה לישראל מגלגל חמה וכו' וכיוצא ברוב שבחו והיינו לפי זה ברוב צרקתו השלים נפשו כבר עד למעלה מאוד ואין צריך לחיות עוד על כן נענה רבי עקיבא ואמר רבי עקיבא תביבים יסורים שמכפרים עליך היינו שעדיין צריך להתכפר על קיצורו בעבודה כנ"ל ואם כן צריך לחיות עוד ורבי אליעזר הבין זאת ואמר סמכוני (היינו שבוה נתן לו כח לחיות וסומך נפשו) ואשמע רברי רבי עקיבא תלמידי שאמר תביבין יסורים וכו' כנ"ל:

נז. א"י קרוב לזה. על פי דברי הירושלמי קידושין [פ"א הלכה ז'] וכן הוא בירושלמי פאה [פ"א] ברבי טרפון שחלה נכנסו חכמים לבקרו אמרה להן התפללו על טרפון בני שהוא נוהג בי בכיבוד יותר מדאי אמרין לה מה הוא עביר וכו' אמרין לה אפילו הוא עושה כן אלף פעמים עדיין לא הגיע לחצי כיבוד שבתורה עיי"ש (ועיין בספר אהל תורה בהקדמה) והיינו גם כן מפני שחששו חכמים פן כשיזכירו שבתו של רבי טרפון כשהיה חולה ובפרט שאמרה אמו שנוהג בה כבוד יותר מדאי הרי שמדקדק בהמצוה הזאת ביותר על כן כנראה בא לעולם הזה בפרטות בשביל מצוה זו וכשהשלים נפשו בה נמצא שיסתלק מן העולם על כן אמרו חכמים שאפילו יעשה כן אלף פעמים עדיין לא הגיע לחצי כיבוד שבתורה נמצא שצריך לחיות עוד כנוכר. וכן עשה רבי עקיבא בתשובתו לרבי אליעזר לטובה כנ"ל. כל זה כתבתי המעט בדרך אפשר מכוננת התנאים הקדושים האלו להבין אפס מני קצה. ה' יעזרנו ב"ב (וכנ"ל בריש אות נ"ג): [ועיין ר"ח ח"ד אות ק"ו, ח"ח אות מ"ה מ"ו, ח"ט אות כ']:

נז. באגרא דפרקא [אות פ"ב] כתב להזהר לא ליהנות מאדם שאינו הגון ובפרט המשתדלים בעצמם להשיג ממון מרע מעללים ואנשי בליעל הם מתטפשים וקונים לעצמם מדות רעות כי כח הפועל בנפעל היינו (המעות) והאיש הישר בלוקחו אותו הממון ולא יוכל לברר הטוב מן הרע קונה לעצמו מדות רעות ומשום הכי נאסר לנו מרז"ל [ב"ק ק"ג ע"א] אפילו לפרוט מטבע מתיבת המוכסין עכ"ל זקיני הק' שם. וייתיחדו דבריו עם מה שכתב שם [באות קכ"ו] בשם רבו הקדוש מהרמ"מ מרימנוב זי"ע על מה שאנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד תורתם ומתפללים בכונה וכו', ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא ומאין יתהווה זה הלא התורה שלמדו בקטנותם הוא הבל שאין בו חטא היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בנפשותם וכו' ואמר

דברי מהדורא קמא תורה

סז

שזהו אבותיהם שהאכילו אותם ממון גזל שסיגלו על ידי משא ומתן שלא באמונה ונתפסו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם ועל ידי זה נולד להם תאות ומדות גרועות והביא לראיה [ויק"ר פ"ג, ד'] מזפק העוף על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח וכו' עכ"ד עיי"ש מה שהאריך עוד בזה וכתב שם בשם הזוה"ק [ח"ב ג' ע"א] דאלמלי לא הוי טעמו ישראל נהמא דמצדאי לא היו באים לידי שיעבוד והיינו על ידי שטעמו מלחמם קנו לעצמם איכות החומריות ומדות רעות עכ"ד והיינו כדבריו [באות פ"ב] כי כת הפועל בנפעל כנ"ל. [ועיין בדברינו לקמן אות צ"ה].

ולפי זה יש להבין מה דאמרינן בש"ס סוטה [דף מ"א ע"ב] כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם וכו' ואפילו עוברין שבמעזי אמן מקללין אותו וכו'. וקשה לכאורה דהרי עכ"פ על ידי החנופה הוא נעשה מעורב בין הבריות ועושה שלום בינו ובין אחרים בחלקת לשונות וגדול השלום עד שאמדה תורה שימתק שמו מפני השלום וכי גרע איסור חנופה מאיסור לאו מה"ת דמוחק את השם אפילו הכי משום שלום מותר כל שכן להחניף ולמה התמידו חכמים כ"כ. אלא ודאי דדוקא מה שגילתה תורה בסוטה ולא במקום אחר והתירו לשנות מפני דרכי שלום באקראי ולא מדרכי החנופה והיינו כמו שאמרו בלשונם כנ"ל כל אדם שיש בו חנופה היינו שעשה לו זה קנין בעצמותו "שיש בו חנופה" היינו שדרכו להחניף. וזהו אסור גם משום דרכי שלום ובפרט כי אין שלום אמר ה' לרשעים (ומה דאמרו שם בסוטה מותר להחניף לרשעים בעולם הזה אין זה סותר ולא פלוגתא במה דהתמירו שם בחנפים כנוצר דהתם מיירי בדשע מושל ושוע ושיש בזה סכנת נפשות אם לא יחניפוהו וכהאי ראייה דמביא רשב"ל מהכא [בראשית ל"ג] כראות פני אלהים ותרצני. ומה זה ראייה דהא התם מיירי בסכנת נפשות שהיה מתיירא יעקב אבינו פן יבא והכני אם על בנים אלא ודאי דמה דמותר להחניף היינו לדשע שר ומושל כמוהו ועל כן שפיר יש ראייה מעשו זה פשוט). נחזור למה שהתחלנו כי לא כאשר יתפצו רבים להיות כסוטה וללמוד היתר להחניף ולומר

שמרבים שלום בעולם על ידי זה. ועל זה ידו כל הדוים בפרט האדמורי"ם הצריכים לתקן דת תוה"ק ולהרים דגל קרנה בכבוד ועושים להיפך במה שמתניפים לנגידים גם אם המה פושעים ומחללי שבתות. כדי שיחזרו ויביאו להם פדיונות רבים ומרבים כבוד ביתם ועושרם וממעיטים כבוד שמים ומשפילים כבוד התורה ומה שאומרים כי על ידי זה יחזירום בתשובה הוא טענת שקר כי עינינו רואות שלא החזירו בתשובה אפילו אחד מהם כי אינם מוכיחים אותם על מעשיהם כלל כי מתייראים שלא יבואו עוד אצלם כאשר יוכיחום על פניהם.

כזה שמעתי מפה קדוש אדמו"ר משינאווע זי"ע יחזקאל החוזה והצופה למרחוק אשר הרעיש על מנהיגים כאלו ולא נשא להם פנים והציע לפנינו כל אלו טענותיו על ככה ואכמ"ל. ואנן מה נעני אבתריה בהתגברות השקר ר"ל בשנות חבלי משיח אלו. וכאשר יקבלו מאתם הפדיונות המרובים ומתפרנסים ממעות הזה ע"כ כח הפועל בנפעל וילכו אחרי ההבל (תאות ממון וכבוד) ויהבלו המנהיגים הצבועים האלו שגרם בנפשם מדת שקר והתגברות התאוות ר"ל על ידי הממון שלוקחים מאנשי בליעל האלו. כדברי זקיני באגרא דפרקא הנ"ל וגם המחובר לטמא וכו' כת שלהם האוכלים ויושבים ונהנים ממעות כזה ניכר ממעשיהם ופעולת תועבותיהם את אשר גרם להם ההנאה מאשי דון העשירים כאלו המתקרבים לרבם כנזכר. ועל ידי זה לא יפעלו בתפלתם כמאמרם ז"ל שם בסוטה כי התנפים אין תפלתם נשמעת. והן המה מעכבי הגאולה בעוה"ר ומחריבי דת תוה"ק וכלל ישראל. ועיין בדברינו [אות כ"ו ל"ב מ"א ק] עיי"ש ואכמ"ל. על כל פנים גם מעיקר ההלכה כיון שאלו האנשים מחזיקים בידי תלמידי חכמים (המנהיגים הצבועים הנ"ל) והוי בכלל צדקה דקיי"ל בש"ע יו"ד [סימן רנ"ד סעיף כ' ברמ"א] שלא לקבל צדקה ממומר וקיי"ל בש"ס חולין וביו"ד [סימן כ"ו] דמומר לחלל שבתות דינו כמומר לעבודה זרה והגם דמובא שם בש"ך [נסעיף קסן ה'] תשובת המבי"ט החולק. עכ"פ הוי ספק איסורא לחומרא שלא לקבל מהם ולא

הוי זה ספק ממונא לגבי המקבל כיון דאין לו חזקת ממון טרם שיקבל המעות נדבה מהמומר וזה פשוט. והרבה דברים נשתיירו בקולמוס בזה. ואמרתי בדרך צחות במה דאמרו [עירובין דף פ"ו ע"א] רבי מכבד עשירים היינו דוקא רבי הוא רבינו הקדוש שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו אפילו באצבע קטנה כמו שאמר קודם פטירתו כדאמרין בכתובות [דף ק"ד ע"א] איש כזה יוכל לכבד עשירים שאין לו נגיעת ממון שיתנו לו על ידי זה העשירים האלו כיון שאינו נהנה מעולם הזה מה שאין כן שארי חכמים וצדיקים צריכין למיחש לנפשם כי על ידי זה יכבדו גם לעשירים רקים ופוחזים ופושעים כדי להרבות כבוד ביתם והונם כנ"ל ה' יורנו בדרך אמת למען שמו ותורתו במהרה בימינו ומעתה ועד עולם. **ואאמו"ר** הקדוש זי"ע הגיד עה"כ [יקרא כ"א א'] אמור אל הכהנים בני אהרן (המה הצדיקים בני הצדיקים האדמוריים) ואמרת אליהם לנפש (של עצמם) לא יטמא בעמיו (הבאים אליו עם פחותי ערך וקלי הדעת שלא יטמאו בעצמם על ידיהם):

נח. הגיד אאמו"ר הגה"ק מהר"ש זי"ע אבדפה"ק כי מה שהוא מנהג ישראל בפולין וגם בארצות הקדם וגם החסידים במדינתנו לילך (ועכ"פ בשבת) בבגדים ארוכים שקורין (קאפטא"ן או בעקיש"ע) אינו מדת חסידות ומנהג בלבד רק מקורו בגמרא שבת [דף ק"ג ע"א] ובש"ע [סימן רס"ב סעיף ב'] שאם אין לו בגדים להשבת מיוחדים ונאים על כל פנים ישלשל בגדיו למטה עיי"ש והתינוח מי שהולך בבגד ארוך כנזכר ובחול מגביהו בעת שהולך ועוסק בסחורתו ובשבת יוכל לשלשלו למטה דרך כבוד מה שאין כן ההולכים בבגדים קצרים (כלבושי דייט"ש) איך יוכל לשלשלם למטה בשבת על כן יסודתו בהררי קודש מקורו טהור מהגמרא וש"ע:

נט. בענין הטלית שלובשין בליל שבת קודש (למנחה וקבלת שבת וערבית) בארץ ישראל וגם במדינותנו הצדיקים

האדמור"ם (כמנהג אבותיהם הקדושים בזה). הגה בהאריז"ל בסידור בכונת קבלת שבת זו"ל תלך לביתך (היינו בבואו מהשדה כמבואר שם) ותתעטף בטלית מצוייצת ותקיף השולחן ויתחזר ויאמר כל הסדר הנ"ל מהבו עד לאורך ימים וכו' עכ"ל"ה הרי מפורש שצריך להתעטף בטלית מצוייצת עוד מהבו לה' בני אלים וגו'. אולם יש לעודד לכאורה דהא מצינו בכונת ליל יוה"כ כתב זו"ל אח"כ תתעטף בטלית גדול וכו' בליל יוה"כ שאז שולטת הגו"ק ועולה לראש התבונה על ידי קדושת היום מאליה אז בינה מקפת למלכות לכן צריך טלית גדול עכ"ל"ה משמע מזה דרק לפי הכונה בליל יוה"כ צריך להתעטף בטלית גדול ולא בכל ליל שבת והרי זה סותר לכאורה למ"ש בקבלת שבת כנ"ל דבכל ליל שבת יתעטף בטלית קודם הבו וגו'. ואולי מטעם זה נהג זקני הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע (כפי ששמענו) להסיר הטלית מעל ראשו בליל שבת אחד ברכו (רק על כתפו הלך בו בתפלת ערבית שבת קודש) מפני הגי מילי סתדא"י ניהו ע"כ למד הפירוש דהיינו כמ"ש עד לאורך ימים כנ"ל אבל בתפלת ערבית ש"ק אין צריכין לטלית גדול על כן הסירו מעל ראשו עכ"פ קודם תפלת ערבית מה שאין כן ביוה"כ שצריך להתעטף בו ראשו בתפלת ערבית. ואין סותרים הדברים. (ואולי זהו הטעם מרוב הצדיקים בדוסיא ורו"פ שלא לבשו כלל הטלית גדול בליל שבת קודש מפני שבתפלת ערבית שבת אין צריכין לטלית גדול כנכוד).

אולם על פי מנהגינו ומנהג רוב מאבותינו הקדושים ודבותינו הקדושים זי"ע כל צדיקי גאליציאן שהתעטפו בטלית גדול גם על ראשם בתפלת ערבית שבת קודש גם כן. נראה האמת דלא קשה מירי מעיקרא. דהכונה בליל שבת לצאת בשדה וכן בביתו להתעטף בטלית גדול הוא רק ליחידי סגולה דהא פשיטא גם בזמן האריז"ל ותלמידיו והמקובלים הסמוכים להם שנהגו לצאת לשדה (וכמ"ש בסידור אם אפשר לעמוד על הר גבוה היינו כמו שעמד האריז"ל) לקבל שבת. בני עליה הם מועטים. ושאר העם התפללו כדרכם מנחה וקבלת שבת בבית הכנסת על כן כתב

דברי מהדורא קמא תורה עא

הכונה "שבביתו" בבואו מהשדה יתעטף בטלית גדול עד ה' לאורך ימים. ואז יקיף השלחן "בביתו" גם כן כמ"ש שם ואח"כ ילך לבית הכנסת לתפילת ערבית גם כן בטלית גדול ואין לחלצו קודם תפלת ערבית רק מ"ש עד לאורך ימים היינו שכסדר זה יעשה "בביתו" כנ"ל (והו נראה פשטות סדר הרברים).

ומ"ש בכונת ליל יוה"כ זהו מה שהכל מתעטפים או בטלית גדול על זה כתב הכונה כנזכר. ולא סתרי מידי. ודאיה לזה דהא כתב שם בסידור האריו"ל בליל יוה"כ הכונה וז"ל ותלך לבית הכנסת לבוש מעוטף לבנים כי הבגדים הלבנים הם בעולם הבריאה וסודם ר' אותיות הו"י ויו"כ מאיד הארת אמא המקנא בכודסיא וכו' עכ"ה הרי תיפוק ליה דעל פי האריו"ל צריך בכל ליל שבת בגדי לבנים ר' בגדים ולמה דוקא בליל יוה"כ. אלא ודאי דבליל שבת (הן עיטוף הטלית בביתו עוד קודם הבו לה' בני אלים. והן בגדי לבן) כל זה הוא רק ליחידי סגולה ומקובלים כנ"ל מה שאין כן בליל יוה"כ שכל אחר מתעטף ולובש בגדי לבן כנ"ל ע"כ כתב כונתם ליוה"כ ביחוד על כן שפיר מנהג יחידי סגולה שמתעטפים בטלית גדול בערבית כל ליל שבת קודש כנזכר. ועוד י"ל דבליל שבת כיון שמתעטף בו ביום שבת קודש קודם הכנסת כלה הוי כמו ביום אפילו שהולך אח"כ בו בלילה מה שאין כן בליל יוה"כ שמתעטף בו בערבית גם בלילה בתחלת העיטוף. וכן כתב באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש ז"ל על או"ח [סימן כ"א] דמ"ש בכונות שלא ללבוש טלית גדול בלילה שהכונה ללבושו בלילה מה שאין כן כשעודנו עליו שלבושו מבעוד יום אין חשש לכ"ע עכ"ד והיינו כדברינו הנז':

אמנם מקורו הוא בש"ס שבת [דף כ"ה ע"ב] שהיה ר' יהודא בר אלעאי בערב שבת מתעטף בסדינים המצוייץין ודומה למלאך ה' צבאות והרי זה מפורש בגמרא והוזכר שעשה כן רק רבי יהודא בר אלעאי (שהיה דומה למלאך ה' צבאות) שהיה חסיד הדור כדאמרינן בש"ס תמורה [דף

עב דברי מהדורא קמא תורה

ט"ו ע"ב] ועיינן ברש"י שבת [דף קכ"ז ע"ב] דכל היכא דאמרינן מעשה בחסיד אחד היינו או ר"י בר בבא או ר' יהודא בר אלעאי (וכן עוד בכמה דוכתי מזה) על כן נהגו כן להתעטף בערב שבת לקבלת שבת רק מחסידים יחידי סגולה כנוכר. שוב ראיתי הלשון בשער הכונות (ענין קבלת שבת) וז"ל ותכנס ותתעטף בטלית מצוייצת בציציות כהלכתה ותתעטף ראשך בו כנודע סביב גרונוך וכנוכר במסכת שבת פ"ב ופי"ו ובהרמב"ם [פ' ל' מהלכות שבת] ותקיף השלחן וכו' עכל"ה בשעה"כ. והנה מ"ש מפ"ב בשבת היינו [דף כ"ה ע"ב] הך דד' יהודא בר אלעאי כנ"ל ומ"ש מפרק י"ו היינו [מדרף קי"ט ע"א] דר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא וכו' והגם שפירש"י שם מתעטף בבגדים נאים מכל מקום בלשון הרמב"ם שהביא שם מפורש וז"ל "איזהו כבוד זה שאמרו חכמים וכו' מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית" ויושב בכבוד ראש ומיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהון בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא וכו' עכל"ה הרי דהרמב"ם מפרש הך דמיעטף בפניא דשבתא היינו בטלית מצוייצת והרי מפורש גם כן ברמב"ם הך דלבישת הטלית בקבלת שבת כנוכר (ולפלא כי לא הרגישו בזה עד עתה כי מפורש זה ברמב"ם). ומ"ש עוד הרמב"ם בקדושת לשונו מתעטף בציצית "ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת" הך "ויושב בכבוד ראש" אין לו מקור בש"ס וזלת כמ"ש האריז"ל [בסידור בקבלת שבת] ויוצאין השדה לחק"ת לקבל שבת וילך "ביראה ובבושת" עכל"ה והיינו בכבוד ראש וכיונו לדבר אחד בפנימיות גם מ"ש הרמב"ם ז"ל כנוכר: [שוב ראיתי במשנת חסידים (מס' ערבית דשבת פ"ב) שכ' וז"ל אח"כ בלא טלית גדול כי אסור להתעטף בו בערבית עכ"ל. אמנם מלשון הפע"ח ושעה"כ לא נראה כלל שצריך להסיר הטלית קודם תפלת ערבית בשבת, אך אולי מסעם זה נהג זקני מהרצ"א זי"ע להסירו עכ"פ מעל ראשו קודם תפלת ערבית כנ"ל לצאת דברי המ"ח, אולם עפ"י דהא"א הנ"ל א"צ להסירו כלל, וגם החילוק בין ליל שבת וליל יוכ"פ כבר כתבנו לעיל בזה].

דברי מהדורא קמא תורה עג

ס. מה דמצינו הרבה פעמים בזהר הקדוש ובתיקונים כדאמר רשב"ר ד"ת ואיגלי רזין עילאין הוו בכו תבריא ואמרו וי כד תסתלק מן עלמא מאן ינהיר נהורא דאורייתא וכו'. וישתומם כל עובר על זה וכיצא לשונות כאלו שנמצאו שם לומד זה לאדם חי בפניו לעורר קינה מה שיהיה בעת פטירתו בפרט לרשב"י רבם ואיך יפתחו פה וכו' לדבר כזה. אך היה להם כנראה ההכרח מחמת ששמעו מרשב"י שצווח וי דגלותא יתמשך וידעו והבינו גודל החשכות שיהיה אחרי הסתלקותו והדורות הולכים וחסרים מהתגלות הנסיונות וההסתר פנים יתגבר ח"ו ולאשר ידעו כי בכח רשב"י יתחזקו עד ביאת גואל צדק וכמ"ש בזה"ק [תק"ז ח"ו כ"ד ע"א] כי בהאי חבורא יתפרנסין בדרא בתראה דייתי מלכא משיחא על כן עוררו העיקד את רשב"י להאיר בדבריו אלו על דורות שלאחריו עד דרא בתראה הזאת וזה יהיה על ידי דברי תורתו על כן בעת מאמריו שאמרו זכאה חולקיהון דחברייא דשמעין מילי דאורייתא מפומך עוררו אותו לזכור להמשיך כח קדושת תורתו. גם אחרי התסלקותו. שלא יסיר מאתנו אור זהר בהירתו להאיר מתוך חשיכה לכל אחר ואחד מבני תורה. ובהכרח היה להם למען תיקון עולם ברורות הבאים לעורר הרחמנות בלבו מה שיהיה אחריו כדי להמשיך הכח לטובה להקימנו בגלותנו כן יהי רצון במהרה בימינו והמ"י:

סא. בזהר הקדוש פרשת תולדות [נף ק"מ ע"א] במדדש הנעלם וז"ל "לזמן אדבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי" כדקאמרן, מאן יזכה להאי ארכא "מאן יתקיים בקיום דתיה" בין האי זימנא וע"ד אצטעידנא בנפשאי עכל"ה והנה מ"ש "מאן יתקיים בקיום דתיה בהאי זימנא" היינו שיהיה אז גזירת שמד לזמן ת"ח לאלף הששי ועל זה נצטער בנפשו מי שיתקיים בדתו בגודל נסיון ההריגות ד"ל וזהו נבואה גלויה שנתקיימה בעוה"ד כנודע בשנת ת"ח בנסיון השמד מגזירת חמו"ל שד"י אשר אז מסרו נפשם על קדושת השם הרבה מאות אלפים מישראל (כמבואר בהספד יון מצולה ובסליחות לכ' סיון ובמג"א סוף סי' תק"פ

עד דברי מהדורא קמא תורה

וכיצא). ומכאן תשובה נצחת לאותן הפוקרים הכופרים בקדמות ספר הזוהר [וכבר הובא על קדקדן בספר אמונת חכמים להגאון אבי עד שר שלום ז"ל (מפרק כ"ה הלאה) וכן בספר קדמות ספר הזוהר להג"מ דוד לוריא ז"ל עיי"ש בדבריהם הנכוחים. ותמהני שלא הרגישו בדברי הזוה"ק אלן]. כי הלא ספר הזוהר נדפס בראשונה (במנטובה) שנת שי"ח וזהו כמו מאה שנה קודם לשנת ת"ח ונאמר כדברים האלו וידעו בנבואה מה שיהיה אחרי מאה שנה. וז"ו אין פירוש וש"יכות להדברים האלו "מאן יתקיים בקיום דתיה" דמיי"ר שם מתחית המתים וקיבוץ גלויות וכיצא הלא אז יתגלה כבוד מלכותו יתברך שמו יותר ולא יהיה עוד נסיון כלל ולמה לא יתקיימו בדת תורתנו אז אלא ודאי כמפורש שם גזירות שנת ת"ח שנתקיימו כנזכר. ויובן עוד בזה על פי מה שנודע בספרים הק' כי בכל עת פקודה שנזכר בדברי חז"ל ובספרים היינו לזמן הגאולה וכשלא זכו היינו שלא עשו תשובה כראוי אז לא היה הגאולה ואדרבא היו גזירות וצרות צרורות ר"ל (כאשר עינינו ראו ואזנינו שמעו מכמה שנים שנמצא עליהם בספרים שהם זמני הגאולה שלימה) על כן על שנת ת"ח נאמר גם כן שם במדרש הנעלם מקודם לזה (בפרשה הנ"ל) כי בשנת ת"ח יהיה זמן הגאולה וקרא לון בני ח"ת דיתערון לח"ת שנה וכו' עיי"ש וכשלא זכו אז ע"כ היו ההריגות הנוראות ר"ל ועל זה גם כן ניבאו כנ"ל (שהיה גזירת שמד ונהרגו על קדוש השם) מאן יתקיים בדתיה. ועל כן אמרינן שם אח"כ (בסמוך) במדרש הנעלם "חזר ואמר בתשובה יתקדם כלא" עכ"ל"ה היינו שעיקר תלוי בתשובה וכשעושינן תשובה מיד נגאלים [וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה] על כן יתקדים כלא כנזכר כן יהי רצון לעשות תשובה כשורה. ונזכה מיד לבנין בית הבחירה. במהרה בימינו

אמן:

סב. בזוהר הקדוש פרשת תרומה [דף קע"א ע"ב] מרעין אית בבני נשא כגון ירוקין וקסטירין דאסוותא דילהון לא תלי אלא בתוך מראה דפרזלא קליל נציץ לעיינין ואית ליה למאריה דמרע

דברי מהדורא קמא תורה עה

לאסתכלא ביה ולא שייך (ס"א אתסי) בהאי עד דאעבר ההוא מדאה לסטרא דא ולסטרא דא כגוונא דשרביטא דיושיט נציצו דברק לאנפוי ובההוא אושיטו דברק וקא נציץ לעיינין אתי ליה אסוותא עכל"ה. וכתב שם בהגהות הזהר (רפוס איזמיד) שזהו מראה הברזל שנקרא אצלם בל"א עסא"ל המובחר וכו' עיי"ש ודבריו אינם מחוורים כלל בפרט מ"ש בווה"ק עד דאעבר ההוא מראה לסטרא דא ולסטרא דא כגוונא דשרביטא דיושיט נציצו וכו' כנזכר זהו נראה דאעבר הכח מההוא מסטרא לסטרא דא היינו מעבר אל עבר הולך המדאה (ולא שיקחו החולה לכל עבר וצד כמו שפי' בהגה שם בשם הדש"ב) וכמ"ש שם בווהד דזריק נצוצין מהמתכות הלז ואיך יעבוד המדאה מעבר אל עבר כיון שהבשר וכיוצא חוצץ בעדו והגיד אאמו"ר הגה"ק זי"ע והראה כי מפורש בדברי הווה"ק בזה שידעו היטב גם אז מהרענטע"ן שטראללע"ן (אשר הרעישו עולם הרופאים חכמי זמנינו שמצאו זאת בשכלם) אשר הוא רפואה לכמה חוליים קשים ר"ל כמו מחלת הסרטן (קרעבס) ר"ל וכן כיוצא חוליים הרומים לו שמתרפאים על ידי הרענטע"ן שטראללע"ן של המתכיות האלו "דזריק נצוצין" ועל זה שפיר מובן הל' ולא סגי (או ולא אתרי) עד דאעבר ההוא מראה לסטרא דא ולסטרא דא כגוונא דשרביטא היינו כי לא יועיל הרפואה מזה עד דאעבר השרביטין נצוצין (שהם שטראללע"ן כנזכר) מעבר אל עבר כנודע עכ"ד אאמו"ר וצללה"ה [עיי' ד"ת ח"ד אות ס"ו, ח"ט אות ל"א]. ומעתה תראה אחי אשר אין כל חדש תחת השמש וכמו שכתבתי כבר בארוכה בתשו' מנחת אלעזר [ח"ג סימן כ"ה] בהרבה דברים וענינים אשר נראה בעליל שידעו הכל חכז"ל. אם כי החכמים בעיניהם בימינו מתפארים כי המה חידשו זאת. וגם מדיעות מציאות חלקי העולם אשר לפי דבריהם מצא קאלומבו"ס את חלק אמעדיק"א אשר חשבו אז (קודם המצאו) חכמי אומות העולם כי יש שם רק ימים ואין שם דירת בני אדם כלל ובווהד הקדוש ויקרא [דף ט' ע"ב] נמצא כי יש שם דיוורים גם בחלקי תבל ואלין עילאין ואלין תתאין (מהכדור). וכמ"ש מזה בשו"ת מנחת אלעזר [חלק ד'

עו דברי מהדורא קמא תורה

סימן מ"ב] ואכמ"ל ועיין ברברינו בחי' אות חיים על הלכות תפילין [סימן
כ"ז ס"ק י"ג]:

סג. וכמו כן תראה עוד בכמה מקומות בש"ס ברברי חז"ל עד כמה
שגבה למעלה חכמתם. בכח קדושת תורתם. ומרוח קדשם
אשר נגלה להם מסוד ה' ליראיו (כדאמרין כמה פעמים בגמרא) וכבר
כתבו מזה בספרים אשר בידרו גודל ידיעתם ביניקת הזרעים ומסתרי
הטבע בכל הענינים. ועוד אזכיר לרוגמא גם בזה בענין הוואסע"ד
לייטונ"ג בעיידות הגדולות אשר בא המים ממקום גבוה (האכקוועללען)
כמה פרסאות דרך סילונות ולאשר בא ממקום גבוה בין ההרים על כן
יעלה כמו זה על העליות והשטאקען כנודע. והנה הוא מפורש בש"ס
זומא [דף ל"א ע"א] דעין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות פירש"י שאי
אפשר למים לעלות בהר שהוא גבוה ממקום שנובעין שם (ורק לגובה
מקום נביעתן) עיי"ש ועיין בשבת [דף קמ"ה ע"ב] ובברכות [דף מ"ד ע"ב]
וכמו כן ביזמא [דף פ"ג ע"א] רמי שנשכו כלב שוטה דמאכילין אותו מחצר
כבר שלו דה"ז מה שחידש הפראפעפאר פאסטאר בפאריז לפי דעתם ליקח
תמצית הרמים מהכלב שוטה ובוה יהיה רפואת הנשון. והגם שהוא רק
שיטת ר' מתיא בן חרש דמתיר לחלל יוה"כ בשביל זה וחכמים לא ס"ל
כן היינו אולי שבימיהם לא היתה עוד רפואה ברוקה כ"כ שלא נבדקה
בחולים רבים ועכשיו תקנוה בבתי חולים וכבר ביארתי בתשובה הנ"ל
במנחת אלעזר ח"ג דהגם שאין כל חדש תחת השמש מכל מקום המצאת
תחבולות בסידור הרברים. וזה אינו חדש בעצמותו. יוכלו גם בימינו. על
כן כשברקוהו בפרטות בחליים כאלו הוא מועיל יותר בימינו אבל עיקר
ותמצית הדברים נמצא בגמרא. וכן בב"ק [דף פ"ב ע"א] חמשה דברים
נאמרו בשום וכו' "הורגת כנים שבבני מעיים" אשר אין פירוש להדברים
לכאורה כי כנים לא ימצאו רק בין השערות ובלויי בגדים לא בתוך הבני
מעיים עד שבעת המגפה ר"ל פרסמו בהמכתבי עת בשם הרופאים כי
"השום" יועיל לאכלו אז להרוג את הבארציליין שהמה שורש המחלה

בבני מעיים ויעצו לאכול אז הרבה שום וכינם לבאר"צילין בשם כינים לדוב קוטנם וגם שולטים בתולדותם במקום העיפוש הזיעה חוהמא כנודע. ה' יצילנו. וכהנה וכהנה ברברי חז"ל ימצא הרואה בעין חודרת לטובה.

וכמו ששכיח בימינו מחלת הנערוע"ז שהוא מחלת העצבים ושולטת העיקר בהרעיון במחשבות. ראגות ובהלות ורעיונות כלומר שגעונות. וכל ימיו כעס ומכאובות. ואם יעצר בנפשו שלא לכעוס יצעד בנפשו מבפנים עד מאוד והוא מחלה קשה עד מאוד גם כשאינה מסוכנת על פי רוב אכן אי אפשר לדפאותה לגמדי כי רבר התלוי ברעיון כנודע אצל הרופאים. והנה כל רז לא אניס להם לחכז"ל בחכמתם ורוח קרשם והוא מבואר בירושלמי שבת [פרק י"ד הלכה ג'] והסיד ה' ממך כל תולי [יכריס ז] זו ורעיון דאר"א [שם כ"ח] ונתן עול ברזל על צוארך זה רעיון עכל"ה (פירש הקרבן ערה ונתן עול ברזל וגו' זה הרעיון דאלו עבודה ממש הדי כבר נאמר ועברת את אויביך אלא ודאי ברעיון והוא העול אשר תמיד על צוארו עכ"ל) והמבין יבין בפשיטות שזהו מחלת הנערוע"ז אשר היא עול ברזל על הרעיון עד שלפעמים מביאה לידי שיעמום ד"ל וכנ"ל וכבר פירשתי רמז הדברים מה שנקרא ע"צבות ד"ל יען שהוא בא ממחלת העצבי"ם (ע"ד לשון הכתוב ותשרש שרשים היינו היפכו לעקוד השרשים וכן ויסקלה"ו להסיר האבנים הסוקלים וכהנה) וכאשר נתקלקל העצבי"ם בא עצבות"ת ח"ש רוד ע"ה [תהלים קמ"ז. ג'] הרופא לשבורי לב ומחשב לעצבות"ם כי בעלי מחלת העצבים יש להם שבורי לב תמיד. ה' יצילנו וירפאנו בכ"י: [ועיין ד"ת ח"ד אות ס"ו צ"ב צ"ד. ח"ו אות ק"ן].

סד. בזוהר הקדוש תרומה [דף קמ"ב ע"א] ביומא דד"ה דעלמא אתרן

וכו' וכל נפש ונפש משטטן ובעאן רחמי על חיי. בליליא

דנפקא יומא דדינא אזלין וקא משטטין למשמע ולמנדע מאן הוא דינא דאתון על עלמא וכו' עכל"ה ובוה מיושב שפיר מה שהקשו המפורשים במסכת ברכות [דף י"ח ע"ב] מעשה בחסיד אחד וכו' והלך ולן בבית

הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמשפרות זו עם זו אמרה תדא לתברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם וכו' א"ל שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה וכו' והקשו דהא הדין בר"ה הוא רק בבוקר בתלת שעי קמייתא [נדאמרינן בע"ז דף ד' ופסקינן בש"ע] ואיך ידעו הרוחות בלילה הקודם (היינו ליל ר"ה) מה יגזרו למחר אטו נביאות הנה ותירצו ברוחך גדול דשמעו מכריזין מה יגזרו למחר וזהו קשה ואינו מתקבל על הלב כלל ותמהני שלא ראו דברי הזוה"ק אלו כי רק בלילא דנפקא יומא דדינא ר"ה (דהיינו במוצאי ר"ה) הולכות הרוחות ומשוטטות למשמע מה דינא אתגזר והיינו כדברי הגמרא ברכות רק בזה מפורש דבמוצאי ר"ה אחרי ששמעו מה נגזר היום ולא קשה מידי. וכן נראה הפירוש בש"ס ברכות דלא קאמרינן שם ששמע בליל ר"ה רק שהקניטתו אשתו בשביל שנתן דינר לעני בערב ר"ה. (ועל כרחק הדינר נתן בערב ר"ה ולא בר"ה כשאסור משום מוקצה) והלך ולן בבית הקברות. ומזה שפטו ללמוד המפדשים שהלך מיד בליל ר"ה ללון שם ועל כן הקשו כנ"ל אבל באמת אין ראייה שהלך בליל ר"ה וי"ל כי ביום דר"ה לא רצה להתקוטט ולא השיב לה וגם בליל ר"ה לן בבית הכנסת או בבית המדרש (ובזה מיושב קושית המפרשים איך עשה כזאת בליל ר"ה ללון בבית הקברות) ובמוצאי יו"ט הלך ולן בבית הקברות ושמע הרוחות שמשפרות מה שנגזר כבר ביום היינו ר"ה כנזכר מהזוה"ק וגם בגמרא לא נמצא שהיה בליל ר"ה ולא קשה כנזכר:

סד. א"ר זעירא כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים קרעים. [סנהדרין דף ע"א ע"א] נ"ל דלכאורה קשה מדוע מגיע לו עונש קשה כל כך על זה דהא מצינו במדרש ומובא במפרשי הפיוט כי טל שעתיד הקב"ה להחיות המתים יהיה ממה שתלמידי חכמים ישנים על הספר וריר יוצא מפיהם וכו' והרי במה שישנים בבית המדרש על הספר יוצמח מזה טובה. [ועיי' ד"ת ח"ג אות צ"ח] ובע"כ ליחזק ולתרוץ דזה מיירי בשינת ארעי דזהו מותר מדינא כמבואר בש"ך יו"ד נסימן דמ"ו

דברי מהדורא קמא תורה עט

ס"ק ט"ן עיי"ש ורק ממדת חסירות אין לישן בבית המדרש אפילו שינת עראי והכא מיירי במניח עצמו לישן שינת קבע אך קשה דהא מצינו לענין סוכה [סוכה כ"ו א] דאין קבע לשינה דמחוייב בשינת ארעי גם כן בסוכה כיון שאם יודרם יישן שינת קבע ואם כן איך נחלק בזה בין שינת עראי לקבע דבקבע יהיה העונש חמור כל כך. וי"ל דאינו עונש על מעשה שינתו רק הוא אזהרה מה שיגדום בעצמו על ידי שינתו באמצע לימודו כהאי דאמרו בשם רבותינו הצדיקים ז"ל כי טוב להיות נייעוד בלילה שעה אחת כבן אדם ממה שיהיה נייעוד שלש שעות כבהמה. היינו נדרם ולא יוכל לכוון דעתו לה' כדאוי מחמת שתקפה עליו שינתו (ועיין בספר אשל אברהם על האו"ח להגה"ק מבוטשאטש ז"ל [סימן א'] עה"כ [משלי י' ט'] עד מתי עצל תשכב וגו' בענין קימת חצות) ח"ש כל הישן בבית המדרש (אפילו שינת עראי שמותר מדינא כנ"ל עכ"פ הלימוד שלומד בעת שמתגבר על שינתו ומייגע עצמו ויישן בכל פעם באמצע לימודו ע"כ גם הלימוד שלומד או בסידוגין) נעשה קרעים קרעים (היינו שאינו זוכרו רק לסידוגין כפידש"י. שאינו מצטרף ההמשך מהלימוד במוחו כלל על ידי אונס שינה) ע"כ זהו הזהיר ר' זירא אשר כל ערום יעשה בדעת שיהיה מוחו צלול בפרט בעת לימודו להלכה ועיון. וכמאמרם ז"ל בש"ס כמה פעמים ובכמה אופנים. וכל לבבות דורש ה' ולא יקילו על ידי זה להתגרה בשינה הרבה ויאמרו כי לחזק את מוחם באו ועל ידי זה יתגברו בתאוות עולם הזה ולא לעסוק בעיון התורה והלא מיעוט שינה הוא אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם כמ"ש באבות [פ"ו מ"ד] אלא שיפלו מעגלותיו לשם שמים בהשכל ודעת וכל השם אורחותיו זוכה וכו' כמו שאמרו חז"ל [מ"ק ה' א.]. וזהו י"ל בפשיטות מה דאמרינן בעירובין [דף ס"ה ע"א] א"ל לר' זירא מתדרן שמעתך א"ל דיממי נינהו והיינו כנזכר שלא היה נדרם בנתיים ע"כ הויין ברורין וחדודין מה שלמד

ביום:

10. אף חכמתי עמדה לי. כל תורה שלמדתי באף נתקיימה לי
 בזקנותי. [מרר קהלת פ"ב ט'] לכאורה צריך ביאור. כי מובן
 בחוש השכל כי התורה שלומדים מתוך אף וצרות ויסורין אינה מתקבלת
 על הלב כל כך מכל שכן לזוכרה בזקנותו לזמן מרובה. כי הלא הלב
 מלא יסורים ודאגות ר"ל ואיך ימצא מקום התורה להתפש ולישאר עוד
 לזמן ארוך שזוכרנו היטב. והגם שאמרו חז"ל בתנא דבי אליהו (מובא
 בש"ך עה"ת ובשמחת הרגל על רות. לימוד ג') שנגזר על ת"ח שילמדו
 מתוך צער מתוך דוחק מתוך טלטול מתוך שאין להם מזונות מתוך שעבוד
 וכו' עיי"ש מ"מ אין ראיה שישאר בזכרונם הלימוד הזה שלומדים בשעת
 טלטול וצער ר"ל כנזכר. וי"ל כי כל זה שהיסורים וצער משכחין הלימוד
 הוא רק בחוש הטבעי מה שאין כן התורה ולימודה הוא למעלה מן הטבע
 ועל כן כשלומד באף וצער ר"ל ועם כל זה עומד בנסיון ובתורת ה'
 יהגה זהו עומד לו בזקנותו לישאר בזכרוננו כי זהו כח התורה בעוצם
 קדושתה אשר שגבה למעלה מהשערת שכלנו הטבעי כנזכר, וגם כמו
 שאמרו חז"ל בברכות [דף ה' ע"א] שלש מתנות טובות וכו', תורה וכו'
 וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. וגם הוא מהדברים שהתורה נקנית
 בהן [באבות פ"ו] ואמרינן שם בברכות לענין יסורים שאם קבלם מאהבה
 מה שכרו וכו' 'ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו' עכ"ל"ה על כן
 שפיר שלמה המלך בחכמתו קיבל באהבה בעת האף ולמד תורה ע"כ
 נתקיים בידו התורה לעת זקנותו כנזכר. וגם יובן קצת בחוש התלכשות
 הטבעי כי בעת שלומד תורה מתוך אף ר"ל מוכרח לפנות לבו ודעתו
 מכל תבילי טרדותיו. ורובי דאגותיו. ורק להעמיק דעתו בתורת ה' ועל
 ידי זה נקבע הלימוד זה בלבבו לזכרון כי אין לו מחשבה אחרת אז כי
 אם ישים לבו אז למחשבה אחרת בפרט ברוב דאגותיו לא יוכל להבין
 עומק דברי תורה ובעל כרחו מוכרח לצמצם מחשבתו רק לדברי תורה
 שלומד ועל כן נשאר בלבבו לזכרון:

דברי מהדורא קמא תורה פא

10. **בש"ס** ברכות [דף י' ע"א] בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צבאות צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא א"ל מאי כולי האי א"ל משום דלא עסקת בפדיה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקא מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך וכו' א"ל השתא הב לי בדתך וכו' א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב תרה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים וכו' עכ"ל הגמרא ישתומם כל עובר על הפלא הזאת דהא באמת חי' אח"כ מתליו והוליד בנים ובני בנים ואיך צוה השם יתברך לומר לו גזירה רעה ונוראה כזו ח"ו שהוא מת ואין לו גם חלק לעולם הבא בשביל שנתרשל במצוה אחר של פריה ורביה וגם בזה היה כונתו לשם שמים ובשב ואל תעשה שלא להנשא יען שראה ברוח הקודש דנפק מיניה בן שאינו ראוי. והיתכן משפט עונש חמור כזה. וגם לבשרו להצדיק חזקיהו (שאין כמוהו בצדקו ושביקשו לעשות משיח כמו שאמרו חז"ל [סנהדרין דף צ"ד ע"א]) בשורה רעה ומרה כזו אשר אם יגידו זאת לחולה כזה ימות מדוב הצער ואיך יהיה ישעיהו הנביא לה' שליח כזה להמיתו ח"ו ואם היה באמת גזירת ה' לומר לחזקיהו כזאת כמ"ש כה אמר ה' צבאות וגו' (כנזכר). והיה מוכרח לילך בשליחות זו ושלא יהיה כובש נבואתו אם כן מדוע גער בו ביסעיה ואמר כלה נבואתך וצא. הלא היה מוכרח לומר נבואה זאת כנזכר.

אולם יובן הענין על פי מה ששמעתי מאבותיי הקודשים זי"ע עובדא הוה אצל הרב הקדוש **מהרא"ל** זי"ע הנקרא בפי העולם **שפאלע"ר זייד"ע** כי היתה אלמנה אחת בשכנותו עם שתי בנותיה ובעלה המנוח היה יד"א מוחזק וחשוב בעיני העדה כי על כן גם לאחר מותו החזיקו ביד אלמנותה שקנו אצלה מי דבש (מע"ד) ועל ידי זה היתה היכולת בידה להשיא שתי בנותיה הבתולות שהגיע לפרקן. ויהי

פב דברי מהדורא קמא תורה

היום וחלתה האלמנה מחלה מסוכנה והגיעה עד שערי מות ובנותיה הנ"ל הלכו לדפוק לבית רבם הה"ק מהר"ל הנ"ל לבקש רחמים בעד אמם (בידעם כי אם ח"ו תמות אז בטל המסחר הנ"ל ויצטרכו המה להיות ממחזירות על הפתחים או להשכיר את עצמם לשפחות כי מי ישדך את עצמו עם יתומות ואומללות בלי משען ומשענה) ובעת אשר אמם היתה גוססת והתקבצו כבוד ליציאת נשמתה רצו המה (בנותיה) לבית שכנם האדמו"ר הנ"ל לעודד רחמים בבכי נודא. עוד בה נשמתה. יקוו לדפואתה. ויען להם הה"ק שיביאו לו מדה עם מי רבש שלהם וילכו בזה על בית החיים על קבר אביהם המנוח הנ"ל ויאמרו לו כי שלח לו זה לכבוד האודח (גאסט) שיהיה לו בקרוב היינו אמם (שתמות) ובשמעם הרברים האלו נתעלפו מרוב צערן ונפלו לארץ עד שהוכרחו להקיצם ולהחיותם במים קדים ויאמד להם הרב לכו לביתכן כי כבר הוטב לאמכן ותתרא לגמדי בעה"י וכן היה כי באותו דגע החלו לדאות בהחולנית הגוססת סימני הטבה ומדגע לדגע הוטב מצבה ושבה לאיתנה ותהי לאות ולפלא ואנשי ביתו של האדמו"ר שהיו שמה בחררו בשמעם הרברים האלו שהגיד להבתולות האלו בנות המסוכנת המה תמהו ונתפלאו עד מאוד היתכן בגרד האנושי לבשר בשורה רעה ומרה כזה להם בעת צד להם שיגיע ללבם ונפשם כאשר היה שנפלו לארץ בחולשתם כנוכר וכאשר הלכו הבנות לביתם מבשורת הטבת אמם הגיד להם הרב לאנשי ביתו אל תתפלאו על המחזה האיומה הזאת כי הן אמת האשה האלמנה הוא אשה צנועה ויראת ה'. כאשר יחזקה באמת. אולם בנותיה אין תוכם כבדם ומפני חטאיהם היה נגזר הרין ר"ל על אמם אך בראותי גודל הצרה שיגיע מזה כאשר אמדתי להם הבשורה הזאת שילכו להגיד על קבר אביהם כנוכר אז נפלו לארץ והרגישו כבר בלבם טעם מיתת אמם ר"ל ועל ידי זה קיבלו כבר המה העונש ומיד נתרפאה אמם עכ"ר הנ"ל.

ובזה י"ל כן שהיה בא הנביא ישעיה בשם ה' לומר לחזקי המלך לאשר היה לו חטא שלא עסק בפריה ורביה (הגם שראה ברוה"ק מבנו

מנשה בהרי כבשי ורחמנא למה וכו' כנזכר מהגמרא) וסביביו נשערה מאוד לצדיק קדוש המיוחד ברחו כמו חזקיה ע"כ נתחייב עונש גדול ר"ל בעד זה ובכונת היוצד בראשית ויודע תעלומות יתברך שמו כאשר הגיד לו על ידי ישעי' כי מת אתה ולא תחיה לעולם הבא נצטעד כל כך עד שהדגיש זה בנפשו ונגע עד לבבו ויסב פניו ויבך בכי גדול ממרידות לבו ועל ידי זה נמחק שקיבל הגזר דין בשמעו הבשורה הזאת והוסיפו לו שנים וגם הוליד בנים. וזהו י"ל מה שאמר חזקי' לישעיהו "כלה נבואתך וצא" וכו' היינו שלאשד מקובל מבית אבי אבא שאל ימנע עצמו מן הרחמים ובע"כ באת (כאשד נתנחם חזקי' בלבו אחרי הצעד שסבל כבר בשמעו מהבשורה הנוראה מהגזר דין כזה חשב הלא זאת היה בודאי דק למען יצעדנו בלבבו ובוה אצא ידי העונש חמוד הנ"ל. כי באמת יתברך שמו ישוב ירחמנו כנזכר) רק להפחידני בבשורה הזאת ובוה אקבל עונשי אם כן כלה נבואתך וצא היינו כבר יצאת ידי חובתך ונגמר נבואתך ותועלת פעולתך בזה ובוה כלה נבואתך בבשורה הזאת אבל באמת ישוב השם יתברך ויחיינו וירחמנו. (ויש כעין זה בש"ס ברכות [דף נ"ה ע"א] חלמא בישא עציבותיה מסתייה פירש"י מה שאדם מתעצב עליו מבטל החלום):

סח. הבאתי כבר בהקדמות מילין לתפארת בנים עה"ת ומוערים

לאאמו"ר הקדוש זי"ע (בר"ה תפארת אדם גדול וכו') אשד שמעתי מפה קדוש **אאזמו"ר** הרב דפה"ק שהיה נוהג מלספר ולהאריך בשבח אביו הה"ק (מלאנצוהוט) על פי דברי הש"ס בבא מציעא [דף נ"ט ע"ב] שאמר ר' גמליאל רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי זאת ולא לכבוד בית אבא וכן הוא בש"ס תענית [דף כ' ע"א] שאמר נקדימון בן גוריון רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא עשיתי וכן במגילה [דף ג' ע"א] עיי"ש. משמע מזה שאם היה עושה לכבוד אביו הרי זה כעושה לכבוד עצמו הכי נמי אם מרבה לספר בשבחי אביו הרי זה כמספר בשבחי עצמו עכד"ה

עיי"ש. עם כל זה לאו כללוא הוא דהא מצינו בש"ס חולין (רף ק"ה ע"א) אמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא דאלו אבא כי הוי אכיל בישרא האידנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר וכו' הרי שסיפר בשבחי התנהגות אביו אלא ודאי דהיכא דמיירי לצורך איזה דבר כגון התנהגות אביו ללמוד ממנו וכן כיוצא לאיזה תועלת אין למנוע מלספר בשבחי אביו והתנהגותו ואדרבא כל המרבה לספר הרי זה משובח (כשהוא לתועלת כנזכר) ובוה מקיים עוד מצות כיבוד אב דשייך גם לאחרי פטירתו אך שלא יגזם בשקר ח"ו וכהאי דדייק מר עוקבא לומר "אנא להא מילתא" חלא בר חמרא וכו' היינו לדיוק דרק להא מילתא הוא לגבי אביו חלא בר חמרא וגם שלא יהיה כונתו להרבות שבח עצמו על ידי זה רק לתועלת כנזכר (וכהנה מצינו כמה פעמים שדברו משבח אביהם והתנהגותיו בדברי חז"ל) ואאזמו"ר הקדוש הנ"ל לגרמיה הוא דעביד שלא לספר משבחי אביו המרובים באמת כי היה בזה זהיר וזרז ונשמר ביותר בדיבוריו בתכונת נפשו הטהורה. ושלא יהיה נראה כמדבר בשבח עצמו על ידי זה כנ"ל (וכן היה מובחר בכל תרומות מדותיו). על כל פנים יש ללמוד מזה שלא להגות עיקר עיונו בחיבור ספרי תולדות אבותיו ומעשיות ממעשיהם הטובים ולבלות עיקר זמניו על זה. וכונתו על ידי זה להרבות כבוד עצמו ויחוסו. ולא זה דרכנו. (כמו שכתבתי כבר בהקדמות חיבורי טהרה אאמו"ר בהוציאם לאורה) רק מה שצריכין לתועלת בכל ענין בזמנו וענינו כנזכר: [ועיין מ"ש בד"ת מהדורא ח' אות ס"ב מ"ש מדברי הס"ח עיי"ש].

טט. וכן צריכין למודעי. שלא להרבות בכבוד עצמו. כמו שכתוב בהקדמת תשובת רעק"א זצ"ל שמימו לא קרא לאדם תלמיד גם להלומדים בישיבתו כמה שנים. ולא הזכיר אותם בתשובותיו בתואר תלמידי כי מי יודע מי למד יותר ממי עת"ד. וכן הוא בדברי חז"ל [אבות ד' י"ב] יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכמו שפירש"י [בפרשת בשלה י"ז ט'] עה"כ בחד לנו אנשים. לי ולך השווה לו מכאן אמרו

דברי מהדורא קמא תורה פה

יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכו'. ע"כ מעולם תמהתי. ואין הדעת סובלתו. בראותי דבים וכן שלמים. מהגדולים המפורסמים, כותבים בתשובותיהם הלא הוא בספריהם. לתלמידי וכו' וחותמים על עצמם תואר "דבך" גם אם התלמיד הזה (גם כשכבר גדיים נעשו תישים. גדלו והצליחו ונעשו רבנים או ישישים) מוחל על כבודו וחביב אצלו מפני אהבת דבו אבל לא הבנתי. איך לא יבוש איש. ואיך יעלה על לב אנוש (גם ברוב צדקותם וענוותנותם) אשר יתאר זאת לעצמו לחתום בתואר "דבך" לשבח וכבוד. והלא באמת צדקו דברי הרעק"א ז"ל הנ"ל (ולא ממילי דחסידותא בלבד) כי מי יודע מי למד יותר ממי. וכמאמרם ז"ל [כתענית דף ד' ע"א ובמכות דף י" ע"א] ומתלמידי יותר מכולם. זהו היה בימיהם שהיתה התורה מסודה בעל פה מאיש לאיש ולולא שמסרה לו רבו הרי ניתק חבל המסורה מאיש לאיש עד הלכה למשה מסיני. מכל שכן בימינו שכל הספרים נרפסים ועל ידי זה שמראה לו דרכי הלימוד דרך ומסילה העולה. להעלות פנינים בפלפולא. הלא אם התלמיד הוא חכם וחריף יותר ישמע ויוסיף לקח ויתעורר רבו בכמה אופנים. להעלות פנינים. ועל זה אמרו שפיר ומתלמידי יותר מכולם ובפרט וכי המה עדיפי משמואל הנביא לה' רק שאמר [ש"א ט', י"ט] אנכי הרואה (על ששאלוהו השיב כהוגן וכענין) ונענש על ככה [ספרי דברים א', י"ז] על אחת כמה וכמה בזמנינו צריך להיות נמאס בעיני עצמו לכתוב כן ואינו ממדות שמנו חכמים. ואותן הה"ג שנהגו לכתוב כן את כבוד גאונם ותורתם הסליחה. ומסתמא היה כונתם לטובה גם בזה ואנחנו לא נרע מה זה (ודחוק לומר שהיה כונתם בכתיבתם כזה מעין מ"ש בכתובות [ק"ג ע"ב] שציוה רבי לבנו זרוק מרה בתלמידים וכו'). [עיי' ד"ת ח"ו אות מ"ז]:

ע. באגרא דפרקא [אות ר"א] דאם מזדמן לפניו ב' מצות אחת

תדידה ואחת שאינה תדידה הנה הדין הוא דתדיר קודם

אבל אם יעשה התדירה קודם יש חשש שיתבטל לגמרי מהשניה אף על

פי כן יעשה התדירה כיון דתדיר הוא מצוה מדאורייתא נפקא לן מעל

פר דברי מהדורא קמא תורה

עולת התמיד עכל"ה וכתב כן מסברא דנפשיה ובאמת הוא מפורש כן במג"א [סימן תרפ"ד ס"ק כ'] בשם התוספות סוכה [רף נ"ד ע"ב] ד"ה ואימא תדיר ואינו תדיר תדיר קודם דאפילו לדחות תדיר קודם והמג"א הקשה ממה דפסקינן לענין הפטרת שבת ד"ת ותנוכה דלענין לדחות פרסומי ניסא עדיף מתדיר [ועיי"ש במחצית השקל] וביד אפרים שם תמה דמה זה קשה להמג"א דהתם במסכת סוכה ליכא פרסומי ניסא עדיף לדחות התדיר עיי"ש ובאמת המג"א סיים "ויש ליישב" וכונתו פשוט דבא רק לעורר בזה שיש ליישב היינו לחלק דהיכא שיש פרסומי ניסא דוחה את התדיר לגמרי והיכא שאין פרסומי ניסא בהשני אז התדיר דוחה אותו לגמרי ולא קשה מידי כנזכר:

עא. שמעתי מאבותיי הקדושים זי"ע כי זקיני הקדוש רבינו מהרצ"א זי"ע מדינוב הקיץ פ"א משינתו בשבת קודש קודם מנחה ואמד נתגלה לי זקן אחד ואמר לי בפרשת יתרו [י"ח א'] וישמ"ע יתרו דרשו רז"ל [מכילתא יתרו פ"א] ופירש"י מה שמועה שמע ובא מלחמת עמלק וקריעת ים סוף והנה זהו רמזו בתיבת וישמ"ע ר"ת ש'מע מ'לחמת ע'מלק ו'קריעת י'ם עכד"ה. ונ"ל להוסיף בזה כמו שהוא גם לשון הגמרא בזבחים [רף קט"ז ע"א] מ'ה ש'מועה ש'מע ו'בא מ'לחמות ע'מלק ו'קריעת י'ם כל זה נרמז בד"ת בתיבת וישמע:

עב. עוד [כפרשת יתרו] במדרש רבה ד"א וישמע יתרו הה"ד כבוד חכמים ינחלו זה יתרו עכל"ה. ושמעתי בזה מחכם אחד גם כן רמז נכון כי חכמי"ם ר"ת כ'הן מ'דין ח'זותן מ'שה. ח"ש כבוד חכמי"ם ינחלו זה יתרו כנזכר:

עג. ומה שכתבנו לעיל [אות ע"א] רמז בר"ת על פי דברי חז"ל ודש"י אל יפלא אם יאמרו רמז גימטריאות כמה פעמים בלשון הגמרא (כיון שאינו לשון הכתוב בתנ"ך) כי כן מציינו כמה פעמים בהאריז"ל הכונה במספר (גימטריא) על לשונות הגמרא כמו בכונת ברוך

שם כבוד מלכותו לעולם ועד שהוא לשון הגמרא [פסחים דף נ"ו ע"א] משל לבת מלך שהריחה ציק"י קדיר"ה וכו' וכתוב בכתבי האריז"ל הכונה בתיבת "מלכותו" שם להאיר לה מיר"ד לבושי אהי' דמוחין גי' ציק"י קדיר"ה. וכן בחביטת ערבה בהושענא רבה בשער הכונות [ענין סוכות הודש ח'] ובפע"ח בסוד שאמדו חז"ל [בסוכה דף מ"ד ע"ב] חביט חביט ולא בריך כי בגי' ט"ל עיי"ש החשבון בהגהות שעה"כ. וכן הכונה בקבלת שבת בגי' בתיבת בא"י כלה שהוא לשון הגמרא שבת [דף קי"ט ע"א]. וכן כונת ההגדה של פסח אשר הוא בהרבה מקומות על מספר האותיות והתיבות וכל זה הוא לשון חז"ל במכילתא. ובכונת נר חנוכה להאריז"ל על לשון הגמרא [בשבת כ"א ע"ב] עד שתכלה רג"ל מן השוק כנודע. וכן בשער מאמרי רז"ל או ליקוטי הש"ס מהאריז"ל כמעט בכל הספר על לשון הגמרא רמזים וגמטריאות. תודת אמת. וכן בקרנים ודן ידין [מאמר ר'] במספרן עדחז"ל [בע"ז דף י"ח] אלהא דמאיר ענני. [וכן הוא בסידור כונת הקטורת ת"ד פיטום הקטורת כיצר וכו' וכן כל הברייתא וגמ' בזבחים תניא ד"ו וכו' ולהלאה ועל כל אות ודיבור כוונות וגימטריאות וכן הכוונה על משניות איזהו מקומן עיי"ש] וכן בש"ס ברכות [דף ר' ודף ז'] כל הקובע מקום לתפלתו וכו' וע"ז הוא הכוונה בסידור בתפלת שמ"ע בתיבת אתה על מספר מקום שאמדו חז"ל שם, ועיין ע"ח שער החשמל [פ"א ופ"ב] בסוד עז"ר גויל ודוכסוסטוס ודמו הגמרא [ריש כבא בתרא] השותפין שבנו את הכותל בגויל בגזית ובכפיסין [עיי"ש בפ"ב], וכן תראה הכוונה בסידור האריז"ל על משניות זבחים פרק איזהו מקומן, וכן שם ברייתא דר' ישמעאל כתב על כל תיבה ודיבור. וכן על תנו דבנן פטום הקטורת כיצר וכו' על כל אות ודיבור עיי"ש [ועיין לקמן אות צ"ז וד"ת ח"ד אות

[:']

עד. בענין ברכת הטוב והמטיב על שינוי יינות שמביאים בסעודה
 שהיה נמנע אאזמור"ר הקדוש זי"ע מפה ואאמז"ר
 הקדוש זי"ע לברך מפני חשש ברכה לבטלה אם כי הביא אחד צלחית

פח דברי מהדורא קמא תורה

יין טוב אחר או כמה מיני צלוחיות יין (לסעודת בשבת ויו"ט) רהנה מברוא במג"א [סימן קע"ה ס"ק ד'] דאין לברך הטוב והמטיב אלא אם כן יש אחר עמו וכתב המג"א בשם המרדכי והרי"ף דאכסנאי היינו בעה"ב שנותן להאורח לשתות אינו מברך הטוב והמטיב לא הבעה"ב ולא האורח משום דברכת הטוב והמטיב אינה דק כשהוא וחבירו שותפים באותו יין כמו דאין מברך על הגשמים הטוב והמטיב אלא אם כן יש לו שותף באותו שדה אף על גב דאחרים נהנו גם כן מהגשמים מכל מקום בעינן שיהיה הוא וחבירו שותפים באותו דבר הכי נמי בעינן שיהיו שותפין ביין מה שאין כן באורח שאין לו חלק בו אף הבעה"ב אינו מברך דהאיך יאמר המטיב לאחריני דליכא הטבה לאחריני שאינו שלו וכו' (ואח"כ כתב שם המג"א) מכל מקום נראה לי דאם הבעה"ב גותן הקנקן על השלחן כמו שעושין בסעודות גדולות אם כן כולן שוין לטובה הוי כשיש להן חלק בו ומברכין הטוב והמטיב עכ"ל המג"א ואם כן הא תינח בסעודות גדולות שעושים הבעה"ב שנותנים הקנקן יין על השלחן שיש לכל אחד רשות בו ליקח כרצונו כמה שירצה ואז הוי כמו שיש לכל אחד שותפות בכל הקנקן כיון דקיי"ל דאין ברידה כמ"ש שם המג"א מה שאין כן בסעודות שלנו כמו שנוהגין אצל האדמו"רים שנותנים לכל אחד דק כוס יין מי שמחלק במדה ממה שהעמיד המשמש ואין רשות לכל אחד ליטול כמה שירצה ואם כן הוי השותין יין דק כאורחים דאין להם זכות שותפין ליטול כמה שירצו כנזכר ואיך יברך וגם הרב ובעה"ב הטוב והמטיב זהו היה טעמם ונימוקם שנוהרו בזה אבותיי הקדושים זי"ע:

אמנם אזכיר דבר פלא. לזכר עולם יהי צדיק **אאמו"ר** הקדוש זי"ע. אשר כמה שנים לפני פטירתו בליל ב' דסוכות. בסוכת המיוחדת. בשמחת בית השואבה (בכל שנה) אחרי שלחנו היה מהרד לברך הטוב והמטיב (באופן שיוכלו גם לפי דברי המגן אברהם הנ"ל כי שלחו ביחד עשרים אנשים בערך להביא יינות משובחים ואח"כ הביאו המובחר יותר ואז לא חילקו כדרך שחילקו בשולחנו רק בהרבה יותר כדרך ראית

דברי מהדורא קמא תורה פט

להו שותפות לכל הקונים הנ"ל) ובכל השנה לא בידך הטוב ומטיב כנ"ל רק אז בליל ב' רסוכות אחד חצות לילה סמוך לאשמורת הבוקר. ובכל פעם סיפר אז מעשה רב מהגה"ק ממאגליניצא זי"ע אשר הגיד פעם אחד בעת שתייתו כוס יין בסעודת יו"ט רבש"ע לעתיד לבא יהיה לנו תענוג עולם הבא הרוחני אשר אין כמוהו לטובה וכל הצדיקים ונביאים ואבותינו יחיו ויקומו עמנו בתחית המתים וכל הנבואות הנבאות יתקיימו וגם חמד מרת דבראשית יתנו לנו אז אבל מה זה חשיבות יהיה זה אז קבל ההיא שבחתא רעולם הבא אמנם הטעימנו נא עתה מטעם חמד מרת דבראשית בהיותנו בעולם הזה בגלות המר ואח"כ שתה מהכוס מעט. ככה עשה כמה שנים לפני פטירתו בליל ב' ריו"ט סוכות בשעה הנ"ל בבהירות ועבודה והתעוררות גדולה, ואח"כ (בשנת תרע"ד) נסתלק אז לחיי עולם הבא בלילה זו כמעט סמוך לשעה הזו בבוקר אור. ומזה גם כן נבין למפרע הכל כי רוח ה' דיבר בו ומלתו על לשונו זי"ע:

ושמענו מגדולי תלמידי חכמים כי הגאון מו"ה **עמרם חסידא זצ"ל** זי"ע שהיה אבר"ק מאד (ונוכר בשו"ת חתם סופר) המפורסם בגודל צדקתו וחסירתו והיה אח"כ בארץ הקודש ושם איזה שעה לפני פטירתו (העידו רבים וכן שלמים שהיו אז שמה) בידך בשם ומלכות שהטעימנו טעם עולם הבא. ובבחינת עולמך תראה בחיך. והמ"י קישור הרברים בזה:

עה. מה שמצינו כמה פעמים בש"ס [שכת דף כ"ב ע"א. עירובין ע"ה ע"ב, ריש כתובות] שאמר רב יוסף מריה דאברהם וכו' פירש"י רב יוסף חלה ושכח תלמודו וכשהיה רוצה להזכיר עצמו אמר כזה ועדיין יפלא מדוע הזכיר רק לשון זה בתפלתו ואם היה רוצה להזכיר זכות אבות למה הזכיר רק מריה דאברה"ם רייקא. וי"ל על פי דברי חידושי הדי"ם מגור זצ"ל [בסוף חידושי מסכת גיטין] על ענין שאמרו חז"ל [בבא מציעא דף ל' ע"ב] דהמבקר נוטל אחר מס' מחליו היינו כמו שאירע

שהאדיו"ל עמד לפני תלמידו הצעיר מהר"ש אחיזא ז"ל ושאל הרח"ו ז"ל על ככה ואמד לו שעשה אז מצוה שהיה דגיל רפב"י לעשות על כן בא עמו אז נשמת רפב"י לעזרו (בבחינת עיבוד נשמה) ומפני רפב"י עמד האר"י. ונמצא כשארם עושה גמילות חסד דבקות חולים היינו מצות גמילות חסד כראוי נתחבר עמו אברהם אבינו (מדיה דעובדא דג"ח) ועל ידי זה בא רפואה להתולה כמו שאמדו חז"ל בב"ב [דף ט"ז ע"ב] רשב"י אומר אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברה"ם אבינו שכל חולה הרואה אותה מיד נתרפא וכו' וכיון שבא עמו הכח של נשמת אברה"ם אבינו על כן נתרפא החולה במקצת עכ"ד הרי"ם והגם שיש לתמוה על דבריו דהא אמדינן שם בגמרא וכשמת אברהם אבינו תלאה בגלגל תמה וכו' עיי"ש אם כן אין עתה לאתר פטירתו של אברהם אבינו תלוי הרפואה הזאת באברה"ם עם כל זה י"ל שגם עתה יש לו שייכות לזה לנשמת אברהם כיון דקיי"ל [תענית כ"ה ע"א] מן השמים מיהבי יהבי מישקל לא שקלי וכיון שניתן כח זה לאברהם אבינו הרי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחיהן ולא יטלוהו ממנו רק לאתר שגופו הקרוש נסתלק מעולם הוה על כן נשאר כח זה בגשמיות בכח הגלגל תמה כדי לדפאות החולים וכמו דאמדינן שם על זה בגמרא היינו דאמרי אידלי יומא אידלי קצידא. אבל עיקר הכח ברוחניותו ובעצמותו. נשאר לאברהם אבינו לנשמתו. בכח זכותו. על כן שפיד רבדי הגמרא הנ"ל. וע"כ י"ל מה שמתרפא על ידי בקוד חולים רק א' מס' מחליו כיון שהוא רק מכת אברהם אבינו וזהו (בגשמיות) ניטל אתר מיתתו. ולפי זה י"ל מה דאמד רב יוסף בעת ששכח תלמודו מחליו והיה רוצה להזכיר את עצמו ודאה כי שוכח עודנה וידע כי הוא מחמת חולשתו עדיין שלא נתרפא לגמרי מחליו על כן צעק מריה דאברה"ם שעל ידי זה יבא לו רפואה שלימה מכת אברה"ם אבינו כנ"ל ועל ידי זה יהדר תלמודיה כשישיב לאיתנו ובריאותו שיתחזק מוחו. היינו זכרוננו על ידי כוחו. ועוד י"ל כיון דר' יוסף היה סומא נכדאמדינן בקדושין דף ל"א ע"א] ואם כן לא שייך אצלו שכל חולה שרוא"ה אותו מיד נתרפא אפילו אם היה בימי אברהם כיון שאינו רואה וגם מ"ש תלאה בגלגל

חמה הא גם אור החמה לא היה רואה על כן הזכיר רק זכותו של אברהם מריה ואברהם בכת הראיה הרוחניות שידפאהו כנזכר:

עו. באגרא דפרקא [אות קמ"ז] בשם הזוהר הקדוש וישלח [קע"ח א'] ומשמע שם שאין להתפלל בקדרותא דצפרא עיי"ש וכו' ח"ל ומשום הכי ראיתי כמה מאנשי מעשה נמנעים לומר סליחות בקדרותא דצפרא ועיין במק"מ שכתב שאין קפידא רק בתפלת שמ"ע אבל סליחות ותחנונים מותר לומר עכ"ל האגרא דפרקא. [ועכשיו הראוני ברברי הזוהר הקדוש נשא [דף קכ"א ע"ב] מפורש ויימא באשמורת כמה סליחות ותחנונים ובקשות וכו' עכ"ל אך לא קשה מידי, די"ל דהתם מיירי באשמורת הלילה שאינם סוף הלילה קדרותא דצפרא כמו שנראה דרדיש זה שם עה"כ [איכה ב' י"ט] קומי רוני בלילה בראש אשמורת דהיינו בלילה וק"ל [ועיין בנמוקי אורח סימן א' ס"ק ב' עיי"ש]]. ולא ידעתי מהו כונתם וטעמם של האנשי מעשה שנמנעים לומר סליחות בקדרותא דצפרא ובע"כ גם בימי אלול ועשרת ימי תשובה היו נמנעים מלומר סליחות באשמורת הבוקר מבעוד ליל רק המתינו עד שהאיד היום וזהו תמוה כיון שזוהו נגד הנגלה והנסתר כי על פי הנגלה מבוואר בטוש"ע או"ח [סימן תקפ"א] שצדיכין לומר הסליחות באשמורת הבוקר וכתב המג"א [ס"ק א'] מפני שהקב"ה שט ביי"ח אלף עולמות ובסוף הלילה שט בעולם הזה והוא עת דצון עכ"ל עיי"ש ואם כן צ"ל מבעוד ליל דזקא (וכן מיוסדים הנוסחות בסליחות בכמה מקומות) ולא באורי בוקר. וכנגד הנסתר הוא. כי מי לנו גדול משד בית הזה"ד הוא האר"י החי זי"ע וכתבו משמו בשעה"כ ובפע"ח שהיה נהג האריז"ל לומר הסליחות באשמורת הבוקר מלה במלה עם הצבור והרי בפידוש דהיינו באשמורת הבוקר שהוא משמורה האחרונה של הלילה. ואולי כונתו (באגרא דפרקא) שהאנשי מעשה הגו' אמרו הסליחות מיד אחרי חצות לילה כמו שנהגו כמה צדיקים ברוס"א ואז הוא מוקדם הרבה קודם האשמורה האחרונה דאשה מספרת עם בעלה כביכול עיי"ש ברברי הזוהר הקדוש ואז בודאי העת לומר

צב דברי מהדורא קמא תורה

סליחות ותחנונים כיון שהוא גם כן עת רצון משום חצות לילה זמן תיקון החל לעודד רחמים על גלות השכינה ולהתפלל על ביאת גואל צדק במהרה בימינו ותיקון עולם.

אך על כל פנים כיון שנהג כן האריז"ל לומד סליחות דוקא באשמורה האחרונה שהוא סוף הלילה (וכן הוא גם כן על פי שלחן ערוך ומג"א בטעמו על סוף הלילה דוקא כנ"ל) על כן בודאי הכונה בזהוה הקדוש הנזכר רק על תפלת שמונה עשרה אבל לסליחות הוא עת רצון וכמו שכתב שם במק"מ בשם הרמ"ז ז"ל. והנה בצל"ח ברכות נדף ג' ע"א] העיד לנכון מה דמתרצינן בגמרא על סוף האשמורה השלישית למאי נפקא מינה למיקדי ק"ש למאן רגני בבית אפל ומזה משמע דסוף משמד שלישי דהיינו סוף הלילה אינו עת רצון להתפלל או על החורבן והגלות דאם לא כן למה הוצרכו לחדש בגמרא דנפקא מינה לענין קריאת שמע בלבר עכ"ר ולפי זה הדי מתאימים לכאורה דברי הגמרא והוזהר בזה ונמצא דסוף הלילה (היינו קרדוּתא רצפרא) אינו עת רצון להתפלל. אך הצל"ח בעצמו העיד שם רבש"ע [סימן א'] מפורש דגם סוף האשמורה השלישית הוא עת רצון וישב על פי זה גם דברי הגמרא למה אמרו הנפקא מינה לענין קריאת שמע על כן בודאי הוא כמו שכתבנו בזה. ואזכיר עוד ענין אחד שראיתי בזה בספר כתי"ק לחו"ז הגה"ק מהרי"א מקאמארנא זי"ע ע"ד שכתב בברכ"י הלכות ד"ה בשם הרמ"ז (ומובא בשערי תשובה שם) דמי שקם בעת שהצבור אומרים סליחות ויהיה צריך לבטל תיקון חצות טוב יותר שיאמר תיקון חצות כסדר האריז"ל שהוא תיקון גדול יותר מסליחות עכ"ל ועל ידי זה חלק בכת"ק חו"ז הג"ל (הנקרא שלחן הסהוד על או"ח) דהא גם הסליחות הם תפלות ובקשות והתעוררות על גלות השכינה וצרות ישראל כמו תיקון חצות אך יש להם מעלה יותר שאומרים אותם בצבור בי"ג מדות רצבור על כן בודאי הסליחות בצבור עדיפא כשאין זמן לשניהם. ודבריו ז"ל מסתברים:

מז"ל. באגרא דפרקא [אות שכ"ה] עיי"ש ע"ד מה שאמרו בכל מקום בזהר ת"א חז"י ובש"ס בכל מקום לשונם ת"א שמ"ע. והנה שמעתי בזה מכ"ק אדמו"ר הגה"ק משינאווע זי"ע עדה"כ [תהלים מ"ה י"א] שמעי בת וראי והטי אונך. היינו שמע"י ב"ת (הוא כנסת ישראל קודם ילמדו נגלה שהוא שמע"י תא שמ"ע ואח"כ) ורא"י (ילמדו נסתד שהוא ת"א חז"י בזה"ק. ואח"כ) והטי אונך (בעצמך ללימודך הנגלות שלמדת מקודם להבינו על דרך הסוד). וכמו שסיפר אז ממנהג חותנו הגה"ק בעל אר"י דבי עילאי זי"ע כי בליל שבת קודש אחר הסעודה היה לומד גמרא ותוספות וגם ספר מהדש"א מונח לפניו אז להגות בו בעיון אך אביו הגה"ק (מרן בעל דברי חיים) זי"ע הגיד עליו (על האר"י דבי עילאי) בסוף ימיו כי כל לימודו בנגלה בגפ"ת ובעיון הוא כולו לומד על דרך הסוד להבינו גם כן, עכ"ד אדמו"ר משינאווע הנזכר: [ועיין בדברינו לקמן אות ק"ג ובד"ת מהדורא ר' אות נ"ז ומהדורא ד' אות ז']:

מזל"א. באגרא דפרקא [אות שט"ז] על דברי הגמרא מנחות [דף ס"ח ע"ב] עיי"ש שכתב ח"ל והנה תמוה הדבר דמצינו שרבי עקיבא בעצמו השיב לר"א רבו תשובות רבות עד שאמד לו [פסחים דף ס"ט ע"א] ד"א עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתו וא"ל רבי עקיבא רבי אל תכפירני בשעת הדין והנראה דעיקר הקפידה היה משום דצהבו פניו וכו' עכ"ל ולא הבנתי כלל מה זה קשה ותמוה לו דהא גם ברבי עקיבא לא עלתה כהוגן במה שהשיב תשובות רבות לרבו עד שאמר לו בשחיטה תהא מיתתו בקללה נוראה כזו (ולא משום שצהבו פניו). אמנם בעיקר הדבר מה שהיה ביניהם בזה עיין נא בדברינו לעיל באורך בעה"י [כאות נ"ג נ"ד נ"ה נ"ו]:

עט. באגרא דפרקא [אות כ"ח] ח"ל בכסא מלך. הלובש בגדי לבן בשבת מכפר על עון עריות מצורף עם התשובה ולא

ידעתי פידושן של דברים דהרי עריות הוא כריתות ומיתות בית דין ודין תשובתם וכפרתם הוא תשובה ויהי"כ תולין ויסודין ממרקין ודוחק לומר הכונה דהלובש בגדי לבן יהיה במקום יסודין. ואפשר לומר הכונה דהשם יתברך מיקל יסוריו ויוצא ביסודין קלין דהיינו בהושיט ידו לכיס ליטול פרוטה ולא עלתה בידו או בעושה לעצמו בגד ולא נתקבל עליו כל כך עכ"ל קדוש זקיני באגרא דפרקא. ואני גברא רבה קחזינא תיובתא לא קחזינא. ולא ידעתי פידוש תמיהתו. דאשר תמה על שיש בעון עריות מיתות בית דין ואיך יכפר על זה לבישת הבגדי לבן. הנה באמת בבית דין שלמטה בודאי אין זה מכפר וגם תיקונים וסיגופים רבים לא יועילו לזה להצילו ממיתת בית דין כשנתחייב בסנהדרין כמו שכתב בשו"ת נודע ביהודא קמא [אריח סי' ליה] בר"ה וגם זה אין ספק וכו' שאין הבית דין משגיחין על תשובתו גם בסיגופים רבים יותר ויותר מתשובת המשקל וסוקלין ושורפין לפי חיוב עונו עיי"ש מכל שכן שלא יועילו לבישת בגדי לבן בשבת וזה פשוט. ואם כונתו בבית דין של מעלה. הלא אין אתנו יודע עד מה והמשפט לאלקים הוא במשקל אל דיעות יתברך שמו לצאת ידי שמים דק עלינו לעשות ככל המבואר ברברי רז"ל וסה"ק שזהו תיקון גם לאיסורים חמורים של כריתות ומיתות בית דין כדאמדינן במדרש תנחומא [פרשת בראשית] חז"ל וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות עכ"ל ולכאורה יוקשה דהא אלף תעניות הם תיקון בתשובת המשקל לכמה עבירות חמורות של כריתות ומיתות בית דין ואיך יתוקן זה יותר על ידי כבוד שבת דמיירי שם שלא יתענה גם כן כדי שיכנס לסעודה מיד לביל שבת קודש [ועיין דברינו בשער יששכר במאמר צום העשירין] וענג שבת באכילה מוקדמת יהיה יותר תיקון מאלף תעניות. אלא ודאי דכבוד שבת וענג הוא בבחינת תשובה מאהבה וזהו מהני יותר. ואין לנו אלא דברי חז"ל. והחכם עינו בראשו שלא יסמוך דק על ענג שבת וכיוצא שמקיים דק מזה ומזה אל תנח ידך גם מסיגופים וגדרים כפי יכולתו. ועל כל פנים לא קשיא מידי אם מהני זה דכבוד שבת לתיקון עונות חמורים הנ"ל כן לא קשה מידי על בגדי לבן בשבת שמכפרים. וכמו רמצינו

דברי מהדורא קמא תורה צה

בספרים הקדושים מי שניעור לילה אחת ולומד כל הלילה נתכפר על עון כרת. וכמו שנדפס כבר תפלת יהי רצון לזה בתיקון ליל שבועות והושענא רבא הנהוגים בישראל. וכן כיוצא שמצינו כעין זה בספרים הקדושים:

אמנם בעיקר לבישת בגדי לבן בשבת לא נהגו העולם כן בימינו רובם ככולם גם האדמורי"ם בפרט החסידים. וירוע מה שכתב בזה בשו"ת פנים מאירות [ח"ב סימן קנ"ב] שכתב שכיון שאין נוהגים בעולם כן ללבוש בגדי לבנים בשבת רק שחורים אם כן הלוכשן לבנים הוי כמו דאמרו [שבת דף ק"ד ע"א] אל תקברוני רק בבגדים צבועים וכו' שלא אהיה כחתן בין האבלים (בעולם הזה) משמע דזה לא נאה לעשות ליחיד בין הרבים ועיין בשערי תשובה [סימן רס"ב ס"ק ד'] מה שפקפק על דברי הפנים מאירות אלו. על כל פנים כיון שכתוב בהאריז"ל שיש ללבוש ד' בגדי לבן בשבת והבגד העליון בתוכם וגם בימות החורף שכתבו שהאריז"ל מחמת חולשתו לבש בגד עב מפני הצינה אבל למעלה היה בגד לבן וכיון שכ' בכסא מלך כנזכר שזהו תיקון לעון עריות נמצא שעל כל פנים לתיקון פגם הברית בודאי זהו תיקון וזהו עיקר התיקון שצריכין בימינו בבחינת מקבץ נדחי עמו ישראל ולמה יקלו בזה (וראיתי בכתבי חו"ז הגה"ק מהרי"א מקאמארנא זי"ע שכתב שצריכין מסירות נפש על זה ללבוש בגדי לבן בשבת) ואנו נוהגים שהולכים בבגד לבן למעלה בעת סעודת שבת קודש אבל בתפלה בשבת קודש נהגנו כאבותינו ורבותינו הקדושים זי"ע רובם ככולם בדורנו ודור שלפנינו בבגד שחור למעלה (ואין לומר שסומכים על ד' בגדי לבן אחרים שלובשים היינו הכתונת וטלית קטן ומכנסיים וכו' דהא צ"ל הבגד שלמעלה רק לבן כנ"ל) ונ"ל משום שבעת התפלה הולכים למעלה בטלית גדול שזהו בגד חשוב לבן ע"כ סומכים על זה מה שאין כן בעת הסעודה שאין לובשים הטלית למעלה על כן לובשים בגד לבן למעלה בסעודת שבת קודש ויפה מנהגינו בעה"י:

פ. באגרא דפרקא [אות ל"ז] וז"ל בתיקונים [דף ח' ע"ב] קורא לס"מ שנא"י דקוב"ה הקשה בכסא מלך ממשל הזונה שבזוהר תרומה [דף קס"ג ע"א] ותירץ דמתחלה היה מכוין לעשות רצון קונו אבל אח"כ עבירו (שוי) גרמיי' אלוקות וכו' וכתב עוד לתרץ דהווא דעשיה רע גמור מה שאין כן ההוא דנוגה יש בו קדושה וצ"ע עוד בהווא דדרש [כבא בחדא דף ט"ז ע"א] שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו ואתא שטן ונשקיה לכרעיה עכ"ל. ונ"ל לתרץ על פי דברי העבודת ישראל (להגה"ק מקאזניץ זי"ע) פרשת וישלח (בר"ה ויאמר שלחני) וז"ל והנה שרו של עשו הוא הס"מ הוא היצה"ר הוא השטן שנברא להסית האדם ולהסירו מדעת יוצרו כי לכך נברא. אמנם אף על גב שלכך נברא אין חפץ המלאך הזה באמת שישמע האדם בקולו לעשות הרע רק הוא מחוייב לעשות פעולתו ולהדיתו והאדם יתחזק וילחום כנגדו ויכבוש אותו וזה תכלית בריאתו כי לא בראו היוצר ברוך הוא באופן אחר כי מאתו לא תצא הרעה רק כמשל הזונה עם בן מלך הנזכר בזוהר וכו' כו' שהמלאך הנ"ל עדיין לא אמר שירה מיום שנברא שלא היה אדם שכבשו לגמרי כמו יעקב אבינו שלימו דאבהן וכו' עכ"ל. אמנם התינח כשלא ישמעו לקולו ואדרבא יתאבק נגדו ועל ידי זה יגיע נחת רוח להבורא יתברך שמו על כן נמצא שהגיע זמנו לומר שירה (כדברי העבודת ישראל הנזכר) על ידי פיתיו ולא שמעו בקולו והוי כהאי מעשה דמשל הזונה (הנזכר מזוה"ק).

אמנם יש לחלק שזה היה עד חורבן בית המקדש אבל לאחר חורבן בית המקדש שגרם בפיתויו לבני ישראל לחטוא עד שגרם על ידי זה חורבן בית המקדש והקב"ה ישאג על נדחו וגרם בכיה וחורבן רב כזה וירידה לכבוד שכינתו יתברך שמו באריכות הגלות שיצטרכו עתה בהבירורים הגדולים עד עת קץ במהרה בימינו שאינו דומה להתחזיק דבר בעת שהיה בית המקדש קיים שלא להתריבו מלהעמיד הדבר מחדש שצריכין זמן בירורים כנזכר על ידי צרות רבות ר"ל וביני לבני נתחלל

דברי מהדורא קמא תורה צו

שמו יתברך בגויים ונשפך דמן של ישראל כמים על ידי זה ושכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי ונתבטל שמירת התורה וכו'. נמצא דכל זה גרם הבע"ד על ידי פיתויו וקטרוגו לגרום חורבן בית המקדש וכל הנזכר על כן מאז והלאה נקרא שנאי' דקוב"ה כי אם לא היה שונא כאשר ראה קודם החורבן עד כמה גרם הזעם על ידי פיתויו והתגברות קטרוגו ויהיה אח"כ מעוות (לחילול שמו יתברך ותורתו) שלא יוכל לתקן עד עת קץ. הו"ל לחזור ולא לפתות אותם עוד בתחבולותיו וללמד זכות קצת. וכיון שנסתלק הקטיגור היה בטל הדין מחורבן בית המקדש. אלא ודאי נתברר דהוא שנאי' דקוב"ה ולא חפץ בכבודו יתברך שמו ורצונו ונחת רוח שלו דאם לא כן למה גרם להביא חורבן בית המקדש שזה נגד כבודו יתברך שמו כנזכר ובעל כרחו שהוא שונא להקב"ה. ועל כן שפיר כתב בכסא מלך דמתחלה היה מכויץ לעשות רצון קונו וכו' דלכאורה קשה מהו בתחלה קס"ד ומה זה חזר אח"כ הבע"ד ומאיוה סיבה נראה שחזר ונעשה שנאי' דקוב"ה. וזהו החילוק שפיר בין חורבן בית המקדש לקודם לו כנזכר.

ולפי זה מיושב קושית קדוש זקיני באגרא דפרקא מה שהעיר משטן ופנינה [ראמרין בכתבא כתר א רף ט"ז ע"א] דלשם שמים נתכוונו ולדברינו ניחא כיון דהך דפנינה וכן השטן דאיוב (דלכל הדיעות אימתי היה איוב על כל פנים) קודם חורבן בית המקדש על כן שפיר י"ל דלשם שמים נתכוון הגם דרב אחא בר יעקב ררש זאת בימי האמוראים. היינו דאמר כי באותו זמן דאיוב (קודם חורבן בית המקדש. שלא היה אז שנאי' דקוב"ה) כונתו לשם שמים היה כנזכר. ועם כל זה צריכין אנו גם לחילוקו של הכסא מלך בתירוצו השני מה שמחלק בין ההוא דעשיה שהוא רע גמור מה שאין כן ההוא דנוגה שיש בו קדושה קצת דאם לא כן עדיין קשה מה שבא שטן ונשקיה לכרעיה דרב אחא בר יעקב (כדדרש זכות לו שכונתו היה לשם שמים באיוב) כדאמרין שם בב"ב ואיך שייך כי הרע וטמא גמור יגע ויתחבר (אפילו כרגע) לכרעיה דרב אחא בר

צח דברי מהדורא קמא תורה

יעקב הלא כיון שהוא הניגוד להקדושה בתכלית הריחוק הוי זה פחיתות ח"ו לגבי רב אחא בר יעקב אם יגע בו גם במקצת זמן אלא ודאי ממידי בחלק של נוגה שיש בו חלק קדושה רק שמעורב טוב ורע כידוע וזהו החלק וקדושה נשקיה לכרעיה והתתבר אז עמו.

וכן יתורץ בזה מה שמצינו במ"ק [דף כ"ח ע"א] ברבא שהיה מלאך המות שושביני' היינו אוהבו ואיך יתכן לומר שיהיה שייכות לרבא עם מלאך המות שהוא השטן הנוטל נשמה (כדאמרינן שם בב"ב) אלא ודאי ממידי בחלק הנוגה שהוא חלק הקדושה שבו היה שושביני' (ועיין ש"ס ע"ז [דף ל"ה ע"ב] לענין ת"ח ולא עוד אלא שמלאך המות אוהבו. היינו גם כן חלק הטוב שבנוגה) וכן אמרינן בכתובות [דף ע"ז ע"ב] דר' חנינא בר פפא שושביני' הוה (פירש"י אוהבו ורגיל אצלו מלאך המות) וקשה גם כן היתכן כנ"ל אלא ודאי דחלק הנוגה כנוכר. וכן בכמה מקומות יתורץ בזה. ובמה שכתבנו דאחרי חורבן בית המקדש נקרא כבר שנאי' דקוב"ה ניחא במה שנאמר ואתא הקב"ה ושחט למלאך המות דלכאורה קשה מה חטאו הלא לכך נבדא ולמה יגיעהו עונש ולפי הנ"ל ניחא ויקיים הקב"ה [ישעיה ס"ג ד'] כי יום נקם בלבי הוי אנקמה מצרי כיון דהוא שנאי' דקוב"ה אלא שמניחו יתברך משום מלך במשפט יעמיד ארץ כרי שהיו מיימינים ומשמאילים אצלו אבל לעתיד במהרה בימינו ענש יענש ורוח הטומאה יעביר מן הארץ כן יהי רצון במהרה בימינו. [ועיין בעשרה מאמדות [מאמר חקר דין ח"ב פ"ח] בפ"י יואל משה שלעתיד לבא יסדר יצה"ר ויעשה מלאך קדוש. והיינו בע"כ כנ"ל כי חלק הנוגה יתהפך כולו לטוב וקדושה]. ובוה י"ל מה שקראו הכתוב [קהלת ד' י"ג] מלך זקן "וכסיל" ויפלא לכאורה מהו כסילתו ואולתו הלא הוא מולך שולל (בעז"ד בפיתוי רבדיו) את חכמי ארץ לאלפי אלפים. אבל זהו שטתו יען שנברא רק להסית וכשלא ישמעו לקולו כבר עשה שליחתו. ויצא כבר במלאכתו. והוא הוסיף והסית כל כך יותר מדאי עד שגרם חורבן בית המקדש והעולם ועל ידי זה ענש יעניש אותו הקב"ה במהרה בימינו.

דברי מהדורא קמא תורה צט

וזהו שטותו על שגרם רעה לעצמו כי מה לו לצרה הזאת להסית יותר מדאי כנזכר, [ועיין בדברינו לקמן אות צ"ה, וד"ת ח"ו אות י"א]:

פא. באגרא דפרקא [אות מ"ח] וז"ל בתנא רבי אליהו [פ"א] מלמד שדרך ארץ קדמה לתורה. אמד מחו' כבוד הרב הקודש המקובל מהרצ"ה דר"ך אר"ץ בגימטרי' תפל"ה. והכונה לדעתי לפי זה תפלה קדמה לתורה כדעת רש"י בברכות [נרף ה' ע"ב] שאפילו ללמוד אסור קודם התפלה עכ"ל. ולכאורה הרי זה סותר למה שכתבנו לעיל [אות י"ט] בזה בשם זקני הגה"ק זי"ע (המחבר אגרא דפרקא) כי יש ללמוד גמרא קודם התפלה עיי"ש. וגם מה שהביא הרמז בשם הגה"ק מזידיטשוב זי"ע והוא בכבודו ובעצמו כתב בספרו פרי קודש הלולים (בר"ה פ"ז משער התפילין) [ועיין בדברינו לעיל בזה אות מ"ב] כי ענין המוחין והרשימא אינו עולה אלא על ידי עסק "התורה" וצריך להמציא לו רשימת המוחין "קודם התפלה" וכו' עיי"ש באורך ואם כן בעל כרחך צריכין ללמוד קודם התפלה. ואין לומר דמיירי שיש ללמוד קודם התפלה היינו מבעוד לילה אבל כשכבר האיר היום אין ללמוד קודם התפלה. זה אינו. דהמשכת המוחין הם רק משהאיר היום זמן תפילין כמבואר שם גם כן בפרי קודש הלולים (וגם רוחק לומר כן דמיירי שילמוד רק מבעוד לילה) אלא ודאי בעל כרחו רכ' באגרא דפרקא רק לשיטת רש"י בלבד אבל באמת להלכה למעשה דעתו ומנהגו היה שנלמוד גמרא קודם התפלה כנ"ל. (או אולי כונתו שיראה שלא יהיה משכא שמעתתא לעבוד זמן תפלה עכ"פ לפי שיעור שעות שוות כמו שביארנו בשו"ת מנח"א ח"א סי' ס"ט והיינו דר"ך אר"ץ בגימטרי' תפל"ה קדמה לתורה שיהיה קודם לשיעור עיון וקודם התפלה ילמוד שיעור פשוט והעיקר שיעור העיון אחרי התפלה כדי שלא יעבור על ידי העומק דשמעתתא זמן התפלה כנזכר):

פב. עוד י"ל דר"ך אר"ץ (גי' תפלה. כמ"ש שם) קדמה לתור"ה היינו כמו שכתבנו בשער יששכר במאמד חג הבכורים [ארת י"ג] ע"ד הפיוט באקדמות. צבי וחמיד ורגיג דילאון בלעותא צלותהון בכן מקבל והניא בעותא כי התפלה צ"ל צורך גבוה כדי שיוכלו לעבוד את ה' באין מפריע ע"כ נבקש שימלא משאלותינו בפרנסה והצלחה וכיוצא ובפרט ללימוד התורה דשמעתא בעי צלותא בהרחבת הדעת ושמעתי כבד בשם הצדיקים ז"ל שמעתא בעיא צילותא [מגילה דף כ"ה ע"ב] היינו לשון צלות"א (תפלה) שיתפללו על ידי זה שנוכל להגות בתורת ה' ולעיין בשמעתתא כראוי. וז"ש צבי וחמיד ורגיג דילאון בלעותא (כפשוטו שם בפירוש המחזור שהשם יתברך כביכול משתוקק וחפץ שישראל יהיו לעין באורייתא ועל ידי זה) צלותהון בכן (כשהתפלה הוא כן על זה כדי שנוכל ללמוד תורתו. ע"ז) והניא בעותא (נתקבלה התפלה). וזהו י"ל דרך ארץ (גי' תפלה כנוכר) קדמה לתורה (שיהיה צלותהון בכן היינו על התורה שנתפלל מקודם שנוכה להגות בתורת ה') כנ"ל. ובוה י"ל מ"ש התנא [אבות ב' ב'] יפה תלמוד עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון. היינו לייחד התור"ה עם תפלה"ה (גי' דר"ך אר"ץ) כי תורה משכיח העון כמ"ש הרמב"ם [סוף הלי' אסי"ב] להנצל מהרהורי עווה שיפנה אל אילת אהבים הוא התורה כנודע וגם דביקות בו יתברך שמו על ידי התפלה ביגיעה ומסירת נפש וז"ש שיגיעת שניהם משכחת עון. כאמור:

פג. בסידור הר"ר שבתי ז"ל בסוף השמ"ע ז"ל קודם אלהי יאמר [תהלים קכ"א] שיר למעלות אשא וכו' ויהיה אהוב למעלה ונתמר למטה ויאמרו ביראה גדולה ולא יצפה לשום טובה חלילה כ"כ הרב בעל ע"מ עכל"ה בסידור. ומ"ש בלשונו "ולא יצפה לשום טובה חלילה" לא אדע הפירוש ואם כונתו שיהיה על מנת שלא לקבל פרס וזהו שלא יצפה לשום טובה. אך הגה בתפלתו ל"ש זה דהא כן הוא התפלה שמבקש דבר זה ומצפה לטובת השם יתברך. ואולי כונתו שיהיה כונתו בהתפלה לצורך גבוה (בעת אמירת המזמור שיר למעלות וגו')

דברי מהדורא קמא תורה קא

והיינו כמ"ש בהקדמת פע"ח למהר"נ שפירא ז"ל שצ"ל התפלה לצורך גבוה לעשות התיקונים ויחודים בעולמות עליונים ולא לצורכי גשמיים וז"ש שלא יצפה לשום טובה חלילה. היינו לשום מגמתו רק לטובה פרטית בעולם הזה וזה לא יתכן רק ישען בשם ה' אלקיו וכפשט המזמור שיר למעלות אשא וגו' היינו עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ רק בדרך בטחון חזק ואמיץ בלבבו שבוראי יעשה השם יתברך עמו לטובה. אולי זהו כוונתו בסידור הנזכר. וגם מ"ש בשם העשרה מאמרות חפשתי ומצאתי בסגנון אחר בע"מ [במאמר חקור דין ח"ד פי"ז] [והוא מובא גם כן באגרא דפרקא [אות ס"ג] בט"ס בציון המ"מ] וז"ל והאומר המזמור הזה (שיר למעלות אשא וגו') בכונה בסוף כל תפלותיו קודם עקירת רגליו מזמנין לו בת זוגו הוגנת לו אם בתולדות ואם ברחמיו והמבקש רחמים על הזיוג העליון לפי הכונה שזכרנו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה למען יזכה לאתערא מתתא (פירש היר יהודא. למען יזכה בזיווג שלו) ולהיות שושבין לעילא עכ"ל"ה עיי"ש. וכנראה שזהו כונת הר"ר שבתי בסידורו שכן נמצא בעשרה מאמרות הגם שהוא בלשון אחר וסגנון משונה זה מזה עכ"פ הכונה מה שסיים הרמ"ע ז"ל והמבקש רחמים על הזיוג העליון וכו' והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה וכו' כנ"ל זהו כונת הדברים "ולא יצפה לשום טובה חלילה" היינו כנ"ל (מהקדמת פע"ח) שלא יבקש טובת עצמו בגשמיים לזיוג התחתון רק לזיוג העליון ואז הוא נענה תחלה למטה על ידי שמגמתו רק לטובת עילאה להיות שושבין לעילא כנ"ל:

פד. באגרא דפרקא [אות ס"ח] וז"ל אמרו ליהושע [יהושע א י"ח]

כל איש אשר ימרה את פיך וכו' רק חזק ואמץ ודרשו

חז"ל [סנהדרין מ"ט ע"א] יכול אפילו לדבר עבירה ת"ל רק חזק ואמץ

במצות וכתב הרב בעל עשרה מאמרות [במאמר ח"ד ח"ה פי"ט] דהדבר

תמה ומי חשוד יהושע ח"ו בעיניהם לומר לו כזה. דהנה הותר לנביא

לעבור על דברי תורה בהוראת שעה וצריך להאמין בו כשאומר שהוא

הוראת שעה (היינו נביא שנתפרסם לנו נבואתו במופת כמ"ש הרמב"ם

קב דברי מהדורא קמא תורה

[הלכות יסודות פ"ט ה"ג] כל כגון זה נאסר ליהושע ולא לימרון אכתי לא שכיב משה שבקינן שמעתתי, ועוד פני יהושע כפני לבנה ולית לה לסיהרא מגרמה כלום אלא מה שמקבלת מן החמה. נשמע לנו מזה שהתלמיד אין לו להתנהג בהיפך איזה מנהג ממנהג רבו כי היכי ולא לימרון וכו' עכ"ל"ה. הנה מה רכייל כללא קדוש זקיני בזה דהתלמיד אסור לו לשנות (גם לפי צורך שעה כנ"ל) שום מנהג ממנהג רבו. הנה שמעתי בשמו ז"ל להיפך מזה. כי שאלו אותו מדוע הוא משנה בכמה ענינים ממנהג רבו (הגה"ק רבינו מהרמ"מ מרימנוב זי"ע) והשיב כי גם בזה הוא נוהג כמנהג רבו שגם הוא לא עשה הכל כמנהג רבו (כפי מה שהבין לצורך עבודה כפי שורש נשמתו וצורך הרוד וכיוצא) עכ"ל"ה ועיין בספר סוד מרע ועשה טוב שאסור לעשות כמנהג רבו בדבר שאינו מבין הטעם ושלפי דעתו הוא אינו על פי הלכה כנודע. ואם כן גם בדבר שמרגיש כל אחד בנפשו ולצורך התלמידים ובני קהלתו או רודו שטוב יותר למגרד מילתא ולשנות ההתנהגות מדוע יאסר לשנות ממנהג רבו. אלא שי"ל כונת זקיני באגרא דפרקא דדוקא הוד באתריה דרבו היינו דוגמת יהושע שהיה מנהיגן של ישראל במקום משה הגם שהוא הכניסם לארץ ומשה רבינו ע"ה נפטר טרם כניסתן לארץ עכ"פ אותו הודו והי וזהו חפץ משה היה זה להכניסם לארץ ישראל אלא שנטרפה השעה בגוידת השם יתברך ע"כ הוי ודאי כאתריה דרב וכדאמרינן בשבת [דף ק"ל ע"א] באתריה דר"א וכו' באתריה דר"י בן בתידא אפילו דהוי קולא גדולה למיכל בשר עוף בחלב אף על פי כן באתריה אין לשנות אבל במקום אחר בודאי יוכל לשנות תלמידו לעת הצורך כנזכר וגם עיקר התירוץ שם ביהושע דהוי בחינת סיהרא ולית לה מגרמה כלום כנזכר ובפרט לגבי משה רבינו על כן לא היה רשאי לשנות כלל בשום אופן. ועיין בדברינו בשו"ת מנח"א (כת"י) [חלק ר' סימן ר'] דהיכא שיש ראיות מותר לחלוק להלכה על אביו או רבו כמו שביארתי זה בעה"י ממקומות רבות אין מספר בש"ס עיי"ש:

דברי מהדורא קמא תורה קג

פ.ה. באגרא דפרקא [אות צ"ט] נמצא בשם הקדמונים הרוצה לכבוש שונאו יזכיר בפיו שבעה פעמים אמתלאה וכו'. הנה מצאתי בספרים אחרים שכתבו להזכיר זה י"ד פעמים:

פ.ו. בסנהדרין [דף מ"ד ע"ב] אמרה רוח פסקנית לפני הקב"ה וכו' פ"י רש"י רוח פסקנית גבריאל עכל"ה. ובהגהות הגר"א שם כתב על זה. אינו כן עכ"ל. ותמהתי על לשונו זה כי איך יתכן לומר כן על דברי רש"י ולדחות דבריו בלי טעם וראיה כלל כנגדו. ולולא כי אין דרכו של הגר"א להלוך בעקבות האריז"ל בחכמת האמת הייתי אומר כונתו במה שדחה כלאחר יד דברי רש"י. בפרט בדברים שכבשן עתיק יומין וידוע כי רש"י ז"ל היה מגדולי המקובלים הראשונים. [ועיין בדברינו לעיל אות נ] אך כפי הנראה מדברי האריז"ל בשער היחודים [פ"ו יחוד ד] והובא בסידור קודם נשמת כל חי לכיין בשם אטמו"ן ושם פסקו"ן ובשם סגרו"ן ושם מטטרו"ן כי יוסף ומט"ט שניהם א' וכו' עיי"ש והדברים האלו יתייחדו שפיר עם מה דאמרינן שם בגמרא בסנהדרין (על הך דרוח פסקנית) שלש שמות יש לו פיסקון איטמון סיגרון. וכ' בהגהות הגר"א ופסקנית כלל כל השלשה עכ"ל. ועכ"פ כיון שאלו השלשה שמות נכללו יחד עם מט"ט וכנ"ל מהאריז"ל ע"כ שייך שפיר לומר דהך דרוח פסקנית היינו מט"ט שבו נכללו אלו השלשה שמות מה שאין כן בגבריאל כדברי רש"י אין פירוש והמשך לאלו הג' שמות שנקרא לו. וגם יתכן בזה מה דאמרינן בגמרא על זה פיסקון שפוסק דברים כלפי מעלה איטמון שאוטם עונותיהן של ישראל סיגרון כיון שסוגר אינו פותח פירש"י כיון שסוגר שאין לו רשות לבקש רחמים כיון שגבר החימה. שוב אין מלאך אחר פותח בבקשה כי לא יועיל עכל"ה והיינו י"ל דקאי על מט"ט שהוא יוסף כנ"ל מדת היסוד כי הנה למעלה יש מיימינים ומשמאלים כדאיתא בזוה"ק בראשית [דף כ"ו ע"ב] מיכאל מימין מצד החסד גבריאל משמאל מצד הגבורה וכן עוד בשאר דוכתי מזה ואלו נצבים לפני מלך במשפט יעמיד ארץ יתברך שמו. אמנם כאשר בא הענין כבר למדת יסוד צדיק

קד דברי מהדורא קמא תורה

שהוא בחינת מט"ט ויוסף כנ"ל אז הוא כבר נשלם ונגמר הפסק דין ואין עוד להחזירו כיון שזהו היסוד הוא קשר וסוף וממנו נמסר לדינא ומלכותא דינא כנודע ואם ח"ו נגמר שגברה החימה אין עוד דשות שם לבקש רחמים (כמ"ש דש"י) ומלאך אחר לא יפתח בבקשה כי לא יועיל כנזכר. [היינו למלאכים אבל לצדיקים יש רשות לבטל ולגזור ואכמ"ל] וזהו יתכן במקום מט"ט שהוא היסוד בסופו. אמנם גבריא"ל שהוא במקום הגבורה לא יתכן לומר שאין מלאך אחר עוד פותח בבקשה וכו' כנזכר כיון שיש עוד ממדת הגבורה לישא וליתן היינו לרון ולהמשיך בכמה מדות וכמו בנצח והוד עד שיבא למדת היסוד. (אמנם קשה להעמיס זה בכונת הגר"א על פי דברי האר"י וכנ"ל).

אולם גם לדברי רש"י יתכן שפיר לומר מ"ש שזהו גבריא"ל. משום שמצינו בסודי רזא דגבריא"ל בא"ת ב"ש דשגמת"ך גי' הנה מדבר טוב על ישראל עכד"ה. וכן מצינו בש"ס מגילה [דף ט"ז ע"א] ששמי מוחק וגבריא"ל כותב היינו לזכותן של ישראל וכן מצינו הרבה פעמים בדברי חז"ל בש"ס ומדרשים אך כנראה מדברי הש"ס בכמה מקומות הוא מתאימות לדברי הזוה"ק הנ"ל כי גבריא"ל מצד מדת הגבורה דהיינו במקום שהצטרכו לישועת ישראל שיבא בסיבת מדת הגבורה [כמו הכא שהוצרכו שיתגבר מרדכי ויעשה נקמה בהמן עי"ז שגבריא"ל כתב מה שכתב מרדכי]. כגון בש"ס שבת [דף נ"ה ע"א] א"ל הקב"ה לגבריא"ל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחן של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה עיי"ש והיינו כיון שיש בזה מדת הגבורה גם כן להעניש לרשעים ע"כ נמסר זה לגבריא"ל. וכן בב"מ [דף פ"ז ע"ב] גבריא"ל אויל למהפכי לסדום. וכן בסנהדרין [דף י"ט ע"ב] בא גבריא"ל ותבטן היינו יען שכבשו פניהם בקרקע ולא עמדו כעמוד ברזל (גם נגר המלך) לקיים מצות התורה וכל זה ממדת הגבורה ובפרט מה דאמרינן שם [דף כ"א ע"ב] בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריא"ל ונעץ קנה בים העלה שירטון ועליו

דברי מהדורא קמא תורה קה

נבנה כרך גדול שברומי. שכל זה גרם גלותנו האחרון הארוך הלו. (ה) יגאלנו ב"ב) וכן מצינו ביומא [רף ע"ז ע"א] ויאמר לאיש לבוש הבדים (הוא גבריאל) וכו' ומלא חפניך גחלי אש והיינו לעשות דין ברשעי ישראל עיי"ש ועיין ש"ס יומא [רף כ"א ע"ב] יש אש דוחה אש דגבריאל (והיינו להיותו מבחינת אש שהוא הגבורה ומיכאל הוא מכב"י אשא בחינת חסד כמבואר בתיקונים [מזו"ח רף ע"ג ע"ב] וכן מצינו בסנהדרין [רף צ"ה ע"ב] א"ל הקב"ה לגבריאל מגלך נטושה (פירש"י שחזה מגלך להרוג את אלו) נגר סנתריב וכו' וכל זה לטובת ישראל. ובאחי יוסף שהלך אליהם יוסף [כראשית ל"ז ט"ז] וימצאהו איש (דרשו רז"ל [שם תנחומא כ] זה גבריאל) ויאמר לו שמעתי אומרים נלכה דותינה וילך יוסף וגו' וימצאם ברותן ועל ידי זה תפשוהו שם ושמו אותו בבור ומכרוהו (אם כי היה אח"כ לטובה וגאולה עכ"ז בתחלה) היה זה ממדת הדין הקשה וגבורה. וכן במד"ר דברים (והובא ברש"י פרשת ויצא) ששלח הקב"ה את גבריאל והביא לו"י לפניו וקרא לו שם זה עיי"ש היינו להיות לו"י בחינת גבורה כנודע. וגם בסוטה [רף י" ע"ב] בא גבריאל וקירבן (בתמר. עיי"ש) היינו גבורה וקדושה כנגד גבורה דס"מ שריחקן וגבריאל"ל בא להעמיד על ידי זה מלכות בית דוד שהוא בא על ידי החבלי משית הגבורות הנוראות וכמ"ש בפע"ח [פ"ו משער חג המצות] כי הגאולה הזאת של משית בן דוד תהיה כן וכמו שכתבתי כבר במקום אחר ואכמ"ל. וכהנה וכהנה במקומות רבות בש"ס ומרשי רז"ל.

וז"הו עיקר הישועה (היינו כעין המתקת הדינים בשורשן) כי מצב הדין וקדושה (שהוא גבריאל) נעשה לטובתנו. ולעשות נקמה בשונאנו. ועל כן יתכן בסנהדרין [רף מ"ד ע"ב] שם דאמרינן (כנ"ל) כיון שסוגר אין מלאך אחר פותח בבקשה היינו דקיי"ל [נסנהדרין ל"ג ע"א] רפותחין בזכות תחלה מלאכי חסד מיכאל ודעימיה וכשגבר הדין והקסדרוג או ימליץ גבריאל מכח מדת הגבורה לזכותנו. (כי משם הוא המתקת הדינים בשורשן) ולהשפיל שונאנו בעד רעתם וזהו ממדת הגבורה ותהי לנו

קו דברי מהדורא קמא תורה

לישועה על ידי זה, ובאם ח"ו גם מליצתו לא יועיל אז כיון שהוא סוגר (שגבר החימה חלילה, כנ"ל מפירוש רש"י) אין פותח אחר. כי לא יועיל עוד. וזהו לפי פירש"י כי רוח פסקנית דשם זהו גבריאל כנוכר:

ומה שכתבנו כי נראה לדברי הארז"ל ולפי שיטת דברי הגמרא הנ"ל שזהו מט"ס בחינת יוסף כנוכר על כן י"ל גם כן לצרף לזה (ולא פליגי) על פי מה שכתב הראב"ד ז"ל בספר יצידה ומובא בקה"י דגבריאל הוא בחינת יסוד שהוא רבו של יוס"ף. ועיין ש"ס סוטה דף ל"ג ע"א דאמרינן בא גבריאל ולמדו (ליוס"ף) שבעים לשון:

ומה שכתבנו מהגמרא לענין השמות הכלולים בו פתחו"ן וסגרו"ן עיין בתיקוני זוה"ק [תיקון י"ח. דף ל"א ע"ב] תרין ממנן חד סגרו"ן וחד פתחו"ן ומט"ס רון דאתקרי בשם תרווייהו ממנא עליהון וכו' ועיי"ש מ"ש אמר"ד ז"ל בבאר לחי ראי וכן בתיקון ד' [דף י"ח ע"ב] עיי"ש. וזהו גם כן צירוף מט"ס לשמות פתחו"ן וסגרו"ן שהם כלולים בהך דרוח פסקנית כנ"ל:

ובאגרא דפרקא [אות ק"ג] הביא גם כן רברי רש"י הנ"ל ררוח פסקנית היינו גבריאל וכתב ולא ידעתי מנין לו ונ"ל דהנה העפיה הוא מבחינת יסוד הרוח ע"כ העופות מעופפים שיש בהם התגברות יסוד הרוח והנה אמרו חז"ל [בדכות דף ד' ע"ב] מיכאל באחת היינו בעפיה אחת עושה שליחתו בלא הפסקת הרוח וגבריאל בשתיים היינו בשתי עפיות שנפסק הרוח בנתיים ובשביל זה נקרא גבריאל רוח פסקנית נ"ל עכל"ה באגרא דפרקא. שוב ראיתי בשו"ת בית שערים [חלק א"ח סימן ע"ן] מ"ש בדברי רש"י והגר"א הנ"ל והעיר מדברי התיקוני זוה"ק [תיקון י"ח] דמט"ס איקרון פסקו"ן וגבריאל שמות אחרות יש לו והיינו כדברינו הנ"ל: [ועיין בשו"ת בית היוצר תאו"ח סי' מ"ג ויד יצחק ת"א סי' ר"ח *
ובר"ת מהדורא ב' אות קכ"א ומהדורא ו' אות פ"ח].

דברי מהדורא קמא תורה קז

ואקוד ואשתחיה ואפרוש כפי אל ה' ואבקש מטי והוא רחום יכפר על אשר דברתי עד כה בענינים גדולים ורמים כאלו בשמות צבאי מעלה והנני יודע בעוה"ר מך ערכי ורוב עונתי אך כל דברינו בדרך אפשר. וכן בכל חיבורנו בעה"י ובפרט בדברים נסתרים כאלו אך הרשות נתונה גם בתורה לפעוט כמוני וגם בעניני נסתר שואלים צפית במרכבה כדאמרינן במדרש משלי [ומובא במג"א סימן קנ"ו ס"ק ב'] מכ"ש בענין דברי חז"ל בש"ס ורש"י כנ"ל:

פז. באגרא דפרקא [אות קי"ד] עיי"ש מ"ש [משלי י"ב כ"ה] דאגה בלב איש ישיתנה ודרשו רז"ל לאחרים (והוא בש"ס יומא [דף ע"ה ע"א]) והנה כתבו בספרים ישיתנה לאחרים על דרך שאמרו חז"ל בהוריות [דף י"ג ע"ב] אסיקנהו לר' מאיר אחרי"ם והיינו אחרי"ם ר' מאיר שישיתנה דאגתו וצערתו לר"מ בעל הנס אלהא דמאיד ענני ויתן לקופת רבי מאיר בעל הנס ובאמת כבר ראינו בזה ונראה פלאות בעה"י בזכות רבי מאיר בעל הנס. והמשך הדברים עיין בדברינו לעיל [אות ט] אות י"ד וט"ו]:

פח. בש"ס שבת [דף קמ"ט ע"ב] וכן בסנהדרין [דף פ"ט ע"א, וק"ב ע"א] עה"כ [מלכים א' כ"ב] ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמד אני אפתנו וגו' והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו וגו' ואמרינן מאי רוח א"ר יוחנן זה רוח של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי ודילמא התם היינו טעמא דכתיב [תהלים ק"א] דובר שקרים לא יכון לנגד עיני וכו' עיי"ש. ובזה יובן מה דאמרינן בש"ס יומא [דף פ"ג ע"ב] דר' מאיר דייק בשמא דהוי בהווא אושפיזא דא"ל מה שמך א"ל כידור וכו' ד' מאיר לא אשלים ליה כיסיה אזל אותביה בי קיברי דאבוה אתחזי ליה בחלמיה תא שקיל כיסא דמנח ארישא דההוא גברא למחר אמר להו הכי אתחזי לי בחלמא אמרי ליה חלמא דבי שמשי לית בהו ממשא אזל ר' מאיר ונטריה כולי יומא ואייתיה למחר אמרו לו הב לן כיסן אמר להו

קח דברי מהדורא קמא תורה

להר"מ. וכו' עיי"ש ובמהרש"א הקשה שם לפי מ"ש בפרק הרואה [בכרות
ג"ה ע"ב] החלום אמיתי הוא על ידי מלאך וחלום של שקר הוא על ידי
שד ואם כן זה החלום בודאי לא היה על ידי מלאך להודיע לבנו שיגנוב
כיס זה של ר"מ וזה החלום על ידי שד נמי לא היה שהרי אמת הוא
שהצניע ר"מ כיסו שם ועיי"ש מה שנרחק מאוד לתרץ. אולם י"ל על
פי דברי המהרי"ל ומובא בט"ז יו"ד [סימן רס"ה ס"ק ח'] דממזר קורין שמו
כידור ע"ד הגמרא הנזכר (ביומא) כי דור תהפכות המה [דברים ל"ב] ואם
כן היה אותו האיש (כידור) רשע וממזר וכאשר איחזיה ליה אבוא בחלמא
היינו אביו באמת שהיה רשע שבא על א"א וע"כ בא רוחו של אותו
רשע אחר מיתתו לפתות את בנו לעבור על איסור גביבה ועל חילול
שבת קודש כי כן הוא דרכו של רע כנ"ל ולא קשה קושית המהרש"א
כי באמת לא היה לא מלאך ולא שד רק רוחו של אביו כנ"ל. ועיין
בצוואת רבי יהודה החסיד [אות ט'] בר"ה הרוחות משוטטות וכו' ולפעמים
אומרים לחיים לבא עמהם וכיון שהקב"ה מלך חפץ בחיים מה הן אומרות
לחיים לבא עמהם אלא וראי שהם רוחות בני אדם ומכוונות לרעות ובספר
חסידים בפנים [סימן רל"ז] מפורש דהרואה נכרי בחלום או נכריה שכבר
מתו ואומר לו לבא אחריו וכו'. והרי זה רוח נכריה בעל כרחו רוח לא
טהורה. וכדברינו.

ומעתה מובן קצת המעשה שסיפרו מגידי אמת מתלמידו של רבינו
הקדוש בעל **נועם אלימלך** זי"ע שהלך ביער בדרך הליכתו
לליזענסק לקבל פני רבו והנה בתחלת הלילה קול אליו מתוך היער קול
אביו שהיה כבר כמה שנים בעולם העליון ואמר לו כל הסימנים כי הוא
מקבל תענוג מתורתו ותפלתו בעולם הזה רק שבא להזהירו שלא יסע
לרבו לליזענסק ודיבר סרה על רבינו בעל **נועם אלימלך** זי"ע והוא נרתע
ונבהל מאוד קול דברים שמע ותמונת אביו לא ראה ולא ידע לשית עצות
בנפשו ובבואו לליזענסק בפחד ובהלה טרם סיפר לפני רבו את אשר
קרהו בלילה מדי עברו ביער ורבו הקדוש הקדים והגיד לו אל תחשוב

דברי מהדורא קמא תורה קט

כי זה היה נשמת אביך מה שהשמיע קולו ביער רק היתה קליפה אשר התלבשה להשמיע כקול אביך כדי להטעותך מדרכי האמת וכאשר שמע הצדיק התלמיד כדברים האלו יוצאים ברוה"ק מפי רבו מיד נחה דעתו ורוחו. והתדבק בתורת רבו כבתחלה. ראה נא אחי כמה גדול הנסיון ובאיזו תחבולות יבואו הס"א ר"ל להדית מעל דרכי ה' מי שרוצה להרבק בהאמת. וזהו היה רוח רעה ר"ל אשר התדמה כקוף בפני אדם בקולו של אביו. (אם כי אינו דומה לגמרי להנ"ל כי שם היה באמת רוח אביו בגן עדן רק רוח אחרת התדמה כנ"ל) ה' יצילנו מעצת יצה"ר ויודנו בדרך האמת לאמתו למען שמו באהבה. [וגם ידוע המעשה בכתבי האריז"ל והובא גם בקב הישד [פרק כ"ד] באשת החסיד ר"א אב"ן פדא"ה שבא כלב שחור לביתו ונשך ופצע את אשתו ר"ל והאריז"ל גילה שהיה בו נשמת הנואף אשר שכב עם האשת איש הזאת והוא מת בעונו ביסורים גדולים ונתגלגל בהכלב שחור ובא לנקום את נקמתו מהאשה אשר היא גרמה בפיתוי דבריה עי"ש המעשה]:

ומה שהניח ר"מ הכיס של מעות בקברו של אביו דהאי אושפיזא כנ"ל מש"ס יומא נראה בפשטות כי רצה להסתירו ולהצילו מאדם רע האושפיזא הלז על כן הניחו בבית הקברות כדי שלא ירגישו ולא יעלה על לב אדם שהצניע הכיס מעות בבית הקברות. ולפי מה שכתב המהרש"א שהיה אז ערב שבת סמוך לבין השמשות בבואו לאושפיזא נראה מזה בעל כרחו שהיה הבית הקברות סמוך לאושפיזא הלז דאם לא כן האיך היה נושא הכיס מעות לבית הקברות למרחק בין השמשות הגם דפסקינן בהלכות שבת [סימן שמ"ב] דבין השמשות מותר בטלטול מ"מ לישא משא להוציא בכרמלית אסור גם בין השמשות. ונודמן לו שהניחו בקבר אביו של בעל אושפיזא. או שהיה זה ביחוד מקום קברי משפחה של בעל האושפיזא כנהוג אז בארצות הקדם והיה לא רחוק מביתו ע"כ הלך לשם ר"מ בערב שבת בין השמשות להצניע הכיס וע"כ נודמן לו קבר אביו כנזכר. וזה פשוט:

קי דברי מהדורא קמא תורה

אמנם כהאי מעשה שכתבנו בשם תלמיד רבינו הקדוש בעל נועם אלימלך זי"ע. נמצא כעין זה בירושלמי [שבת פ"ב הלכה ר] עובדא הוי באסיא (אעתיק בזה פירוש הקרבן עדה מעשה היה במדינת אסיא באדם אחד ששמו אחא רצה לעבוד בים הגרול בין תג לתנוכה) וכו' איתחמי ליה אבוי וגם קבורה לא היתה לו (איתחזי ליה אביו בחלום וא"ל שימות בלא קבורה כלומר שבים יפול וימות) ולא שמע לא לדין ולא לדין, ואזיל בימא (לא למסדוניתא ולא לחלום ואזל בים כיון שלדבר מצוה הלך) הרי מפורש כהאי מעשה ותלמיד הנועם אלימלך זי"ע בלכתו לליזענסק שנגלה אליו דמות אביו ולא האמת. וכן בזה בירושלמי שהלך לדבר מצוה ורצו למנעו מצד הס"א ע"כ נגלו אליו בחלום בתמונת אביו להפחידו באמרו לו שיפול בים ח"ו ע"כ שפיד עשה שלא שמע כיון שהוא לדבר מצוה והלך במסידת נפש ונתברר על ידי זה כי היה החלום רק מצד הס"א חלום הבל להטעותו בהראותו לו תמונת אביו ודבריו כנוכר כרי שיהיה לו לנסיון ואם יתגבר על זה אשרי לו ולחלקו:

פט. באגרא דפרקא [אות קי"ט] מהך דש"ס בבא בתרא [דף י ע"א] שכל ריוח והפוכו המגיע לאדם מעשי"ת הוא מגזירת שנה שעבדה וכו' עיי"ש ודבריו נאמרו ונשנו בבני יששכר [מאמר צומא רבה אות ר] עיי"ש וברברינו בשער יששכר מאמר שובה ישראל [אות י"ד]:

צ. באגרא דפרקא [אות ק"כ] כתב תוך הדברים ח"ל ותלמידי האריז"ל לא רצו להתפשט החכמה בעולם עד שנת ש"צ נשאר משנות העולם ית"ד מרעהו צדיק וכו"ו עכל"ה. ומ"ש כי תלמידי האריז"ל לא רצו להתפשט חכמת האמת בעולם עד שנת ש"צ זה לא ידענו איה מקורו ואיזה זמן מוגבל היה דוקא לשנת ש"צ לא מצאנו כלל בכתבי האריז"ל ולא בכתבי תולדותיו ועניניו הראשונים והאחרונים אין זכר למו מזה. ואדרבא במכתב הרב מ' שלמה שלימל ז"ל (שהוא ספר שבחי האר"י) שנכתב בשנת שס"ו (כ"ה חשוון) וכותב מגדולת

דברי מהדורא קמא תורה קיא

מהרח"ו ז"ל שהיה אז בחיים חיותו וכתב שהאר"י אמר קודם פטירתו שבומן מועט יחזור לזה העולם והיום כבר ל"ג שנה שנפטד לבית עולמו ועד היום ממתין מהרח"ו שיבא אליו חכם אחד שהוא גלגול נשמתו של האר"י שימסור לו כל סודותיו וזה נכתב בשנת שס"ז כנ"ל ומהגבלת זמן שנת ש"ץ אין רמז ואין מספר ומדובר כלל. וצ"ע כי גברא רבה (קדוש זקיני הגה"ק) אמר מילתא בוראי היה לו מקור לזה ואנחנו לא נדע. שוב דאיתי שכן כתב בספר ויקהל משה ועליו כיון זקיני זי"ע ועמ"ש בהוספות מהרצ"א [אות ו'] באריכות עיי"ש:

צא. באגרא דפרקא [אות קס"ו] אם משה דבינו ע"ה היה כבר פה רק עד מתן תורה עיי"ש ועיין בדבדי אוה"ח הק' עה"כ [שמות ר' י"א] ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם וגו' וגם בפסוקים שלאחריו [פסוק י"ג ו"ד] שם בכמה אופנים:

צב. באגרא דפרקא [אות קע"ו] וז"ל מקובל בידינו שעל מגינו של דוד היה מצוייר צורת המנורה עיין בספר תורת העולה למדן מהרמ"א ז"ל וכו' עיי"ש, ובבני יששכר [מאמרי כסלו טבת מאמר אור תורה אות מ' מ"א] והנה ניתן הענין להענות בו ביותר בזמנינו לאשר שגור בפי העולם לקרוא מג"ן דו"ר להצורה הידועה ואשר עשוה הציאנטיסטי"ן הכופרים חוק לעבודתם ותחבולות מזימתם. לא לטובה כונתם. אך למען תפוש את בני ישראל בלבם וצורה הנזכרת היא תוד שלהם. ו**אאמור"ד** הגה"ק זצלה"ה זי"ע הראה אז כי ארדבא נמצא רק מג"ן דו"ר היה צורת המנורה כנ"ל. ולא הצורה הנזכרת שחשבו העולם. ובפירוש ארץ החיים על תהלים [מומר י"ח] כתב וז"ל כי הנה היה חילוק בין מגיני מלכי ישראל למלכי בית דוד כי למלכי ישראל היה מגן של שלש קצוות כזה ומלכות בית דוד היה מגן של ששה קצוות (רשום שם הצורת מגן דוד הנהוגה כנ"ל) להורות שיש לו אחיזה במדת מלכות ומקבל שפע מן ששה קצוות ודוד הוא השביעי וכו' עכ"ל. הנה כתב כן

קיב דברי מהדורא קמא תורה

למאי רפשיטא ליה שאלו המגינים המה כצורות הנ"ל וזהו מג"ן דו"ד כנזכר ואם קבלה נקבל לכאודה. ואם לדין יש תשובה כי היא נפלות בעינינו ואנתנו לא נרע שום מקוד לזה ברברי חז"ל בש"ס או במדרשים או בזה"ק וארדבא מהמובא לעיל משמע להיפך כי מגן דוד היה צורת המנודה היינו כי דק זה היה מגינו של דוד ולא נזכר מתואר צודה וסימן אחד. וגם הוא ענין תמוה במחכת"ה מ"ש במגן של מלכי ישראל של ג' קצוות (הגם כי לא פירש על זה כלל. מ"מ) נראה אולי להודות שהמה היו מקבלים ממדת ת"ת וזהו גבוה יותר ממדה הז' והיתכן לומר כן על מלכי ישראל רובם ככולם שהיו מכעיסי ה' ותורתו בעוה"ד.

ולאשר כנראה היה אדם גדול וקרוב מחבר ארץ החיים הנ"ל. וגברא דבה אמר מילתא אין מרחין לגמרי ומסתמא היה אצלו מקובל כזה. אך גם אם היה כן הלא לא עדיף הך צורת מגן דוד (שקדאו כנ"ל) ממצבה שהיתה חביבה לפניו יתברך שמו בזמן האבות ושנואה עכשיו מפני שעשאוהו חוק לעבודתם כמו שאמדו חז"ל נספרי ר"פ שופטים. ורש"י שם] כל שכן זו הצורה שלא מצינו חביבותה בתורה ולא ברברי חז"ל. ושנואה הוא עתה בעיני כל יראי ה' ושדידי בית ישראל לאשר הציונים הכופרים. וכסילון ממאיד לאמונת ה' ותורתו דוקדים. המה עשאוהו חוק לעבודתם היינו לכפידתם כנ"ל על כן בודאי אין להשימה על שום דבר שבקדושה. וכן שמעתי מצדיק גדול אחד ז"ל ברורותינו שהסיד את צורת מגן דוד הנ"ל ממעילי ספר תורה או פרוכות שהיו כבר מימים קדמונים ועם כל זה הסידם וקרעם מטעם הנ"ל. והנה בפרט המעמידים צורת המגן דוד הנ"ל בראשי גגות הבית הכנסת ומפני דחוק וגובה עמידתם נראים כצלם שו"ע של שמונה קצוות וכידוע כי יש בפסולי עבודתם גם תמונה כזו. ועיין ברדכי תשובה הלכות ע"ז נסימן קמ"א ס"ק ג' מ"ש בזה. ע"כ בודאי יש להסירה מדינא כשנראה באופן כזה מגובה הבית הכנסת כנזכר. ובפרט כשהוא עומד בגובה מגדל או הגג להתרמות לעבודתם היינו במקום שהעכו"ם מעמידים הצורת שו"ע בבית טומאת

דברי מהדודא קמא תורה קיג

תפלתם ד"ל. ולולא דמסתפינא. הוי אמינא. בגוף התמונה של המגן דוד שקראו כנזכר. אך לתכם יספיק הקיצור. ודי למבין:

ולענין מה שכתבתי לעיל כי צודת המנוד"ה היה מג"ן דו"ד וגם מ"ש מארץ החיים כנ"ל הלא שפיר נכונים דברי זקיני הק' באגרא דפרקא שם בסוד המנודה (בזוה"ק וכתבי האריו"ל) שה"ס נו"ק דו"א רחל (דהיינו מלכות בית דוד) וו' נרותיה הם בנין גופה וכו' ונכללים ביסודה ואח"כ במלכות עיי"ש:

צג. באגרא דפרקא [אות קצ"א] בר"ה [דברים י"א כ"א] למען ידבו ימיכם וכו' על הארמה אשד נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ והקשה על דברי דו"ל (והוא בשבת ק"ה ע"ב) ימי הזקנים אשד האריכו ימים אחרי יהושע ימים האריכו שנים לא האריכו והקשה מלמען ידבו ימיכם וכו' עיי"ש מה שתירץ בענין כימי השמים על הארץ שהוא מהלך ת"ק שנה וכו' עיי"ש. ועדיין יפלא כי מצינו פעמים רבות בתורה למען תאריך ימים. והארכת ימים. יאריכון ימיך וכדומה לאין מספר וכי באלו נאמר ח"ו שהם קיצור שנותיו ח"ו ודק ימים יאריכו. ושם לא שייך התירוץ שכתב באגרא דפרקא בהכתוב כימי השמים על הארץ. וגם תמהתי דהא זהו קושית הגמרא שם בשבת מלמען ידבו ימיכם ותירוץ הש"ס ברכה שאני ולפי זה מיושב כל הפסוקים במקראות הנ"ל שנאמר ברכת אדיכת ימים כי ברכה הוא בעין טובה ברבוי סגיא מאת ה' והכונה על אריכות השנים שנות חיים, ומשא"כ דם דודיש מזקנים שהאריכו ימים אחרי יהושע היינו שמספר מעשה שהיה ולא בלשון ברכה וזה פשוט וברור:

צד. באגרא דפרקא [אח רט"ז] בר"ה אמרינן בגמרא [ברכות דף מ"ח ע"ב] להוציא הרבים ידי חובתן (בבהמ"ז) עד שיאכל כזית דגן וכו' ועלה ונסתפק שם אם אינו יודע אם בירך בהמ"ז (הגם שאכל כדי שבעו) דפסקינן דצריך לברך עוד הפעם בהמ"ז אם יוכל

קיד דברי מהדורא קמא תורה

להוציא אחרים ידי חובתן היינו אותן שבודאי לא בידכו עוד בהמ"ז וכיון דמה דצריך לברך בהמ"ז כשנסתפק אם בירך הוא מחמת ספיקא דאורייתא לחומרא וכיון דיש ספק אולי כדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לקולא מן התורה ורק מדרבנן לחומרא ואם כן לא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא עכת"ד. אמנם לענ"ד כיון דמוחלט בש"ע כדעת הרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה ובנ"י ישראל יוצאים ביד רמ"א דפסק ביו"ד [בסימן ק"י ס"ק ט'] וי"א דהטעם דאסור הוא והספק הוא איסור מדאורייתא שלא נוכל עוד לומר ספק שאין כאן איסור וכו' עכ"ל ועיי"ש בדרכי תשובה [ס"ק ר"ה] דמזה מוכח בפשיטות דדעת הרמ"א בהחלט דספק דאורייתא מן התורה לחומרא. וכיון דקיי"ל דמה דמוחלט בש"ע אין יכולין לטעון כנגדו קים ליה גם כדיעה אחרת בראשונים דמה דפסקינן בש"ע הוי בהחלט לודאי וכן קבלנו. על כן גם בזה הוי דאורייתא (בודאי) בספק לא בירך בהמ"ז שצריך לברך ויכול להוציא את מי שלא בירך עדיין כלל כנוכר:

צה. בש"ס מעילה [דף י"ז ע"ב] בעת שהלכו לפני הקיסר לבטל הגזירות שיצא לקראתם (השד) בן תמליון רצונכם אבא עמכם בכה ר"ש ואמר מה שפחה של בית אבא נודמן לה מלאך שלשה פעמים ואני לא פעם אחת, יבא הנס מכל מקום. עכ"ל הגמרא והרי זה סותר לכאורה למ"ש לעיל [באות ג"ז] בשם האגרא דפרקא [אות פ"ב ואת קכ"ז] שלא ליהנות מאדם שאינו הגון ובכלל זה מה שאמרו חז"ל [כ"ק ק"ג ע"א] שלא לפרוט מתיבת המוכסין וכו' עיי"ש באורך בדברינו. והכא מפורש יבא הנס מכל מקום. אך במקום סכנה כזה שאני כיון דבכה רשב"י הגם שהיה מלומד בנסים (כדאמדינן שם בגמרא דמטעם זה שלחוהו להקיסר) ואמר יבא הנס מכל מקום כי ראה מן השמים שבעל כרחו כעת צריכים להושע רק באופן כזה על ידי השד. וכעין זה תמצא בירושלמי [תרומות סוף פ"ח] ברבנן שניצלו על ידי השד אנטיגרוס עיי"ש ובדברינו לעיל [אות י"א].

אך הנה יש לעיין קצת דהרי זה סותר (גם לפי החילוק רבמקום סכנה הותר) למ"ש בשם זקינו הק' מראפשיטץ זי"ע (בע"ס זרע קודש) עה"כ [מגילת אסתר ד' י"ג] אל תרמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים כי אם החדש תחרישי בעת הזאת ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר. היינו כי לכאורה למה נתיידאה אסתר המלכה כל כך מלבוא לפני המלך הלא כמו בעת הזיוג בלילה שלחה שידה במקומה ובה לא נגע עדל וטמא כמבואר בזה"ק [פרשת כי תצא רע"מ דף רע"ו ע"א] כן בעת תעמוד להתחנן מלפניו על עמה היה לה לשלוח בתמונתה ודוגמתה שידה והגיד קדוש זקינו הנ"ל שמה הפחיד מדרכי היהודי פן תרצה אסתר לעשות כזה על כן ביקשה אל תרמ"י בנפשך (לא תעשה דמיון בנפשה) להמלט בית המלך מכל היהודים (על ידי שתשלח הדמיון היא השידה והיא תנצל ותמלט מסכנת המלך על ידי זה כנזכר) כי אם החד"ש תחרישי"י (לשון חרשי"א היינו על ידי שליחת השידה) בעת כזאת (נמצא) ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר (מהסיטרא אחר המה השד' ח"ו) עכתר"ה. ואני הוספתי על ידי זה לפרש מה שסיים ואת ובית אביך תאברו על פי מה שכתוב בספר חסידים כי המשתמש בקמיעות ובהשבעות השדים אז הוא וזרעו נכרתים מן העולם וז"ש "ואת ובית אביך תאבדו" אם תשלח השידה כעת. רק שתלך בעצמה אל המלך כנזכר. ולפי זה קשה לכאורה דהא היה עת סכנה גדולה והיה צריך לומר יבא הנס מכל מקום (גם על ידי השד כנ"ל מהגמרא) וגם הכא יוכל לבא הנס על ידי השידה שתשלח בעת סכנה כזו. אך י"ל דלכאורה קשה לפי הנ"ל אם כן למה הותרה לה לשלוח השידה במקומה בעת המשגל כנזכר אלא ודאי דהיכא דלא אפשר באופן אחר שאני. ואמרינן יבא הנס מכל מקום כנזכר מה שאין כן כשרואין שאין צריך בזה להסיבה על ידי השדים וס"א ויכולין להושע מצד הקדושה לגמרי או בודאי אסור להשתמש בהס"א ועל כן הזהיר מדרכי לאסתר כנ"ל לא תשלח השידה כנ"ל כיון שראה ברוח קדשו שהישועה תבוא על ידי שהיא בעצמה תלך לפני המלך על כן הזהירה כנזכר שאם תעבור אז "את ובית אביך תאבדו", כנזכר מהספר

חסידים המשתמש בהם (במקום אין הכרח וצורך) שבית אביו יאבר ר"ל וכנ"ל. מה שאין כן הך רמעילה על זה בכה רשב"י בראותו ברוח קרשו שאין כראין לנס אחר אז רק שהישועה תבא על ידי בן תמליון על כן הגיר יבא הנס מכל מקום. ועיין ש"ס עירובין [מ"ג ע"א] ביוסף שידא הוי שכח גבי רבנן. ובש"ס חולין [דף ק"ה ע"ב] ההוא בר שידא דהוה בי רב פפא פירש"י שהיה משמשו, ועיין בדברינו לעיל [אות פ']. והוא יתברך שמו יצילנו ויגאלנו במהרה בימינו ויושיענו מעתה ועד עולם בכ"י:

צו. כה אמר ה' וגו' יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח. [יחזקאל מ"ו א'] ויתפלא כל עובר דלמה לא יפתח השער ביו"ט רהא אז מרבים העם לבוא ביותר בעת עליית שלש רגלים (ולצורך העם היה הפתיחה כפי פירוש הפשוט בהכתוב שם) וגם איך שייך לומר ריום החדש היינו ר"ח (כמ"ש המצודות שם) רהא כתיב יהיה סגור ששת "ימי המעשה" (כן נקראו ימות החול שמתרים לעשות בהם מלאכה עכ"ל המצודות שם) והלא ר"ח גם כן הוא "יום המעשה" ומותר בעשיית כל המלאכות.

על כן נראה לענ"ד ביום החדש היינו יו"ט משום שתלוי קביעות המועדים בר"ח. וכמ"ש בפרשת בראשית [א' י"ד] והיו לאותות "ולמועדים" פירש"י על שם העתיד שעתידים ישראל להצטוות על "המועדים" והם נמנים למולד הלבנה (עכ"ל) והיינו ר"ח. ובזה יתיישבו הרבה דברים בעה"י. היינו מה דאמרינן [בר"ה דף ט"ז ע"ב, ובסוכה דף ל"ז ע"ב] אר"י חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר [מלכים ב' ד'] מדוע וגו' לא חרש ולא שבת היום וגו' והקושיא לעיני כל צוחת ועומדת רהא ארדבא שם לא נזכר כלל רגל רק חרש ושבת ולמה אמר ר"י רק רגל והמהרש"א בסוכה שם תירץ משום דלא גרע רגל מד"ח והקושיא עדיין למה לא אמר ר"י רק רגל. ועיי"ש בריטב"א ובספר ערוך לנר שם וכן בסורי אבן בר"ה שם. ולדרכינו ניחא דחדש היינו יו"ט שתלוי בקביעות

דברי מהדורא קמא תורה קיז

החודש. וכן מיושב בזה קושיית הטורי אבן אשר באמת יתפלא כל עובר בש"ס ר"ה [דף י"ט ע"א] ותיפוק ליה דהו"ל יום שלאחר ר"ח (ומשני) ר"ח דאורייתא ודאורייתא לא בעי חיזוק. ופירש"י ר"ח מועד דאורייתא עכ"ל והיינו ראש השנה ולמה לא אמר משום דר"ה הוא "דיו"ט" דאורייתא והזכירו רק משום "ר"ח" דאורייתא. אלא ודאי דהיינו הך דיו"ט איקרי על שם "החודש". [ועיין בדברינו בשו"ת מנח"א חלק ג' סי' י"ט באורך בענין ר"ח אי איקרי יו"ט]:

וכן יש להביא ראייה מדברי הירושלמי פסחים [פ"א הלכה א'] בתי כנסיות ובתי מדרשות אם צריכין בדיקת חמץ שכן מכניסין שם (חמץ) בשבתות ובראשי חדשים עיי"ש במפרשים ובשלמא ר"ח י"ל היינו סעודות גדולות של עיבור החדש כדאמרינן בש"ס ר"ה [כ"ג ע"ב] אבל משום אורחים שאוכלים בבית הכנסת (כמ"ש שם המפרשים) מדוע לא נקט כלל יו"ט שסעודתו גדולה משל שבת ושל ר"ח אלא ודאי דיו"ט הוא בכלל ר"ח. ואין לומר דלכך לא נקט כלל יו"ט משום דאורחים אין אוכלים בביהכ"נ בלילי פסח שלכך אין מקדשין אז בביהכ"נ כדפסקינן בש"ע [סימן תפ"ז סעיף ב'] דהא מ"מ בשארי יו"ט מקדשים משום אורחים. הגם דבסוכות צ"ע למה יקדשו דהא לא יאכלו בביהכ"נ רק בסוכה (ועיין במ"ש במטה אפרים בדיני סוכות דתלוי במנהגים בזה) מ"מ י"ל כיון דבלאו הכי יאכלו גם בשבת רק בבית הסמוך לביהכ"נ כמ"ש במג"א [סימן רס"ט ס"ק ב'] ולא בביהכ"נ עצמה ע"כ גם בסוכות יוכלו לאכול בסוכה הסמוכה לביהכ"נ. והא דלא הוי הפסק בהליכה גם בשארי שבתות אם ילכו האורחים מביהכ"נ לבית אחר הנה כבר נתלבטו הפוסקים בגוף הקידוש בביהכ"נ משום אורחים וי"א שלא לקדש כלל בדורותינו. עכ"פ גם בימיהם קידשו ביו"ט בחג השבועות בודאי בביהכ"נ ולמה לא נקט בירושלמי כנוצר רק בשבתות ובר"ח אלא ודאי דיו"ט בכלל ר"ח כנוצר:

ק"ח דברי מהדורא קמא תורה

ובזה י"ל מה שכתוב במדבר קדמות להג"מ חיד"א ז"ל [ערך גיהנם] כי גיהנם אינו שולט בשבת וד"ח אבל ביו"ט שולט והביא זה מהרב מהרא"נ פואה ז"ל וכן הביא זה בברכי יוסף [אריח סימן ח"ט] ושם כתב מילתא בטעמיה בשם הרב הנ"ל וטעמיה קליש מאוד (במחכת"ה) במ"ש משום דר"ח קביעא וקיימא מששת ימי בראשית מה שאין כן יו"ט דהוקבעו על הנסים שנעשו לישראל וז"א טעם. דהן אמת דחידוש הירח בכל חדש הוא מבריאית העולם אבל להיות יום חידושה יום ד"ח למועד זה לא נעשה ממעשה בראשית רק בנתינת התורה ואז נתנו גם היו"ט ביחד (ומטעם זה אנו אומרים גם בקידוש ליל שבת "זכר ליציאת מצרים" והלא הוא זכרון למעשה בראשית שבת קביעא וקיימא אלא ודאי משום דנצטוו על השבת ביציאת מצרים במדה ובמעמד הנבחר) על כן אין שום יסוד מזה לומר דבר מוזר דבר"ח אין גיהנם שולט ובי"ט שולט. ובמדבר קדמות הביא אח"כ זה מהמרדכי [פרק ע"פ] וכן נמצא במרדכי שם רק שנשמך על הכתוב והיה מדי חדש בחדשו ומרי שבת בשבתו וגו' ולדכנו דחדש היינו יו"ט אם כן אין ראייה משם ואדרבא נראה משם דגם ביו"ט אין שולט הגיהנם. ועוד והוא העיקר. מ"ש שם במרדכי בשם תוס' ביצה [דף ל"ג ע"ג] כי במו"ש גם כשחל ביו"ט חוזרים לדינם ובתוס' שלפנינו בביצה שם נמצא להיפך כמ"ש התוס' בפירוש (בר"ה כי הוינן בי רב יהודא) דגם ביו"ט שובת הגיהנם. ולפלא כי נעלם מהרב מהרא"נ פואה והחיד"א ז"ל דברי התוס' אלו:

ובן יש סמך לדבר ממ"ש בכל בו ומובא ברמ"א או"ח [סימן רצ"ה] דבמוצ"ש שחל יו"ט באותה שבוע אין אומרים ואתה קדוש ויהי נועם, ועיי"ש בטו"ז הטעם משום דבעינן ששה ימים למלאכה והיא ברמז הכתוב ומעשה ידינו כוננה עלינו, לכך כשחל יו"ט באמצע שבוע שאין ששה ימים שלמים ימי המעשה אין אומרים כנוכר. ועיי"ש בב"ח ובפמ"ג [במשב"ו סק"ג] שאומרים ואתה קדוש שזוהו מגין לחזרת רשעים לגיהנם ממתין עד אותו זמן וכו' עיי"ש. וא"כ יפלא למה נגרם רעה גדולה כזו

דברי מהדורא קמא תורה קיט

לכל הנשמות חייבי גיהנם שלא לומד (כשחל יו"ט באותה שבוע) ויהי נועם ואתה קדוש (שזהו ענין א' ולענין זה כמ"ש שם) ואם בשביל הרמז של ומעשה ידינו וגו' האם גזה"כ הוא שצ"ל דוקא כל ששת ימי המעשה מותר במלאכה. אלא ודאי דכשחל יו"ט באותו שבוע ממילא מגין על חייבי גיהנם גודל אור קדושת יו"ט ע"כ אין צריך לומד במוצש"ק כנזכר. ואם נאמד שיו"ט בעצמו שולט גיהנם כנזכר מכל שכן שלא יגין על כל השבוע וא"כ הדק"ל. אלא ודאי דביו"ט אין שולט גיהנם כנזכר. נועיין

עוד בדברי תורה ח"ה אות פ"ג:]

וגם נראה כן בשער הגלגולים להאדיו"ל. שער הז' מהשמונה שעדים. (בד"ה הקדמה א' וכו') בענין השתטחות על קברי צדיקים וז"ל ובשבתות ויו"ט ור"ח לא תשתטח כי אז נפשותם עולות למעלה ואינם מושגות ואפילו בחול המועד תוכל להתפלל אליהם אבל לא תיחד יתודים עכ"ל"ה. והרי חשב יו"ט עכ"פ כמו ד"ת (ואולי יותר) בענין עליית הנפש ופשוט שאין הדין גיהנם שולט או ומ"ש כי בחוה"מ יוכלו להתפלל אבל לא שייחד יתודים היינו כי גם בחוה"מ עולות כמו ביו"ט על כן אין לעשות או יתודים בהשתטחות כנ"ל רק מותר להתפלל שם בחוה"מ שימליצו בעדו למעלה וזה אסור ביו"ט כי שאלת צרכיו אסור ביו"ט מה שאין כן בחוה"מ רשאלת צרכיו מותר (דמתפללים שמ"ע של חול) על כן מותר להתפלל אז שם גם כן. וזה ברור בכונתו:

ומה שיתפללו בחוה"מ כיון דהנפשות עולות דהוא יו"ט כנ"ל י"ל היינו לעורר ההבלי דגרמי שזהו שורה בתוך הקבר גם בשבת ויו"ט. נועיין בספר צמח צדיק להר"י צמח ז"ל דרוש אליהו ואלישע] עד התתי' במהרה בימינו ועל כן יכולים להתפלל דאז מותר שאלת צרכיו כנזכר:

ולפלא כי שמעתי מחסיד תלמיד חכם זקן אחד בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע כי דרכו היה לצוות לילך בעת צרה להתפלל על קבר הגאון הקדוש רבי ר' שכנא זי"ע השוכן שמה בלובלין

קב דברי מהדורא קמא תורה

(חותנו של רבינו הרמ"א זי"ע) ופעם אחר באו לפניו להתפלל על חולה אחר בחוה"מ וצויה לילך על קבר הנ"ל. ושאלוהו הלא היום חוה"מ. ואמר מזה זה אם יו"ט הוא או חוה"מ כי רק הנשמות עולות למעלה וגם חלק הנפש השוכן על הקבר אבל עכ"פ ההבלא דגרמא נשאר גם אז עד התחיה וכח קדושת ההבלא דגרמא של הר"ר שכנא הנ"ל עדיף יותר גם משאר ציון של אחר עכ"ד הנ"ל וזהו כדברינו. וכיונתי לדעת הגדול בעל רוח הקודש הנזכר:

ומה שכתבנו לעיל מהש"ס ר"ה וסוכה דחייב להקביל פני רבו ברגל משום דלמדו מהכתוב דחדש ושבת כנ"ל י"ל דלמדו ממה נפשך דברגל איבעי למיזל או נכלל רג"ל בשב"ת כדאמרינן במנחות נדף ס"ה ע"ב] יו"ט איקרי שבת ומזה למדו וספרתם לכם ממחרת השב"ת דאינו אחרי השבת דוקא רק היינו יו"ט או נכלל רג"ל בחד"ש כנ"ל וכיון דכתוב שניהם חדש ושבת על כן בעל כרחו רגל נכלל באחד מהם וצריכים להקביל פני רבו ברגל:

צו. בספר הקנה הקדוש (ספר הפליאה) [נדף י"ז ע"א] (מדפוס קארעץ) שם בענין הס' מסכתות וסודות שבהם וחילוקי המס'. כתב וז"ל אל בני הוא חייך ואורך ימיך ואלולי זה מה צורך לתלמוד. ולא דוקא זה אלא כל מיליי' "זולת מילי דבדיחותא" כולם סודות עמוקים ועליהם אמרה תורה (יהושע א' ח') והגית בו יומם ולילה וכו' עכ"ל"ה. והנה נשתוממתי על המראה מ"ש "זולת מילי דבדיחותא" משמע מלשונו לכאורה דבדיחותא הנאמרים בש"ס אינם על דרך הסוד ח"ו. והרי זה כעין סיעתא לדברי החות יאיר (בתשובה ר"י וברף קצ"ז ע"ב מהגרפס. ברפוס הראשון פפר"מ) מ"ש דדברי המשנה שחיבר רבי מכולו תנאי שנחלקו כ"ש הש"ס שחיבר רב אשי באסיפה גדולה של אמוראים אחרונים ובפלפול רב וכולם ברורים ונכונים למבין וישרים למוצאי דעת מהיכי תיתי לן שכיונו לסוד וכו' עכ"ל. הגם שמקודם לזה שם בתשובת חות

דברי מהדורא קמא תורה קכא

יאיר הודה דדברי אגדה התמוהין בלי ספק יש בהם סוד וסתר והם דברי יחיד בלשון סתר כמ"ש ברע"מ פרשת פנחס על ביצה שהטביעה ס' כרכים ובתיקונים בציפרא דימא דקאי עד קרטוני אך על ההלכות רוצה להסתפק ולומר כנזכר וגם בסוף התשובה שם [דף קצ"ט ע"ב. מדפוס הנ"ל] הודה שכל מלה שבתורה "ושבדברי חז"ל" יש לו פנים מראים לכל צד וכו' עכ"ל (וציין ומראה לספר הפרדס מהות והנהגה ספ"ב ושער המציאות ספ"א גם בפ' בג"ד שם) הרי דהודה אח"כ לכל דברי חז"ל שיש בהם סודות שכיונו לאין שיעור (בלי חילוק בין הלכה ואגדה וכיוצא).

ולפלא הוא מ"ש שם בחות יאיר מקודם [דף קצ"ז ע"ב] בתשובה הנזכרת חז"ל ואף אם משמע בזוהר שהסתירו כמה סודות במשנה וכ"כ המקובלים ובפרט גורי האר"י אם קבלה היא נקבל וחלילה לי להרהר אחריהם רק אם אין חשש חטא בזה אני אומר שהמקובלים סמכו הסתרים על דברי המשנה או הגמרא כסמך דברי תוכחה על שופר וכו' עכ"ל הנה מ"ש "אם אין חשש חטא בזה" הנה בודאי יש חטא גדול לומר כזה. אפילו בדרך ספק כנ"ל ושרא ליה מאר"י להאי גאון וצדיק ז"ל בגן עדן העליון תהיה מנוחתו. כבודו במקומו מונח. וישתקעו הדברים אלו ולא יאמרו. כי באמת בפירוש איתמר על כל דברי חז"ל (באין הפרש בהלכה או אגדתא ובדיחותא) בשער מאמרי רז"ל או ליקוטי הש"ס להאריז"ל על כל דבריהם על פי סוד וכן בשאר כונות האריז"ל. ועיין בהקדמת מהרח"ו ז"ל לשער הקדמות [שער א' מהשמונה שערים]. ועיין בדברינו לעיל [אות ע"ג] מ"ש בזה ומילתא זוטרתא הוא לגבי רבותינו חכמי הש"ס מקבלי תורה שבעל פה שיכלו לכלכל יחדיו הנגלה והנסתר גם בעומק פלפולם לכיין בזה על דרך הסוד אם סמוך לדודותינו שמענו כזה מגאונים וקדושים מתלמידי רבינו הבעש"ט זי"ע ותלמידיהם והבאים אחריהם זי"ע שגם בגודל חריפותם כיונו לסודות ויחודים כנודע לידועי חן והמפורסם אין צריך ראיה על אחת כמה וכמה רבותינו ז"ל חכמי הש"ס התנאים

קב דברי מהדורא קמא תורה

ואמוראים ומה דמספקא ליה קצת להחות יאיד פשיטא לן ולכל חכמי האמת דבותינו ז"ל הדבר ברור כשמש.*)

ושמעתי בשם קדוש אחד מדבר וגאון מהולל זי"ע שאמד כשהנני לומד זוה"ק וכתבי האריז"ל ה"ז "נגלה" כי גילו כונתם בסודות (הגם כי בזה עמקו עוד דבריהם בפנימיות יותר לאין שיעור ועדך ולפי ערך המשיג והמקבל מ"מ הרי זה נגלה) וכשהנני לומד שוד שנגח את הפרה וכיוצא הויות ראביי ורבא הרי זה "נסתר" כיון שצדיקין להעמיק ולהבין מה שהיה כונתם בנסתרות בזה עכ"ה ועיין בספר ליקוטי אמדים להגה"ק בעל התניא ז"ל בכמה פרקים ומקומות ותבין:

ובפרט בלשון האגרות והמילתא דבריהותא הנמצאים בש"ס אשד המה כמורים באצבע. לפי רוב תמיהת הקודא אשד יעמידו חז"ל דברים כאלו בש"ס נמצא בעל כרחו שהם סודות נודאים גנוזים בתוכם. וכמו ששמעתי מפה קדוש **אאמו"ר** זצלה"ה בשם גדול וצדיק אחד שהשיב לשד אחד אשד היה יודע מדברי חז"ל בלשונותם ומדברי הש"ס ושאלו על האגרות דרבב"ח בבבא בתרא [ע"ג ע"א] וכן דומיהן מקומות התמוהין בש"ס. והשיב לו על דרך משל כי היה מלך גדול אחד והוליד

(***הג"ה**). המעיין בתשובה הנזכר יבין כי החות יאיר ז"ל גם להיותו גאון וגדול נפלא עד מאוד ולדיק ובקי בכל החכמות וכאשר ניכר מחיבוריו) וגם בחכמת הקבלה היה לו יד ושם בקראו בספר הפרסם ושאר ספרים אמנם בכתבי האריז"ל ידע אך מעט במחכ"ת כי על כן כתב בדברים הנ"ל. וניכר זה ממה שהקשה שם כמה קושיות ובתוכם הקשה אחרי כי יש עשרה מאמרות שבהם נכרא העולם והשקת ימי המעשה בריאת העולם הם חג"ת נה"י במספר ששה והרי זה כסותר. ועל זה לא מלא מענה. ומובן כי המעיין ובקי בכתבי האריז"ל לא יקשה קושיא כזו ללא קשה מידי. ודי לדוגמא: ומ"ש לעיל מה שקיזו רבותינו ז"ל גם בגפ"ת ופלאולס לסודות פנימיות. עיין בהקדמת דברי חיים עה"ת. ובדברינו לעיל [אות מז"ל] ויותר בזה שמעתי מפה קדוש אאמו"ר זי"ע מפה ששמע מפה הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע על הגה"ק מברדיטשוב זי"ע:

דברי מהדורא קמא תורה קכג

בן לעת זקנותו ובידעו לפי ערך שנותיו כי לא יחיה עד יגרל בנו להיות ראוי ובטוח להורישו כל אוצרותיו אוצרות וסגולת מלכים אבנים טובים ומרגליות בשויים לאלפי אלפים ואם ישאירם בעוד בנו קטן אשר להוט אחרי זווי הלא יפזרם וגם יוליכוהו שולל יועציו אשר ידצו לעשות מסחרים בממונו הון רב כזה ויבא לטמיון. כי על כן התחכם בסוד עצתו אשר המציא בינו לבין עצמו להציל ההון בעד בנו באופן כזה כי למד את בנו בקטנותו חכמת הציוד (הוא מאלעד"י"א) להבינה בשום שכל ולתת חשק בלבבו להבין מלאכת הציודים הנחמרים. ואח"כ טמן בכותלי חדר היותר יפה מחדרי משכיתו (אשר המה בהיכלי המלך) בכל כותל חזית תוך אבני הבנין אוצר רב מהאבנים טובות היותר יקרים וכן בכותל האחרת עשה ככה בהרבה מקומות בחדר היפה הנ"ל ועשה לו סימנים במקומות שסמן (בסוד) האוצרות הנ"ל וצוה לאומן צייד היותר נפלא לצייד היכל (החדר) הנזכר בציודים אשר יעשה וצוה לו לעשות אריה מצוייד בכל מיני פאר כאלו הוא חי לעיני הרואה. אך במקום אחר. במקום שהיה טמון האוצר (והצייד לא ידע מזה כלל רק היתה עליו זה חוקה וגזרת המלך) צוה לעשות אחת מרגליו בקו פשוט בלתי נאה אשר יתמה כל רואה להיותו נראה הרגל הזה בלתי מעשה אומן רק מעשה הדיוט שאינו צייד כלל וכן במקום השני ובכותל השני (דרך משל) צוה לו לצייד בית נפלא או גן ואילנות מצויידים ובאחד המקומות לעשות חסרון גדול הניכר (במקום מועט. ששם טמון גם כן אוצר הנזכר) בחסרון ביופי הציוד ומעשה האומנות. וכן בעוד איזהו מקומן. ומטרת כונתו היה על ידי זה כי בנו כשיגרל ויישן או ישב בהיכל הלז ובהבינו מלאכת הציוד (כנ"ל שלמדו) ישתומם על יופי הציודים וחכמת אומנתם ואז יפלא וישתומם ביותר כאשר יראה רגל אחת מהאריה המצוייד. בחסרון הנראה לעינים כזה. וכן בכותל השני ובמקום השני כנזכר. ועל ידי זה ישים על לבו לחקוד ברבר ויחטט בכותל על ידי אומנים בונים למצוא פשר רבר וימצא האוצרות במקומות האלו. והבין המלך שכאשר יהיה בנו ביישוב הדעת כזה לחקוד ולמצוא אלו האוצרות אז יוכל להשתמש בהם

קכד דברי מהדורא קמא תורה

ולא יאבדם כי כבר יהיה בישוב הדעת הגמור ושנים הראויים וכן היה והמלך זקן מאוד בא בימים והלך בדרך כל הארץ והניח אחריו ממלא מקומו בנו הנזכר צעיד לימים לומד כל החכמות וגם בפרטות חכמת הציוד אשר ציוה ללמדו אביו בחייו (וכונתו היה למען יכיר וידגיש אח"כ כנ"ל) והעזבון היה בית והיכלי המלך וגם בגדים הנצרכים לכבוד ולתפארת וגן לשמידת הבריאות וכיוצא. ומאוצרות הטמונים האלו היקרים לא נודע מאומה. ויהי היום והן המלך (אחרי הרבה שנים) פעם אחר בהיותו שוכב על מטתו. בהיכל מלכותו. בחדר היפה הנזכר אשר אהב (מפני הציודים הנפלאים) והנה הסתכל והעמיק בעין חודרת על הציודים ועל החסרונות הזרות והתמיהות שימצא בהם באמצען. אם כי כבר התפלא עליהן מרי עברו הרבה פעמים שהוא חסרון הנראה לעינים בפרט למבין אך אז העמיק באמת עליהם להתבונן מה זה ועל מה זה. ויאמר בלבו הלא אין זה מחסרון אומנות הצייד כי הלא אנכי הרואה ויודע ומבין יופי אומנתו בכל הציודים והרי נראה כי בכונה עשה הקוים הזדים האלו. אלא כרי לשום על לבו לחפש שם במקומות האלו ולמצוא איזה דבר. וגם כי שמע וזכר מימי נעדותו שבפקודת אביו על כל פרט נעשה ציוד החדר הנפלא הלו וכן עשה וחיטט בכותל (במקומות זרות האומנות והציוד האלו) ומצא האוצרות ואז ידע מה לעשות ואיך להתנהג. ונתקיים כרצון אביו בחכמתו.

והנמשל הוא כן. כי המלך הגדול והקרוש יתברך שמו בהנחילו לנו את תורתו בפרט סודות נוראות אוצרות יקרות ונפלאות המה סתרי תורה ובידעו כי אנתנו קרוצי חומד וגם בהיותינו טרודים בגלותנו פן נתנהג בהם (בידיעתם) שלא כהוגן על כן ציוה לחכז"ל עובדי אומן וציירים חכמי הש"ס אשר לעומק חכמתם אין שיעור כאשר יכירו וידעו כל המעיינים בפלפולם אשר יעלו הרים ידרו בקעות לשדר עמקים וציוה יתברך שמו להטמין ברמ"ז באמצע (דרך משל) בש"ס בבא בתרא ברוחב ההלכות. כמה רפים מגזמות רדבב"ח אשר יתפלאו כל הרואים ויאמרו

דברי מהדורא קמא תורה קכה

כי לא זהו מעשי האומנים החכמים המפלפלים הנזכרים אשר נראה עומק וגודל חכמתם כנ"ל וכן בשארי מקומות בש"ס באמצע הסוגיות העמוקות והנפלאות הנה שמה איזה אגרות או מילי דעלמא היינו דאמרי אינשי או מילי דבריחותא אשר המה לפי פשוטן שיחות ההמון ואין כדאי לחכמים להטפל בהם כל שכן להעלותן ולקובען בספר הש"ס וכל שכן באמצע הלכות היקדות הנ"ל. אלא על ידי זה יהיה שאחרי פטירת חכמי הש"ס והבנים אחרים שנקראים התלמידי חכמים יתעוררו בזה והחכם ומבין ברעתו שמתיישבת כבר. ישים על לבו ויחפש דייקא באלו המקומות וימצא (אשר בכונה טמנום שם למען ישים על לבו לדרוש ולחפש שמה כנזכר) סודות נפלאות ועמוקות מני ים האוצרות הגדולות הראויות עכ"ד הנ"ל:

כי על כן מכל הלין טעמי אין לחשוב כלל ח"ו הפירוש ברברי הקרוש בעל הקנה כי המילתא דבריחותא שנאמרו בש"ס אין בהם סודות בכונתן. אמנם הכי קרא שמו פליאה. כי נפלאים דבריו ז"ל בלשונו הקצר ברוב פעמים הנעלם מקוצר השגתינו ע"כ י"ל (לחומד הנושא) מ"ש בלשונו "זולת מילי דבריחותא" היינו שאלו הם בבחינת "זולת" וביחו"ד. לאבני סגולה אשר בהם טמונים הסודות ביותר כנ"ל וד"ל "זולת" כמו "מלבר" מילי דבריחותא אשר בהם עוד טמונים הרבה מאוד ביותר כנזכר:

או י"ל כונתו "מלבר מילי דבריחותא" היינו על דרך שאמרו בש"ס פסחים [דף קי"ז ע"א] רדבה מיקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבריחותא ובדחו רבנן ולבסוף יתיב באימתא ופתח שמעתתא. אמנם המילי דבריחותא מה שאמר (בכל יום. לפני השיעור שפתח השמעתתא) לא נמצאו בש"ס ע"כ י"ל כונתו (בפליאה) מ"ש כל מילי' (שנמצאו בש"ס) זולת מילי דבריחותא (שלא נמצאו בש"ס רק אמרום חכמים כמו רבה קורם השמעתתא אם כי היה לצורך שיבדחו רבנן וישמח לבם ועל ידי זה יבינו השמעתתא היטב בהרחב לבם מ"מ כיון שלא נקבעו בש"ס מה

קבו דברי מהדורא קמא תורה

שאמר אז. אין בהם סודות כ"כ בעצמותם. רק לצורך שיבדחו רבנן כנוזר. על כן כתב "שיש בהם סודות" זולת מילי דבריחוחא שלא נקבעו בגמרא כנוזר). אך כפי שידענו מרבותינו הקדושים ז"ל מדרכי תלמידי הבעש"ט זי"ע אשר גם במילי דבריחוחא שלהם כווננו תמיד סודות נודאות כמו זקיני הגה"ק זי"ע **מראפשיץ** שהיה דרכו במילי דבריחוחא והסכימו כל הצדיקים גם דבותיו זי"ע כי עומק כונתו עד אין חקר ותלמידו מדן הגה"ק **מצאנז** זי"ע בעל דברי חיים אמר עליו בעת שהיה אומר מורי הרב (מראפשיץ) מילתא דבריחוחא בעומק כונתו ויחודיו רעשו השמים עכד"ה אם כן על אחת כמה וכמה התנאים ואמוראים כמו רבה ודומיהן הראשונים כמלאכים אם אמרו מילתא דבריחוחא (גם אם לא ניתן לכתוב בש"ס) בודאי היה בוקע כל הרקיעים בעומק כונתם ועליהם נאמר [תהלים א' ג'] ועלהו לא יבול שיחת חולין של תלמיד חכם צריכה לימוד דאמרינן בש"ס ע"ז [דף י"ט ע"ב] והיינו לימוד עמוק בפנימות כונת דבריהם. אלא ודאי מחזורתא כדשנין מעיקרא בכונת הקנה "זולת מילי דבריחוחא" היינו מלבד אלו שיש בהם סודות מיוחדים ביותר כנ"ל, [ועיין ד"ת ח"ד אות קי"ג]:

צח. עוד בקנה [דף ח' ע"ב. מרפוס קארעץ] וז"ל א"ל מלאך אחד יש ששמו בר"י והוא מהפך זכות לישראל וכו' עכל"ה. ובוה י"ל הפיוט בתפלת גשם שנהגו העולם ומתחיל הש"ץ אף בר"י אתת שם שר מט"ר כי בברכת הגש"ם נמשך פרנסה כמ"ש בכונת מוריד הגשם בסידור (בתפלת מנחה לחול) כי פרנסה מחסד אמא והנה אמ"א (בינה) מינה דינין מתערין וכן הכונה בברכת הגשם על ידי הגבורות כמבואר בכונת שמיני עצרת וכן מסיים הפייטן בזה מזכירין גבורות הגש"ם וע"כ הוא חס"ד אמ"א כלול משניהם כי פרנסה באה משפעת חסדו יתברך שמו וגם מצד בינה כנ"ל ומצפון"ן זה"ב יאתה. וגם בחינת מט"ר כתב בספר הגלגולים להארז"ל שה"ס אור העליון היורד למטה להחיות הנצוצות שבעמקי הקליפות ועל ידי זה הם מצמיחים ח"ש [זח"ג דמ"ז ע"ב] אין

דברי מהדורא קמא תורה קכו

טיפה יודרת מלמעלה שאין עולין כנגדה שטפיים עולים מלמטה שה"ס הנצוצין העולים וכו' עיין בקה"י מ"ש בזה. וגם נודע במקובלים סוד מט"ד שהוא יסוד דז"א מבחינת גבורות וע"כ יתייחרו הדברים עם מ"ש בקנה בזה כי בר"י הוא שם המלאך המהפך בזכותן של ישדאל על כן רמוזו הוא בשם א"ף בר"י הנאמר באיוב [ל"ז י"א] שם שד מסר והיינו שזהו ייסוד הפייטן בשמיני עצרת שאז צריכין כנסת ישראל לדחמים בגמד החותם ביחודא שלים על כן מזכירים שם בר"י להפך בזכותן של ישראל לישועה שלימה בעת ברכת הגשם וז"ש הפיוט כנוצר ומתחיל בלשון א"ף בר"י כי כן שמו כנוצר וגם הישועות באים אז מצד הגבורות של הגשם.

ומה שמתחיל הפייטן באף הגם דאמרו במודש רבה [בראשית י"ט ב'] ארבעה פתחו באף וכו' אם כן אין להתחיל במלת א"ף [וגם נהגנו על פי זה שלא להתחיל בפרשת קרח לקרוא להעולה אף לא אל ארץ וגו' שזהו מהר' שפתחו באף שלא עלתה להם ר"ל כנוצר מהמד"ד ומה שציינו זה בחומשים להתחלת הפרשה הוא בטעות ובלי הבנה כאשר נרשם כמה פעמים שלא כראוי בחומשים כידוע שזהו לא נסדר מרבתינו הפוסקים כלל. ובספר מאורי אוד הרעיש והוכיח שזהו ציין בחומשים מלמד שאינו חכם והביא כמה ראיות בכמה מקומות שלא ציין כהוגן. ודיברנו מזה כבר בחי' מנח"א בקונטרס שירי מנחה בסוף ח"ב ואכ"מ [להאריך] ואין לומר כיון שאין הכונה לא"ף וחימה דהא הוא השם שר של מסר כך כנוצר דהא התם גם כן בארבעה שפתחו באף אין כונתם לאף וחימה רק א"ף כמו תיבת ג"ם בכונתו הפשוטה ואף על פי כן לא מסתייע מילתא בזה י"ל רשאני הכא דאין זה התחלה כיון דבאמת אסוד להפסיק בפרט בג' ראשונות אלא כיון דהוי מעין הברכה וסמוך לתחימה מעין חתימה וייסודו הראשונים על כן מותר לאומרו בתוך תפלה כמ"ש הפוסקים והאריז"ל ואם כן אם נאמר דהפיוט הוא ענין התחלה אם כן הוי הפסק בתפלה אע"כ דהוי מצטרף להתפלה באמצעה כנוצר ואם כן שוב לא הוי בכלל פתח"ו בא"ף. ואתי שפיר ונכון:

קכח דברי מהדורא קמא תורה

צט. עוד שם בקנה [דף ח' ע"ב מדרפוס קארעץ] וז"ל ומפני זה זקן הגשמי אשר זיכהו ה' ונעשה דוגמא עליונה שהעליון לבן כשלג וגם זה נתלבן צדיך שיהא רחמן ושילך עם הבריות בתכלית הרחמנות ושיהיה נאמן במשא ומתן שלו ושילמוד לשונו לאמד האמת ולא ימלא כריסו כל עיקר ושלא ישלח ידו למלאות תאותו רק יהיה ענו ושפל רוח וקומה ויזהר שלא יצער אדם אשר נשמה באפו ושלא ישחט לא לעצמו ולא לעם הארץ (היינו לאחרים) שאם לא חש על זה אין לאכול משחיתתו ודאה והבן שאם לא הוזהר מאיבוד נשמות הם הבהמות ששוחט כפר ברוגמתו וקן ממדא הפך זק"ן לנו"ק הוליד דעה לעצמו וכו' עכל"ה ויש ללמוד מזה מכל ריבוד מוסד השכל לאיש זקן. ומ"ש שיוזהר שלא ישחט זקן כלל. הנה ציינתי זה בגליון הדרכי תשובה הנדרפס בהלכות שחיטה [סימן א' ס"ק קע"ג] עיי"ש ובודאי צדיכין להחמיד ולהזהר בזה אם אפשר כיון שלא פירש כמה שנותיו רק שנתלבנו שעדותיו ודאה כמה הוא מחמיד בלשונו הקדוש והגודא ומי לא יחוש לנפשו ובפרט הזקן בעצמו לו מזהיר על כל דברים השכיחים (לגדיעותא) בזקן שיהיה בתכלית הרחמנות היינו כמו שאמרו חז"ל [סנהדרין דף ל"ו ע"ב] אין מושיבין זקן בסנהדרין ששכח כבר צעד גידול בנים. "ויוזהר שלא לצער שום אדם" היינו כמו שאמרו חז"ל [ערכין דף י"ט ע"א] סבא בביתא פאחא בביתא* והיינו שיוזהר לעומת זה מכל אלו הרברים שלא להיות אכזרי ולא לצאת לדיב ולצער בני אדם כדרך טבע הזקן ונראה רקאי כולו על השו"ב היינו שיוזהר בכל זה שלא יהיה שוחט כי בהיותו שוחט שייכי' עליו ביותר הריעותות הנ"ל של זקן כמו שהקפידו הצדיקים ז"ל על שו"ב שיהיה מכניס אורחים וגמ"ח כרי שלא יהיה בטבעו אכזרי (שותפו של עמלק ח"ו) וגם מה שהזהיר "שיהיה נאמן במשא ומתן שלו ושילמוד לשונו לומר האמת" עכל"ה זהו בודאי צריכין זידון לשוחטים ששכיח אצלם ריעותא זו כנודע מה שהביא בדרכי תשובה במקומות רבים ובפרט משו"ת

(* עיין כפי' הגמ"ה ערכין ע"ב, ופירש"י ויקרא כ"ז ז.)

דברי מהדורא קמא תורה קכט

דברי חיים וגם מ"ש "שיהיה ענו שפל רוח" הוא רבד השכיח בזקן שמתגאה בזקנו הלבן ומתקוטט על ידי זה על כן הזהיר על ככה. ולהשומע ינעם. וה' יעזרנו בנעדרנו ובזקננו:

ק. בקנה [דף ט' ע"ב מדפוס קארען] וז"ל אמדתי לו מי יוכל שלא לגלות הענינים המשמחים את הלב. וא"ל שמא יתמהמה יתייאשו ואני הוא הגודם. ואמדתי לו ארדבא בשומעם בשודות הגאולה יתביישו מענותיהם. כי יזהרו שבזמן הגאולה יהיו נהנים מזיו השכינה. והאיך נדום פנינו וידינו דמים מלאו על כן נחזור בתשובה אל בודאנו וישוב ויקבצנו. אבל כשהם מבלי ידיעה מתייאשים מן הטובה ואתה הגודם. מיד פתח פיו וכו' עכל"ה. אתה בן אדם ירד לבי שים לבבך לכל הרבדים האלו יוצאים מפה קודש בהתגלות דוה"ק ואל' ונשמות קדשות אשר דיבר עמהם במחזה. כי כן הוא יסוד הספר הקנה הקדוש. וממנו תבין תשובה נצחת לכת הפריעד"יסטען היינו רודפי שלמונים שלום העמים ומנהיגיהם יאמדו להם כי לא להזכיר מהגאולה רק משלום ומנוחה בגלותנו. כדי להחניף ולומד כרעת הקלים הבאים לקבל ברכתם ויביאו להם את פדיונם כסף תועבות רב. ועל ידי זה לא ישיבו בתשובה ויתייאשו מן הגאולה ויגרמו על ידי זה חורבן העולם ד"ל המה החוטאים ומחטיאים מסיתים ומדיחים דח"ל כמו שכתבנו כבר לעיל נאות כ"ו. ל"ב. מ"א נ"ז]. עיי"ש בדברינו וכאשר יוכיחום על פניהם יענו בשפתי חלקות ושפת שקד כי יראו לנפשם להזהיר לשוב לתורת ה' ולצפות לגאולה פן יתעכב ח"ו זמן הגאולה ועל ידי זה יתייאשו מאמונת הגאולה. ובאמת הבל יפצה פיהם ונהפוך הוא כי על ידי זה עתידין ליתן את הדין ארוני הארץ המנהיגים שאינם מעוררים העולם על הגאולה ועל התשובה כמ"ש באוה"ח הקדוש [פרשת בהר כ"ה כ"ה] [עה"כ כי ימוך אחיך וגר] כי על ידי זה מהם יתבע הקב"ה עלבון הבית העלוב עיי"ש בלשונו הקדוש כי ארדבה על ידי שאינם מזהירים ומעוררים על הגאולה על ידי זה יתייאשו ח"ו לגמדי ולא ישובו לה' דק יפלו אחור בשאון העמים ומעשיהם וכו'

קל דברי מהדורא קמא תורה

וגם אם יתאחר ח"ו הגואל צדק מלבוא אין חשש לחסרון אמונה על ידי זה שיזהידו על התשובה כי אז ירעו האמת כי לא שבו עדיין בתשובה כראוי כי על כן נתאחר הגאולה בעוה"ד. אמנם אלו השלמוני"ם יאריכו הגלות עוד יותר כמ"ש בספר משמיע ישועה דנרפס כעת וכמבואר בחיבורנו בעה"י בכמה מקומות ובפרט בספר (כת"י) חיים ושלום עה"ת. ועתה תראה נא כי הרברים מבוארים בלשון הקנה הקדוש הנ"ל. בשמעם מב"ט (כי קרובה הגאולה) יתיישו מעונותיהם (וישובו לה' כי מעיקרי התשובה הוא הבושה וחדטה על העבר) כי יזהרו שבזמן הגאולה יהיו נהנים מזיו השכינה. והאיך גרום פנינו וירינו דמים מלאו על כן נחזור בתשובה אל בוראנו. וישוב ויקבצנו. אבל כשהם בלי ידיעה מתייאשים מן הטובה וכו' עכ"ל הקדוש של הקנה. (והיינו כרברינו הנ"ל) וגם אח"כ האריך שם בקנה בענין הגלות והגאולה וסיים בזה חז"ל ע"כ המלחמה בגלות הר' תהיה עם הס"מ הוא עשו ועל שהוא שמאל והוא קשה תהיה המלחמה קשה ועזה עליו כענין תמחה את זכר עמלק וכו' כו' ער כאן רבריו בבשורות עכל"ה. והמשכיל יבין. וה' יעזרנו ויגאלנו במהרה בימינו:

קא. אם תשוב משבת רגלך. [ישעיה נ"ח י"ג] ומיוסר בסידור ונהוג לאמרון אלו הכתובים בקדושא רבא בסעודת שחרית והכונה בהאריז"ל בסעודה זו עתיקא קרישא כי ז"א הוא האוכל בסעודה זו וירוע כי ז"א הוא ת"ת מרת אמ"ת אם כן א"ם ת'שוב מ'שבת (ר"ת אמ"ת) רגל"ך (כי שק"ד אין לו רגלי"ם ע"כ אמ"ת הוא בחינת רגל"ך). וזהו י"ל רמז המנהג שאוכלים בסעודה זו מאכל של רגלי"ם ורבותינו הצדיקים ז"ע היה להם בזה ענינים וסודות רבות. ובהו רמז בסוד אמ"ת ז"א בבחינת הסעודה הזאת כנוכר. ושמעתי עובדא דהוי בין הגי אחים הקדושים כשרפי מעלה רבותינו בעל **נועם אלימלך** והר"ר **זי שא** ז"ע בשבת אחים גם יחד בסעודה זו בשבת קודש ונתנו המאכל רגלי"ם הלזו ואמר רבנו בעל **נועם אלימלך** שזהו תיקון לפגם הברי"ת כמ"ש

דברי מהדורא קמא תורה קלא

[משלי י"ט ב'] "ואץ" ברגלים" "חוטא וד"ת חב"ו השם התיקון לקבץ הנפזרים וללקט הנפזרים לתיקון היסוד כנודע ודבינו הר"ד וישא לקח מהמאכל וצוות אוי מי צריך לתיקון הלז יותר ממנו. וכידוע דדכו בקודש ז"ל בדוב ענוותנותו וצדקתו. לומד על עצמו חטא שדאה ברוה"ק על חבדו. וכלל עצמו עמו בתשובה ועל ידי זה נתעורר אותו האדם בתשובה. ואנן מה נעני אבתריה. וזהו הענין גם כן שיך לבחינת אמ"ת כי עיקר שתהיה התשובה ותיקון הי"סוד באמ"ת כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה עד שיעיד עליו היודע תעלומות וכו' וגם גו"ף וברי"ת חשבינן חר היינו ז"א (כנ"ל) עם יסו"ר. ה' יעורנו לתקן במהרה בימינו:

קב. בתיקונים תיקון ו' [נדף כ"ג ע"א] לענין שילוח הקן וז"ל ובזמנא דישאל מקיימי האי פקודא, ואזלת אימא מתתרכא ובנין צווחין וכו' וקוב"ה מה עבד כניש לכל חילין דיליה. וכו' ולית בכו מאן דאולף זכו על בני דאינון ישדאל בני בכודי ישדאל, ועל שכינתא דאיהי בגלותא, דקנא דילה דאיהי ירושלים חרבה, ובני בגלותא תחת יד ארונים קשים אומין דעלמא, ולית מאן דבעי עליהו דחמי ויולף זכו עלייהו בההוא זמנא צוות קוב"ה ואמד [ישעיה מ"ח] למעני למעני אעשה. ואעשה למען שמי. ובדא יתעד דחמי על שכינתיה ועל בניו דבגלותא עכל"ה. והנה לפי האמור על ידי מצות קן צפור מתעוררים דחמים על ישדאל דאינון בגלותא ושכינה הק' מתתרכת מקנא דילה ירושלים כנ"ל ועל כן יפלא לב האדם וכי לא היה כ"פ שקיימו מצוה זו ואף על פי כן לא הגיע עוד זמן הגאולה שיאמד הקב"ה למעני למעני אעשה וכו' כנ"ל. אולם מצאתי הדברים מבוארים בקנה הגדול נדף י"ב ע"ב מדפוס קארעץ] כדברים האלו דתיזוה"ק אך באדוכה יותר ששאל משה דבנו ע"ה וז"ל א"ל דבש"ע ומתי תשוב האם על הבנים ותרחם עליהם א"ל למשה אמור לישדאל תשלח האם והבנים תקח לך לעשות התעוררות למעלה כענין [שמות ב' כ"ד] וישמע אלקים את נאקת בני ישדאל כי הא בהא תליא וכו' וכשאתה לוקח הבנים מן האם האם הולכת וצועקת ומלאך

קלב דברי מהדורא קמא תורה

הנקרא עוף כענין ועוף יעופף לוקח הצעקה ומעלה אותה לכנסת ישראל שהיא אם הבנים שמחה ורואה שנלקחה בנים ממנה וצועקת ונאקתה עולה לבינה ומוציאם מן הגלות וכו' א"ל (משה רבינו) רבוני דעלמא כמה שליחות עשו ישראל למטה וכמה צעקות וצועקות עופות השמים על בניהם ולא נתעוררת לשוב אל בניך וגם למה תבא התעוררות מעוף השמים. וא' מט"ט דע לך כי בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו ואלולי היא שעומדת עלינו ותצילנו על ידי עופות השמים וכו' עכל"ה עיי"ש עוד באורך. על כל פנים מה שיפלא לב האדם כנ"ל דבר זה כבר נפתח בגדולים ששאל משה רבינו והשיב לו מט"ט כנזכר. ירחמנו ויגאלנו במהרה בימינו. [ועיין ד"ת ח"ג אות מ"ה]:

קג. בש"ס שבת [דף ל"ג ע"ב] בצאת רשב"י מן המערה דשמע רפב"י חתניה ונפק לאפיה וכו', א"ל אוי לי שראיתך בכך, א"ל אשריך שראיתני בכך שאלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוי מקשי ר"ש בן יוחי קושיא, הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר' פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה ר' שמעון בן יוחי עשרין וארבעה פירוקי עכ"ל הגמרא. ויפלא לכאורה למבין דהא משמע מזה דעיקר לימודם ותכליתם במערה היה רק בנגלות התורה בפלפולא וחדודא עד שמקודם לא היה מתרץ רשב"י כלל ועכשיו נתחדד כ"כ עד שיישב בכ"ד והלא בתיזוה"ק מפורש שזהו נתחבר במערה משמע שהיה עיקר לימודם שם בנסתר ולא בפלפולא. והגם וגם מזה אל תנח ירך כתיב [קהלת ד' י"ח] והארז"ל ראש המקובלים היה לומד ההלכה גפ"ת ששה דרכים על דרך הנגלות בחילוק ופלפול והדרך ה' על דרך הסוד כנגד יום השבת כמ"ש בכתבי הארז"ל [] [ובא וראה עד כמה גדלה עד להפליא חריפתו של האר"י החי וי"ע גם בנגלות התורה אשר חידש ופירש בכל דבר הלכה ששה דרכים על דרך הנגלה בפלפול ובדאי היו כל אחד מהששה דרכים מתוקים ומיוחדים. אופנים נחמדים. כל אחד בפני עצמו. בעומק הפלפול לאמיתה של תורה ורק הדרך ה']

דברי מהדורא קמא תורה קלג

על דרך הסוד וככה עשה בכל דבר הלכה. ואכמ"ל בזה]. על כל פנים מדוע לא הזכיר מזה בגמרא מלימודם במערה במעשה מרכבה וחיבור ספר התיקונים כולו שזוהו היה תועלת לימודם במערה. ורק בפלפולא הזכירו עד שנראה כי זהו בלבדו למדו שמה כנזכר.

אולם גלע"ד ברתת חייע רמוז שפיר על פי הנודע מהאריז"ל [שעד המצות פ' ואתחנן רל"ג ע"א, שם דל"ה ע"ב, שער דוה"ק דף י"א ע"ב, שער היחודים פ"ה דפוס קארץ דף ר' ע"א]. כי הפלפולים המה לפרק ולשבר הקליפות הסובבים לפרי הפנימיות על דרך הסוד. והקושיות המה הדינים, והפרוקי המה המתקתם. וז"ש דמעיקרא (קודם המערה) כי הוי מקשי רשב"י קושיא (שהראה לו לחותנו רפב"י כאן הוא קושיא ודינים שולטים שצריך לתרוצא ופירוקי להמתיקן) הוי מפרק לה ר' פנתס בן יאיר בי"ב פירוקי (היינו שמתרצן והמתיקן בבחינת י"ב צירופי הוי'. שהוא הז"א שכלול מחסד ודין אבל בעצם נקרא רחמי"ם ע"כ אין רבותא כ"כ שיכולים שם לפרק הדינים והקושיות בבחינת י"ב צירופי הוי'. ואחרי צאתם מהמערה נתגדל רשב"י כ"כ. עד) כי הוי מצי רפב"י קושיא (היינו שהראה מקום קושיא ודינים שצריכים לפרק כנ"ל) הוי מפרק ליה ר"ש בן יוחי כ"ד פירוקי (היינו בשם אדנ' שהוא כ"ד צירופים היינו כ"ד קישוטי כלה תורה שבעל פה וכיון שהשם אדנ' הוא בעצם די"ן דינ"א דמלכות"א דינא [מלכו"ת פה תורה שבעל פה] ואף על פי כן יכול רשב"י לפירוקי שם בבחינת כ"ד דאדנ' זהו רבותא גדולה שהראה אחרי המערה) ואם כן נכלל שם לימודו הנגלה והנסתר יחדיו ואתי שפיר ונכון ונעיין כדברינו לעיל אות מז"ל]:

קד. באגרא דפרקא [אות ר"ג] ע"ד הזוה"ק [פרשת כי תשא דף קצ"א ע"א] דאית ער"ב זעירא מתשע שעות ומחצה ולתתא דא ערב זעירא ותרין ערבי אינון וע"ד וגם ערב רב עלה אתם, וחכמת' דילהון הוי סגי עכל"ה וכתב שם באגרא דפרקא וז"ל הנה ממוצא הדבר

קלד דברי מהדורא קמא תורה

נ"ל דמהראוי להתפלל מנחה בזמן שהעד"ב הוא ר"ב היינו מנחה גדולה שבוה מבטלים חכמות הער"ב ר"ב ה"דעת דקליפה בתכמות החיצוניות וכשופים ובפרט לעת כזאת שבעוה"ד נתגברו כתות הער"ב ר"ב בחכמות החיצוניות וכוונתם ח"ו לבטל חכמות התורה ומתבטלים הם על ידי עבודתינו בתפלה בזמן שליטתם כשאנו מתפללין בלתי לה' לברו. ומהראוי דוקא להתפלל בתפילין ודאו כל עמי הארץ כי שם ה' נקדא עליך וידאו ממך (ער"ב ר"ב בגימטרי' דע"ת דקליפה ובתפילין ממשיכין דעת התורה תפילין בגי' ק"ו דע"ת) ודייקא תפילין דר"ת סוד מוחין דאבא סוד החכמ"ה לבטל חכמות החיצוניות עכ"ל"ה. וזקיני זי"ע (בעל אגרא דפרקא) איהו לגרמי דעביד כודכו בקודש נאה דורש ונאה מקיים ללחום מלחמות ה' נגד הכופרים והחכמות החיצונות כנודע וכמו שחיבר על זה ספרו מעין גנים עיי"ש ע"כ עשה כזה להתפלל מנחה בזמן העד"ב ר"ב היינו מנחה גדולה כנ"ל והתפלל אז בתפילין דר"ת כנ"ל ביחידות (הגם שבתפלת שחרית התפלל בכל יום בצבור בבוקר בזמנו והתפלל לפני העמוד בכל יום) ונ"ל טעמיה לשבח כי באמת על פי הלכה יש להתפלל מנחה מפלג המנחה ולמעלה ולא בזמן מנחה גדולה וכמ"ש בש"ע או"ח [סימן רל"ג סעיף א'] ורק בדיעבד או לעת הצורך כשמתאספים יחד הצבור כגון בתפלת יו"כ קטן מתפללים מנחה גדולה וסומכים על דעת הט"ז שכתב שם [ס"ק א'] דמנהגנו כהטור והרא"ש דגם לכתחלה זמן מנחה מו' שעות ומחצה (היינו מנחה גדולה) וכיון שהיה לו צורך גדול לתיקון העולם נגד הרשעים המתחדשים מדיעות הנפסדות ובחכמות חיצוניות לעמוד בתפילה (ביחודיו וכוונותיו ושפיכת לבו ונפשו נגדם) להפילם בעת זמן מנחה גדולה דוקא. זי"ע. על כן התפלל אז ובתפילין דר"ת אבל ביחידות כיון שלאחרים (הציבור שאין כחם גדול כ"כ להכריע הע"ר) לא רצה שיעברו על דעת הרמב"ם והמחבר שאין להתפלל מנחה רק מפלג מנחה ולמעלה כנזכר על כן התפלל ביחידות (וקדיש וקרושה היה יכול לומר ולשמוע בעת תפילת הצבור במנחה לעת ערב):

דברי מהדורא קמא תורה קלה

קה. בש"ס מועד קטן [דף כ"א ע"ב] שאמד רבי עקיבא אם בשביל עקיבא באתם הרי כמה עקיבא בשוק אלא כך אמרתם [תהלים ל"ז ל"א] תורה אלהיו בלבו כל שכן ששכרכם כפול וכו', והנה יפלא לשון שכרכם "כפול" כי זהו שייך דק על מספר מסויים וידוע ואז יאמד כי זהו כפול מהמספר הלז מה שאין כן בזה ממה הוא כפול וי"ל על פי דברי הה"ק רבי ר' זישא זי"ע המובא בספרים על מה שאמדו חז"ל [ב"ק דף ט"ז ע"ב] שקילל ירמיה את אנשי ענתות הכשילים בעניים שאינם מהוגנים, והיתכן לומר כזאת על ירמיה הנביא אך כונתם כי דאה ירמיה כי אין מליצת זכות בעדם בשביל דוע מעשיהם על כן ביקש להכשילם בבני עניים שאינם מהוגנים ועל ידי זה יהיה עליהם מליצת זכות בשמים כי אם המה ירחמו ויתנו צדקה גם לאינם מהוגנים אם כן גם להם יתנו מן השמים אף שאינם מהוגנים עכ"ל. נמצא אם אחד מקרב ומכבד את תלמיד חכם וצדיק באמת יש לו זכות בודאי. אבל מי שמקרב ומכבד את אחד בשביל שמחזיקו תלמיד חכם וצדיק ובאמת אינו כן נמצא שיש לו זכות כפול היינו כי אז גם כשאין הוא בעצמו הגון מכל מקום יתנו לו ישועה מן השמים מדה כנגד מדה כיון שגם הוא עשה טובות לאינו הגון כנזכר (מה שאין כן כשיתן ויעשה טובות רק להגון אז גם אליו יתנו מן השמים דק שהוא הגון כנזכר) ח"ש רבי עקיבא בגודל ענוותנותו הרבה. אם בשביל עקיבא באתם הרי כמה עקיבא בשוק (כלומר שאינו עדיף מהם ואינו ראוי לכבוד הזה כנ"ל) אלא אמרתם (בשביל שאמרתם וחשבתם) תורת אלהיו בלבו (אפילו שהאמת אינו כן כנזכר. מכל מקום על ידי זה אדרבא) כל שכן ששכרכם כפול (ממה שכברתם לגודל והגון באמת כי על ידי זה שכבודני יהיה לכם זכות. גם למי שאינו הגון בכס שגם לו יכבדוהו ויטיבו עמו מן השמים גם בהיותו אינו הגון) כנזכר:

קו. שמעתי בשם הרב הקדוש מו"ה שלמה מדאלינא זי"ע בשם אחד מרבותיו (כמדומני בשם רבינו הקדוש החזון

קלו דברי מהדורא קמא תורה

מלובלין זי"ע) על מ"ש וכל מאמינים שהוא עונה לחש היינו מה שמלחשים ומברכים בני ישראל זה לזה אחד את חברו וזה יתברך שמו עונה ומושיע כפי דברי ברכתם עכר"ה. ומצאתי מקור לדבריו כי כן מבואר במד"ר [פרשת ילך] וכן הוא במד"ר קהלת [פ"ג] באורך יותר מעשה בר"ש בן חלפתא שהלך לברית מילה וסעד שם אביו של תינוק והשקה אותם יין ישן בן ז' שנים אמר להן מן היין הזה אני מיישן לשמחת (נשואין של) בני ור"ש בן חלפתא הלך לביתו בחצי הלילה ומצאו מה"מ בדרך וראה אותו משונה א"ל מי אתה א"ל שלוחו של מקום א"ל ומפני מה אתה משונה א"ל אני משיחתן של בריות שהן אומרים כך וכך אנו עתידין לעשות וא"י אימת וכו' האיש הזה שהיית סועד אצלו וכו' והרי הגיע פרקו ליטול (נשמתו) אחר ל' יום א"ל וכו' פעמים שהקב"ה חפץ במעשים הטובים ומוסיף בכס חיים וכו' עכל"ה והנה המתנות כהונה פירש שראה פניו משונה (כמי שדואג ומצטער) משיחתן של בריות (פירוש מדבריהם הקשים) ובמד"ר קהלת מפורש כן א"ל ולמה אפיך בישין א"ל מן קל מליא קשיאתא דאנא שמע מן ברייתא וכו' והיינו שהתיירא מקול דבריהם הקשים (לו למה"מ) של בני אדם שהיה אומר בעל הברית שברכה להמסובין (כדרך בני אדם שמלחשין ומברכים זה לזה בעת סעודה ושמחה) שישקה מיין ישן הזה לשמחת בנו הנימול בעת חתונתו וזהו היה קשה למה"מ והיה מפריע עצתו ושליחתו הרעה כנזכר והרי מפורש כדברי הה"ק הנ"ל שהוא יתברך שמו עונה (ומושיע) לחש (בני אדם) זה לזה אפילו שלא בשעת תפלתם להשם יתברך) שזהו סגולה לעכב הפורענות ולהביא ישועה כנזכר. ובפי' מהרז"ו שם [במד"ר פרשת ילך] פי' וכתב שהצטער מה"מ משיחתן של בריות שהיו אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ומעשים טובים ושכן מפורש במד"ר קהלת שם על כן נתיירא מדברי תפלתם עכ"ד ולפי זה אין ראייה כל כך אך באמת (מלבד דהך כשם שנכנס לברית כן יכנס וכו' שאומרים בשעת המילה אינו גם כן רק ברכת הצבור העומדים שם אך גם אם נאמר שזהו כעין תפלה בעת עשיית המצות. מ"מ) מ"ש כי במדרש דקהלת שם מבואר

דברי מהדורא קמא תורה קלז

כן. זה אינו דבמדרש קהלת שם מפורש רק דבעת הסעודה והוי אבוי רמיינוקא משקי לון חמיר עתיק ואמר שתין מן הדין חמרא טבא דאנא רחיץ במאריה דשמיא מיניה אנא משקי לכון במשתותיה וענו בתריה (או בשעת הסעודה ושתיית היין ישן) כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה עכ"ל הרי מפורש שהיה רק עונה לחש שמלחשין ומברכין בני ישראל זה לזה כנזכר:

קז. במדרש רבה פרשת תולדות [פרשה ס"ו] ר' אלעזר בן מרון

אומר וכו'. לפלא כי לא מצינו בשום מקום אחר שם

תנא או אמורא זה וגם כי הגאון סה"ר אשר כל רז לא אניס ליה בחדרי התלמורים ומדדשים הנה לא ראה ולא הזכיר כלל רברי התנא או אמורא

אלו ולא הזכיר כלל שם ר"א בן מרון הנזכר ולפי מה שכתב הה"ג מ' יוסף שווארץ ז"ל מעה"ק ירושלים בספרו פרי תבואה [ח"ג מדברי יוסף]

בערך בני בתירה הביא דרך אגב חכמים שנקראו על שם מקומם והביא הך מימרא דר' אלעזר בן מרון דהיינו גם כן על שם מקומו מרון עיי"ש

ואם כנים דבריו (שהם מתאימים ומכוונים ברוב המקומות) בזה הנה נלע"ד שזהו ר' אלעזר ב"ר שמעון שהוא קבורתו עם אביו (רשב"י) במרון (ועיין

מ"ש בזה בשער יששכר מאמר גל עיני לל"ג בעומר אות י"ח) ויש סמך קצת לזה בש"ס ב"מ [דף פ"ד ע"ב] בהאי רד"ש בן יוחאי איתחזאי להו בחלמא

וכו' אזול רבנן לאיעסוק ביה לא שבקן בני עכבריא (פירש"י עכבריא שם מקום שסמוך לעירו) דכל שני דהוו ניים ד' אלעזר בר"ש בעיליתיה

לא סליק חיה רעה למתייהו, יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה, הוי טרידי שדרו רבנן לבני בירי (פירש"י שם כפר אחר שהיו קרובין) ואסקוה

לערסיה, ואמטיהו למערתא דאבוה וכו' עכ"ל הגמרא ולפי זה הרי פירש"י דעכברא היה סמוך למקומו וכן בירי (וכל אלו המקומות סמוכין למירון

כמ"ש בספר תבואות הארץ ח"א להרב הנ"ל וכאשר עינינו רואות שמה) ועדיין יפלא לכאורה איה מקום כבודו של ר"א בר"ש שהיה שם מונח

או בעיליתיה לא כתוב כלל ועל עכברא ובירי כתב רש"י שהיו סמוכים

קלח דברי מהדורא קמא תורה

"למקומו" ואיה "מקומו" לא כתב כלל וגם מנא ידע דש"י רלא היה רד בבידי והם בעצמם עיילי למערתא דאבוה למידון ומהיכן ירע שהיה רק סמוך לעידו וכן בבני עכברא אלא ודאי דהוי פשיטא ליה לדש"י דמקום כבודו הוי מידון (שהיה רד שמה) מקום שיפול העץ אביו במערתיה שם יהיו פירותיו ועיילוהו למערתיה דאבוה בעירו ועל כן פירש שפיר כנ"ל.

אמנם במד"ד קהלת [פ"א עה"כ תן חלק לשבעה וגו'] נמצא שמקום קבורת רשב"י במידון וכראיתא בזוה"ק באדר"ז בפטירת רשב"י דהוי בני מדוניא צווחין וכו' (שהיו מתייראים שלא יקבר אצלם במקומו בעידם כיון שראו מטתו פורחת כן הוא הפירוש הפשוט עיי"ש) [וגם זה המד"ד כנראה נעלם מעיני הה"ג מהד"י ז"ל בעל תבואות הארץ ורברי יוסף הנ"ל] ואיתא שם במד"ד קהלת שנתנוהו מקורם לד"א בגוש חלב והיה רשב"י נגלה על אנשי מידון שיביאו את בנו ד"א סמוך לקבורתו עיי"ש המעשה בשינויים מהך דש"ס בבא מציעא הנזכר. (ובסה"ד ערך ד"א בן מרום כנראה דס"ל דהך במד"ד קהלת ד"א בן מרון זהו ד"א בן מרום. במ"ם, אולם אין זה מוכרח) ועיין במד"ד שיר השירים [פרק ח'] עה"כ מי יתנך כאח לי יונק וגו' מעשה בשני אחים שהיה אחד במידון ואחד בגוש חלב ומד"ד שמות [פרק ה'] הגידסא בבית מרון ועיי"ש בהגהות הדר"ל ועיין ירושלמי [שביעית פ"ט הלכה ב'] על התמדים עד שיכלו ממרון ומגוש חלב עיי"ש. שוב ראיתי במד"ד איכה [פרק ב' כ"ה] עה"כ תקרא כיום נזכר ד' אלעזר בר מדינוס ולפי מה שהעלה בפרי תבואה [בערך בני בתירא] מתנאים ואמוראים שנקראו "בר" היינו על שם מקומם אם כן הכי נמי בר מדינוס אולי גם כן היינו בן מרון שקדאוהו אולי הדומיים מדינוס (כדרך לשונם להוסיף ס' בסופו של שמותן כנודע) ואולי זהו גם כן לפי הנ"ל היינו הך ד"א בר"ש וזהו הביא שם בסה"ד. וגם הביא בסה"ד (ראיתי עתה) בערך ד"א בן מרום ממדרש שה"ש [פרשה ד' א' ד' אלעזר בר מרון אמר אומה שמשלט אוסטטרוין והיינו המימדא שאמד

דברי מהדורא קמא תורה קלט

ר"א בן מרון בפרשת תולדות כנ"ל שי"ל שזהו ר"א ברשב"י כנזכר. וה'
יודע האמת:

קח. כי גדול הו"י ומהולל מאד נורא הוא על כל אלהים. [תהלים
צ"ו ד'] י"ל על פי מה שכתב בספר יודעי בינה עה"ת לזקיני
הה"ק מלאנצהוט זי"ע (בפרשת יתרו) עה"כ [י"ח י"א] עתה ידעתי כי
גדול ה' מכל האלקים. וז"ל ראיתי באיזה ספר שדיקדק דהא לכאודה אין
לך כפירה גדולה מזו שיודה שגם אלהי העמים חלילה הם אל כי אם
השם יתברך גדול מהם והלא אשר יאמין כי יש אל מבלעדי השם יתברך
כופר גמור הוא וחלילה לומר זה. [ועיין ד"ת ח"ב אות פ"ד. ח"ג אות מ'. ח"ו
אות ק']. והנראה לומר על פי מה שקצת מינים אומרים שמדת הדין מדובה
בעולם ממדת הרחמים ובאמת אינו כן רק מדה טובה מדובה והצער בעולם
הוא רק עונות האדם אבל השם יתברך דרך הטוב להטיב ומאתו לא תצא
הדעות וז"ש יתרו עתה ידעתי כי גדול הו"י שם הרחמים שהרחמים יותר
בעולם מהדינים שהו"א בחינת שם אלקים וכו' עכ"ל"ה. וזהו י"ל כי גדול
הו"י ומהולל מאוד (היינו כנ"ל מדת הרחמים שם הו"י ולא יפלא בעיניך
מה שיהיה בסוף יומיא החבלי משיח שהם דינים תקיפין ד"ל כי זהו הכנה
לבי"ת יעקב כדאמרינן בפסחים [נף פ"ח] [ועיין בדברינו לעיל אות ל"ב]
ויעק"ב נקרא מדת נוד"א כידוע מכונת הגדול הגבור והנודא ע"כ מתלבש
בחינת נורא יעקב במדת יצחק אביו וכמבואר בפע"ח [שער חג המצות פ"ו
עיי"ש] וכמו שהארכנו בדברינו במקומות רבים ובפרט בספר חיים ושלוש
עה"ת [פרשת ויצא] והוא בסוד מ"ש ובכך תן פתוך (יצחק) ומסיים ושמן
נור"א על כל מה שבדאת להמשיך למדת יעקב כמ"ש בפע"ח ובסידור
בתפלת ד"ה וזהו) נורא (זהו לתכלית הגאולה שלימה מבחינת יעקב
שנקרא נורא כנזכר) על כל אלהים (שזהו התכלית מה שיהיה בהגאולה
שלימה על ידי תבלי לידה אלו הוא כדאי כנגד כל אלהים שהוא הדינים
שסובלים בעת התבליים) כנזכר. וזהו י"ל [במזמור צ"ה ג'] כי א"ל (היינו
שם א"ל הוא [תהלים נ"ב ג'] חסד א"ל כל היום וגם [תהלים ד' י"ב] וא"ל

קמ דברי מהדורא קמא תורה

זועם בכל יום וכמ"ש [שם צ"ד א'] א"ל נקמות) כי הגבורות התכלי משיח הם חסדים לטובתינו שנגאל ב"ב ואז יתגלה כי גדול הו"י ומלך גדול על כל אלהים (שהרחמים הם יותר ועיקרים לטובתינו המה על הדינים כנ"ל מספר יודעי בינה) כשיתגלה מלכותו יתברך שמו שהוא מלך גדול על כל הארץ ונשגב שמו לבדו ביום ההוא במהרה בימינו אמנו:

קט. זה כמה נשאלתי מרב גדול אחד מקרובי הי"ו על לשון הפיוט בקדושת מוסף ר"ה המתחיל וחיות אשר הנה וכו' שהוא להקליר כמ"ש בתוס' תגיגה [דף י"ג ע"א] בד"ה ורגלי החיות וכו' ושם כתבו שהקליר הוא ר"א בר"ש [ועיין בדברינו בשו"ת מנח"א ח"א סימן י"א באורך מזה] וכתב בפיוט הנזכר בפסקא ואתה אוון קול מפאריך בזה"ל "נפש רוח נשמה יחידה חיה" ואיך חשב ר"א בר"ש ראש המקובלים מהתנאים "יחידה" קודם לחי"י שזהו מפורש בכתבי האריז"ל. כמה פעמים בנרנח"י שחשב ומתחיל בנפש עד למעלה שהוא יחידה"ה הוא המעולה שבכולם עד שיחידה שביחידה לא יהיה רק למשיח צדקנו במהרה בימינו ומה זה כתב חי' אחר יחידה בפיוט הלז וכן בפיוט יום ב' דפסח. בפסקא על כל חיתו יער (הוא להקליר. כמצויין שם) כתב בנוסח "נפש רוח חי' נשמה יחידה" מחומשה עכ"ל (ובזה קחשיב נשמה אחר חי'). והנה מצאתי כדברי הפיוט דר"ה וכלשונו גם במד"ר [בראשית פי"ד] שתשב גם כן כסדר הזה יחידה קודם לחי' אמנם במד"ר [פרשת ואתחנן] (בד"ה ואהבת את ה"א) כתב כסדר נרנח"י כמ"ש האר"י ז"ל.

אולם כאשר תראה גם במד"ר בראשית שם נראה שט"ס הוא וצ"ל כראוי חי' קודם ליחידה דהא בביאורו אמרינן להלן שם במדרש נפש זה הדם וכו' חי' שכל האברים וכו' יחידה שכל האברים משנים שנים והיא יחידה עכ"ל הרי רחשב המד"ר בעצמו כראוי חי' קודם ליחידה בע"כ בודאי גם מעיקרא מקודם צ"ל חי' קודם ליחידה וכמו שהוא במד"ר ואתחנן כנ"ל כסדרן בדיוק. והשתא דאתית להכי י"ל גם בפיוט הקליר

דברי מהדורא קמא תורה קמא

הנזכר (כיון שאין לתיבת יחידה חי' שם משקל שנאמר על ידי זה כי בריוק נאמדו כן) כי ט"ס הוא וצ"ל תיבת חי' קודם ליחידה כרי להשוות הרברים עם המר"ד ואתחנן ועם המר"ד בראשית להלן שם כנזכר ועם דברי האריז"ל. אמנם נודאות נפלאתי בראותי בלשון ספר הבהיד שהוא בזה"ק [פרשת ויחי. דף רי"ז ע"א] בתוספות בסופו וז"ל וה' שמות לנשמה רוח חי' יחידה נשמה נפש עכ"ל וסדר הזה לא הבנתי כלל ושם לא שייך לעשות ט"ס בתיבה אחת כי הוא כולו הפוך וגם מעורב מהסדר, והרי בזה מדאש המקובלים ד' נחוניא בן הקנה מחבר ספר הבהיד שהיה קודם לזמן רשב"י ור"א בנו בחיבור ספר קבלה [עיין בשה"ג מע"ס אות ב' סימן ל"ג בשם מהר"א ריגון] ואף על פי כן כתב החמשה חלקי נשמה בלי סדר שקבלנו כנזכר. ודוחק לומר ולא נחית בזה לסדר הרברים מוקדם ומאוחר דק חשב החמשה חלקי נשמה כי תנא רווקנא הוא בלשונו כנודע. וראיתי בקנה הגדול [דפוס קארץ דף ד' ע"ב] שחשבו כסדר נרנח"י עיי"ש. על כן צ"ע. וה' יאיר עיננו בקרוב בימינו.

אמנם ראיתי עתה בלשון הע"ח [שער המוחין פ"ה] בענין נרנח"י וז"ל ואם כן יהיו ד' בחינות היחידה מקיפים מ' רצלם ואח"כ ג' בחינת מקיפים רחיה ל' רצלם וכו' עכל"ה [ונודע כי הל' רצלם והמ' הוא במעלה יותר מהצ' כי זהו בא דק ביום שבת למ' רצלם ועיין בכוננת ליל פסח, ונמצא כי יחידה במעלה יותר כי הוא ל' רצלם כנו'. שוב ראיתי בנר ישראל [על לקוטי רב האי גאון ס"ק ד'] להגה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע שכתב וז"ל ובאמת זהו חיות כל העולמות שהוא בהעלם גדול וזכרו הקליד אחרי יחידה עכל"ה ועיי"ש עוד המשך לזה, והרי בפירוש שיישב דברי הקליד אלו למה זכר את חיה אחר יחידה כי בכוננה מיוחדת כן הוא וצ"ל בריוק ככה]. ולפי זה שפיר לשון הפיוט והמר"ד דחשיב קודם יחידה לח"י ובבחינה זו הוא כן כרברי הע"ח בזה:

קמב דברי מהדורא קמא תורה

ק"י. ובוזה שכתבנו לעיל כי דוד המלך ע"ה יהיה משיח צדקינו בחינת יחידה שביחידה אמנם בימיו היה דוד רק בחינת נפ"ש כנודע בכתובי תהלים וכמבואר בספרים אמנם הוא בחינת נפ"ש שביחידה"ה וז"ש דוד מלכנו [תהלים כ"ב כ"א] הצילה מחרב נפש"י (כעת. אמנם עיקר מגמת בקשתו היה להציל) מיד כל"ב (כן נקרא קליפת עמל"ק כמ"ש בשערי אורה [שער ט' כפ"י שם] כי תמונת טומאת העמלקי"ם הוא דמו"ת כלב עיי"ש) יחידת"י (בחינת יחידה שביחידה שיהיה הגואל צדק לעתיד במהרה בימינו) כי אז יתגברו העמלקים בראותם כי כלתם אליהם הרעה מאת המלך מלכו של עולם יתברך שמו בבוא זמן הגאולה כי אז ימחה שמם לגמרי ועל זה ביקש דוד המלך ע"ה להצלה וישועה בכ"י כן יהי רצון במהרה בימינו:

קיא. הנה אאזמור"ר הגה"ק זללה"ה (מהר"ש) בבואו לכאן לרב אברפה"ק (בשנת תרמ"ב) בדרשתו הראשונה הגיד עה"כ [תהלים קי"ט ק"ס] ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך כי הנה בבואו להשתמש בכתר הרבנות. ממדינה אחרת לכאן והוא לא ידע עוד פרטי התנהגות הקהלה ואיך ידע להוכיחם בדרשתו ומה הם החסרונות שימצאו בסצריכים לתקנם אך זאת יוכל להגיד גם בראש בראותו קהלה נאה וחסודה שיהדו נא במעשיהם להיות כונתם לשם שמים באמת. וזהו ראש דברך (גם בדרשתו הראשונה) אמת (ידע להוכיחם ליהזר במדת אמת לעשות מעשיהם בלתי לה' לבדו) ולעולם (בזמנים הבאים בהיותו פה) כל משפט צדקך (או ידע להוכיח על כל פרט ופרט לשפטים בצדק מה צריכין ליהזר ולתקן כנזכר):

קיב. ואני אמרתי עה"כ זה בפתחת דרשתי בביהכ"נ הגדול בק"ק אונגוואר כי בעוה"ר כנהוג בעולם ובפרט בעוקבתא רמשיחא הימים האלו רבים ישפטו שלא בצדק בדעתם לחשוך בכשרים מה זה ועל מה זה ראיתי על ככה לדרוש בשבת קודש בעיר הזאת. אך

דברי מהדורא קמא תורה קמג

אני מצאתי את עצמי מחוייב בעת צדה ליעקב אשר כזאת לא נהייתה וממנה יושעו רק על ידי תשובה לגאולה שלימה. לעודד על כל פנים איזה דברים נחוצים ראשי עיקרי הדת תוה"ק דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם ויקשו ערפם מלשוב לה' ויחשבו למצוא טובתם וישועתם בשלום העמים וכו' על כן כאשר כבדוני ונקרא נקראתי מדאשי הערה לדודוש. הנה ראש דברך אמ"ת (יהיה כונתי באמ"ת לשם שמים להוכיח. ואקוה כי אם יתנו אל לבם אולי יעתר ה' לנו ולא נאבד בחטאתינו) ולעולם (המה) כל משפט צדקך (העולם ישפטו בזה כל אדם ואחד בצדק דעתו מה שידצו. אך שאני יהיה ראש כונתי באמת בזה לשם שמים כנזכר) והארכתי בדברי מוסר בכמה אנפין וענינים בעה"ל:

ק"ג. אך ארשום בזה עוד דבר אחד מדרשתי בעיד הג"ל עה"כ [יונה
א' ד'] "וה' הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים
והאניה חשבה להשבר" כי המחקרים כינו העה"ל "לספינה ואניה",
"והסער". נוכל ברעתינו להשער כי זהו חורבן. וסער העולם הזה והצרות
דבות כעת "והאניה חשבה להשבר" כי יחשבו שהגיע קיצה של העולם
שנקרא אניה כנזכר, וזהו הכתוב שלאחריו "ויאמרו איש אל רעהו לכו
ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו" (כי רבו המפלגות והכתות
והדיעות כעת וכל אחד כידי חסרונות חבירו ולא של עצמו וכן הכתות
המתחלקות במנהגיהם ודיעותיהם יאמרו כל אחד כי צד שכנגדו לא יעשו
כשודה ודצו לידע בשלמי החטאים האלו והדעה הזאת אשר הגיע חורבן
העולם כזה) "ויפילו גורלות ויפול הגורל על יונה" היינו "יונה" רומז על
הנשמה (כמבואר בזה"ק וכמבואר בארוכה בפידוש הגר"א על יונה
עיי"ש) כי כל גזירה שאינה בשביל ישראל אינה גזירה כמו שאמרו חז"ל
[] כי עיקר האדם ובפרט בישראל הוא הנשמה וכל הסיבות והדפתקאות
המה רק בשביל נשמת האדם הוא עצמותו וכמו שאמרו חז"ל [גיטין נ"ו
ע"א] שדא גירא למזדח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים
וזהו ויפול הגורל על "יונה" (שהוא העיקר כנזכר).

קמד דברי מהדורא קמא תורה

ו"ז"ש ויאמרו אליו הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת לנו (כיון שכל הגזירות והצרות רק בשבילך) מה מלאכתך ומאין תבוא מה ארצך ואי מזה עם אתה ויאמר אליהם (התורה את חטאו אשר הכיר והודה מעצמו) עברי אנכי (רק הפעם הנני מודה ומכיר א"ע בפני כל כי עברי אנכי מה שאין כן מקודם לכל הצרות וחבלי משיח בושו מלומר כי הוא יהודי ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ובמדינת הגר אמרו כי מאדיא"ר הוא ובפולין כי פולנ"י הוא כיוצא ואת בניהם ובנותיהם למרו מנעוריהם לדבר אך לשון עם המדינה ועל כן תפיג תורה ויצא מהם רגש יהדות האמיתית ואהבת תורת ה' ומצותיו ולכל יחשבו בטעות הציאנ"יסטען התועים ומתעים כי בזה שהוא מכיר את עצמו ואומר שהוא יהודי כבר יצא י"ח ואין צריך להתנהג ביראת ה' ותורתו על כן התנה הכתוב בפירוש) "ואת ה' אלהי השמים אני ירא אשר עשה את הים ואת היבשה" (וזה תנאי כפול ומכופל ותנאי קודם למעשה כי רק אז נקרא עברי או יהודי ולא העברעע"ר בלבד בלאומיות כדעת הרשעים הנ"ל רק ירא את אלהי השמים אשר עשה את הים ואת היבשה בכל אתר ואתר ובכל עידן ועיקר יהיה ניכר בפועל כי הוא יהודי ירא עובד ה' ועושה מצותיו ופן גם בזה יתהללו במתת שוא כי עושי מצוות המה בקצת טובות שיעשו לישראל למען התפאר בגאותם ויאמרו אחרי זה הלא עשינו כבר מצוות ומרדע לא הועיל זה שיבוא תיקון העולם וגאולת ישראל) וזהו דומזים הכתובים בנביא יונה שם. "ויאמרו אליו מה נעשה לך וישתוק הים מעלינו כי הים הולך וסוער" הצרות מתגברים מיום ליום אשר קשה מתבירו. ויאמר אליהם (יונה רומזו לנשמת הצדיק האמיתי כנ"ל) שאוני והסילני אל הים (רק בזאת תבחנו אם עברי ויהודי כשר הוא אם ימסור נפשו בעד תורת ה' ומצותיו ואמונתו האמיתית אם יסכים להשליכו אל הים ולא יניח זיו כל שהו מרת תורתינו הקדושה. ונבוא במים ובאש בעד ה' וזה הבחינה והנסיון קודם הגאולה שלימה בעת הסער הגדול הזה אם נעמוד במסירות נפש בעד תורת ה', ואז) "וישתוק הים מעליכם" (יבא הגאולה וישתוק ים הצרות ממילא) "כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול

דברי מהדורא קמא תורה קמה

הזה עליכם" כי כ"ז הנסיון בשבילי כי חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם ואם כן בשבילי הסעד הגדול הזה וכמו שכתב ביערות דבש כי צריך כל אחד לבקש בכל יום מאת השם יתברך אם בשביל עונותיו הוא עיכוב הגאולה יסכים שיקחווה מן העולם וימסור נפשו בשביל שתהיה הגאולה שלימה מיד במהרה (ירן) [ובענין ביטול ריעות הנפסדות המה הלאומיות לברה כדברי הציאניסטען הכופרים או ההתבוללות בעמים עיין מה שכתבתי בזה בשער יששכר במאמר (חג הבכורים אות נ"ב) עה"כ (שמות י"ט ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו' עיי"ש] והאדרכתי עוד ברברי מוסד בעניני חינוך הנעדים ולימוד ת"ת וכהנה ויעזרנו השם יתברך בישועת ישראל. בביאת הגואל. במהרה רידן:

קיד. מקובל בירינו כי בעת בא הרב הקדוש המפורסם מוהר"ד

זאב וואלף מזבאריו זי"ע לדבינו הקדוש זי"ע

החזוה המפורסם ללובלין. (אשר היה לו הכנה להה"ק מהר"ז כמה שנים לנסיעה הזאת ללובלין). והלך הרבי מלובלין לקראתו ואמר לו כבודו באתם אלי ואני רציתי זה כמה לנסוע אצליכם לקבל פניכם, והשיב לו הר"ז מזבאריו (בתום דרכו, ובעומק חכמתו) הלא הצדק עם דבינו שרצה לנסוע אצלינו לקיים דברי הזוה"ק [תדומה דף קכ"ח ע"ב] זכאה בעי למרדף בתר חייבא ולמיקני ליה וכו' עכר"ה. והנה תראה נא כי הרברים מבוארים גם בש"ס [תענית ז' ע"א] ד' חנינא בר פפא רמי כתיב [ישעיה כ"א] לקראת צמא התיו מים (פידש"י משמע להוליך לו מים) וכתיב [שם נ"ה] הוי כל צמא לכו למים (פידש"י ילך הוא עצמו) אם תלמיד הגון הוא לקראת צמא התיו מים, (פידש"י תלמיד חכם הגון שרצה ללמוד ממך, מצוה לדב לילך אצלו במקומו עכ"ל), ואם לא הוי כל צמא לכו למים עכ"ל והבן אלו הרברים:

קטו. מאמרם ז"ל הנפלא (סנהדרין דף ק"ז ע"א) ביקש דוד לעבוד

עבודה זרה שנאמר [ש"ב ט"ז] יהי דוד בא עד

קמו דברי מהדורא קמא תורה

הראש. אשר צוות המאמר ואומר דרשוני וחיו ועיין מה שכתבנו לעיל [אות ליה מזה]. וי"ל על פי דברי החוקרים דס"ל שלא כהרמב"ם ודעתם העבודה גדולה הוא יותר לעבוד את השם יתברך על ידי כח הניגוד שיש לו ואף על פי כן מתגבר עליו וכמו שהאריך בזה אאמו"ר זי"ע בתפארת בנים עה"ת פרשת תולדות (בד"ה ועתה שא נא כליך תליך וקשתך) וכן בתפארת בנים בהגדה של פסח (בד"ה ולא יכולו להתמהמה עיי"ש בדבריו כי נעמו). זהו י"ל שבא דוד עד הראש למעלה ראש במדרגתו בקדושה עד שלא היה לו שום התנגדות לעבודת ה' אפילו במחשבתו מכל שכן בתאווה או במעשיו ואם כן לא זהו תכלית שלימות העבודה כיון שאין לו עוד נסיון כלל ודוד המלך ע"ה גם כן היה ס"ל כדברי החוקרים הנ"ל כי זהו שלימות העבודה יותר על ידי ניגוד כנוצר וכמו שכתוב שביקש מהשם יתברך [תהלים כ"ו ב'] בחנני ה' ונסני וגו' ע"כ גם בזה שהגיע עד הראש בקדושה כנוצר ביקש דוד לעבוד עבודה וזה כי מחשבת עבודה זרה פוסלת ע"כ גירה לו במחשבתו במקצת כח הניגוד כרגע לזה וכשיתגבר נגד הניגוד זה הוא תכלית העבודה יותר לטובה כנוצר כן י"ל בדרך אפשר למבין:

קטז. בתענית [דף ח' ע"א] א"ר יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה

מצדיקין עליו הדין מלמעלה פירש"י המצדיק עצמו. שמכשיר ומקשט מעשיו, מצדיקין עליו מדקדיקין עמו אפילו כחוט השערה יותר משאילו מקלקל מעשיו. כדי למרק עונותיו עכ"ל. והוא פלא וכי דינא ה"ב בשביל שמכשיר ומקשט מעשיו. ונראה הענין על פי מה שכתוב מתלמידי הבעש"ט זי"ע כי מי שהוא רוצה לטהר נפשו לעבוד את ה' ורוצה להתפלל בכונה אז באים לבלבלו מחשבות זרות שונות ומחשבות כאלו אשר לא עלו על דעתו ולבו זה רבות בשנים ועתה יבואו במחשבתו בעת התפלה והלא אמרו רז"ל [שבת ק"ד ע"א] בא לטהר מסייעין אותו ולא לבלבלו. אך כתבו בדרך משל צלוחית של מים ולמטה בדופני נמצא פסולת המעכר המים בשולי הכלי למטה וכשרוצה לנקות המים על ידי

דברי מהדורא קמא תורה קמא

שיריק אותו מכלי אל כלי כשיניע הכלי של מים להריקו ולנקותו אז יעלה הפסולת ויתערב ויעכר כל המים שבכלי מה שאין כן מקודם היה מונח בשולי הכלי מתחתיתו. כן הוא בזה כשהאדם אינו מדקדק במעשיו רק עוסק בחומריות או היצר ספון בקרבו כדמות חמת עכשוב ומונח הפסולת למטה וכשירצה לעורר נפשו לתקנם היינו להריק הפסולת ועל ידי זה יתקן הנצוצות שבהם ואז המה עולים ומעורבבים בכל גופו ומוחו ומחשבתו ויבואו בלבו ומוחו בעת התפילה כדי לתקנם עכרת"ה. וזהו י"ל רמוז בדברי חז"ל בזה כל המצדיק את עצמו מלמטה (שמכשיר ומצדיק עצמו בדקדוקו במעשיו והנהגותיו אז) מצדיקין עליו את הדין (שהוא הרפ"ח נצוצין המבואר בע"ח [שער רפח] נצוצין הם הדינים תקיפין וצריכין לתקנם) מלמעלה (היינו כי בעת יתחיל להצדיק מעשיו יתחילו הנצוצות להתעורר לקוות שיתקנם ועל ידי זה יעלו ויתערבו במוח) כנ"ל:

וגם י"ל בפשיטות דהיינו לזכות ולחסד שהמצדיק עצמו מלמטה (לתקן ולהצדיק מעשיו גם אם לא תיקן את עצמו עוד לגמרי) מצדיקין עליו הדין מלמעלה (שמצדיקין אותו בדין מלמעלה) וכמ"ש בשם רבינו הבעש"ט זי"ע עה"כ [תהלים קכ"א ה'] ה' צדק. וגם הראיה מהכתוב שהביא אמת מארץ תצמח (היינו שרוצה להצדיק מעשיו בדרך אמת) וצדק משמים נשקף (להוריק שפע וחסד מן השמים שישקיפו וילמדו זכות וטובתו) והראיה שכתב רש"י ממ"ש וצדק ולא צדקה על כרחו היינו דין אינו מוכרח לעיננו המצינו לחז"ל צדק במקום צדקה וכמו שכתוב [תהלים י"ז ט"ח] אני בצדק אחזה פניך שדרשו חז"ל [ב"ב י" ע"א] ליתן צדקה קודם התפלה והיינו צדק צדקה וחסד שלא במדת הדין. כנזכר:

ק"ז. מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים. [ישעיה א' כ"א] י"ל רמוז מה שכתוב בשם האריז"ל [שעה"כ דרוש א' מדרושי הלילה] שאין ליתן "צדקה" בערבית כי אז הוא לילה והדינים

קמח דברי מהדורא קמא תורה

גוברים ויש פחד מאחיזת החיצונים. וכבר הערו את מקורו בדברי הירושלמי [פאה פ"ח הלכה ח'] ר' חנינא בר פפא הוה מפליג מצוה. (פיר' מהר"א פולדא ז"ל מחלק צדקה) בליליא. חר זמן פגע ביה רבהון דרוחי' (שר של הרוחות) א"ל לא כך אולפן רבי (לא כך למדתנו) [דברים י"ט] לא תסיג גבול רעך (ולילה הוא גבול רוחות ושדים ולא של בני ארס) א"ל ולא כן כתיב [משלי כ"א] מתן בסתר יכפה אף והיה מתכפי מיניה וערק מן קמוי (מתכפי ממנו וברח השד מפניו) עכל"ה ובברכי יוסף [א"ר] סימן ה"ה] רצה להעמיס זה בדברי הירושלמי (והוא הביא מירושלמי שקלים [פ"ה הלכה ט"ו] ובירושלמי שלפנינו נמצא זה בשקלים [פ"ה הלכה ר' ובפאה שם]) דשר של הרוחות אמר לו כן לר"ח בר פפא דלילה זמן דין גמור הוא (היינו גבול של החיצונים ר"ל) ולא הו"ל לחלק צדקה והשיבו דגם היות שהוא זמן דין. הצדקה בכל עת מועלת כדכתיב מתן בסתר יכפה אף וגם הביא שם בברכי יוסף מפ"י מהר"א בירושלמי דמה שאמר לו לא תסיג גבול רעך היינו שהיה הולך בחוצות ובלילה הוא זמנם ללכת בחוצות ובא בגבולם אמנם הברכי יוסף החזיק בדעתו שיותר נראה הפירוש בירושלמי כנ"ל משום שבלילה אין זמן נתינת הצדקה שהוא שליטת הדינים עת"ד וכן נ"ל כדברי הברכ"י דאי כדברי פי' מהר"א הנ"ל הו"ל למימר דר"ח בר פפא יצא יחידי ותלמיד תכם אסור לצאת יחידי בלילה וגם יש להם רשות ח"ו להזיקו על כן אמר לו כן והוא השיב לו מתן בסתר יכפה אף אבל כיון דלא נזכר שהלך יחידי משמע ששאל לו רק על נתינת הצדקה בעת שליטתם שהוא נקרא גבולם ועוד מה שייך בזה לא תסיג וגו' הלא אם היה הולך בשלשה בני אדם אין לו רשות אפילו להתראות בפניו מכל שכן להזיקו כלל כדאמרינן בש"ס [ברכות דף מ"ג ע"ב] אם כן ממילא אינו גבולו ורשותו שלהם בפרט בישוב בין בני אדם גם בלילה כיון דיש לו רשות לבני אדם לכתחלה לילך בשלשה וברבים (וגם לא נזכר שם כלל שהלך יחידי כנזכר) אלא ודאי כדברי הברכ"י הנזכר. ועיין בדבריו ביו"ד [סימן רמ"ז] ובזה י"ל רמז בהכתוב מלאתי משפ"ט צד"ק וגו' (היינו מה שעושים צד"ק היא צדק"ה

דברי מהדורא קמא תורה קמט

צ"ל ביו"ם דוקא שהוא כדין משפ"ט כדברי רז"ל בר"ה [דף כ"א ע"ב] ובמגילה [דף כ"א ע"א] גבי אביגיל וכי דנין דיני נפשות בלילה פירש"י והא כתיב [ירמיה כ"א] דינו לבוקר משפט וכו' ילין בה (אם אירע לו צדקה בלילה ילינו לבקר לעשותה ביום) ועתה (אם הוא ממנהר לעשות עת"ה בלילה) מרצחים (יש מרצחים ח"ו ויוכל לבא לידי סכנה בעת ההוא כהאי מעשה דר"ח בר פפא שמצאו רבהון דרוחיא וכדברי הברכי יוסף ואין סומכין על הנס שינצל בכל עת) על כן יש ליהדר היכא דאפשר:

אמנם זהו מידי בעל כרחך רק במצוה שאינה עוברת וכהאי שנותנין לכיס של צדקה שאין נפקא מינה אם יתנו בבוקר וכמו שנראה מדברי האריז"ל בשער הכונות [ירוש א' מדושי הלילה] בזה"ל ובענין הצדקה "אין צורך" לתת קודם תפלת ערבית כמו בשחרית יען שעתה היא זמן דינים קשים עכ"ל"ה הרי מבואר שכתב רק "שאיין צורך" קודם תפלת ערבית כמו שיש צורך על פי הכונה לתת קודם תפלת שחרית אבל אין פטורים או ממצות צדקה אם נודמן לפניו עני איך קס"ד לומר שיעבור על לא תקפרן את ירך וגו' וכיוצא על כמה לאוין דהרי זה כאלו שופך דמים כל המעלים עין ממנו, [תענית כ"א ע"א] וכהאי מעשה דנתום איש גם זו שמת העני טרם ירד מן החמוד לתת לו. וגם היתכן לומר שלילה אינו זמן מצות צדקה נמצא הוא מצות עשה שהזמן גרמא שאינו נוהג בנשים והיו נשים פטורות מצדקה וכיוצא דברים שלא ניתנו להאמר כלל וכלל אלא ודאי כנוצר דדק "שאיין צורך" לפי הכונה בלילה לנתינת הצדקה קודם תפלת ערבית והיינו לכיס של צדקה כנ"ל. וכמ"ש מהר"י צמח ז"ל מובא בברכי יוסף שם:

ע"כ כאשר יבא לפניו עני שצריך לתת לו בלילה בודאי לא ימנע מלתת ח"ו רק טוב לעשות כמו שנהג מרן הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע מצאנו. אשר היו עניים בני ביתו תמיד לא יחשו כנוודע ומפורסם. וכשהיה מצטרך ליתן בלילה. שלא היה יכול להמתין עד הבקר.

קנ דברי מהדורא קמא תורה

היה אומר לו אז קח לך על הכנסת כלה (כשהיה זה הצורך לעני אז) או לדורון דרשה והוצאות התנונה או על משקה. והוצאות שבת קודש או על הוצאות הדרך וכיוצא כפי הענין. כדי לאפוקי שלא יהיה סתם צדקה (בכונת צדק צדקה) רק בדרך מתנה וכיוצא ואז אין חשש בלילה גם כן והמצוה מקויים ממילא:

ודלא כאותן הקמצנים אשר לא יחפצו לעשות צדקה וכשיגיע להם עני בלילה אומרים שמחמירים מליתן צדקה בלילה וביני לביני ילך העני לדרכו ויפטרו מליתן ויש בזה כמה לאוין כנ"ל ופשוט דזהו רק כנ"ל ואם ירצה אחד להיות מדקדק יוכל לומר לאיזה צורך מתנה כמנהג רבינו הק' בעל דברי חיים כנ"ל אבל לא יקפוץ ידו מליתן ביום ובלילה ולא ישיבנו ריקם להעני חלילה:

ק"ח. אומרים בהוצאות ספר תורה על הכל יתגדל ויתקדש וכו' שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל וכו'. יש לדייק על כפל הלשון כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל הא הכל חד הוא רצונו יתברך שמו ורצון יראיו לטובת כל בית ישראל כרצונם וטובתם. אך י"ל על פי מעשה מרבינו הקדוש בעל **נועם אלימלך** זי"ע מליזענסק אשר עבודתו היה לבטל הגזירות מכלל ישראל ופעל נוראות בזה בתפלתו אשר בקעה כל השבעה רקיעים אמנם אחרי הסתלקותו יצאו אלו הגזירות הנודעים אשר עכבם בזכותם בחיים חיותו לבלתי יצאו ואחרי פטירתו יצאו והנה נסעו גדולי תלמידיו על ציון הקדוש שלו ושפכו שם שיחם רבינו הלא קי"ל [חולין ד' ע"ב] גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן ומדוע לא תפעלו עתה לבטל הגזירות קשות אלו מישראל ואחרי רוב עבודתם ותפלתם שם בא בלילה (רבינו הקדוש בעל **נועם אלימלך**) לתלמידו הרב הקדוש רבינו **מהרמ"מ מרימנוב** זי"ע (בהקיץ או בחלום) וא"ל שמעתי את תפלתכם ובכיייתכם

דברי מהדורא קמא תורה קנא

על ציון שלי היום אמנם מה אוכל אני לעשות כעת בעולם העליון אשר יראו לי כי הכל לטובה לישראל כל מה שנגזר וכל מה שעושים על כן לא אוכל לומר דבר נגד זה, אמנם אתם בעולם הזה וכפי הבנתכם וידיעתכם אינו לטובה על כן תוכלו להרבות בעת ותפלה לבטלם וז"ש יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא פתח "בעולם הזה" תחלה כי העיקר שיתגלה כבוד מלכותו גם בעולם הזה סוף מעשה במחשבה תחלה ובכאן יהיה הקירוש השם כי בעבור זה ברא כל העולמות כגודע וכמו שפירשתי עה"כ [תהלים ע"ט י'] למה יאמרו הגויים איה נא אלהיהם ואלקינו שבשמים [רק בשמים דייקא] כל אשר חפץ עשה [כי המלאכים המה יודעים כבודו ולא יכחישו בשום אופן ע"כ ככל אשר יחפץ שם יעשה כי זהו ביתו מבפנים כביכול מה שאין כן בארץ אם יעשה היפך הראוי מדרך התורה ודעת בני אדם החפצים בכבודו יתברך שמו אם כן הוי ח"ו חלול שמו וכבודו] וכתבתי מזה בשער יששכר [מאמר אגדתא דפסחא]. על כן אומרים כרצונו [יתברך שמו. אמנם יש לחוש פן בעוה"ז יהיה זה נגד כבודו כאשר רואים ההסתר פנים משלות הרשעים ויסורי הצדיקים וכיוצא כנ"ל אם כי בשמים הכל נכון על פי המשפט מכל מקום בכאן הוא חלול כבודו ח"ו ע"כ אומרים] כרצון יראיו [אמנם גם בזה יש לחוש כמו שפירשתי בשער יששכר במאמר יום הקדוש [אות י"ג] בתפלת כהן גדול ניומא נ"ג ע"ב] שאל יעלה לפניך תפלת עוברי דרכים על "הגשם" היינו לבטל הגשמיות היינו הצדיקים לפעמים מרוב דביקותם. ובפרט שיתחילו בעבודתם. מרוב שלהבת אשם כהאי דמצינו [שבת ל"ג ע"ב] בר"א בר"ש כל מקום שנתן עיניו נשרף על כן אל יעלה לפניך תפלת עוברי דרכים ההולכים בתורת ה' בדרך עברם בתפלתם על הגשם [הגשמיות] [לבטלו] בשעה שהעולם צריך לו כי אי אפשר לקיום העולם בלתי זה וכידוע בנועם אלימלך עה"כ [ריקדא כ"ו ד'] ונתתי גשמיכם בעתם בלילי שבתות היינו עונת תלמיד חכם והעולם צריך לו ע"כ אין די במה שאמר כרצון יראיו כי אולי ירצו לפעמים כנ"ל לבטל הגשמיות לגמרי על זה אמרינו]

קנב דברי מהרורא קמא תורה

כרצון כל בית ישדאל (ודייק בי"ת ישראל ולא כל ישראל היינו החפצים ומקוים שיהיו בבי"ת יעקב כדאמרינן בפסחים [דף פ"ח] שתהיה הגאולה במהרה בימינו כיעקב שקראו בית וכרצונם יתגדל ויתקדש שמו בעולם הזה כנ"ל) וע"כ י"ל שצריכין לומר בקדיש תתקבל צלותהון ובעותהון דכל "בית" ישדאל ולא "דכל ישראל" כמנהג אשכנז. והיינו מהעיקר שיתקבלו התפלות של "בית ישדאל" המחכים לביתו וביאתו של משיח צדקנו במהרה בימינו. שיבא ויגאלנו. כן יהי רצון במהרה דידן ויתגדל ויתקדש שמו בעליונים ובתחתונים כרצונו כנ"ל [ועיין ד"ת ח"א אות ח. ק"ד]:

ק"ט. שמעתי מזקנים תלמידי חכמים מתלמידי הרב הקדוש מזידיטשוב בעל **עטרת צבי** זי"ע כי בימי נערותו כאשר החל רוח ה' לפעמו והיה משכנו בבית אביו ואמו בכפר והלך לטבול בימות החורף בנהר תחת הקרח ופעם אחת באו אליו להתפלל ממקשה לילד (בידעם כי הוא תלמיד חכם ועובר ה' אם כי היה צעיר לימים מאוד) והלך במכוין אודות זה בלילה ותבד גזיזא וכו' את הקרח הנורא וכאשר טבל בכונה זו והגביה ראשו לעלות מתוך הקרח והנה אבד הנקב אשר עשה (כי המים דחוהו קצת ממקומו) ולא יכול למצוא המקום לעלות מתחת הקרח ביקש העיקר אז שהמקשה לילד תושע במהרה ולא בעד עצמו אם כי בהרגישו כי אבד המקום פתוח לעלות מתוך הקרח הרי הוא בסכנת מות חניקה מיד ר"ל ולא התפלל בעד עצמו רק בעד הנ"ל ומיד מצא הפתח (הנקב) בהקרח ועלה מטבילתו ובא לביתו (ושמע כי גם המקשה לילד נפקדה מיד אז) עכ"פ זאת היתה כונתו לא בעד עצמו רק בעד חבירו בכ"י להתפלל לפני ה'.

ומצאתי שורש לזה בירושלמי [מעשר שני פ"ה הלכה ה'] במר זוטרא דמצלי על חורנין ומתעני (כשהיה מתפלל על אחרים נענה מיד) ועל נפשיה לא מתעני (ועל עצמו לא היה נענה) ועיי"ש עוד בפנ"מ.

דברי מהדורא קמא תורה קנג

ולכאורה קשה דהא מצינו לרז"ל [כ"ק דף צ"ב ע"א] כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה, אך יש לחלק ואכמ"ל, והעיקר החילוק כי יש מהצדיקים שמסרו נפשם בעד כלל ישראל וכהאי דהביא שם בר"ח ובניו עיי"ש בפנ"מ שכל העולם נהנין מזכותם והם אין נהנין כלום וכהאי דר"ח בן דוסא [תענית דף י" ע"א] שכל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין והיינו באמת כהאי דמר זוטרא דהוי מתעני בשביל עצמו ולא נענה משום שלא שם לבו בתפלתו כלל בעד עצמו ולא רצה ולא כיון לזה כלל [רק לפעמים כדי לצאת ידי חובתו בשביל שתיקנו חז"ל להתפלל על צרכיו גם כן] על כן לא מתעני על ככה רק בשביל אחרים שזהו התפלל במסירות נפש בכל כחו וכונתו על כן נענה על זה. והנה זהו מדת מר זוטרא כהאי דאמרינן בש"ס דילן במגילה [דף כ"ח ע"א] כי הוי' סליק לפוריא אמר שרי ליה מארי לכל מאן דמצערא לי הרי שלא השגיח על צער עצמו וביקש מהשם יתברך בכל לילה שימחול לאחרים לכל המצער אותו:

והנה כמו כן מצינו עוד בדברי חז"ל כל הדרכים שראינו ושמענו מרבתינו ואבותינו שקיבלו מתלמידי בעש"ט הקדוש זי"ע כגון ששמענו בשם איש מופת שהיה שריפה גדולה בעירו ולקח מטפחתו והראה בו ועל ידי זה ברח האש ולא בא לשרוף ביתו או בית ידידיו. והרי זה מפורש עובדא כן בירושלמי שבת [פרק ט"ז הלכה ז'] ר' יודן דכפר אימי פרס גולתיה על גדישא ונורא ערקא מינה (פירש הקרבן עדה פרס גלימיה על הגדיש והאש ברחה מן הגדיש) עכ"ל וכן הוא בירושלמי יומא [פ"ה ה"ה] ובירושלמי נדרים [פ"ד ה"ט] וכהנה וכהנה לענין כמה עובדות נמצא כן בדברי חז"ל ועכ"פ שורש לדבריהם בכל מקום. זכותם יגן עלינו. בכל משאלות לבנו. ויראנו יתברך שמו נפלאות במהרה בימינו ובקרב יגאלנו:

מערת רשב"י בפקיעין